

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**STADYUM TASARIMINDA
ULUSAL/ULUSLARARASI STANDARTLARA
GÖRE SEYİRCİ MEKÂNLARININ ANALİZİ;
KONYA BÜYÜKŞEHİR STADYUMU ÖRNEĞİ**

Metin KURUMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

**Temmuz-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır**

TEZ KABUL VE ONAYI

Metin KURUMAK tarafından hazırlanan “**Stadyum Tasarımında Ulusal/Uluslararası Standartlara Göre Seyirci Mekânlarının Analizi; Konya Büyükşehir Stadyumu Örneği**” adlı tez çalışması **01/07/19** tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Mimarlık** Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Sare SAHİL

Danışman

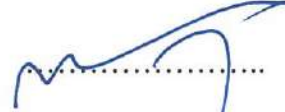
Prof. Dr. Mehmet UYSAL

Üye

Prof. Dr. Dicle AYDIN

İmza

.....

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman Savaş DURDURAN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Metin KURUMAK

Tarih: 01.07.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

STADYUM TASARIMINDA ULUSAL/ULUSLARARASI STANDARTLARA GÖRE SEYİRCİ MEKÂNLARININ ANALİZİ; KONYA BÜYÜKŞEHİR STADYUMU ÖRNEĞİ

Metin KURUMAK

**Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Mehmet UYSAL

2019, 237 Sayfa

Geçmiş Antik Yunan medeniyetine dayanan stadyum olgusu, yarattığı sosyal ve kültürel ortam ile kamusal mimarinin ayrılmaz bir parçası konumundadır. Günümüzde spor kavramıyla özdeşleştirilen stadyumlar mekânsal olarak kümülatif kamusal pratikler barındırmalarıyla geniş bir kullanıcı kitlesi edinmiştir.

20.yy'ın ikinci yarısında büyük bir kısmı Avrupa ve Güney Amerika'da bulunan ve yüksek prestijli futbol takımlarına ait olan stadyumlarda 'facia' olarak nitelendirilmiş önemli olaylar yaşanmıştır. Çok sayıda kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebep olan olayları dünya kamuoyu da yakından takip etmiştir. 1989'da İngiltere'nin Liverpool takımına ait olan Hillsborough stadyumunda 96 kişinin ölümüne ve 766 kişinin yaralanmasına yol açan facia, konuya ilişkin hukuksal sürecin başlatılmasıyla bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Nitekim bu olaydan sonra küresel ölçekte görev alan spor otoriteleri stadyumların tasarlanması ve işletilmesi hususlarında birtakım yasal zorunluluklar ileri sürmüştür. Günümüzde kullanılan stadyum yönergelerinin temellerinin atıldığı bu dönem sebep-sonuç ilişkisi içerisinde detaylı olarak irdelenmiş, sürecin Türkiye'deki yansımalarına da yer verilmiştir.

Ülkemizde yönergelere uygun olarak tasarlanmış stadyumlardan biri olan Konya Büyükşehir Stadyumu araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Stadyum kent ve yapı bağlamında ulusal/uluslararası ölçekteki yönergelerin başlıkları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu başlıklar dâhilindeki tribün yapısı incelenmesinde bir dizi parametrik hesaplamalarla tespit edilen 'C' değerine odaklanılmıştır. Tahliye süreleri ile kapasite verileri de matematiksel formüller kullanılarak ortak değerlendirilmiştir. Oluşturulan karşılaştırma tablolarıyla yönergelerde geçen veriler ve mekânsal analizle elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Bulgulara göre Konya Büyükşehir Stadyumu'nun, yönergede geçen maddelere ne derecede cevap verdiği, uygun veya uygun olmayan noktaların tespiti yapılmıştır. Ayrıca çalışmada müsabakaları izlemek üzere Konya Büyükşehir Stadyumu'nu aktif olarak kullanan seyircilerin stadyuma dair edindikleri izlenimleri tespit etmek amacıyla anket çalışması yapılmış, elde edilen veriler aritmetik ortalamalar bazında SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Aritmetik ortalamalar seyirci izlenimlerinin olumluluk düzeyleriyle ilişkilendirilerek mekânsal analiz sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Yönergelerde tarif edilen soyut stadyum olgusuna da eleştiri getirilerek 4 farklı senaryo geliştirilmiştir. Bu senaryolar stadyum-yönerge-seyirci üçgeninde kurgulandığından yalnızca somut çerçevede gözlemlenebilen stadyumlara değil, yönergelerin uygulama noktasındaki nitelik düzeylerine de odaklanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda futbol kurumlarının deneyimleriyle geliştirilen yönergelerin stadyumlardaki nitelik düzeyini arttırdığı ve seyirci taleplerinin karşılanmasında çoğunlukla kaynakları doğru bir şekilde yönlendirdiği söylenebilmektedir. Ancak yönerge verilerinin seyirci taleplerini karşılayamadığı veya seyirci taleplerinin üzerinde kaldığı durumlar da söz konusudur. Araştırmada bu durumlar sebepleriyle tartışılarak Türkiye'deki stadyumların teorisi, uygulamasında ne gibi yeni yöntemler benimsenmesi gerektiği ve bundan sorumlu olacak taraflar hakkında görüşler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Konya, Seyirci Mekânları, Stadyum, Stadyumlarda Planlama Kriterleri

ABSTRACT

MS THESIS

ANALYSIS OF THE SPECTATORS' SPACES ACCORDING TO NATIONAL / INTERNATIONAL STANDARDS IN STADIUM DESIGN; THE CASE OF KONYA CITY STADIUM

Metin KURUMAK

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTIN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE**

Advisor: Prof. Dr. Mehmet UYSAL

2019, 237 Pages

The stadium phenomenon, which dates back to Ancient Greek civilization, is an inseparable part of public architecture with its social and cultural environment. Nowadays, stadiums, which are identified with the notion of sports, have gained a wide audience with their spatial cumulative public practices.

In the second half of the 20th century, major stadiums, most of them in Europe and South America, belonged to high prestigious football teams and there have been significant cases that have been described as 'disasters'. The events that caused the deaths and injuries of many people were closely followed by the world public opinion. The disaster, which killed 96 people and injured 766 people at the Hillsborough stadium in Liverpool, England, in 1989, is considered a milestone with the start of the legal process. As a matter of fact, after this event, the sports authorities on a global scale put forward some legal obligations in the design and operation of stadiums. Today laid the foundation of the stadium used regulations have been discussed in detail in this era of cause-effect relationship, the place has been given to the reflection process in Turkey.

Konya City Stadium, which is one of the stadiums designed in accordance with the regulations in our country, has been identified as a research area. The stadium is evaluated on the headings of national / international regulations in the context of city and building. The analysis of the tribune structure within these headings focused on the 'C' value determined by a series of parametric calculations. Evacuation times and capacity data were also evaluated using mathematical formulas. The comparison tables and the data obtained from the directives and the findings obtained by spatial analysis were compared. According to the findings, the extent to which the Konya City Stadium responded to the items mentioned in the directive and the appropriate or inappropriate points were determined. In addition, a survey was conducted to determine the impressions of the spectators who were actively using the Konya City Stadium to watch the competitions. The data were analyzed using SPSS program on the basis of arithmetic means.

The arithmetic means were correlated with the positivity levels of the spectator impressions and compared with the results of spatial analysis. Four different scenarios have been developed by criticizing the intangible stadium phenomenon described in the regulations. Since these scenarios are constructed in the stadium-instruction-spectator triangle, not only the stadiums that can be observed in a tangible framework, but also the quality levels of the regulations at the point of implementation.

As a result of the study, it can be said that the regulations developed with the experiences of football associations increased the quality level in the stadiums and mostly directed the resources correctly in meeting the spectator demands. However, there are cases where the regulation data cannot meet or exceed the spectator demands. This situation with reasons discussed in the research theory and implementation of stadiums in Turkey, it should adopt new methods, such as what opinions presented about the parties to be responsible.

Keywords: Football, Konya, Spectator Areas, Stadium, Stadium Planning Principles

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanma sürecinin her aşamasında bana yol gösteren, vakit ayıran ve değerli bilgilerini benimle paylaşan başta danışmanım Prof. Dr. Mehmet UYSAL olmak üzere tüm bölüm hocalarıma, Konyaspor bünyesinde hizmet veren ve alan çalışmasına dair her alanda yardımcı olan Sn. Hüseyin YELEL, Sn. Mustafa BİBER ve Sn. Esengül YILDIRIM'a, sevgili dostum, akranım Öğr. Gör. Fikret BADEMCİ'ye, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili anne - babama ve çok kıymetli eşim Elif'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Metin KURUMAK
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	9
3. KAVRAMSAL ALTYAPI.....	13
3.1 Stadyumun Tanımı.....	13
3.2 Stadyum Olgusunun Tarihsel Süreci.....	14
3.2.1 Modern dönem öncesinde stadyum olgusu.....	16
3.2.2 Modern dönemde stadyum olgusu ve futbol	36
3.2.3 Türkiye’de stadyum olgusu ve futbol	55
3.3 Futbol Yönetim Kurumlarının Statüleri (Tüzük) ve Stadyum Yönergeleri....	63
3.3.1 Stadyum Yönergelerinde Hiyerarşi ve Hukuksal Bağlayıcılık.....	65
3.4 Türkiye’deki Stadyumlarda Kurumsal Sorumluluklar ve Onay Süreci	68
3.5 Konya’da Futbol ve Futbol Mekânlarının Gelişimi	70
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	73
4.1 Mekânsal Analiz Çalışması.....	73
4.1.1 Stadyumlarda yer seçimi ve ulaşım kriterleri	73
4.1.2 Stadyum yönelimi	77
4.1.3 Stadyum üst örtüsü	79
4.1.4 Stadyumlarda bölgeleme sistemi ve giriş-çıkış düzenlemeleri.....	80
4.1.5 Stadyum iç çeperinde (inner perimeter) mekânsal kurgu	84
4.1.6 Stadyumlarda pano ve işaretlendirme uygulamaları.....	87
4.1.7 Stadyum kapasitesi	90
4.1.8 Seyirci görüş mesafeleri optimum ve maksimum değeri	95
4.1.9 Görüş çizgisi ve ‘C’ değeri	96
4.1.10 Oturma donatıları.....	104
4.1.11 İzdiham yönetimi (crowd control) uygulamaları	106

4.1.12	Otoparklar	111
4.1.13	Umumi tuvaletler	112
4.1.14	Büfeler ve servis alanları	114
4.2	Anket Çalışması	115
4.2.1	Araştırmanın modeli	115
4.2.2	Araştırmanın varsayımları	115
4.2.3	Araştırmanın ana kitlesi ve örnekleme yöntemi	115
4.2.4	Ölçeğin sınırlılıkları	116
4.2.5	Ölçeğin pilot çalışması	117
4.2.6	Ölçeğin güvenilirlik analizi	118
4.2.7	Verilerin toplanması ve analizi	118
5.	BULGULAR; KONYA BÜYÜKŞEHİR STADYUMU ANALİZİ	123
5.1	Mekânsal Analiz Çalışmasına Dayalı Bulgular	123
5.1.1	Stadyum geneline ilişkin bulgular	123
5.1.2	Tribünlere ilişkin bulgular	145
5.2	Anket Çalışmasına Dayalı Bulgular	174
5.2.1	Örneklemin demografik verileri	175
5.2.2	Konya Büyükşehir Stadyumu'nun anket verilerine dayalı genel değerlendirilmesi	176
5.2.3	Ölçeğin stadyum geneline ilişkin bulguları	177
5.2.4	Ölçeğin tribünlere ilişkin bulguları	181
5.2.5	Ölçeğin tribün bölümlerine ilişkin bulguları	192
5.2.6	Ölçeğin farklı katılımcı gruplarına ilişkin bulguları	199
5.2.7	Katılımcıların eğitim düzeylerine göre tribün tercihlerindeki olası farklılaşma analizi	204
5.2.8	Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre tribün tercihlerindeki olası farklılaşma analizi	206
5.3	Bulguların Değerlendirilmesi	207
6.	TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	219
	KAYNAKLAR	225
	EKLER.....	233
	ÖZGEÇMİŞ.....	237

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

% : Yüzde

m²: Metrekare

° : Açısal Derece

Kısaltmalar

mm. : Milimetre

cm. : Santimetre

m. : Metre

km. : Kilometre

yy. : Yüzyıl

vb. : Ve Benzeri

dak. : dakika

TSE : Türk Standartları Enstitüsü

ISO : Uluslararası Standartlar Örgütü (International Organization for Standardization)

EN : Avrupa Standartları (Europeane Norm)

DIN : Alman Standartları Enstitüsü (Deutsches Institut für Normung)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Stadyumlarda Tarihsel Sürece Bağlı Sınıflandırma [36]*	16
Tablo 3.2. Barselona, Madrid ve Manchester'daki Müzeler ve Turistik Alanların Yıllık Ziyaretçi Sayısı ve Bu Kentlerde İnşa Edilen Post Modern Stadyumların Etkisi [61]	53
Tablo 4.1. Temek Güvenlik İşaret Tipleri [93]	88
Tablo 4.2. UEFA EURO 2024 Turnuvaları İçin Gerekli Stadyum Sayıları ve Kapasiteleri	90
Tablo 4.3. FIFA Dünya Kupası Turnuvaları İçin Gerekli Stadyum Sayıları ve Kapasiteleri	91
Tablo 4.4. Araştırma Kapsamındaki Tribünlerde Seyirci Sayısı* ve Ölçek Formu Adedi	117
Tablo 4.5. Pilot Çalışmanın Genel Ölçeği Ve Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları	118
Tablo 4.6. Ölçeğin Uygulandığı Tribünlere Göre Verilen, Alınan ve Geçerli Form Adedi	119
Tablo 4.7. Beşli Likert Tipi Ölçeğin Puan Aralıkları	120
Tablo 4.8. Karşılaştırma Gruplarının Analizleri Doğrultusunda Oluşturulan Soru Dağılımları	121
Tablo 5.1. 'C' Değeri Analiz Tablolarında Yönergelere Uygunluk Düzeyine Göre Renk Kodu Dağılımı	146
Tablo 5.2. Batı Alt Tribününe Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu	148
Tablo 5.3. Doğu Üst Tribününe Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu	150
Tablo 5.4. Doğu Alt Tribününe Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu	152
Tablo 5.5. Güney Üst ve Kuzey Üst Tribünlerinde Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu	154
Tablo 5.6. Kuzey Üst Tribünü Köşe Bölümüne Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu	156
Tablo 5.7. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı C Değerleri ve Sıra Sayısı Dağılımları	157
Tablo 5.8. Konya Büyükşehir Stadyumu Alansal, Giriş ve Çıkış Ortak Kapasiteleri	158
Tablo 5.9. Batı Alt Tribününün TA1 ve TA2 Güzergâhları Bilgi Tablosu	161
Tablo 5.10. Doğu Alt Tribününün TA1 ve TA2 Güzergâhları Bilgi Tablosu	163
Tablo 5.11. Doğu Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu	164
Tablo 5.12. Güney Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu	166
Tablo 5.13. Kuzey Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu	167
Tablo 5.14. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı Tahliye Süreleri ve Buna Bağlı Bileşenler Tablosu	168
Tablo 5.15. Araştırma Alanı Dâhilindeki Tribünlerin Tuvaletlerine Ait Sayısal Veriler	173
Tablo 5.16. Araştırma Alanı Dâhilindeki Tribünlerin Büfelerine Ait Sayısal Veriler	174
Tablo 5.17. Katılımcıların Demografik Özellikleri	175

Tablo 5.18. Katılımcıların Konya Büyükşehir Stadyumu'na ve Alt Boyutlarına İlişkin Değerlendirmeleri	176
Tablo 5.19. Katılımcıların Stadyum Genelinde Konum, Ulaşım Ve Kapasite Değişkenlerine İlişkin Görüşleri	178
Tablo 5.20. Katılımcıların Stadyum Genelinde Servis Mekânları ve Sirkülasyon Değişkenlerine İlişkin Görüşleri	180
Tablo 5.21. Katılımcıların Stadyum Genelinde Acil Durum Politikaları ve Tahliye Değişkenlerine İlişkin Görüşleri	181
Tablo 5.22. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 13. Değişkenine İlişkin Görüşleri	182
Tablo 5.23. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 14. Değişkenine İlişkin Görüşleri	183
Tablo 5.24. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 15. Değişkenine İlişkin Görüşleri	183
Tablo 5.25. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 16. Değişkenine İlişkin Görüşleri	184
Tablo 5.26. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 17. Değişkenine İlişkin Görüşleri	185
Tablo 5.27. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 18. Değişkenine İlişkin Görüşleri	185
Tablo 5.28. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 19. Değişkenine İlişkin Görüşleri	186
Tablo 5.29. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 21. Değişkenine İlişkin Görüşleri	187
Tablo 5.30. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 22. Değişkenine İlişkin Görüşleri	188
Tablo 5.31. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 23. Değişkenine İlişkin Görüşleri	188
Tablo 5.32. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 24. Değişkenine İlişkin Görüşleri	189
Tablo 5.33. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 25. Değişkenine İlişkin Görüşleri	190
Tablo 5.34. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 26. Değişkenine İlişkin Görüşleri	191
Tablo 5.35. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 27. Değişkenine İlişkin Görüşleri	191
Tablo 5.36. Tribün Bölümlerine İlişkin Anket Bulgularının Örneklem Hacmi.....	192
Tablo 5.37. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 7. Değişkenine İlişkin Görüşleri	193
Tablo 5.38. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 8. Değişkenine İlişkin Görüşleri	195

Tablo 5.39. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 9. Değişkenine İlişkin Görüşleri.....	197
Tablo 5.40. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 20. Değişkenine İlişkin Görüşleri.....	198
Tablo 5.41. İkamet Yerlerine Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri.....	200
Tablo 5.42. Müsabakaları Konya Büyükşehir Stadyumu'nda İzleme Sıklıklarına Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri	202
Tablo 5.43. Müsabakaları Konya'daki stadyumlarda İzleme Sürelerine Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri.....	204
Tablo 5.44. Katılımcıların Eğitim Durumu - Tribün Tercihleri Arasındaki Anlamlı Farklılaşma Değerleri.....	204
Tablo 5.45. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Tribünlerdeki Yüzdesel Dağılımları	205
Tablo 5.46. Katılımcıların Aylık Gelir Durumu - Tribün Tercihleri Arasındaki Anlamlı Farklılaşma Değerleri.....	206
Tablo 5.47. Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Göre Tribünlerdeki Yüzdesel Dağılımları	207
Tablo 5.48. Stadyum Geneline İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları	209
Tablo 5.49. Tribünlere İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları	212
Tablo 5.50. Tribün Bölümlerine İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları	216
Tablo 6.1. Stadyuma İlişkin Senaryo Çıkarımları ve Farklı Boyutlarda Dağılımları	220

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Konya Büyükşehir Stadyumu Batı Cephesi ¹	5
Şekil 3.1. Antik Yunan'da Atina Agorası ve Koşu Pistine Dair Bir İllüstrasyon	17
Şekil 3.2. Antik Yunan'da Stabian Palaestrası, Pompeii [38]	17
Şekil 3.3. Antik Yunan'da İlk Olimpiyatların Düzenlendiği Kentler; Olympia, Atina ve Delphi.....	18
Şekil 3.4. Antik Yunan'da Olympia Kent Planı; Kentin En Doğusunda Olympia Stadyumu	19
Şekil 3.5. Antik Yunan'da Olympia Kentine Dair Bir İllüstrasyon ⁴	19
Şekil 3.6. Antik Yunan'da Olympia Stadyumu İllüstrasyonu ve Stadyum Bileşenleri	20
Şekil 3.7. Antik Yunan'da Olympia Stadyumu Planı (solda) ve Hava Görüntüsü (sağda)	21
Şekil 3.8. Olympia Stadyumu'nun Günümüzdeki Görüntüsü, Sağda Sporcu Girişi (solda), Stadyum'da Bulunan Hellanodikeler (sağda) [43]	21
Şekil 3.9. Antik Yunan'da Delphi Kent Planı; Kentin Kuzeyinde Delphi Stadyumu	22
Şekil 3.10. Delphi Antik Kentinde Stadyum (solda); Yarış Başlama Çizgisi (sağda)	22
Şekil 3.11. Delphi Stadyumu'nda Sphendone (solda) ve Kurvatur (sağda)	23
Şekil 3.12. Delphi Stadyumu Planı [22] ve Stadyum Bileşenleri.....	24
Şekil 3.13. Delphi Stadyumu'nda Merdivenler (solda) ¹³ ve Şeref Tribünü (sağda) [22]... ..	24
Şekil 3.14. Atina Stadyumu'nun M.Ö. 338 ve M.S. 143 Tarihleri Arasındaki Durumunu Tarif Eden Bir İllüstrasyon	24
Şekil 3.15. Atina Stadyumu'nun 20. Yüzyıldaki Durumu (Solda) [25]; İlk Modern Olimpiyatlar İçin Üretilmiş Planı (Sağda)	25
Şekil 3.16. 1896 Olimpiyat Oyunları Sırasında Atina Stadyumu (solda); 1896 Öncesi Yenileme Çalışmaları (sağda) ¹⁵	25
Şekil 3.17. Atina Stadyumu İllüstrasyonu ve Stadyum Bileşenleri ⁶	26
Şekil 3.18. Atina Stadyumu'nun Günümüzdeki Durumu, Tribünler, Merdivenler ve Korkuluklar	26
Şekil 3.19. Antik Roma Kenti İllüstrasyonu; Kent İçinde Amfitiyatro ve Sirkus	27
Şekil 3.20. Flavian Amfitiyatrosu ve Antik Roma Kenti İçerisindeki Konumunu Gösteren İllüstrasyon (solda), Arenanın Su İle Doldurulmasıyla Düzenlenen Bir Etkinlik (sağda) ¹⁶	28
Şekil 3.21. Colosseum'da Tribünleri Gösteren Bir Kesit, Bölümlerde Cinsiyet ve Sınıf Dağılımı	29
Şekil 3.22. Colosseum'da Kullanılan Velarium (solda) ve Bunu Taşıyan Direkler (sağda)	30
Şekil 3.23. Colosseum'un Farklı Mekân ve Donatılarını Gösteren Bir İllüstrasyon	30
Şekil 3.24. Colosseum'un Günümüzdeki Görünümü, Arena ve Tribünler	31
Şekil 3.25. Circus Maximus'a Ait Bir Plan, Plan Üzerinde Yarış Çizgileri	31
Şekil 3.26. Circus Maximus'un Farklı Mekân ve Donatılarını Gösteren Bir İllüstrasyon ..	32

Şekil 3.27. Circus Maximus'un Günümüzdeki Görünümü	32
Şekil 3.28. Ortaçağ'da Bir Spor Mekâmı Olan Kent Meydanları Örneği [41].....	33
Şekil 3.29. Arles Amfitiyatrosu Cephe ve İç Görünümü	35
Şekil 3.30. Nimes Amfitiyatrosu Cephe ve İç Görünümü	35
Şekil 3.31. Verona Amfitiyatrosu Cephe ve İç Görünümü	35
Şekil 3.32. Tsu Chu Oyununu Tarif Eden Bir Görsel	36
Şekil 3.33. Bramall Lane Stadyumu'ndan Bir Görünüm	39
Şekil 3.34. Deepdale Stadyumu'ndan Bir Görünüm	40
Şekil 3.35. 1908 Olimpiyatlarının Hemen Ardından White City Stadyumu	40
Şekil 3.36. White City Stadyumu İlk Hâline Ait Plan ve Kesitleri [33].....	41
Şekil 3.37. 1930'da ilk Dünya Futbol Şampiyonası'na Ev Sahipliği Yapan 100.Yıl Stadyumu	43
Şekil 3.38. 100.Yıl Stadyumu'nun Günümüzdeki Görünümü	43
Şekil 3.39. 1950 Dünya Kupası Müsabakalarında (solda) ve Günümüzde Maracana Stadyumu, Saha ve Tribünleri (sağda)	44
Şekil 3.40. 1968 Olayının Ardından El Monumental Stadyumu'nun Tribünleri (solda) ve Çevresinden Görünümü (sağda)	46
Şekil 3.41. Ibrox Stadyumu ve Net Bir Şekilde Görülen 13. Merdiven	47
Şekil 3.42. 13. Merdiven'in Çıkan Olayların Ardından Görünümü	47
Şekil 3.43. Heysel Faciası Sırasında Stadyumdaki Taraftar Düzeni, X ve Z Tribünleri	49
Şekil 3.44. Heysel Faciası Sırasında Z Tribününden Görüntüler ⁴⁵	49
Şekil 3.45. Heysel Faciasında Yıkılan Bariyerler (solda) ve Saha Tel Örgüleri Ardında Sıkışan Seyirciler (sağda)	49
Şekil 3.46. Hillsborough Olayı Sırasında Leppings Lane Tribünleri ve Tel Örgüler	50
Şekil 3.47. Hillsborough Olayı Sırasında Leppings Lane Tribünleri ve Tel Örgüler ⁴⁷	50
Şekil 3.48. Deva Stadyumu Şehir İçi Konumu ve Tribün-Saha İlişkisi	51
Şekil 3.49. The Den Stadyumu Şehir İçi Konumu ve Tribün-Saha İlişkisi	52
Şekil 3.50. Allianz Arena Stadyumu Kent İçindeki Yerleşimi	54
Şekil 3.51. Astana Arena (Kazakistan) Stadyumu'nda Hareketli Üst Örtü Sistemi	54
Şekil 3.52. Veltins Arena (Almanya) Stadyumu'nda Hareketli Saha Sistemi	55
Şekil 3.53. 20. Yüzyılın Başında Papazın Çayırı Görünümü	56
Şekil 3.54. 1909 Papazın Çayırı'mda Galatasaray-Fenerbahçe Debisi	56
Şekil 3.55. Fenerbahçe Stadyumu 1933 Yılında Görünümü	56
Şekil 3.56. Taksim Stadyumu 1920'li Yıllardaki Görünümü	57
Şekil 3.57. Türk Milli Futbol Takımının İlk Maçı Sırasında Taksim Stadyumu	57
Şekil 3.58. 19 Mayıs Spor Kompleksi Vaziyet Planı [75].....	59
Şekil 3.59. 19 Mayıs Stadyumu Tribünleri ve Çevreden Görünümü [75].....	59

Şekil 3.60. 50’li Yıllarda İnönü Stadyumu Çevreden Görünümü (solda) ve Tribünleri (sağda)	60
Şekil 3.61. İzmir Atatürk Olimpiyat Stadyumu Son Hâli	61
Şekil 3.62. İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadyumu Son Hâli	62
Şekil 3.63. İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadyumu Konsept Görünümü	62
Şekil 3.64. FIFA’nın 2026 Dünya Kupası İçin Ev Sahibi Belirleme Kriterleri ve Ağırlıkları [78].....	64
Şekil 3.65. UEFA’nın 2024 Avrupa Milli Takımlar Şampiyonası İçin Ev Sahibi Belirleme Kriterleri ve Ağırlıkları [79]	65
Şekil 3.66. Uluslararası Turnuvalara Ev Sahipliği Yapacak Stadyumlar İçin Önerilen Proje-Yapım-İşletim Süreç Diyagramı [86]	70
Şekil 3.67. Konya’da Futbol Oynanan Alanların Kent Merkezi İçerisindeki Konumları (üstte) ve 1934-1938 Yılları Arasında Kullanılan Konya Yurt Sahası (altta)	71
Şekil 3.68. Konya Atatürk Stadyumu’nun 1970’li Yıllardaki (solda) ve Yıkılmadan Önceki Son Görünümü (sağda)	72
Şekil 4.1. İdeal Stadyumlarda Konuma Bağlı Yakın Çevre İlişkisi [89]	74
Şekil 4.2. Stadyum Yer Seçiminde Kentin Alansal Ele Alınış Biçimi [79]	75
Şekil 4.3. Gürültü Kirliliğini Azaltmaya Yönelik Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Çözüm Örnekleri [89].....	76
Şekil 4.4. Işık Kirliliğini Azaltmaya Yönelik Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Çözüm Örnekleri [89].....	77
Şekil 4.5. STADIA Tasarım ve Geliştirme Kılavuzu ve UTR Yönergesine göre Stadyum Yönelimi Açısal Değerleri [33, 79]	78
Şekil 4.6. FSTRR Yönergesine Göre Stadyum Yönelimi Açısal Değerleri [89]	79
Şekil 4.7. Saha ve Tribünler İçin Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Üst Örtü Çözümleri [89].....	79
Şekil 4.8. Bölgeleme Sistemine Göre Stadyum ve Çevresi Örnek Planı [81].....	80
Şekil 4.9. Bölgeleme Sistemine Göre Stadyum ve Çevresinde Kontrol Noktaları Düzeni [33].....	81
Şekil 4.10. Birinci Kontrol Noktalarında (First Check) Yapılan Üst Aramaları [79]	82
Şekil 4.11. Stadyumlarda Turnike Sistemleri; (1) Veltins Arena, (2) Allianz Arena, (3) Veltins Arena, Almanya [23].....	83
Şekil 4.12. Kontrol Noktalarının Stadyum İçerisinde Şematik Olarak Dağılımları [90]	84
Şekil 4.13. Kontrol Noktalarının Stadyum İçerisinde Şematik Olarak Dağılımları [90]	84
Şekil 4.14. FIFA’ya Göre Stadyum İç Çeperinde Asgari Tribün Bölümlendirmesi [90] ...	85
Şekil 4.15. Örnek Bir Yöntem Olarak Tribün Bölümlendirme Şematığı [89]	86
Şekil 4.16. Galatasaray TT Arena Stadyumu Tribün Bölümlendirmeleri	86
Şekil 4.17. Gaziantep Stadyumu Mekânsal Kurgusu, Şematik Plan ve Kesitlerle Gösterimi	87
Şekil 4.18. Allianz Arena Stadyumu’nda Bilgilendirme Panoları ve İşaretlendirmeler	89

Şekil 4.19. Galatasaray TT Arena Stadyumu'nda Bilgilendirme Panoları ve İşaretlendirmeler ⁸³	89
Şekil 4.20. FSTRR'ye Göre Tribünlerin Sahaya Olan Optimum ve Maksimum Mesafe Sınırları [89]	95
Şekil 4.21. Wembley (solda) ve Aztec (sağda) Stadyumlarında Tribünler ve Görüş Mesafeleri [33]	96
Şekil 4.22. Tribünlerin Konumlarına Göre Odak Noktası (P) Seçimi, Örnek Uygulama ..	97
Şekil 4.23. 'C', 'N' (Sıra Yüksekliği) ve 'T' (Sıra Derinliği) Değerlerinin Şematik Gösterimi [92]	97
Şekil 4.24. 'P' (Odak Noktası), 'R' (Düşey Odak Uzaklığı) ve 'D' (Yatay Odak Uzaklığı) Değerlerinin Şematik Gösterimi [92]	98
Şekil 4.25. N ₀ Değerindeki Değişimlere Bağlı Olarak Tribün Profillerindeki Farklılaşmalar [23]	99
Şekil 4.26. Tribünlerde Korkuluk Ölçülendirmeleri, Soldan Sağa; Yarı Geçirgen, Tam Geçirgen, Geçirimsiz Korkuluklar [23]	100
Şekil 4.27. Tribünlerde Korkuluk Kullanımları, Soldan Sağa; Yarı Geçirgen, Tam Geçirgen, Geçirimsiz Korkuluklar [23]	100
Şekil 4.28. 'T' Değerindeki Değişimlere Bağlı Olarak Tribün Profillerindeki Farklılaşmalar [23]	101
Şekil 4.29. Tribünlerde Farklı Sıra Yükseklikleri (N) Ve Sıra Genişliklerine (T) Göre Tribün Yükselme Açılarındaki Değişim [23]	102
Şekil 4.30. <i>h</i> yüksekliği, koltukların taban yüksekliği (<i>hs</i>) ve seyircinin vücut yüksekliği (<i>hw</i>) [23]	102
Şekil 4.31. Oyun Sahası ve Çevresine Dair Yönergelerin Ölçülendirme Standartları [89]	103
Şekil 4.32. 'Z' Değeri ve Alt Bileşenleri	104
Şekil 4.33. Stadyumlarda Oturma Donatılarına İlişkin Ölçülendirme Standartları [89] ...	105
Şekil 4.34. Güvenlik Personellerinin Kullanıldığı İzdiham Yönetim Uygulaması [23]....	106
Şekil 4.35. Güvenlik Personeli Uygulamalarına Bir Örnek, Rhein Energie Stadyumu, Almanya [23]	107
Şekil 4.36. Tahliye Senaryoları İçin Uygun Olmayan Uyarlanmış Tribün Yapısı [90]	107
Şekil 4.37. Tahliye Senaryoları İçin Uygun Olarak Uyarlanmış Tribün Yapısı [33]	107
Şekil 4.38. Uyarlanmış Tribün Yapısına Bir Örnek, Leipzig World Cup Stadyumu, Almanya [23]	108
Şekil 4.39. Hendeklerin Kullanıldığı İzdiham Yönetim Uygulaması [23]	108
Şekil 4.40. Hendek Uygulamalarına Bir Örnek, Maracana Stadyumu, Brezilya	109
Şekil 4.41. Yatay Plaka veya Tel Örgü Uygulaması, Şematik Kesit [33]	109
Şekil 4.42. Yatay Tel Örgü Uygulamasına Bir Örnek [33]	110
Şekil 4.43. Wembley Stadyumu'nda (İngiltere) Yatay Tel Örgü Uygulaması.....	110
Şekil 4.44. Sakarya Stadyumu'nda Sahaya Açılan Güvenlik Kapıları	111

Şekil 4.45. Stadyumlarda Yönerge Verilerine Bağlı Kalarak Çözümlenen Tuvalet Örnekleri [33]	113
Şekil 4.46. FIFA Tarafından Yönergelere Bağlı Kalarak Hazırlanan Büfe Planı Örneği [89]	114
Şekil 4.47. Örnek Büfe Çözümünde Mekânsal Düzen, Şematik Kesit [33].....	114
Şekil 4.48. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Ölçeğin Uygulandığı Tribünler.....	116
Şekil 4.49. Ölçeğin Uygulandığı Tribünlerin Alt Bölümleri.....	119
Şekil 5.1. Stadyum Alanı Çevresindeki Konut Dokusu Yoğunluk Analizi ve Ticaret Birimleri.....	124
Şekil 5.2. Stadyumun Konumu ve Bağlantılı Olduğu Kent İçi Toplu Taşıma Güzergâhları	124
Şekil 5.3. Konya Kent Merkezi ve Kent Dışı Ulaşım Noktalarının Stadyum İle Entegrasyonu	125
Şekil 5.4. 2013 Yılında Stadyumun Çevresindeki Taşıt Yollarının Kuşbakışı Görünümü	126
Şekil 5.5. Stadyum Projesi Tamamlandıktan Sonra Çevredeki Taşıt Yollarının Kuşbakışı Görünümü	126
Şekil 5.6. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Aydınlatma Sistemleri ve Çevreye Olan Etkisi	127
Şekil 5.7. Konya Büyükşehir Stadyumu Yapı Yönelimi (solda) ve Güneşlenme Durumu (sağda).....	128
Şekil 5.8. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Güneş Panelleri Uygulaması (solda)ve Panellerin Görünümü (sağda)	128
Şekil 5.9. Konya Büyükşehir Stadyumu'nun Bölgeleme Sistemi	129
Şekil 5.10. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Ruhsatlı Alan ve Çevre Kamusal Alanları	129
Şekil 5.11. Ruhsatlı Alan İçerisinde Bilet Gişeleri ve Mağaza(lar)dan Bir Görünüm	129
Şekil 5.12. Kuzey Alt Tribününde Dış Çeper Girişleri (1.Kontrol Noktaları) ve Metal Çitler	130
Şekil 5.13. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribünlere Göre Ayrılan Girişler	131
Şekil 5.14. Batı Alt Tribünü Giriş Holü, Asansör ve Merdivenleri.....	131
Şekil 5.15. Kuzey Üst Tribünü Turnikeleri Stadyum İçinden (sağda) ve Dışından (solda) Görünümü	132
Şekil 5.16. Etkinlik Sonrasında 1. Kontrol Noktalarındaki Seyirci Yoğunluğu.....	132
Şekil 5.17. Devre Aralarında Tribün Fuayelerinde Seyirci Yoğunluğu	133
Şekil 5.18. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribün Bölümlendirmeleri	133
Şekil 5.19. Konuk Takım Seyirci Tribünü Saha İçerisinden Görünümü.....	134
Şekil 5.20. Güney Üst ile Doğu Üst Tribünleri Arasındaki Metal Çitler	134
Şekil 5.21. Stadyumun Farklı İşlevlere Göre Ayrılan Mekân Grupları.....	135
Şekil 5.22. Konya Büyükşehir Stadyumu Zemin Kat Şematik Planı	135

Şekil 5.23. Tribünlerin Kodlarını (solda) ve Stadyum İçerisindeki Dağılımlarını (sağda) Gösteren Tabelalar	136
Şekil 5.24. Stadyum İçerisinde Acil Durum Çıkışlarını Gösteren Aydınlatmalı ve Aydınlatmasız Panolar	136
Şekil 5.25. Stadyum İçerisinde Büfe, Wc, Revir Gibi Birimleri ve Tribünlerin Giriş-Çıkış Noktalarını Gösteren Tabelalar	136
Şekil 5.26. Stadyumda Yasaklanmış Eylem Tabelaları (solda) ve Yangın Söndürme Teçhizatları (sağda).....	136
Şekil 5.27. Stadyumda Yasal ve Ahlaki Kuralları İçeren Bilgilendirme Kartları	137
Şekil 5.28. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribünler ve Görüş Mesafeleri	137
Şekil 5.29. Batı Üst Tribünü Koltuklarının Görünümü	138
Şekil 5.30. Güney Üst Tribünü Koltuklarının Görünümü	138
Şekil 5.31. Doğu Alt Tribünü Koltuklarının Görünümü	139
Şekil 5.32. Tribünlerden Sahaya Açılan Tahliye Kapıları ve Yarı Geçirgen Korkuluklar	140
Şekil 5.33. Kuzey Tribünlerinde Tel Örgülü Sınırlayıcılar (solda) ve Tahliye Merdivenleri (sağda).....	140
Şekil 5.34. Stadyum Alanında Otoparkların Dağılımı ve Yakın Çevrede Araç Yoğunluğu Analizi.....	141
Şekil 5.35. Sarı Kodlu Otopark Çıkışından Bir Görünüm.....	142
Şekil 5.36. Etkinliğin Ardından Mor Kodlu Otoparklar ve Sağda Çıkış.....	142
Şekil 5.37. Stadyum Otoparklarının Kerem Sokak Cephesinden Görünümü.....	142
Şekil 5.38. Stadyum Otoparklarının Kaletaş Caddesi Cephesinden Görünümü.....	143
Şekil 5.39. Yeşil Kodlu Otoparklardan Bir Görünüm	143
Şekil 5.40. Cephenin Biçimlenişinde Kullanılan Üçgen Modüller ve Birleşim Detayı	144
Şekil 5.41. Stadyumda Üst Örtü ve Alt Tribün İlişkisi (solda), Tribün Fuayelerinde Doğal Işık Etkisi (sağda).....	144
Şekil 5.42. Stadyum Cephesi Taşıyıcı Sistemi ve Kısmen Görülen Membran Uygulaması	145
Şekil 5.43. Stadyum 'C' Değerlerinin Tespitinde Kullanılan Tribünler ve Kesitler	146
Şekil 5.44. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Batı Alt Tribünü Kesiti	147
Şekil 5.45. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Doğu Üst Tribünü Kesiti.....	149
Şekil 5.46. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Doğu Alt Tribünü Kesiti.....	152
Şekil 5.47. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Güney Üst ve Kuzey Üst Tribünü Kesiti .	155
Şekil 5.48. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Kuzey Üst Tribünü Köşe Kesiti.....	155
Şekil 5.49. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı C Değerleri.....	158
Şekil 5.50. Saha Batı Tahliye Koridorlarından (4) Birinin Saha Tarafından Görünümü ..	160
Şekil 5.51. Stadyumda Bulunan Dış Tahliye Kapılarına (6) Ait Bir Görünüm.....	160
Şekil 5.52. Batı Alt Tribünü Oyun Sahasına (solda) ve Fuayeye Açılan (sağda) Merdivenler (1)	161

Şekil 5.53. Doğu Alt Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler.....	162
Şekil 5.54. Doğu Üst Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler.....	165
Şekil 5.55. Güney Üst Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler.....	166
Şekil 5.56. Batı Alt Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı.....	170
Şekil 5.57. Doğu Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı.....	170
Şekil 5.58. Doğu Alt Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı.....	171
Şekil 5.59. Güney Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı.....	171
Şekil 5.60. Kuzey Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı.....	172
Şekil 5.61. Doğu Alt Tribünündeki Tuvaletlerden Bir Görünüm.....	172
Şekil 5.62. Güney Üst (solda) ve Kuzey Üst (sağda) Tribünlerinde Bulunan Büfelerden Bir Görünüm.....	174
Şekil 5.63. Mekânsal Analizler ve Ankete Dayalı Bulguların Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem Yolu Şeması.....	208
Şekil 5.64. Tribün Fuayelerinde İbadet Eden Seyirciler (solda) ve Mevcut Mescitlere Bir Örnek (sağda).....	212
Şekil 6.1. Yönergeler Aracılığında Mimarlığın Stadyum Tasarım Sürecinden Sorumlu Yeri.....	223

1. GİRİŞ

Antik dönemlerden bu yana toplumsal yaşantının bir bileşeni olarak değerlendirilen stadyumlar spora yönelik işlevsel varoluşlarının yanında sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik nüfusa yönelik simgesel anlamlarıyla da öne çıkmaktadır [1]. Nitekim stadyumlar, tarihsel süreçte medeniyet ölçeğinde kabul görmüş dini ve sosyal görüşlerin farklı toplumlar içerisinde ‘spor’ kavramıyla özdeşleştirildiği ve ardından kitlesel bir etkinlik normuyla seyre sunulduğu mekânlar olarak hafızalarda yer edinmiştir. Böylelikle ilk aşamasında toplumların sadece sosyal beklentilerini karşılama aracı olması amacıyla gün yüzüne çıkartılan stadyumlar, mekânsal açıdan zengin kentsel/kamusal pratikler barındırmalarıyla zaman içerisinde gündelik yaşamın odağı haline gelmişlerdir.

Bugüne kadar stadyumlar, kullanım amaçlarının merkezinde daima sporu barındıran yapılar olarak tanımlanmış olsa da dönemsel farklılıklar içerisinde işlevsel çeşitlilik arz etmektedirler. Zira günümüz stadyumunun kavramsal temellerinin atıldığı Antik Yunan döneminde bu yapılar dini ritüellere bağlı atletik yarışmaların ve bazen tiyatroların düzenlendiği yer olarak görülmektedir. Roma döneminde, Yunan yapıları üzerinden biçimsel ve teknik geliştirmelerle yeniden ele alınan stadyumlar atlı araba yarışları ve gladyatör dövüşleri gibi etkinliklerin merkezi olmuştur. Ortaçağ Avrupa’ında sosyal yaşam üzerindeki kilise hâkimiyeti ile toplum spordan uzaklaştırılmış, kentlerdeki mevcut spor yapılarının çoğu spor dışındaki işlevler için kullanılmıştır. Buna bağlı olarak stadyum kavramının geliştirilmesinde belirgin bir duraklama olmuştur. 19. yüzyılın sonlarında modern olimpiyatların düzenlenmeye başlaması ile stadyumların popülerliği tekrar gündeme gelmiştir. Ayrıca bu dönem, günümüzdeki modern futbolun da temellerinin atılmasına ve dünya genelinde hızla yayılmaya başlamasına tanıklık edilen dönemdir. İlk başta olimpiyat oyunları kapsamında ele alınan futbol, 20. yüzyılın başlarında yapılan kurumsal atılımlarla özelleşmiş uygulama alanları olan futbol stadyumlarına kavuşmuştur.

Günümüzde futbol sektöründe yapılan yatırımların büyüklüğü düşünüldüğünde, futbolun en çok ilgi gören spor dalı olduğu söylenebilmektedir. Kolay anlaşılabilen ve çeşitli yayın organları aracılığıyla rahatlıkla erişilebilen futbol, bu sayede geniş bir takipçi kitlesine hitap etmektedir. Futbol kulüplerinin bu kitle karşısında bir saygınlık göstergesi olarak gördükleri çağdaş stadyumlar ise futbol sektöründe yapılan yatırımların büyük bir dilimini temsil etmektedir [2].

Çağdaş stadyumların elde edilme süreçlerinde yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, kamu ve özel sektör yetkilileri ile halktan temsilcilerin oluşturduğu bileşik disiplinli bir takım örgütlenmeler karar verici olarak yer almaktadır. Stadyumlar hâlihazırda etkinliğini sürdürmekte olan ideolojilere göre kentsel, kültürel ve teknolojik ölçütler üzerinden alınan kararlar çerçevesinde değerlendirilmekte ve üretilmektedir. Altyapı başta olmak üzere kentin tüm kaynaklarından azami şekilde beslenen stadyumlar, nitelikli şekilde konumlandırıldıklarında, kent dokusunun ve imajının dönüşümünde etkin bir role kavuşmaktadır. Aynı zamanda küresel ölçekte kültürlerin sergilendiği uluslararası etkinliklere sahne olan stadyumlar çağdaş yerel mimarinin temsili haline gelmektedir [1].

20. yüzyılda dünyanın farklı noktalarındaki ‘çağdaş’ stadyumların yapısal zayıflıkları ve işletme politikalarından doğan güvenlik ihmalleri sonucunda futbol dünyasını sarsan trajik olaylar yaşanmıştır. Çoğu zaman seyircilerin can kayıplarıyla sonuçlanan olayların ardından stadyum kavramı içerisinde seyirci faktörü büyük bir önem kazanmıştır. Bu dönemde çeşitli kamuoyu kuruluşlarıyla beraber FIFA (Dünya Futbol Federasyonları Birliği) ve UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği), stadyumlarda oluşan güvenlik gereksinimlerinin tespiti ve ihtiyaç programlarına belirli standartlar getirilmesi amacıyla çeşitli kapsamlarda yönergeler hazırlamaya başlamışlardır. Seyircilerin önce güvenliğinin sonrasında konforunun (bununla beraber tesisten duyduğu memnuniyetin) istenilen düzeyin üstüne çıkarılmasını hedefleyen bu yönergeleri stadyumlarda sağlamak, FIFA ve UEFA’nın düzenlediği uluslararası turnuvalara ev sahipliği yapabilmenin ön koşulu haline gelmiştir. Ayrıca bu kuruluşlara üye federasyonların düzenlediği en yüksek prestijli yerel liglerde kullanılan stadyumlarda da yönergelerin tahsisi zorunlu tutulmuştur.

Ülkemizde de 2002 yılında kullanıma açılan Atatürk Olimpiyat Stadyumu ile ilk olarak söz konusu yönergelerin hayata geçirildiği görülmektedir. Ardından TFF’nin (Türkiye Futbol Federasyonu) EURO 2016 (Avrupa Milli Takımlar Şampiyonası) turnuvaları için yapmış olduğu ev sahipliği adaylık başvurusunda Atatürk Olimpiyat Stadyumu’nun yanında yönergelere uygun ilk futbol stadyumu olan Kayseri Kadir Has Stadyumu ve beraberinde inşası planlanan 7 farklı stadyum yer almıştır. EURO 2024 kapsamında tekrar gündeme gelen adaylık başvurusunda, yönergelere uygun olarak yapımı tamamlanmış 9 stadyum bulunmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu tezde, Türkiye'deki stadyumların kent bağlamında; yer seçimi, ulaşım, yapı yönelimi, yapı üst örtüsü, otoparkları ve yapı bağlamında; bölgeleme sistemi, giriş-çıkış düzenlemeleri, iç mekân kurgusu, tribün yapısı, pano ve işaretlendirme uygulamaları, tahliye süreleri ve servis mekânlarının ulusal ve uluslararası ölçekteki yönergeler üzerinden analiz edilmesi amaçlanmıştır. Stadyumlar işlevsel oluşumları gereği çeşitli profillerdeki kullanıcılara (basın mensupları, takım üyeleri, hakemler, kulüp üyeleri, işletme çalışanları, protokol, VIP seyirciler, engelli seyirciler gibi.) hizmet vermektedir. Söz konusu yönergeler tezdeki konu bütünlüğünü mantıksal çerçevede korumak için yalnızca biletli seyirciler üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma alanı olarak Türkiye'nin EURO 2024 adaylık başvurusunda yer alan Konya Büyükşehir Stadyumu incelenmiştir.

Alan çalışmasında, Konya Büyükşehir Stadyumu'na ait fiziksel veriler, stadyum proje alanının vaziyet planları, yakın çevresine ait haritalar ve projeye dair teknik çizimler elde edilmiş, biletli seyirci mekânlarının ve bunlarla ilişkili diğer mekânların büyüklükleri, ilişkileri, bütün içindeki konumları ve kullanımları ölçümlerle analiz edilerek fotoğraflanmıştır. Oluşturulan karşılaştırma tablolarıyla yönergelerde geçen veriler ve mekânsal analizle elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Bulgulara göre Konya Büyükşehir Stadyumu'nun, yönergede geçen maddelere ne derecede cevap verdiği, uygun veya uygun olmayan noktaların tespiti yapılmıştır. Ayrıca çalışma alanında yapılan gözlemlerden yola çıkılarak mekân biçimlenmelerinin ve kullanılabilirliğin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Böylelikle çalışma, Türkiye'de son dönemde inşa edilen yüksek standartlara sahip stadyumlar ile oluşan planlama kararları ve tasarım fikirlerinin ulaştığı seviyenin belirlenmesinde önem teşkil etmektedir.

Ayrıca çalışmada müsabakaları izlemek üzere Konya Büyükşehir Stadyumu'nu aktif olarak kullanan seyircilerin stadyuma dair edindikleri izlenimleri tespit etmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Kapalı uçlu sorulardan oluşan anketler aracılığıyla stadyumun seyirciler üzerinde bıraktığı olumlu veya olumsuz yansımalarını kent ve yapı ölçeğinde ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bu sayede, yalnızca somut çerçevede gözlemlenebilen stadyumlara değil, yönergelerde tarif edilen soyut stadyum olgusuna da eleştirel bir bakış açısı kazandırmak mümkün olmaktadır.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Yapılan araştırmalarda Türkiye’de stadyumların projelendirilmesi aşamasında uluslararası mäsabakalara katılım için gerekli altyapı standartları ve yönergelerinin mevcut olmasına karşın 2009 yılına kadar önemli ölçüde değerlendirilmediği görölmektedir. Söz konusu yönergelere/standartlara uygun olarak inşa edilen stadyumların artışıında patlama noktasını, UEFA EURO 2016 müsabakalarına adaylık başvuruları kapsamında titiz olarak yürütölen çalışmalar oluşturmaktadır. Bu stadyumlardan 2009 yılında yapımı tamamlanan Kayseri Kadir Has Stadyumu, konuda bir ilk olma özelliği taşımaktadır. İlerleyen süreçte Konya, Ankara, Antalya, Eskişehir, Gaziantep, Trabzon, Kocaeli ve Bursa’nın da aralarında olduğu bazı kentlerde de standartlara uygun stadyumlar inşa edilmiş ve edilmeye devam etmektedir.

3 Mart 2017’de Türkiye’nin 2024 yılında düzenlenecek olan UEFA EURO 2024 turnuvasına adaylığının resmileşmesi sonucunda adaylık süreci başlamış, FIFA ve UEFA’nın turnuvanın düzenleneceği ölkelere/kentlere ve stadyumlara dair gerekli gördüğü ve güncellenmiş şekliyle sunulan standartların temin edilmesi için bazı fizibilite çalışmalarını yapılmıştır. Bu bilgiden yola çıkarak, 2016 ve 2024 yıllarında Türkiye’nin adaylık dosyasında yer alan Konya Büyükşehir Stadyumu (Şekil 1.1.), çalışmanın amacına bağlı kalınarak incelenmiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesi’nin açtığı ihale kararıyla BKA Mimarlık tarafından tasarlanan yapının projesine 2010 yılında başlanmasına rağmen Konya Büyükşehir Belediyesi’nin yeni spor protokolleri ve bütçelerle ilgili sebeplerden dolayı ihale askıya alınmıştır. Nitekim EURO 2016 turnuvalarında konsept olarak sergilenen ve yapılmasına dair teminat verilen stadyumun ancak 2013 yılında yapımına başlanmıştır. FIFA ve UEFA’nın yayınladığı güncel yönergelere göre revize edilen stadyum, 10 ayda tamamlanarak 2014 yılında hizmete açılmıştır [3].

Kent merkezine 9 km. uzaklıkta yaklaşık 400.000 m²’lik alan üzerinde tasarlanan yapı, kentin yeni genişleme bölgesi üzerinde havaalanını ve toplu ulaşımlara yakınlığı göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Genişleme bölgeleri haricinde aktif olarak 250.000 m² alan üzerine yerleşen ve 36.193 [4] seyirci kapasiteli stadyumda zeminden ısıtmalı futbol sahasını, modern drenaj sistemleri, tribün ısıtma sistemi, localar, restoranlar ve ofisler bulunmaktadır. Stadyumun altında ise ferdi sporlar, ofisler, ticari mekânlar, yan hizmetler gören sporla ilgili alanlar yer almaktadır. Proje kapsamında stadyuma ek olarak olimpik yüzme havuzu, vedrom, tenis kortları, atletizm pisti, basketbol ve voleybol sahaları, sporcu otelleri gibi

birimlerin de yapılması öngörölmüş olsa da¹ proje teslim sürecindeki kısıtlamalar ve bütçe kaybından dolayı henüz uygulanamamıştır.

Şekil 1.1. Konya Büyükşehir Stadyumu Batı Cephesi ¹

Tüm yönergeler dönemlerin getirdiği yönetim politikaları, futbolun sosyal ortamındaki değişimler ve inşaat teknolojilerindeki gelişmelerle doğru orantılı olarak belirli zaman aralıklarıyla güncellenmektedir. Çoğunlukla bu süreç, eski yönergelerin hükmünün kaldırılması ve yerine yenilerinin oluşturulmasıyla yönetilmektedir. Bu bağlamda stadyumun mekânsal analizleri için kılavuz olarak kullanılmak üzere günümüzde geçerliliğini sürdüren yönergeler ile çalışma kapsamı sınırlandırılmıştır. Nitekim EURO 2024 turnuvalarına adaylık başvurusu yapacak federasyonlara kılavuz olması amacıyla UEFA'nın 2017 yılında yayınladığı EURO 2024 Tournament Requirements (EURO 2024 Turnuva Gereklikleri) belgesinde uyulması açıkça belirtilen yönergeler yer almaktadır.

UEFA'nın söz konusu belgesinde belirtilen yönergeler konu ve kapsamı bakımından da çeşitlilik göstermektedir. Doğrudan stadyumlarla ilgili yönergeler haricinde turnuvanın yönetsel yapısı, oyun kuralları, organizatörler, basın mensupları, takımları bağlayıcı kriterler ve tıbbi düzenlemelerle ilgili standartları da işleyen çok sayıda yönerge bulunmaktadır. Araştırma alanının analizini yürütmek suretiyle, belgede stadyumları konu alan yönergeler kullanılmıştır. Bu yönergeler şunlardır;

- FIFA 2011, Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements, 5th. Edition (FIFA Futbol Stadyumları Teknik Tavsiyeler ve Gereklikler, 5. Sürüm) / FSTRR
- UEFA 2014, Guide to Quality Stadiums (Stadyum Kalite Rehberi) / UGQS
- TFF 2014, Stadyum ve Güvenlik Komitesi Talimatı / SGKT

¹ <http://www.arkiv.com.tr/proje/konya-sehir-stadyumu/2990> [Erişim: 29 Haziran 2018].

- FIFA 2018, Safety and Security Regulations (FIFA Emniyet ve Güvenlik Kuralları) / FSSR
- UEFA 2018, Stadium Infrastructure Regulations (UEFA Stadyum Altyapı Kuralları) / USIR
- UEFA 2018, Safety and Security Regulations (UEFA Emniyet ve Güvenlik Kuralları) / USSR

Geçerli yönergelerde geçen bazı ifadeleri detaylandırmak adına aşağıdaki yönergelere de başvurulmuştur;

- UEFA 2006, Safety and Security Regulations (UEFA Emniyet ve Güvenlik Kuralları) / USSR
- FIFA 2007, Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements, 4th. Edition (FIFA Futbol Stadyumları Teknik Tavsiyeler ve Gereklilikler, 4. Sürüm) / FSTRR

Yönergelerde stadyumlara dair belirlenen standartların bir kısmında sayısal veriler yer almaktadır. Çoğunlukla stadyumları oluşturan mekânların ölçülendirmelerinde kullanılan bu veriler bir dizi matematiksel formüller sonucunda elde edilmektedir. Araştırma alanının analizinde çalışma yöntemini güçlendirmek amacıyla kamu veya özel sektörlerde geliştirilmiş, formül uygulamalarıyla ilgili bilgiler veren yardımcı kılavuzlara da başvurulmuştur. Kullanılan kılavuzlar şöyledir;

- HOK Sport Mimarlık Ofisi 2007, Stadia; A Design and Development Guide, 4th. Edition (Stadyum; Tasarım ve Geliştirme Kılavuzu, 4. Sürüm)
- Stefan Nixdorf (Dr., Agn Mimarlık Ofisi) 2007, Technical Recommendations for Grandstands in Modern Stadia (Modern Stadyumlarda Tribünler İçin Teknik Tavsiyeler)
- İngiltere Kültür, Medya ve Spor Dairesi Başkanlığı (DCMS) 2008, Guide to Safety at Sports Grounds, 5th. Edition (Spor Alanları Güvenlik Kılavuzu, 5. Sürüm) / GSSG
- GMP Architects Mimarlık Ofisi, 2013, A Blueprint for Successful Stadium Development (Nitelikli Stadyumlar Geliştirme Kılavuzu)

FIFA ve UEFA yönerge standartlarının yerel yönetimlerce uygulanan yapı yönetmelik şartları karşısında zayıf kaldığı durumlarda söz konusu yönetmeliklerin geçerli sayılmasına dair kararlar yer almaktadır. Buradan yola çıkarak Türkiye’de yürürlükte olan;

- Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği
- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik'lerinin ilgili hükümleri değerlendirilmiştir.

Yönetmeliklerin stadyum yapımında bir ölçüt konumuna getirilmesiyle Avrupa'daki yapılarda kullanılan DIN, EN ve ISO gibi kalite standartlarının da değerlendirildiği görülmektedir. Aynı şekilde Türkiye'deki yapı yönetmeliklerinde TSE kalite standartlarına da yer yer vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple yukarıda belirtilen yardımcı kılavuzlarda ve Türkiye'deki yönetmeliklerde geçen konuya ilişkin aşağıdaki kalite standartlarına da çalışmada yer verilmiştir.

- BS EN 13200-1; Spectator Facilities, General Characteristics For Spectator Viewing Area (Seyirci Hizmetleri, Seyirci Görüş Alanının Genel Karakteristiği)
- DIN 13200-1; Spectator Facilities, Layout Criteria for Spectator Viewing Area (Seyirci Hizmetleri, Seyirci Görüş Alanı Düzen Kriterleri)
- TSE 7394; Yangından Korunma İçin Yapı Elemanları
- TSE 7395; Yangından Korunma, Tahliye ve Kaçış Yolları

Anket çalışmasıyla Konya Büyükşehir Stadyumu'na dair seyirci görüşleri değerlendirilmiştir. Bunun için 2018-2019 sezonunda Konyaspor takımının yapmış olduğu 3 farklı müsabaka sırasında stadyuma gelen seyircilerin görüşleri kullanılmıştır. Anket ölçeği yönergelerde geçen standartların 5 boyutta incelenmesini sağlayan 29 farklı değişken ile sınırlandırılmıştır. 40.000'e yakın kapasiteli stadyumda bütün seyircilerin görüşlerini incelemek mümkün olmadığından, bilimsel çalışmalarda sıkça kullanılan örneklem hacmi hesaplama yöntemleriyle katılımcı sayısı da 380 ile sınırlı tutulmuştur. Bu hacim stadyum kapasitesinin tamamını temsil etmektedir. Mekânsal analizlerde yalnızca standart biletli seyircilerin kullandığı mekân ve donatılar değerlendirildiğinden, anketin katılımcıları da bu seyirciler olarak belirlenmiştir. Konya Büyükşehir Stadyumu toplamda 8 ana bölümden oluşan tribün yapısına sahiptir. Ancak örneklemenin zorluğu, zaman ve mali kısıtlılıklar sebebiyle ölçek stadyumun doğu alt, doğu üst, güney üst, batı alt ve kuzey üst tribünlerinde uygulanmıştır. Tribünlerin seçiminde mekânsal özellikleri bakımından stadyumun tamamının temsil edilmesi gerekliliği göz önünde bulundurulmuştur.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde ‘stadyum’ olgusunun ortak çalışma alanı olarak kullanıldığı ve tezin kavramsal altyapısı ve yöntemlerine katkı sağlayacağı düşünülen kaynaklara yayınlanma sırası ile yer verilmiştir. Bahsedilen kaynaklar problem tanımları, içerikleri, konuyu ele alış biçimleri ve amaç-sonuç ilişkisi bakımından temelde sosyal ve/veya mekânsal bağlamlarda ele alındığı tespit edilmiştir. Bu kaynaklara ek olarak araştırma konusuna yakınlık düzeylerine göre farklı kaynaklara da başvurulmuş, faydalı olabilecek noktaların tespit edilmesi için titiz bir çalışma yürütülmüştür.

2004 yılında yayınlanan “Assessing Spectator Safety in Seated Areas at a Football Stadium” adlı makalede İngiltere’deki stadyumların 1989 Taylor Raporu kurallarına göre tamamının koltuklandırılması gerektiği ancak bazı stadyumlarda bu kurala uyulmadığından bahsedilmiştir. Çalışmada bu tür davranışların tehlikeleri, kullanılan risk değerlendirme yöntemleriyle analiz edilmiş ve mekânsal olarak alınması gereken tedbirler hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur [5].

2006 yılında sunulmuş “Stadium Construction and Sustainability: The Review of Mega-Event Stadiums (1990-2012)” adlı bildiride çağdaş stadyumların yakın geçmişinden ve stadyum yapımında sürdürülebilir kentsel gelişim ile mimarlık yaklaşımlarından söz edilmiştir. Çalışmada sürdürülebilirlik tartışmalarının başladığı yıl olduğu öne sürülen 1990’dan 2012 Londra Olimpiyat Oyunları’nda kullanılan stadyumlara kadar olan süreç işlenmiştir. Çalışmanın odak noktasını stadyum tasarımlarındaki esneklik ve kentsel çevre için sürdürülebilirlik konuları oluşturmaktadır. Ayrıca stadyumların etkinlikler sonrasındaki bakım süreçlerinden bahsedilmiştir [6].

Durgun (2007) “Türkiye’de Sporun Gelişimi ve Değişen Kullanıcı Gereksinimlerini Karşılıyıcı Yönde Modern Stadyum Yapılarının Temel Planlama Özellikleri” adlı yüksek lisans tezinde stadyum yapılarının ilk ortaya çıkışından günümüze kadar göstermiş olduğu değişim süreci incelenerek, stadyum yapılarının konumlandırılması, oluşum kriterleri, mimari özellikleri, tasarımı ve yapımını etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur [7]. Urban Forum Dergisi’nin 20. sayısında (2009) yayınlanan “Sport Stadia, Sporting Events and Urban Development: International Experience and Ambitions of Durban” adlı makalede FIFA 2010 Dünya Kupası turnuvasında kullanılan stadyumların o dönemde devam etmekte olan inşa ve yenileme çalışmalarından bahsedilmiştir. Turnuvanın ev sahibi kentler

üzerindeki olumlu veya olumsuz etkileri Durban kenti özelinde tartışılarak stadyum mimarisinin de bu etkiler içerisindeki yeri analiz edilmiştir [8].

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi'nin 19. sayısında (2011) yayınlanan "Stadyum: Benzerlikler, Koşutluluklar ve İzdüşümler" adlı makalede spor, tarih, mimari, siyaset, iletişim, psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve pazarlama bilimlerinin çalışma alanında bulunan ve disiplinlerarası önem arz eden stadyum kavramı ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın kapsamındaki stadyumlar mimari açıdan incelenmiş, stadyum kavramının tarihsel gelişimi içerisinde kodlanmış ve içlerindeki dünyanın tüm boyutlarıyla yorumlanmışlardır [9]. İmamoğulları (2012) "UEFA Avrupa Futbol Şampiyonası Ev Sahibi Ülkenin Belirlenmesinde Stadyumların Etkisi" adlı yüksek lisans tezinde UEFA Avrupa Şampiyonasının yapılacak ülkeye etkileri, neden ve nasıl adaylık yapıldığı, adaylık sürecinin nasıl işlediği ve turnuva için gereksinimlerin ne olduğuna dair bilgiler vererek stadyumların bu turnuva için öneminden bahsedilmiştir. Tezde ulaşılan sonuçlar dâhilinde Avrupa Futbol Adaylığı için, karara ışık tutan en önemli unsurun adaylık dosyası olduğu ve bu dosyanın en önemli bölümünün stadyumlar olduğu bilgisine yer verilmiştir [10].

Cesur (2012) "Sürdürülebilir Stadyum Binalarının Üretimi Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde stadyum yapıları üretiminin ülkesel ve küresel ölçeklerde sürdürülebilir bina yaklaşımını tespit etmek amaçlanmaktadır. "Yeşil Gol" ilkesinden de bahsedilen çalışma kapsamında Dünya'daki ve Türkiye'deki stadyum örnekleri karşılaştırılarak örnekler bağlamında bulgular aktarılmıştır [11]. Soygüden (2014) "Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Stadyuma Katılımını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi" başlıklı doktora tezinde özellikle UEFA yönergelerine uygun olarak tasarlanmış stadyumlarda seyircilerin katılım gösterip göstermeme nedenlerini etkileyen faktörler incelenmiştir. Bulgulardan yola çıkarak stadyumlarda rekreatif faaliyetlerle ilgili kaliteli organizasyonların arttırılması ve seyircilerin katılım düzeyini arttırmak için olumsuz ergonomik çevre koşullarının iyileştirilmesi gerektiği çıkarımları yapılmıştır [12]. Bulgurcuoğlu (2014) "Stadyum Pazarlaması ve Stadyumlarda Müşteri Memnuniyeti" başlıklı doktora tezinde seyircilerin; stadyumların fiziksel özellikleri, sunulan hizmet ve imkânlar, sosyokültürel faaliyetler ve kullanım deneyimlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişki çözümlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda seyircilerin memnuniyet düzeyinin futbol merkezli olduğu fakat stadyumlarda sunulan hizmetin de yadsınamaz bir yüzdede memnuniyeti etkilediği belirtilmiştir [13].

Tansel (2013) “Stadyum Projelerinin Ulaşım Analizlerinde Dikkate Alınacak Hususların Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde, stadyumların yüksek kapasiteleri sebebiyle ciddi ulaşım sorunlarına yol açabildiği hipotezi yürütülerek stadyumların açılışlarından sonra ortaya çıkan sorunlar deneme-yanılma yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler kullanılarak Türkiye’de uygulanan genel ve yerel otopark yönetmeliklerinin ve toplu taşıma planlamalarının niteliği konusunda çıkarımlarda bulunulmuştur [14]. Mimarlık Dergisi’nin 373. sayısında (2013) yayınlanan “Olimpiyatlar Işığında Stadyumlar: Değişen Kurallar ve Yeni Tasarımlar” adlı makalede stadyumların son on yıl içerisinde işlevsel, tasarım ve vizyon olarak önemli değişimler geçirdiği vurgulanmış, stadyumların yapımında gerekli altyapıları, lojistik destekleri, çevresel etkileri, sürdürülebilirliği ve ekonomik yatırımların düşünülmesi gerektiğinden söz edilmiştir [15].

27. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresinde (2015) sunulan “Eskişehir Stadyum Alanının Kentsel Boşluk Olarak Kentsel Mekâna Katılımı” adlı bildiride kentlerin sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeler çerçevesinde geçirdiği sürekli dönüşümler, Cumhuriyet dönemine ait olan ve kent merkezlerinde konumlanan stadyumlar özelinde tartışılmaktadır. Günümüzde bu stadyumların yerini kent merkezini terk etme politikalarını ve uygulamalarını benimseyen yeni stadyum projelerinin aldığı vurgulanmaktadır. Çalışmanın bağlamını ise Eskişehir kenti ve bu kentte bulunan Eskişehir Atatürk Stadyumu oluşturmaktadır [16]. Uluslararası Sürdürülebilir Yapılar Sempozyumunda (2015) sunulan “Sürdürülebilir Stadyum Tasarımları İçin Teknik Tavsiye ve Gereklilikler” adlı bildiride 2006, 2010, 2014 Dünya Kupaları özelinde inşa edilen stadyumlar “Yeşil Gol” ilkeleri üzerinden karşılaştırılmış ve stadyumlarda sürdürülebilirliğin gelişimi sorgulanmıştır. FIFA tarafından stadyumların çevresi ile fiziksel uyumu ve bulunduğu coğrafyanın şartlarında yapı ömrünün arttırılması amacıyla yürüttüğü “Yeşil Gol” programı üzerinde şekillendirilen çalışma, stadyumların “Enerji, Malzeme, Atık, Ulaşım, Sertifika Sistemleri” başlıkları altında irdelenmesini konu almaktadır [2].

Arslan (2016) “Stadyum Yapılarının Tasarım Kriterlerinin Uluslararası Yönetmelikler Doğrultusunda İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde şehir planlamalarında büyük öneme sahip stadyum yapılarının büyük kullanıcı kitlelerine hizmet etmesinden ötürü fiziksel çevresiyle kurduğu ilişki ve tasarım ölçülerinin önem arz ettiğini belirtilmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye’de seçilen belirli sayıda stadyumlar üzerinde bu standartlar ile uyumluluğu araştırılarak stadyumlara dair plan ve kesit özellikleri değerlendirilmiştir [17].

Ecology, Planning and Design dergisinde (2017) yayınlanan “Sustainability of Stadium Areas in Urban Transformation Process: Turkey Sample” adlı makalede şehir merkezinde bulunan stadyumların kentsel hafızadaki yerini dönüşüm süreci içerisinde analiz ederek kabul edilir bir kentsel yapı kimliği kazanmasında nelerin etkili olabileceği üzerinde tartışılmıştır. Örnekler dâhilinde yapılan bu araştırmada mevcut stadyumların kent ile etkileşimi noktasında, ulaşım, sürdürülebilirlik, yapı tasarımı ve kullanılabilirlik başlıkları altında tespitler yapılmıştır [18]. Duman (2017) “Çevresel Performansa Dayalı Tasarım Yaklaşımlarına Göre Marmara Bölgesi’nde 2000 Yılından Sonra İnşa Edilen Stadyum Yapılarının Araştırılması” adlı yüksek lisans tezinde stadyumların genel yapı özelliklerinden, yapım yöntemlerinden, kent içindeki etkilerinden ve işlevselliklerinden bahsedilmiştir. Stadyumların kent içinde ulaşılabilirlik düzeyleri kıyaslanarak kullanıcı üzerinde gelişen tercih faktörlerinin verimliliğe yansımaları analiz edilmiştir. Ayrıca incelenen stadyumlardaki sürdürülebilir yapı özellikleri vurgulanarak bazı önerilerde bulunulmuştur [19].

2018 yılında yayınlanan “Perceptions of Service Quality at Football Stadiums: Influence on Fans’ Intention to Attend Future Games” adlı makalede seyircilerin etkinlik kalite algısı ile gelecekteki etkinliklere katılma istekleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun için Tayland’da bulunan üç farklı stadyumda 849 seyircinin görüşleri toplanarak memnuniyet düzeyini etkileyen kriterler sosyal ve mekânsal bağlamda açıklanmıştır. Toplanan veriler ile stadyum ve takımların gelirlerini arttırmak için çözümler önerilmiştir [20]. European Journal of Physical Education and Sport Science dergisinde yayınlanan (2018) “The Effect of Physical Characteristics of Stadium on Satisfaction Levels of Football Spectators’ Age Groups” adlı makalede incelemeye alınan 4 farklı stadyumun fiziksel özelliklerinin seyirci memnuniyet seviyesi üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Seyircilerin yaş gruplarına göre sınıflandırılarak anket uygulaması yapılan çalışmada, ergonomik yaklaşımların yanında sağlık ve güvenlikle ilgili hususların dikkate alınmasının genel memnuniyet düzeyini arttırdığı gözlemlenmiştir [21].

3. KAVRAMSAL ALTYAPI

3.1 Stadyumun Tanımı

Stadyum (stadium) kelimesinin kökeni Antik Yunan döneminde aslında bir uzunluk birimi olarak kullanılan ‘stadion’ kelimesinden gelmektedir [22, 23]. “Antik Korint’te Atletizm ve Matematik” eserinin yazarı David Gilman Romano’ya (Pensilvanya Üniversitesi) göre stadion kelimesinin de Yunanca’daki ‘to stand’ (ayakta durmak) teriminden türeyen ‘the standing place’ (ayakta durulan yer) anlamına geldiği ve böylelikle antik stadyum tribünlerinde ayakta duran seyircilerin düzenine atıf yapıldığı düşünülmektedir [24].

Antik Yunan’da stadion, birbirinin türevi sayılabilecek üç tanımla ifade edilmiştir. Bunlar; 600 ayak (İngilizce’de ‘feet’) uzunluğunda düz çizgi formundaki bir pist üzerinde düzenlenen atletizm koşusu, bu koşu için düzenlenmiş yer ve 600 ayaklık uzunluk ölçüsüdür. Bu uzunluk birimi antik dönemlerde Roma, Mısır, İran ve Babil imparatorluklarında da kullanılmıştır. Fakat bölgeden bölgeye ‘ayak uzunluğu’ ölçülerinde değişim görülebildiğinden [22] günümüzde bir Stadion’luk ölçünün 177,55 ila 192,27 m. arasında değişebildiği görülmüştür [23, 25, 26]. Sonradan Antik Yunan’da Stadion kavramı genişletilerek, bir atletizm pisti ile pistin çevresini saran iki adet yarım daire ve iki adet doğrusal şekilli tribünlerin oluşturduğu üstü açık yapı olarak tanımlandırıldığı da bilinmektedir [23, 25].

Online Etymology Dictionary, stadyum kelimesini etimolojik köken itibariyle M.S. 14. yüzyıla tarihlendirerek Latince’de bulunan ‘stadia’ kelimesi ile bağdaştırmaktadır. 1600’lü yıllarda İngilizcede ‘koşu pisti’ anlamına gelen stadyum kelimesi 1834 yılında “oval plan üzerinde sıralar halinde koltuklara sahip, spor etkinliklerinin izlenebildiği, büyük ve açık düzenli yapı” olarak betimlenmiştir.²

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise stadyum için, “atletizm müsabakaları, takım karşılaşmaları ve çeşitli törenlerin düzenlenebilmesi, seyircilerin de bunları izleyebilmesi için kullanışlı oturma yerleri olan alan, stat” tanımı yapılmaktadır.³

² https://www.etymonline.com/word/stadium#etymonline_v_21962 [Erişim: 13 Mart 2019].

³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c88c09fc45395.94526553 [Erişim: 13 Mart 2019].

Kullanılan anlamları içerisinde, sportif faaliyetlerin gerçekleştirilebildiği yer olan stadyumlar [27] ulusal ve uluslararası müsabakaların yapıldığı, spor etkinlikleri öncesinde ve sırasında sporcu veya seyircilerin ihtiyaçlarını karşılamasına olanak veren [28], oyun sahası, tribün, büfe, restoran, mağaza, büfe, tuvalet gibi mekân ve donatıları da içeren yapılardır [29]. Aynı zamanda stadyumların, oyun alanı çevresinde koşu pistleri gibi eklemelerle atletik oyunların da düzenlenebildiği [30], uluslararası kurallar doğrultusunda açık veya kapalı spor alanı olarak karşılık bulan tanımları da görülmektedir [31].

Değişen dünyada insan yaşamında sağlık faktörünün öneminin artması ve sporun bir eğlence unsuru olarak görülmeye başlaması gün geçtikçe toplum yaşantısı içerisinde spora verilen değeri arttırmaktadır. Bu artışın bir getirisi olarak spor ve sporun uygulandığı alanlar da değişim göstermektedir [32]. Yapı teknolojilerindeki gelişmeler, farklı ölçeklerdeki planlama kararları, insana çevreye duyarlı tasarım oluşturma fikirleri, çeşitli güvenlik kriterleri ve yapı standartları ile beraber 20.yy'ın başlarından itibaren stadyumlarda farklı spor dallarına göre biçimsel ve fonksiyonel özelleşmeler görülmüştür. Bu durum stadyumların kavramsal ele alınış biçimlerinde geniş bir spektrumun oluşmasına yol açmıştır. Buna göre günümüzde futbol, ragbi, Amerikan futbolu, beysbol, tenis ve kriket gibi belirli sporlar için özel olarak tasarlanmış stadyumlar bulunmaktadır [33].

3.2 Stadyum Olgusunun Tarihsel Süreci

Spor yapıları Antik Yunan'dan günümüze kadar birçok kültür ve toplum için yerel bir simge ve odak noktası olarak benimsenmiştir. Evrensel mimarinin her biriminde olduğu gibi spor yapıları da zamanla biçimsel ve işlevsel olarak değişim göstermiştir. Ancak spor yapılarındaki bu değişim sanıldığı kadar çarpıcı olmamıştır. Zira Antik Yunan ve Roma'da spor yapıları seyircileri eğlendirmek, sporculara spor yapmak için gerekli ortamı sunmak ve alternatif gündem yaratmak amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde de stadyumların benzer kullanımlar doğrultusunda hizmet verdiği görülmektedir [34].

Günümüze kadar ulaşan bilgiler ışığında özellikle büyük medeniyetlerde spor etkinliklerinin ve spor mekânlarının toplum yaşantısı içerisinde daima önem verilen konular dâhilinde olduğu görülmektedir. İlk olarak M.Ö. 3000 yılında Anadolu'da ortaya çıkan Antik Yunan Medeniyeti ile M.S. 395'e kadar Roma İmparatorluğu'nda, ardından Fransız İhtilali ve Sömürgecilik akımı ile başlamak suretiyle 19. yüzyıldan itibaren tüm Dünya'da spor yapıları toplumların ayrılmaz bir parçası olmuşlardır [32].

Antik medeniyetler ve Ortaçağ döneminden miras kalan spor kültürü ve stadyumlar, ilki 1896 yılında Atina’da düzenlenen olimpiyatlar aracılığıyla modern stadyum algısının temellerini oluşturmuştur. Nitekim bu tarihten sonra devrin sağladığı tüm mimari ve yapısal yenilikler stadyumların biçimlenmesiyle gün yüzüne çıkmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru yalnızca İngiltere ve çevresinde popülerlik kazanmaya başlayan ve kendine özgü yönetsel bağlamına kavuşan futbol, sömürgecilik hareketleriyle beraber tüm dünyaya yayılarak ayrı bir kültür ortamı yaratmıştır. Buna bağlı olarak olimpiyat stadyumlarının paralelinde futbolla özdeşleşmiş spor mekânlarının da oluşturulduğu görülmektedir.

20. yüzyıl boyunca futbolun yönetsel kapsamının tüm dünyayı içine alması ve global iletişim ortamının gelişmesiyle futbola olan ilgi hızla büyümeye başlamış ve futbol stadyumlarına olan seyirci talebi artmıştır. 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise söz konusu talebi karşılayamayan mevcut stadyumlarda baş gösteren hooliganizm ve şiddetle beraber dünyanın farklı noktalarında çok sayıda trajik olay yaşanmıştır. İlerleyen dönemlerde bu olayların önüne geçmek için stadyumlar insan ölçeğinde değerlendirilmeye ve çeşitli güvenlik stratejileri geliştirilmeye başlamıştır.

Atletizm pistlerinin kaldırılması, tribünlerin biçimsel parametreleri içerisine oyun sahasıyla bütüncül olarak görüş açısı, yüksekliği ve uzaklığı gibi girdilerin dâhil edilmesi, akustik açıdan işleve yönelik yapılan düzenlemeler ve futbol stadyumlarının özelleştirilmesinde 21. yüzyılın belirleyici kalite standartları haline gelmiştir [23]. Günümüzde seyircilerin söz konusu kalite standartlarına sahip stadyumları tercih ettikleri görülmektedir [35].

Son 20 yıllık süreçte stadyumlar kitlesel kullanımları ve yapısal varoluşları ile yerin kültürel sembolleri olarak da görülmeye başlamıştır. Küresel ölçekte gerçekleştirilen etkinlikler vasıtasıyla yerin kültürel değerlerinin ve ülke mimarisinin sergilendiği sahneler haline gelen stadyumlar, turizm konusunda da bir dinamizm vazifesi görmektedir. Hâlihazırda futbol organizatörlerinin uluslararası turnuva ve etkinliklerde ev sahibi ülkeyi belirlemede önemli bir faktör haline gelen ‘kültürel simge’ kavramı böylelikle çağdaş stadyumların tanımına dâhil edilmiştir.

Literatürde geçen bu bilgiler ışığında bütüncül bir yaklaşımla stadyumların tarihsel süreçte bağlı sınıflandırmaları Tablo 3.1.’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Stadyumlarda Tarihsel Sürece Bağlı Sınıflandırma [36]*

*Sınıflandırmada HOK + Sport Mimarlık Ofisi (Rod Sheard)'nin ilgili eserinde geçen bilgiler temel alınmıştır.

3.2.1 Modern dönem öncesinde stadyum olgusu

3.2.1.1 Antik Yunan'da spor ve spor mekânları

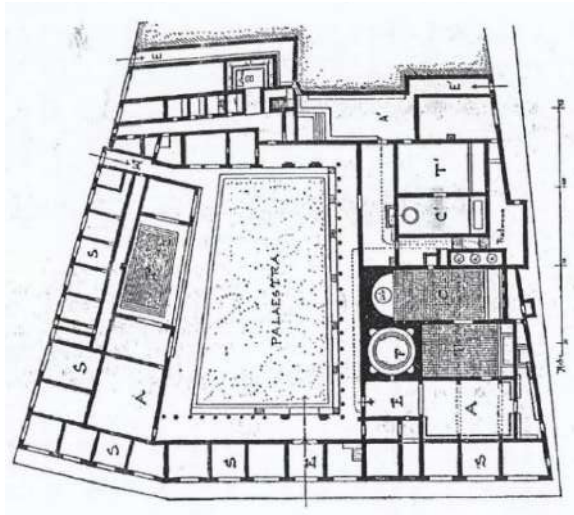
Antik Yunan medeniyetinde spor bir tapınma biçimidir ve dini bir mahiyeti bulunmaktadır [32]. Bu sebeple spor yapılarının çoğunlukla Yunan mitolojisine göre kutsal kabul edilen yerlerde inşa edildikleri görülmektedir [22]. Söz konusu bu kentlerin her birinin Yunan mitolojisinde geçen tanrılara atfedilmek üzere inşa edildikleri, kentlerin merkezini çoğunlukla tapınaklar ve spor yapılarının konumlarının belirlediği bilinmektedir [25].

Gündelik yaşamın bir parçası olarak görülen spor, M.Ö. 8. yüzyıla kadar gençlerin ve askerlerin tanrılar karşısında birbirlerine olan üstünlüklerini göstermek amacıyla yapılmıştır [22]. O dönemlerde spor yapmak için kent meydanları olan agoralar kullanılmıştır. Birçok Antik Yunan kentinin agoralarında sporcuların başlama noktalarını gösteren farklı şekillerdeki taşlar ve bunların devamında meydan boyunca uzanan koşu pistlerinin olduğu görülmektedir [37] (Şekil 3.1.).

Şekil 3.1. Antik Yunan'da Atina Agorası ve Koşu Pistine Dair Bir İllüstrasyon ⁴

Antik Yunan'da spor kültürü geliştikçe ve spora olan ilgi arttıkça agoralar yetersiz gelmeye başlamış ve farklı mekânlara ihtiyaç duyulmuştur. Jimnasyum ve Palaestra'ların bu amaçla inşa edildiği bilinmektedir. Jimnasyumlar Antik dönemde kullanılan kapalı spor ve antrenman salonları olarak tanımlanabilir. Palaestralar ise çoğunlukla yarı açık olarak düzenlenmiş; güreş, koşu, atlama, disk atma gibi sporların yapıldığı, toprak zeminli küçük boyutlarda alanlardır [32] (Şekil 3.2.). Agoralarda bulunan koşu pistleri işlevsel yakınlıkları gereği Jimnasyum ve Palaestra'lar ile ilişkili olarak konumlandırılmıştır [37].

Şekil 3.2. Antik Yunan'da Stabian Palaestrası, Pompeii [38]

Antik Yunan döneminde halkın spora olan ilgisinin artmasıyla beraber [37] 8. yüzyıldan itibaren farklı kabileler arasında barış ve dostluğu sağlamak gayesiyle çeşitli spor

⁴ <http://jeanclaudegolvin.com/es/project/grecia/> [Erişim: 15 Mart 2019].

etkinliklerini barındıran olimpiyat oyunları, ilk kez seyircilerin için de gerekli mekân ihtiyacını giderebilen yapılarda düzenlenmeye başlamıştır [33, 39]. Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde bulunan Olympia (M.Ö. 8. yüzyıl), Delphi (M.Ö. 5. yüzyıl) ve Atina (M.Ö. 3. yüzyıl) ilk olimpiyat oyunlarının düzenlendiği kentlere örnek olarak gösterilebilmektedir (Şekil 3.3.). Bu kentlerde bulunan stadyumlar tarihsel bir süreç içerisinde incelendiğinde Antik Yunan stadyumlarının işlevsel ve biçimsel olarak gelişimler net olarak algılanabilmektedir.

Kent içerisinde olimpiyatlar bağlamında yapılan stadyumlar ve hipodromlar Antik Yunan sporunun simgesi haline gelmiştir. Bu yapılarla biçimsel olarak yakınlık gösteren amfiteyatrolar da kentin ayrılmaz bir parçasıdır.

Şekil 3.3. Antik Yunan'da İlk Olimpiyatların Düzenlendiği Kentler; Olympia, Atina ve Delphi⁵

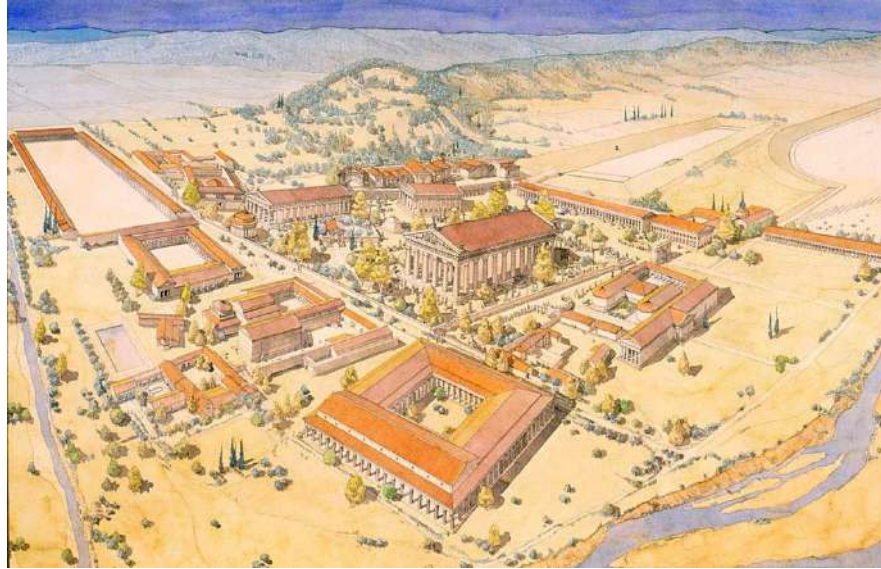
Yunan medeniyetinin en eski dini merkezlerinden biri olan Olympia kenti, bu kimliği ile olimpiyat oyunlarının başlangıcı için doğal bir alan olarak görülmüştür. Kent, Yunan toplumunun inandığı tanrılara adanmış tapınakları, sunakları ve çeşitli spor yapılarını barındırmıştır [33]. Şekil 3.4.'teki Olympia Antik Kenti planına göre 10 numaralı yapı Olympia Stadyumu'nu, 15 numaralı yapı Zeus tapınağını, 20 numaralı yapı jimnasyumu ve 21 numaralı yapı palaestrayı göstermektedir. Olimpiyatlarda düzenlenen oyunların bir kısmı dini törenler, bir kısmı ise seyirsel amaçlar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Olympia kenti özelinde irdelendiğinde, bu oyunların bir kısmı Mitolojik Yunan tanrısı Zeus'u anmak, bir kısmı ise çeşitli spor aktivitelerini yapmak amacıyla düzenlenmiştir [34].

⁵ <https://smarthistory.org/olympic-games/> [Erişim: 15 Mart 2019].

Şekil 3.4. Antik Yunan'da Olympia Kent Planı; Kentin En Doğusunda Olympia Stadyumu ⁶

Kayıtları belgelerle sabitlenmek suretiyle tarihteki ilk olimpiyatların M.Ö. 776 yılında Olympia'da yapıldığı tespit edilmiştir [40]. Bu dönemde stadyumlar yalnızca koşu yarışları için kullanılmış ve bu doğrultuda inşa edilmiştir. Sonralarda ise disk veya cirit atma, uzun atlama gibi oyunlar da olimpiyatlara dâhil edilmiştir [37].

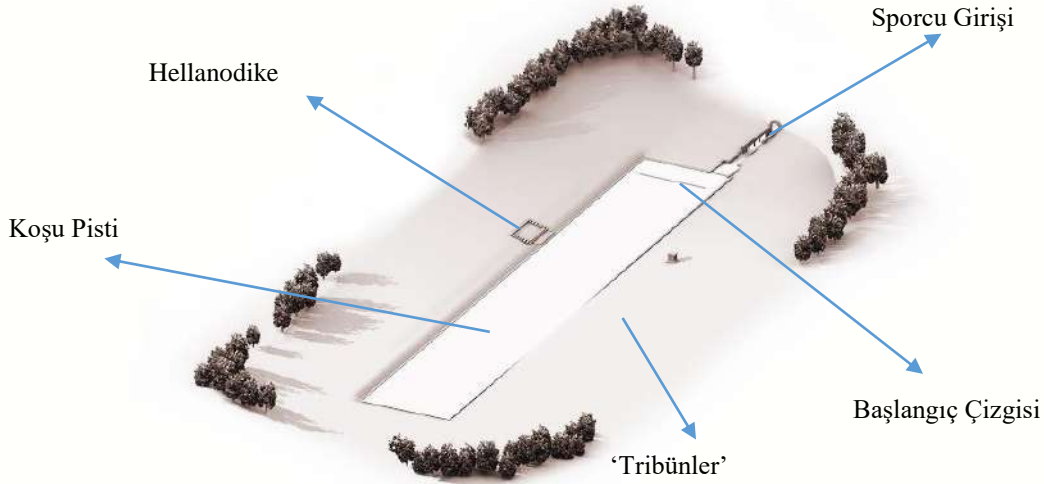
Şekil 3.5. Antik Yunan'da Olympia Kentine Dair Bir İllüstrasyon ⁴

⁶<http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmlsZTpQbGFuX09seW1waWFfc2FuY3R1YXJ5LWVuLnN2Zw> [Erişim: 15 Mart 2019].

Antik amfiteyatrosu ve stadyumların çoğu, tribünlerin gerektirdiği strüktürel zorunluluklar doğrultusunda dağ veya tepe etekleri üzerinde inşa edilmişlerdir. Konum açısından yeterli eğime sahip olmayan alanlarda ise sahne veya koşu pisti zemini yeterli miktarda kazılarak tribünlerde benzer etki yakalanmıştır [33].

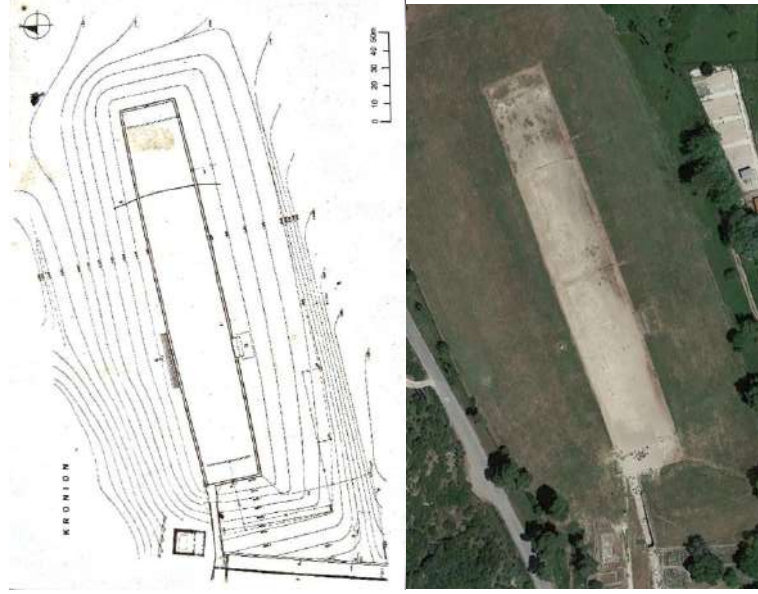
Olympia Stadyumu, merkezinde 192 metre (192 m. \approx 1 stadion \approx 600 ayak) uzunluğunda, 32 m. genişliğinde ve dikdörtgen formlu, yüzeyi kil malzemeli ince bir kum tabakası kaplı [9] saha ile bu sahanın çevresinde topoğrafik olarak doğal bir eğime sahip [41] ve seyircileri ayakta durmaya zorlayan biçimde yapılmış tribünlerden meydana gelmektedir [42] (Şekil 3.6./3.7./3.8.). Fakat bu tribünler de genellikle toprak bir zemini ihtiva etmekte ve bir yapı elemanı olarak tasarlanmamıştır. Amaç yalnızca seyircileri belirgin bir hat üzerinde toplamak ve oyun sahasından belirli bir mesafede tutmaktır.

Düzenlenen oyunları yaklaşık olarak 40.000 seyircinin izleyebildiği belirtilen [32] Olympia Stadyumu'nun kent içerisinde Jimnasyum ile yakın ilişkisi de dikkat çekmektedir (Şekil 3.5.). Bu durumun sonraki dönemlerde inşa edilmiş olan stadyumlar için de örnek alındığı görülmektedir. Stadyumda sporcular için koşu pistine açılan bir giriş yolu bulunmaktadır (Şekil 3.6./3.8.). Taş malzemeden yapılan duvarlar üzerinde yükselen kemerler günümüze kadar tahribat göremekle yok olmuştur [22].

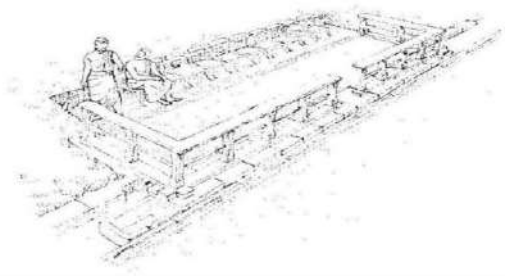
Şekil 3.6. Antik Yunan'da Olympia Stadyumu İllüstrasyonu ve Stadyum Bileşenleri ⁷

⁷ <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2017/07/stadiums/> [Erişim: 15 Mart 2019].

Şekil 3.7. Antik Yunan'da Olympia Stadyumu Planı (solda) ⁸ ve Hava Görüntüsü (sağda)

Olympia Stadyumu'nda yalnızca oyun hakemleri (hellanodikeler) için ahşap malzeme kullanılarak düzenlenmiş oturma yerleri bulunmaktadır (Şekil 3.8.). Stadyumlarda seyirciler için özelleşmiş oturma yerlerinin yapımı ise ilk olarak M.Ö. 3. yüzyıla rastlamaktadır. Fakat belirli bir dönem bu oturma yerleri stadyumun tamamını değil bir kısmını sarmaktadır. M.Ö. 2. yüzyıla ve sonrasına tarihlendirilen tüm Antik Yunan stadyumlarında ise yapının tamamında oturma yerlerinden oluşan tribünler görülmektedir. Bu oturma yerlerinde genellikle taş malzeme kullanılmış ve bu sayede günümüzde tribünlerin yapısal tespiti kolaylaşmıştır [22].

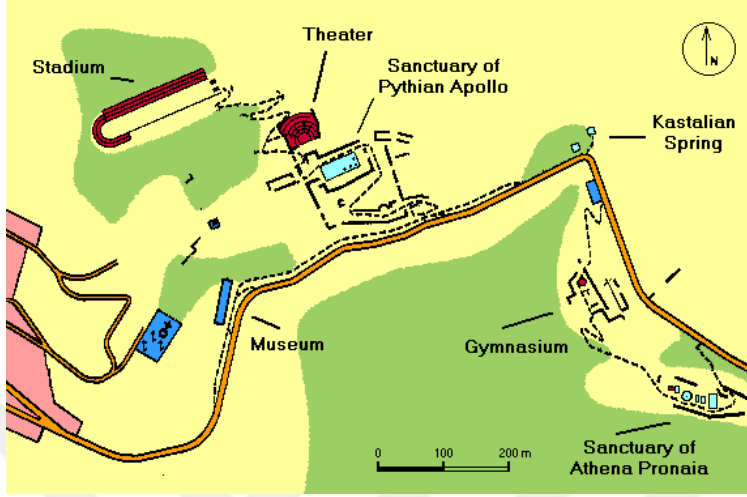

Şekil 3.8. Olympia Stadyumu'nun Günümüzdeki Görüntüsü, Sağda Sporcu Girişi ⁹ (solda), Stadyum'da Bulunan Hellanodikeler (sağda) [43]

⁸ <http://www.hikenow.net/Ancient-Olympic-Games.html> [Erişim: 15 Mart 2019].

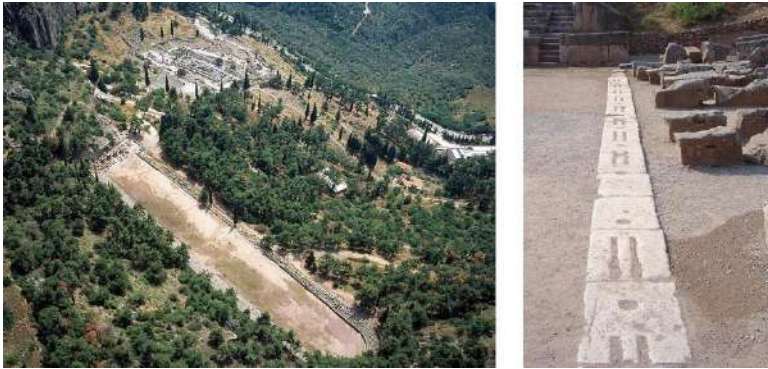
⁹ <https://yallatoursblog.com/2014/01/27/faster-higher-stronger-in-ancient-olympia/ancient-olympic-stadium/> [Erişim: 16 Mart 2019].

Yunan medeniyetinin bir kenti olan Antik Delphi Mitolojik Yunan tanrısı Apollo'ya atfedilmiştir. Olympia'da olduğu gibi burada da tapınaklar, sunaklar ve spor yapıları kentin genel dokusunu oluşturmuştur. Ayrıca Delphi'de zamanın bir getirisi olarak amfityatroların da bu dokuya dâhil olmaya başladığı görülmektedir (Şekil 3.9.).

Şekil 3.9. Antik Yunan'da Delphi Kent Planı; Kentin Kuzeyinde Delphi Stadyumu¹⁰

Yapımı M.Ö. 5. yüzyıla tarihlendirilen ve koşu yarışlarında kullanılan Delphi Stadyumu (Pythia Stadyumu olarak da anılmaktadır), konumu itibariyle jimnasyum ve amfityatro ile yakın ilişkilidir. Dönemin tipik yerleşim prensiplerine bağlı olarak Delphi Stadyumu kuzey tarafta yükselen arazi üzerinde konumlanmış (Şekil 3.10.) ve toplam kapasitesi 6500 civarında olduğu düşünülen U biçimli tribünler ile çevrelenmiştir [23].

Şekil 3.10. Delphi Antik Kentinde Stadyum (solda)¹¹; Yarış Başlama Çizgisi (sağda)¹²

¹⁰ <http://www.edstephan.org/greece/8.html> [Erişim: 15 Mart 2019].

¹¹ <http://www.delphi.diadrasia.net/engb/site/monuments/thestadium.aspx> [Erişim: 17 Mart 2019].

¹² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Delphi_stadium_starting_line_DSC06301.jpg [Erişim: 17 Mart 2019].

183 m. uzunlukta ve 28 m. genişlikte olmakla birlikte biri uzun diğeri ise kısa toplamda iki farklı tribünü bulunan stadyum, uzun kenarda düz, kısa kenarda ise yarım daire biçimli tribünler ile sınırlandırılmıştır [33]. Tribünlerin taş, mermer gibi malzemelerden yapılması ve seyircilerin oyunları hem ayakta hem de oturarak izleyebilecekleri şekilde biçimlendirilmesi, dönemin stadyumlarındaki geliştirmelerin açık bir temsilidir.

Dönemsel gelişimlerin diğeri bir işareti ise ‘sphendone’ olarak adlandırılan tribün biçimlenmeleridir. Antik Yunan’da stadyumların yarım daire biçimindeki tribünleri sphendone adıyla betimlenmekte (Şekil 3.11.) ve bu alanlar sportif oyunlar haricinde tiyatro gibi sahne etkinlikleri için de kullanılmaktadır [37]. Delphi Stadyumu’nda görülen bir başka yenilik ise saha boyunca uzanan tribünlerin aldığı dış bükey biçimlenmedir (Şekil 3.11.). ‘Kurvatur’ olarak adlandırılan bu biçimlenme etkisini sahanın üzerinde de göstermekte ve saha, tribünleri dik bir şekilde iki parçaya ayıran hat üzerinde genişlemekte ve uçlara doğru tekrar daralmaktadır. Böylelikle tribünlerin tamamında seyircilerin görüş alanı genişletilmektedir [22].

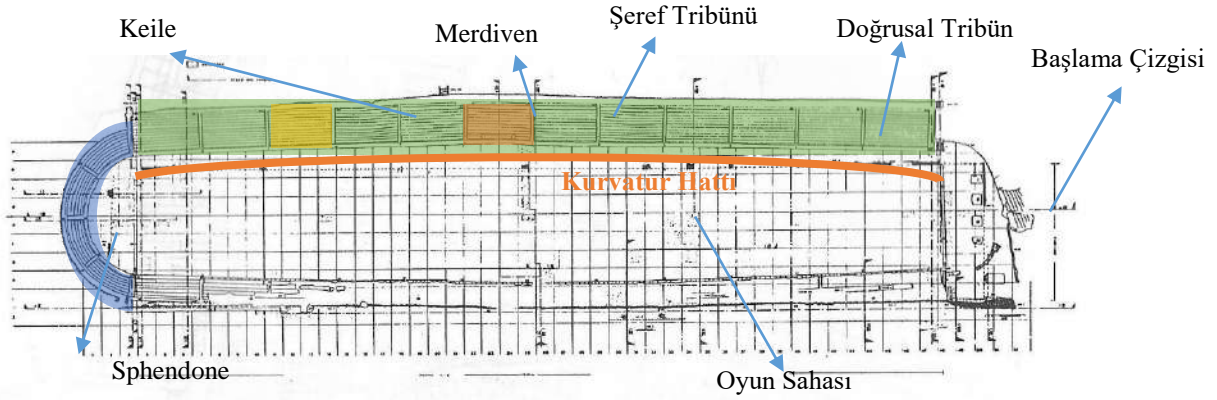

Şekil 3.11. Delphi Stadyumu’nda Sphendone (solda)¹³ ve Kurvatur (sağda)¹⁴

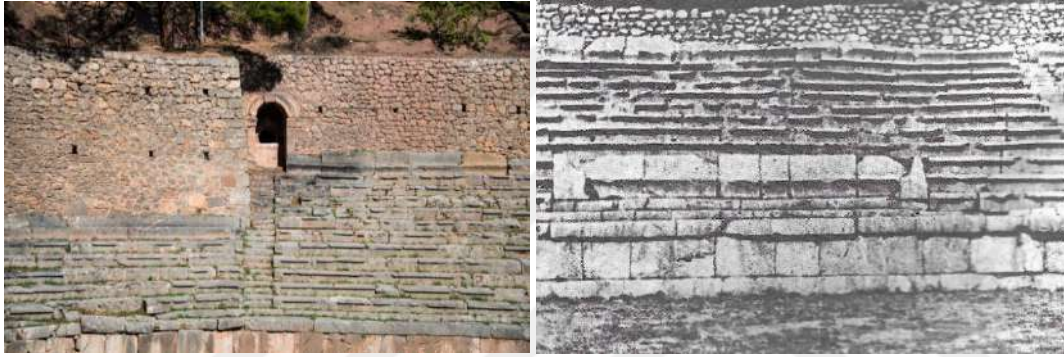
Doğrusal olarak uzanan oturma alanlarının orta kısmında şeref tribünü adı verilen [22] ve ülkenin ileri gelenleri için ayrılmış alanlar mutlaka bulunmaktadır [33] (Şekil 3.13.). Seyircilerin dolaşımını sağlayabilmek amacıyla tribünlerde oturma sıralarını dikey olarak birbirine bağlayan merdivenler (Şekil 3.13.) ve tribünlerin en alt sırasında taş korkuluklar ile sınırlandırılmış yollar görülmektedir. Merdivenlerin dikey olarak kesmesiyle oluşan her bir tribün bölümüne ‘keile’ adı verilmektedir. Delphi Stadyumu’nda bu keilelerden 12 adet bulunmaktadır [22] (Şekil 3.12.).

¹³ <https://www.flickr.com/photos/31068574@N05/31276326921/in/photostream/> [Erişim: 17 Mart 2019].

¹⁴ <https://www.ancient.eu/uploads/images/453.jpg?v=1485681720> [Erişim: 17 Mart 2019].

Şekil 3.12. Delphi Stadyumu Planı [22] ve Stadyum Bileşenleri

Şekil 3.13. Delphi Stadyumu'nda Merdivenler (solda) ¹³ ve Şeref Tribünü (sağda) [22]

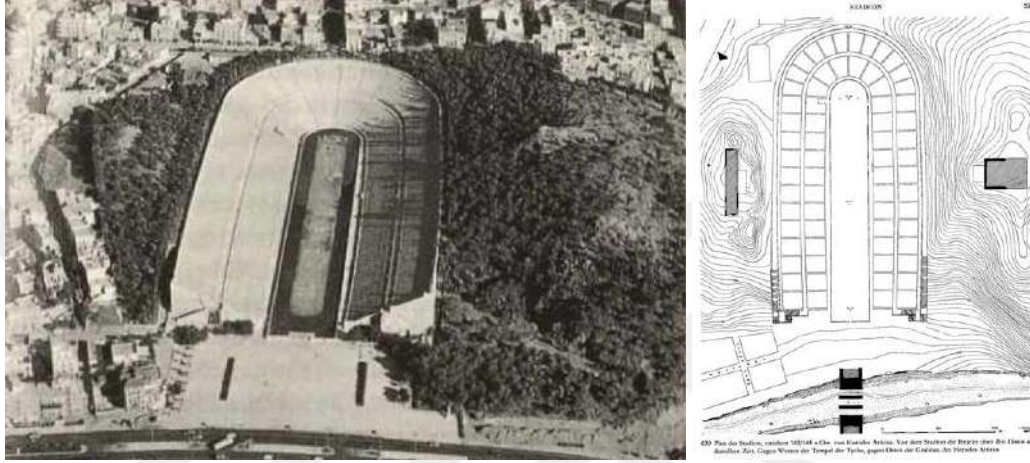
Antik Yunan döneminde inşa edilmiş en önemli yapılardan biri de Atina Stadyumu'dur. İlk olarak M.Ö. 566 yılına tarihlendirilen stadyum, Mitolojik Yunan tanrısı Athena'ya atfedilen Panathenaik oyunlarını düzenlemek amacıyla yapılmıştır. Bu sebeple 'Panathenaic' adıyla da bilinmektedir [25].

Şekil 3.14. Atina Stadyumu'nun M.Ö. 338 ve M.S. 143 Tarihleri Arasındaki Durumunu Tarif Eden Bir İllüstrasyon ¹⁵

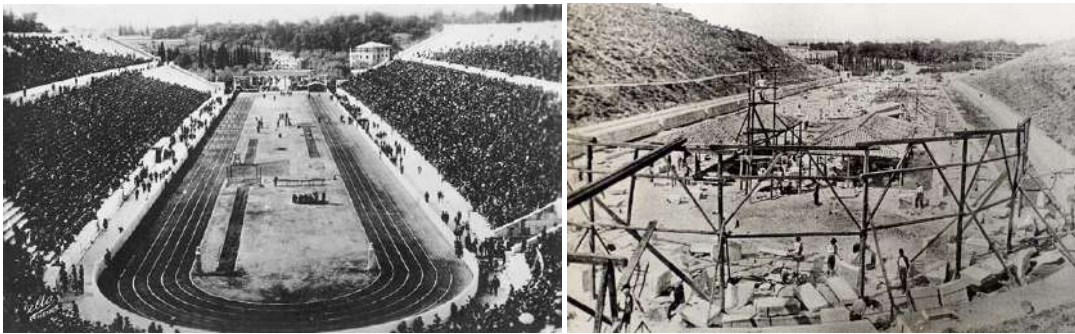
¹⁵ <https://www.archaeology.wiki/blog/agenta/saxon-architect-ernst-ziller-athens/> [Erişim: 17 Mart 2019].

Atina'da Ardhetos dağının eteklerinde bir vadi içerisinde bulunan stadyumda ahşap malzeme yoğun bir biçimde kullanılmıştır. İlerleyen süreç içerisinde stadyum bilinmeyen sebeplerle tahribat görmüş ve M.Ö. 338'de tarihi lider Lycourgos'un emriyle kireç taşı kullanılarak tribünler yeniden inşa edilmiştir (Şekil 3.14.). Ardından M.S. 143 yılında Yunan aristokrat Herodes Atticus'un müdahalesiyle stadyum tekrar yenilenmiş ve mermer ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Mermer taşlarından yapılmış tribünlerden esinlenilmesiyle stadyum 'Kallimarmaro' (Yunancada: Kaliteli Mermer) adıyla da anılmaktadır [25].

Şekil 3.15. Atina Stadyumu'nun 20. Yüzyıldaki Durumu (Solda) [25]; İlk Modern Olimpiyatlar İçin Üretilmiş Planı (Sağda) ¹⁶

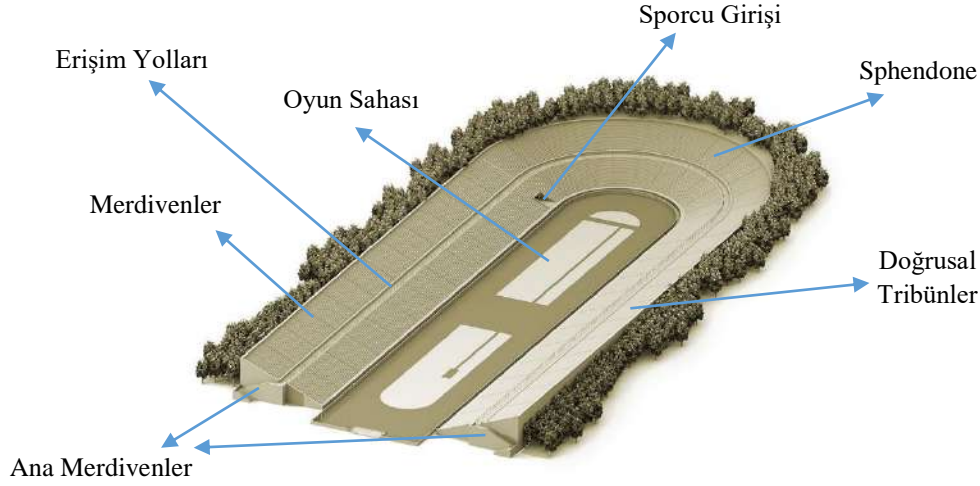
Son olarak 1896 yılında ilk modern olimpiyatlar için restore edilen Atina Stadyumu, günümüzde 50.000 seyirci kapasitelidir ve halen kullanılmaktadır (Şekil 3.15./3.16.). Bu özelliğiyle Atina Stadyumu Antik Yunan dönemiyle modern dönem arasında mimari bir köprü vazifesi görmektedir [33].

Şekil 3.16. 1896 Olimpiyat Oyunları Sırasında Atina Stadyumu (solda); 1896 Öncesi Yenileme Çalışmaları (sağda) ¹⁵

¹⁶ <http://www.panathenaicstadium.gr/thepanathenaicstadium/history/tabid/96/language/en-us/default.aspx> [Erişim: 17 Mart 2019].

Stadyum, ortada 205 m. uzunluğunda ve 33 m. genişliğindeki saha ve bu sahanın çevresinde U formunda iki kademeli ve 44 sıradan oluşan tribünlerden meydana gelmektedir. Delphi Stadyumu'nda da görülen kurvatur biçimlenişi Atina Stadyumu'nda da görülmekte ve doğrusal tribünlerin ortası ile uçları arasında sahaya olan mesafe 2 m. kadar değişim göstermektedir [25] (Şekil 3.15.).

Şekil 3.17. Atina Stadyumu İllüstrasyonu ve Stadyum Bileşenleri ⁶

Modern olimpiyatlar için yapılan son yenileme çalışmasında stadyumun açık tarafından tribünlerin ortak erişim katına bağlanan iki ana merdiven inşa edilmiştir. Bu merdivenlerin haricinde stadyumun doğu tarafında saha kotundan doğrudan dışarıya açılabilen geçit ilk dönemlerde inşa edilmiş ve günümüzde de korunmaktadır. Tribünlerde tarihi taş korkuluklar üzerine metal bariyerlerin eklenmesi suretiyle sahanın güvenliği artırılmıştır (Şekil 3.17./3.18.).

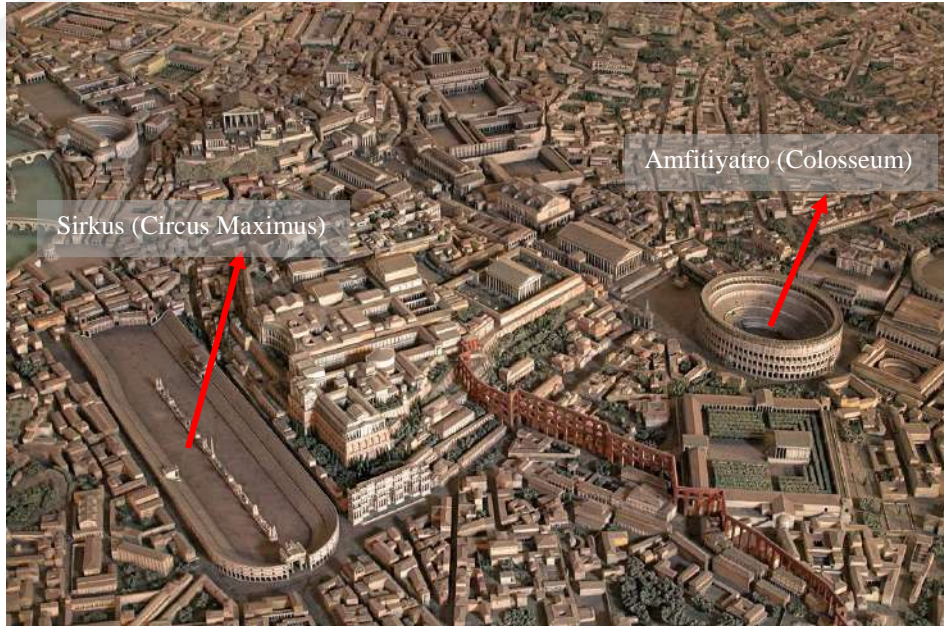
Şekil 3.18. Atina Stadyumu'nun Günümüzdeki Durumu, Tribünler, Merdivenler ve Korkuluklar ¹⁷

¹⁷ A. Behzadirad, <https://www.google.com.tr/maps/> [Erişim: 06 Nisan 2019].

3.2.1.2 Roma İmparatorluğu'nda spor ve spor mekânları

Yunan İmparatorluğunu'nun ardından döneminin en büyük medeniyetlerinden biri olarak Roma İmparatorluğu karşımıza çıkmaktadır [32]. Roma döneminde, olimpiik yarışlardan veya atletik faaliyetlerin yerine halkın çok daha fazla ilgisini çektiği ölümcül dövüşler ön plana çıkmaktadır. Buna bağlı olarak bu dönemde çevresi tamamıyla kapalı bir arena (Latince'de 'kum' veya 'kum yüzey' terimlerinden gelmektedir.) çevresinde yükseltileli eliptik planlı tribünlerden oluşun amfiteyatrolar inşa edilmiştir [33] (Şekil 3.19.).

Roma'da amfiteyatroların yanında 'Şariyot' adı verilen atlı araba yarışlarının da diğeri bir spor yapısı türü olan 'Circus'larda düzenlendiği bilinmektedir [32] (Şekil 3.19.). Antik Yunan tiyatroları Roma mimarisinde amfiteyatrolar ile sürdürülürken, hipodromlar ise circuslara öncülük etmişlerdir. Sirkuslar Antik Yunan mimarisinde olduğu gibi genel olarak U yapı formundadır ve merkezinde yarış pistleri bulunmaktadır. Yarış pistleri yapının iki ucunda bulunan 'metae' adı verilen sabit noktalar çevresinde dönen oval biçimindedir. 'Metae' noktalarını birleştiren ve pisti iki parçaya ayıran yükseltileli yapı elemanına 'spina' denilmektedir. Tribünlerin alt sıralarında taş malzeme kullanılmış ve buralar toplumun ileri gelenleri için ayrılmıştır. Daha üst sıralarda ise genellikle ahşap malzeme kullanılmıştır [33].

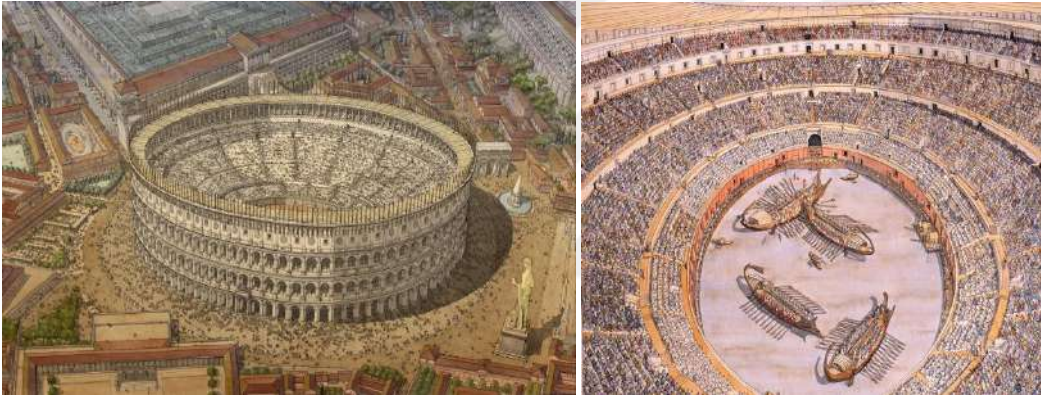

Şekil 3.19. Antik Roma Kenti İllüstrasyonu; Kent İçinde Amfiteyatro ve Sirkus ¹⁸

¹⁸ <http://jeanclaudegolvin.com/es/project/italia/> [Erişim: 15 Mart 2019].

Roma amfiteyatroları kökeninde birbirine bakan iki Antik Yunan amfiteyatrosunun bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Ancak Antik Yunan tiyatrolarında tribünlerin doğal eğimli araziler üzerinde inşa edilmesi tekniği Roma mimarisinde geliştirilerek ilk zamanlarda ahşap (bunlar günümüze ulaşmamıştır), M.S. 1. yüzyıldan itibaren ise taş veya beton kullanılarak oluşturulan taşıyıcı sistem üzerinde yükseltilmiştir. Böylelikle yer seçimi kısıtlaması olmadan daha büyük ve görkemli yapılar inşa etmek mümkün kılınmıştır [33].

Roma döneminde amfiteyatro kelimesi çoğunlukla Colosseum olarak adlandırılan dev Flavian Amfiteyatrosu ile bağdaştırılmaktadır. Yapımına M.S. 80 yılında, Roma imparatoru Vespasian zamanında başlanan Colosseum, Roma kentinin merkezinde Nero yapay göl havzası üzerinde inşa edilmiştir (Şekil 3.20.). Mimarı bilinmeyen yapının inşasında çoğunlukla beton kullanılmış olsa da bazı kısımlarda tuf ve travertenin kullanıldığı da görülmektedir [44].

Şekil 3.20. Flavian Amfiteyatrosu ve Antik Roma Kenti İçerisindeki Konumunu Gösteren İllüstrasyon (solda), Arenanın Su İle Doldurulmasıyla Düzenlenen Bir Etkinlik (sağda) ¹⁶

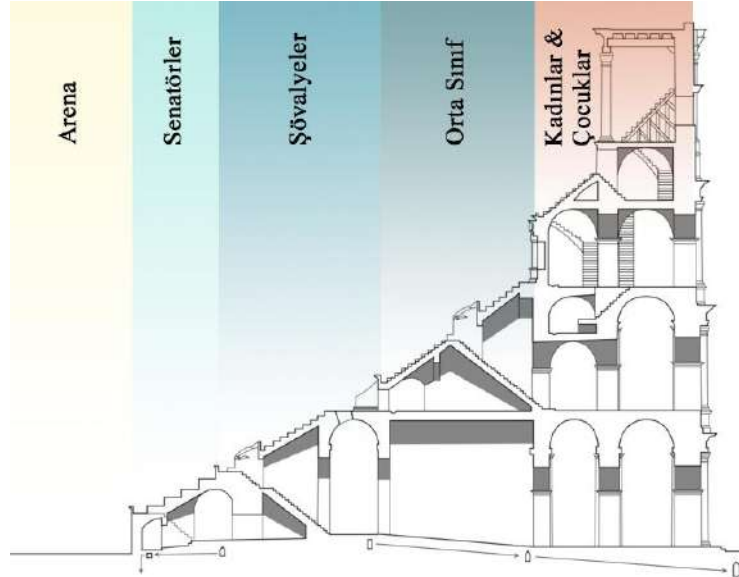
Büyük seyirci kitlesi önünde genellikle günlük programlar dâhilinde çeşitli gösteriler sergilenmiştir. Buna göre sabah saatlerinde yırtıcı hayvan dövüşleri, öğlen vakitleri suçlu ilan edilenlerin idam gösterileri ve sonrasında da gladyatör dövüşleri sergilenmiştir [45]. Bu etkinlikler Colosseum'un merkezinde bulunan ve 54 m.'ye 86 m. ölçülerindeki arena adı verilen oval sahalarda yapılmıştır.

Yapının tamamı 156 m. genişlikte ve 188 m. uzunluğundadır [44]. Toplam seyirci kapasitesinin 40.000 ila 73.000 arasında olduğu tahmin edilen yapıda [46] arena zemininin altında aslanlar ve diğer hayvanların tutulduğu odalar bulunmaktadır. Bu kısmın üstü gerektiğinde açılarak su ile doldurulabilmekte ve su sporları vb. etkinlikler de düzenlenebilmektedir [44] (Şekil 3.20./3.23.).

Toplamda dört kattan oluşan yapıda, zemin katta bulunan 78 farklı açıklıklardan girişler sağlanmakta ve yapı aşağıdan yukarıya küçülen bir form sergilemektedir. Böylelikle aşağıdan yukarıya çıktıkça tribünler küçülmekte ve seyircilerden kaynaklanan hareketli yük miktarı azalmaktadır. Yine aynı sebeple yukarıdan aşağıya indikçe taşıyıcı elemanların kesiti büyümekte ve bu da yapıya sağlamlık kazandırmaktadır [32, 33].

Tribünlerin düzenine bağlı olarak Roma döneminde Colosseum'da yapılan etkinlikler için bir çeşit bilet sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemde, her bir seyirciye seramikten yapılan ve üzerinde oturma bölümlerini tarif eden sayı ve harflerin yazıldığı biletler verilmiştir. Bu sayede bütün seyircilerin 15 dakika içerisinde oturma yerlerine ulaşabilmektedirler [32].

Roma döneminde Colosseum'un farklı tribün katlarındaki oturma düzeninin seyircilerin cinsiyete ve sosyal sınıf farklılıklarına göre oluşturulduğu görülmektedir [34]. Arenaya en yakın tribünler senatörler, sonraki tribünler sırasıyla gladyatörler ve orta sınıf vatandaşlar için ayrılmıştır. En uzakta kalan tribünler ise kadınlar ve çocuklara tahsis edilmiştir. Yapıda imparator, ailesi ve yakınları için ayrıca tasarlanmış bir tribün de bulunmaktadır. Farklı tribünlerde kullanılan malzemeler tür ve işçilik açısından da farklılık göstermektedir [32]. Tribünler arena zemininden 4 m. kadar yükseltilmiş ve böylelikle gladyatörlerin ve vahşi hayvanların tribünlerin altından arenaya ulaşabildikleri geçitler sağlanmıştır [47] (Şekil 3.21.).

Şekil 3.21. Colosseum'da Tribünleri Gösteren Bir Kesit, Bölümlerde Cinsiyet ve Sınıf Dağılımı ¹⁹

¹⁹ <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Colosseum-profile-french.png> [Erişim: 15 Mart 2019].

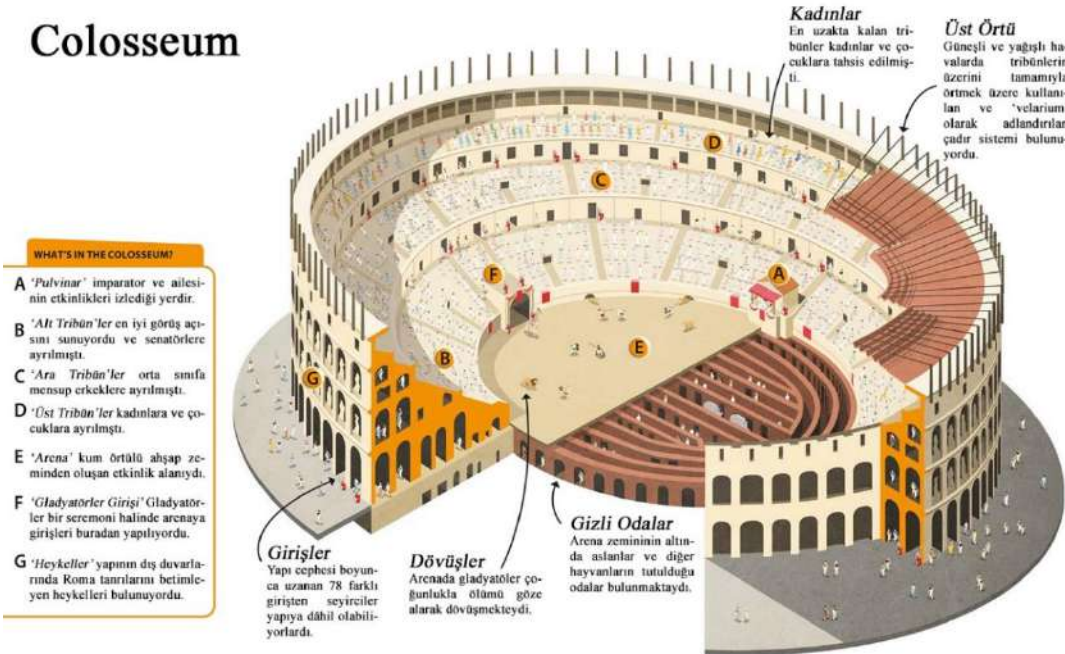
Yüksekliği 50 m.'ye ulaşan Colosseum'un son katında çevre duvarı boyunca belirli aralıklarla dizilmiş direkler bulunmaktadır. Bu direkler güneşli ve yağışlı havalarda tribünlerin üzerini tamamıyla örtmek üzere kullanılan ve 'velarium' olarak adlandırılan çadır sistemini taşımaktadır [46] (Şekil 3.22.).

Şekil 3.22. Colosseum'da Kullanılan Velarium (solda) ve Bunu Taşıyan Direkler (sağda) ¹⁶

Colosseum'da yapılan etkinlikler Roma İmparatoru Theodoricus'un emriyle 523 yılında sonlandırılmış, yapının çevresindeki yerleşimlerin sıklaştığı Ortaçağ dönemine kadar kullanılmamıştır [46]. Günümüze kadar kilise, belediye binası ve kentsel rekreasyon alanı gibi işlevlere de hizmet eden Colosseum [48], halen açık hava müzesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.24.).

Colosseum

Şekil 3.23. Colosseum'un Farklı Mekân ve Donatılarını Gösteren Bir İllüstrasyon ²⁰

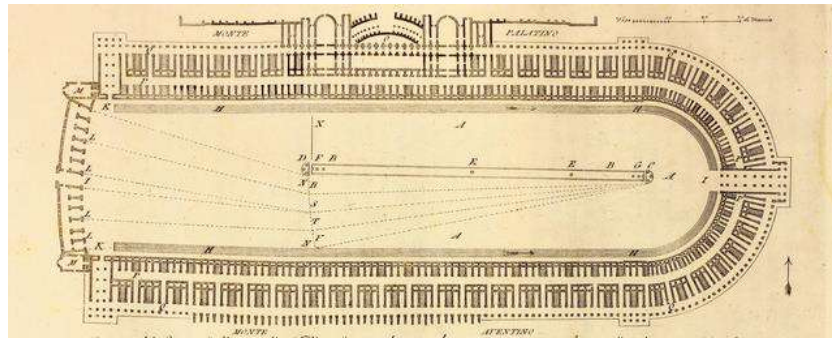
²⁰ <https://www.behance.net/dlongillustration> [Erişim: 24 Mart 2019].

Şekil 3.24. Colosseum'un Günümüzdeki Görünümü, Arena ve Tribünler ²¹

Roma'da araba yarışları için daha büyük stadyumlar veya sirkuslar kullanılmıştır. Bu dönemde yapılmış en büyük Sirkus, M.Ö. 329 yılına tarihlendirilen Sirkus Maksimus'tur. Kentin içinde Palatine ve Aventine tepeleri arasında kuzeybatı-güneydoğu ekseninde inşa edilmiş yapı U şeklinde biçimlenişiyle antik döneme ait stadyumları andırmakta fakat 621 m. uzunluğu ve 118 m. genişliği ile stadyumlardan farklılık göstermektedir [44]. Günümüzde ancak yarış pistinin konturları seçilebilen fakat kalan kısımlarının tamamının yok olduğu (Şekil 3.27.) sirkusun, en canlı dönemlerinde 250 ila 300 bin seyirci kapasiteli olduğu bilinmektedir [32].

Roma amfiteyatrolarında uygulanmış olan cinsiyete göre tribünlerdeki oturma düzeninde yapılan ayrıştırmaların Sirkus Maksimus'ta uygulanmadığı, ancak sadece imparator ve ailesi için yapının doğu kanadında ayrılmış özel bir bölüm bulunmaktadır. Tribünler iki katlı olarak inşa edilmiş ve yapı cephesi boyunca uzanan arkatlı girişlerden seyirciler yapıya dâhil olabilmektedir. Tribünlerin altında yiyecek-içecek vb. ürünler satan tezgâhtarlar bulunmaktadır (Şekil 3.26.).

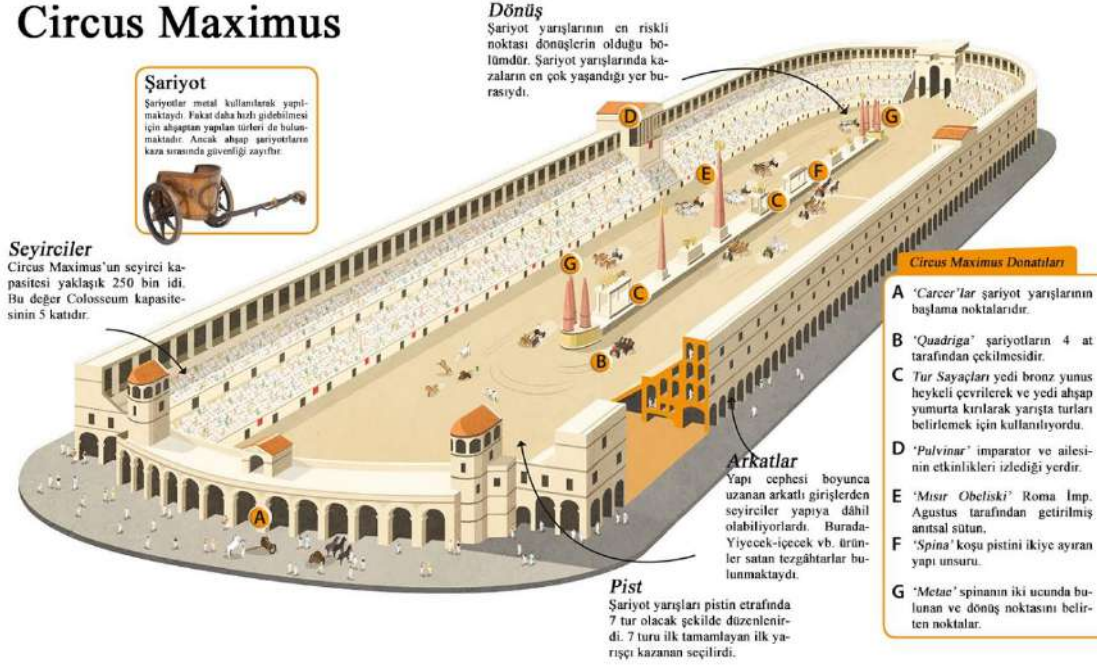
Şekil 3.25. Circus Maximus'a Ait Bir Plan, Plan Üzerinde Yarış Çizgileri ²²

²¹ https://fr.123rf.com/photo_12513020_a-l-int%C3%A9rieur-de-l-ancienne-ar%C3%A8ne-colis%C3%A9e-de-rome-en-italie-avec-des-gens-occup%C3%A9s-%C3%A0-journ%C3%A9-ensoleill%C3%A9.html [Erişim: 24 Mart 2019].

²² <http://mikestravelguide.com/things-to-do-in-rome-visit-circus-maximus/> [Erişim: 20 Mart 2019].

Yapının merkezinde bulunan oval biçimli yarış pisti yaklaşık 500 m. uzunluğundadır. İlk zamanlarda pist yüzeyinde toprak bir katman bulunurken Şariyot'ların yüzeye daha sağlıklı tutunmasını, atların daha güvenli olmasını sağlamak ve yağışlı havalardan sonra yüzeyin balçık tutmasını engellemek amacıyla kum vb. malzemelerle örtülmüştür [34]. Yarışlar yapının kuzey ucundaki 'Carcer' adı verilen bölümlerden başlamakla beraber yaklaşık 6 km. boyunca sürmektedir (Şekil 3.25.).

Circus Maximus

Şekil 3.26. Circus Maximus'un Farklı Mekân ve Donatılarını Gösteren Bir İllüstrasyon ¹⁸

Şekil 3.27. Circus Maximus'un Günümüzdeki Görünümü ²³

²³ <https://eaglesanddragonspublishing.com/tag/circus-maximus/> [Erişim: 15 Mart 2019].

Antik dönemlerde Yunan, Roma haricinde Mısır ve Çin kültürlerinde de spor yapılarına ilgi büyüktür. Mısır ve Çin kültüründe de spor etkinlikleri bireylerin savaş kabiliyetlerini arttırmak, sağlıklı kalmak ve eğlence tertip etmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçlara bağlı olarak da spor yapıları inşa edilmiştir. Büyük kitleleri bir araya toplayan bu yapılar Antik dönemin diğer yapıları ile benzer özellikler teşkil etmektedir [49].

3.2.1.3 Ortaçağ'da spor ve spor mekânları

Ortaçağ'a gelindiğinde Avrupa'da kilisenin sosyal ve siyasi ortamda egemen hâle gelmesi ile gündelik yaşantıyı yeniden örgütlemiştir [39]. Nitekim bu değişim etkisini sporda da göstermiştir. Dini inanışlar çerçevesinde insan bedenini ön planda gösteren atletik oyunlar ve yüksek şiddet içeren dövüş oyunları gibi etkinliklerin çoğu yasaklanmış ve zamanla popülerliğini kaybetmiştir [50]. Antik Yunan ve Roma'da kent merkezini ihtiva eden spor yapıları da yerini kiliselere bırakmıştır. M.S. 5. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar olan süreçte stadyum vb. gösteri yapılarının inşa edilmemesi [39] bu durumun en önemli göstergesidir.

Ortaçağ'da okçuluk, kılıç kullanma turnuvaları, atlı araba yarışları gibi daha çok savaş ve avcılıkla ilişkilendirilebilecek, şiddet odaklı olmayan ve gösteri niteliğindeki etkinlikler ön plana çıkmaktadır [50]. Ancak bu etkinlikler, herhangi bir özelleşmiş mekâna ihtiyaç duyulmayarak tıpkı Antik Yunan'da sporun büyük kitlelere hitap etmediği zamanlarda agoralarda yapılması gibi Ortaçağ'da da kent meydanlarında düzenlenmektedir (Şekil 3.28.). Böylelikle, Ortaçağ öncesinde aktif olarak kullanılmış spor yapılarına olan ilginin azalmasının ardından terkedilmiş, yağmalanmış ve zamanla büyük tahribat almışlardır.

Şekil 3.28. Ortaçağ'da Bir Spor Mekânı Olan Kent Meydanları Örneği [41]

Bu dönemde halkın farklı kesimlerine göre oynanan spor dallarında da farklılaşmalar görülmüştür. Nitekim genellikle köylüler tarafından oynanan ve günümüzdeki futbola benzer şekilde tekmeleyerek veya taşıyarak topu rakip tarafa atma üzerine kurulu bir top oyununun olduğu bilinmektedir. Bu oyun çevresinde veya içerisinde seyircilerin olduğu boş bir arazi niteliği taşıyan sahalarda oynanmaktadır. Toplumun üst tabakalarında ise çoğu zaman ekipmanlara erişimin daha kolay sağlanabilmesi nedeniyle tenis, eltopu, at yarışları gibi sporlar yapılmaktadır [32]. Bu etkinlikler çevresinde kurulan bariyerler, oturma yerleri, yarışmacılar ve seyirciler için çadır gibi donatıların oluşturduğu tesislerde düzenlenmiştir. Fakat bu tesisler de kilisenin ilgisizliği ile beraber zamanla pasifize olarak yok olmuşlardır [50].

Avrupa'da yüzyıllar boyunca devam eden bu yaklaşım mezhep savaşları, reform hareketleri ve Fransız devrimi gibi olayların etkisiyle köklü bir değişimin eşiğine gelmiştir. Bu değişimler ile beraber sporu da içine alan gündelik yaşantıya dair yasaklara başkaldırırlar olmuş, Antik Yunan ve Roma dönemindeki spor algısı yeniden canlandırılmıştır [51].

Bu değişim etkisini ilk olarak yine kent meydanlarında düzenlenen boğa güreşi etkinlikleriyle göstermiştir. İlerleyen süreçte restorasyon düşüncelerinin belirginleşmesi ve yaygınlaşması ile beraber Roma döneminden kalan amfiteyatroların ve stadyumların boğa güreşlerinin yanında konserler ve tiyatrolar gibi etkinlikler doğrultusunda restore edilerek yeniden kullanıldığı görülmektedir.

Fransa'da bulunan ve M.S. 90 yılında Romalıların inşa ettiği Arles Amfiteyatrosu bu kapsamda restore edilmiş ve günümüzde 21.000 kapasitesi ile boğa güreşlerinin sergilendiği bir yapı haline gelmiştir (Şekil 3.29.). M.S. 1. yüzyılda inşa edildiği tahmin edilen Nimes amfiteyatrosu (Fransa) ise yaklaşık 24.000 kapasitelidir. Günümüzde boğa güreşleri için kullanılan yapı, 21 m. yüksekliğinde, 133 m. uzunluğunda ve 101 m. genişliğindedir (Şekil 3.30.). M.S. 1. yüzyılda yapılan Verona amfiteyatrosu (İtalya) ise günümüzde 22.000 kişilik (güvenlik gerekçeleriyle 30.000'den düşürülmüştür) kapasitesi ile opera gösterilerine ev sahipliği yapmaktadır. Yapının yükseklik, uzunluk ve genişlik ölçüleri sırasıyla 31, 123 ve 152 metredir [33] (Şekil 3.31.).

Şekil 3.29. Arles Amfityatrosu Cephe ve İç Görünümü ²⁴

Şekil 3.30. Nîmes Amfityatrosu Cephe ve İç Görünümü ²⁵

Şekil 3.31. Verona Amfityatrosu Cephe ve İç Görünümü ²⁶

²⁴<https://images.app.goo.gl/YaKYZhPb6FvBLDee9> , <https://images.app.goo.gl/WUhaUhJ2DD4ZH8mE9>
[Erişim: 22 Mart 2019].

²⁵<https://images.app.goo.gl/2GYChG9tvMnahNWt6> , <https://images.app.goo.gl/tBSighoo2mkeAFkh9>
[Erişim: 22 Mart 2019].

²⁶<https://images.app.goo.gl/Wu3BAtiChTjLe8QGA> , <https://images.app.goo.gl/MiDMxZHQaWQQZUBt5>
[Erişim: 22 Mart 2019].

3.2.2 Modern dönemde stadyum olgusu ve futbol

3.2.2.1 19. yüzyıl öncesinde futbol

Günümüzde belirli kurallar çerçevesinde tanımı keskinleştirilen futbolun literatürde ilk olarak nerede ve ne zaman oynandığına dair farklı görüşler mevcuttur. Diğer bir bakış açısı ile ilk dönemlerde oynanan ve günümüzdeki futbolun anatomisine yakınlık gösteren etkinliklerin ‘futbol’ kavramı altında değerlendirilmelerinde de görüş ayrılıkları tespit edilmiştir. Nitekim futbol çağdaş kimliğine kavuşana kadar farklı medeniyetlerde bazen siyasi, dini veya sosyal anlamda önemli günlerde yapılan bir ritüel, bazen askeri eğitimin bir parçası, bazen ise yalnız bir eğlence unsuru olarak görülmüştür.

Çin’de M.Ö. 5000 ila 2000 yılları arasına tarihlendirilen ‘Tsu Chu’ adlı ayak ile oynanan bir oyunun olduğu bilinmektedir. ‘Tsu’ kelimesi yerel dilde ‘ayakla vurma’, ‘Chu’ ise ‘içi (tüy veya hayvan kılıyla) doldurulmuş deri top’ anlamına gelmektedir. Oyun genel anlamda topu iki tarafı bambudan yapılmış kamışlara tutturulan ağlara atmak üzerine kurulmuştur (Şekil 3.32.). Tsu Chu oyununun ne amaçla oynandığı ve nasıl ortaya çıktığı net olarak bilinmese de imparatorlar için doğum günü gibi önem arz eden günlerde oynandığı düşünülmektedir. Bunun yanında bazı Çin kaynaklarında askerlerin fiziksel eğitimde de Tsu Chu’nun kullanıldığı belirtilmektedir [52].

Şekil 3.32. Tsu Chu Oyununu Tarif Eden Bir Görsel ²⁷

²⁷ <https://soccerinteraction.com/origin-football-is-chinese-the-cuju/> [Erişim: 27 Mart 2019].

Antik Mısır'da da M.Ö 2500 yıllarında futbolun oynandığına işaret eden nesnelere ve yazılar keşfedilmiştir. Bu oyunların çoğunlukla Mitolojik Mısır tanrıları için yapılan dini törenlerin bir kısmını oluşturduğu düşünülmektedir.²⁸

M.Ö. 600 ila M.S. 380 yılları arasında Japonya'da ağaçlarla çevrili dikdörtgen formlu alanlarda talaşla doldurulmuş top ile 'Kemari' adında bir oyun oynanmaktadır. Kemari'nin oynanma biçimi Tsu Chu'da olduğu gibi topu hedef bir noktaya ulaştırmaktan ziyade, oyuncuların kişisel becerilerini ön plana çıkarmak suretiyle topu yere düşürmeden rakip takım ardına götürmek üzerinedir.²⁵ Kemari genellikle Samuray savaşçılarının motivasyonunu güçlendirmek amacıyla düzenlenmektedir [23].

Literatürde Türklerin futbol ile tanışması ise Göktürkler (M.S. 6.-8. yüzyıl) dönemine denk düşmektedir. Öte yandan bu tespit biraz daha ileriye götürülerek bazı kaynaklarda futbolun ilk olarak eski Türkler tarafından oynandığı belirtilmektedir. Nitekim ayak topu oyununun Çin kaynaklarında ve Dede Korkut kitaplarında Göktürklerden alındığından, Göktürklerin içine kıl doldurulmuş deriden toplar ile ayak topu oynadıklarından [53] ve bu oyunun zamanla Çinliler üzerinden [54] önce Hindistan ve Avrupa'ya, ardından tüm dünyaya yayıldığından bahsedilmiştir [55].

Eski Türklerde top oyunu 'Tepük' adıyla anılmakta ve aralarında belirli mesafeler bulunan dikili mızraklar arasından topu geçirerek sayı kazanma esasına dayanmaktadır. 'Tepük' eski Türklerde 'tekmelemek' anlamına gelen bir kelimedir ve top oyununun sadece ayak ile oynanmasından bu ad verilmiştir [56].

11. yüzyıla gelindiğinde Türklerde çeşitli oyunların düzenlendiği özel alanlar bulunmaktadır. 'Oynanacak yer' anlamına gelen 'Oynagu Yer' adındaki bu alanlar günümüze oranla oldukça ilkel özelliklere sahip olsalar da spora verilen değeri açık bir şekilde göstermektedirler [57].

'Tarih-i Timur' adlı eser, Türklerin Timur döneminde kuzu postundan yapılmış ve içi hava ile doldurulmuş toplarla oynamalarına ve topu elle kontrol etmenin ve çizgilerden dışarı çıkarmanın yasak olduğuna dair bilgiler vermektedir [57].

12. yüzyılda başta İngiltere olmak üzere Avrupa'da çok yaygın bir şekilde oynanan Futbol, zamanla oyuncular ve seyirciler arasında yoğun şiddet olaylarına sebebiyet vermiştir. Köyler ve kasabalar arasında çatışma ve düşmanlıklara yol açması ve toplumsal düzeni olumsuz

²⁸ <http://expertfootball.com/wp/?cat=89&paged=1> [Erişim: 24 Mart 2019].

şekilde etkilemesi gerekçesiyle aynı dönemlerde İngiltere kralı II. Edward tarafından yasaklanmıştır [58]. 1331'de tekrar İngiltere'de, 1424'te İskoçya'da futbola yönelik yapılan yasaklamalar, Ortaçağ'ın baskın olan Kilise görüşleriyle Avrupa'ya yayılmıştır. Bu durum söz konusu dönemde spor yapılarına gösterilen ilgisizliğin de öncü sebebi sayılabilir.

Sonuç olarak her ne kadar futbolun Asya'dan yayılmış olduğu ve kısa sürede popülerlik kazandığı konusunda fikirsel bir bütünlük bulunsa da farklı medeniyetlere ait top oyunları, birbirlerinden bağımsız varoluşları ve ideolojik zayıflıkları ile zaman içerisinde yok olmuşlardır. Bu sebeple modern temellerinin atıldığı geç 19. yüzyıl dönemine kadar futbolun kronolojik ve coğrafik seyrini sağlıklı çerçevede aktarmak mümkün olmamaktadır.

3.2.2.2 Geç 19. yüzyıl - 1930 dönemi (1. nesil stadyumlar)

Modern futbolun ilk temelleri 1848 yılı İngiltere'sinde o zamana kadar var olmuş futbol oyun kurallarının geliştirilerek tek bir çatı altında toplandığı 'Cambridge Kuralları' ile atılmıştır. Futbolun yerel bir oyun olmaktan çıkıp küresel ve modern kimliğine kavuşmaya başladığı bu dönem, 1863 yılındaki kuruluşuyla beraber futbol oyun kurallarını da özgün ve yenilikçi bir bakış açısıyla tekrar ele alan (II. Cambridge Kuralları) Futbol Birliği (FA) ile günümüzdeki futbolun şekli belirginleşme sürecine girmiştir. FA'ya göre futbol oyun kurallarından bazıları şu şekildedir [59];

- Takımlar 11 kişiden oluşmalıdır.
- Oyuncular toplu eline alarak koşamaz.
- Topu yerden el ile almak yasaktır.
- Topu elle atılamaz.
- Rakip oyunculara çelme takmak, tekme atmak ve rakip oyuncuyu tutmak yasaktır.
- Rakip oyunculara zarar verebilecek ayakkabılar giymek yasaktır.

Futbolun günümüzdeki yönetsel şeklini alması, 1866'da İngiltere ve İskoçya futbol federasyonlarının birleşerek 'International Board' adında ilk uluslararası futbol federasyonları birliğinin kuruluşuyla başlar [60].

1870 yılında 39 üye kulübü barındıran FA, İngiltere'de futbol takımlarının karşılaştırılması fikri giderek yaygınlaşınca 1871 yılında Dünya'daki ilk futbol turnuvası olan İngiliz Federasyon Kupası'nı düzenlemiştir [59]. 1888'de ise İngiltere'de ilk ulusal futbol liginin açılışı yapılmıştır [61].

Günümüzde dünya çapında futbolun en üst yönetim mekanizması olan FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) 1904 yılında Fransa, Belçika, Danimarka, Hollanda, İspanya (Real Madrid futbol kulübü), İsveç ve İsviçre futbol federasyonlarının birleşmesiyle Paris'te kurulmuştur.²⁹ Böylelikle FIFA'nın kuruluş amaçları doğrultusunda futbolun geliştirilmesi ve dünyaya tanıtılması hızlanmıştır.

Geç 19. yüzyılda yalnızca İngiltere'de düzenlenen futbol müsabakaları düz bir alan sunmaları gereğiyle ragbi ve kriket sahalarında yapılmıştır. Söz gelimi, 1871 yılındaki ilk İngiliz Federasyon Kupası turnuvaları aslında bir kriket sahası olan Bramall Lane sahasında düzenlenmiştir³⁰ (Şekil 3.33.). Fakat saha içerisinde oyuncular ile seyirciler arasındaki olumsuz etkileşimler zamanla futbol kulüplerini kendi oyun sahalarını üretmeye teşvik etmiştir.

Şekil 3.33. Bramall Lane Stadyumu'ndan Bir Görünüm ³¹

Konuya ilişkin farklı görüşler olsa da bu doğrultuda inşa edilen ilk futbol stadyumu Preston North End futbol kulübüne ait Deepdale Stadyumu'dur (1875) (Şekil 3.34.). Bunu sırasıyla 1892 yılında Goodison Park (Everton) ve 1910 yılında Old Trafford (M. United) stadyumlarının inşası izlemektedir [61].

Dönemin futbol stadyumları dış cephe görünüşleriyle Avrupa sanayi yapılarını andırmaktadır. Strüktürde yoğunlukla ahşap malzeme kullanımı hâkimdir. Güvenlik ve emniyet önlemlerinin nispeten önemsenmediği bu dönemde yapı tasarımının temel ölçütü

²⁹ <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/history/index.html> [Erişim: 29 Haziran 2018].

³⁰ <https://spartacus-educational.com/Fstadiums.htm> [Erişim: 15 Mart 2019].

³¹ <https://footballstopten.com/top-10-oldest-football-stadiums-in-the-world/8/> [Erişim: 27 Mart 2019].

estetik kaygılar değil, yüksek kapasite elde etmek olmuştur. Zira halkın orta kesimine hitap etmesiyle ancak küçük bir bölümünde üstü örtülü ve oturma yerleri olan stadyumların tribünleri genellikle seyircilerin etkinliği ayakta izleyebileceği şekilde tasarlanmıştır. Böylelikle seyirci kapasitesini arttırmak mümkündür [61].

Şekil 3.34. Deepdale Stadyumu'ndan Bir Görünüm ³²

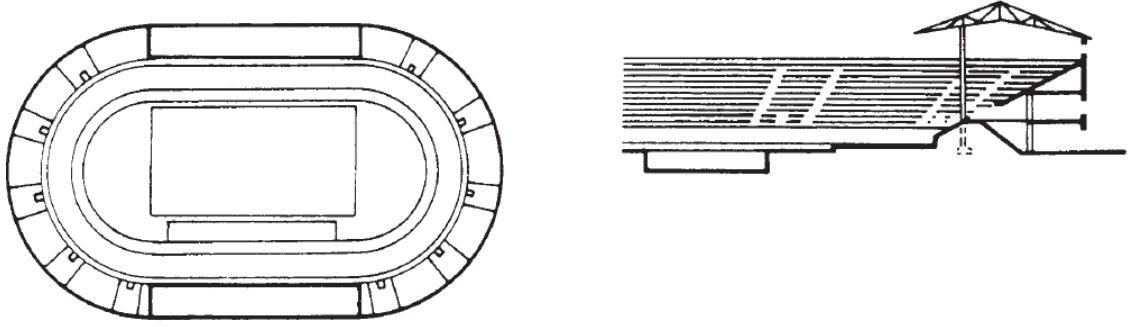
1896 yılında yapılan ilk modern olimpiyat organizasyonunun ardından olimpiyat fikri ve atletizm yarışmaları da tüm dünyada hızla yayılmaya başlamış ve bu organizasyonlar için yeni mekânlar üretme ihtiyacı doğmuştur. Söz gelimi 1908 yılında İngiltere’de beşincisi düzenlenen olimpiyatlar için tasarlanmış bir stadyum olan White City Stadyumu kullanılmıştır (Şekil 3.35.). Bu stadyum çelik strüktürü ve 80.000 seyirci kapasitesiyle dönemin yenilikçi sayılabilecek yapısal özelliklerine sahiptir. Ayrıca merkezinde bulunan oval koşu pisti uzun bir süre boyunca yapılmış en uzun pist olarak tarihe geçmiştir [33] (Şekil 3.36.).

Şekil 3.35. 1908 Olimpiyatlarının Hemen Ardından White City Stadyumu ³³

³² <https://footballstopten.com/top-10-oldest-football-stadiums-in-the-world/6/> [Erişim: 27 Mart 2019].

³³ <https://goo.gl/images/ikK97p> [Erişim: 27 Mart 2019].

Şekil 3.36. White City Stadyumu İlk Hâline Ait Plan ve Kesitleri [33]

Yukarıda da bahsedildiği üzere, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında tek amaçlı futbol stadyumlarına rastlansa da dönemin olimpiyat stadyumları da futbol müsabakaları için kullanılmıştır. Zira bu stadyumlar, olimpiyat oyunlarına ülkelerin ev sahibi olabilme durumlarına göre nadiren aktif olabilmıştır. Benzer bir durum futbol stadyumları için de geçerlidir. Bu dönemde futbol sahasının çevresinde koşu pisti, veledrom, uzun atlama gibi sporların yapıldığı alanlara sıklıkla yer verilmiştir. Gerektiğinde futbol sahası da farklı spor etkinliklerine sahne olmuştur [61].

Başta 1908 Londra olimpiyatları olmak üzere FIFA'ya mensup ülkelerdeki futbol takımlarının da katıldığı ve çeşitli futbol müsabakalarına sahne olan; 1912'de Stokholm Olimpiyatları, 1924'de Paris Olimpik Futbol Turnuvası ve 1928'de Amsterdam Olimpiyatları'nda FIFA büyük başarılar elde etmiştir. 28 Mayıs 1928'de düzenlenen kongrede oy birliğiyle ilk kez olimpiyatlardan bağımsız olarak FIFA tarafından organize edilecek Dünya Futbol Şampiyonluğu turnuvasının düzenlenmesi kararı alınmıştır.³⁴ Böylelikle futbol müsabakaları için tek amaçlı stadyumların tercih edilmesinde en önemli adım atılmış olur.

3.2.2.3 1930-1989 dönemi (2. nesil stadyumlar)

Birinci dönemde yapılan stadyumların kullanımı boyunca yaşanan felaketlerin (yangın, deprem vs.) ve 1. Dünya Savaşı'nın kentler üzerindeki olumsuz etkilerinin 2. dönemde giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Nitekim başta FIFA olmak üzere çeşitli futbol yönetimleri, stadyumlardaki seyircilerin güvenliğini sağlamak amacıyla yapı strüktürlerinde önemli değişim kararları almışlardır. Dönemin stadyumlarında ahşabın yerine çelik ve beton malzemenin kullanılmaya başlaması bu kararların en önemli göstergesidir [61]. Strüktürdeki gelişmelerin haricinde oyuncular, hakemler ve diğer görevliler için özelleşmiş mekânların

³⁴ <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/history/more-associations-follow.html> [Erişim: 29.06.2018]

oluşturulması, tribünlerdeki koltuk sayısının artırılması, stadyumun daha büyük bir kısmının üst örtüyle kapatılmaya başlaması, kapasiteyi göz önünde bulundurmak suretiyle kadın ve erkekler için ayrı tuvaletler yapılması, stadyum içinde ve çevresinde büfe vb. satış birimlerinin oluşturulması gibi yenilikler yine bu döneme rastlamaktadır [62].

Tüm dünyada yapı standartlarının geliştirilmesi futbol kulüplerinin kendi stadyumlarını yenilemeye veya yeni stadyumlar inşa etmeye yöneltmiş ve bunun sonucunda kulüplerde bazı finansal zorluklar baş göstermiştir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için İngiliz futbol kulüpleri stadyumlarda farklı niteliklerdeki koltuklara ait biletlerde fiyat değişikliği yapmış, günümüzdeki kombine bilet sisteminin bir benzerini ilk kez kullanmaya başlamış ve etkinlik günlerinde seyircilere ücret karşılığında çeşitli ek hizmetler sunulmuştur. Bu ticari uygulamalar ilerleyen yıllarda tüm Avrupa'da yaygınlaşmıştır [63].

Bir önceki başlıkta da belirtildiği üzere 1930 yılında FIFA tarafından düzenlenen ilk Dünya Kupası turnuvası küresel ölçekli ilk futbol etkinliğidir. Turnuvaya ev sahipliği yapacak ülkenin seçilmesi amacıyla 1928'de yapılan kongreye Macaristan, İtalya, Hollanda, İsveç, İspanya ve Uruguay adaylıklarını sunmuştur. Kongre sonunda Uruguay'ın 1930'da düzenlenecek olan ilk şampiyonaya ev sahipliği yapmasına karar verilmiştir.³⁵

İlk FIFA Dünya Kupası 18 Temmuz 1930'da Uruguay'ın Montevideo kentinde şampiyona için inşa edilen 100. Yıl Stadında (Estadio Centenario) yapılan açılış müsabakası ile başlamıştır (Şekil 3.37.). Yapımına 21 Temmuz 1929 yılında başlanan stadyumun kapasitesi, 1930 yılının Uruguay'ın 100. kurtuluş yıldönümüne denk gelmesiyle 100.000 seyirci olarak belirlenmiş ve aynı şekilde inşa edilmiştir. Stadyum yapımının belirlenen bütçeyi aşmasına rağmen yapım yerel inşaat şirketleri tarafından desteklenmiş ve stadyum mimarı Juan Antonio Scasso'nun gözetiminde 3 vardiya şeklinde günde 24 saat çalışarak teslim tarihine yetiştirilmiştir. Dönemine göre oldukça yüksek kapasite ve standartlara sahip stadyum, betonarme strüktür üzerinde yükselmesi, iki ve üç katlı tribünlerin kullanılması, tribünlerin tamamının koltuklandırılması ve saha çevresinde görüş düzeyini kısıtlayan koşu pisti, veledrom gibi ek donatılara yer verilmemesi ile günümüzdeki dev müsabakaların yapıldığı stadyumlara öncü olma özelliği taşımaktadır (Şekil 3.38.).³⁶

³⁵ <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/history/first-fifa-world-cup.html> [Erişim: 29 Haziran 2018].

³⁶ <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/history/new-era.html> [Erişim: 29 Haziran 2018].

Şekil 3.37. 1930'da ilk Dünya Futbol Şampiyonası'na Ev Sahipliği Yapan 100.Yıl Stadyumu ³⁷

Şekil 3.38. 100.Yıl Stadyumu'nun Günümüzdeki Görünümü ³⁸

2. Dünya Savaşı yansımalarını 1938 yılında futbolda da göstermeye başlamıştır. Öyle ki, 12 yıl boyunca Dünya Kupası turnuvaları düzenlenememiştir. Lakin 1950 yılına gelindiğinde savaş ortamı etkisinin kaybolmaya başlamasıyla dördüncüsü düzenlenen turnuvaya katılım çok yüksek olmuştur. Böylelikle stadyumların kapasitesinin daha üst seviyelere çıkarılmasına ve daha emniyetli yapılar inşa etmeye ihtiyaç oluşmuştur.

Brezilya'nın başkenti Rio de Janeiro'da bulunan, Rafael Galvão, Pedro Paulo Bernardes Bastos, Orlando Azevedo ve Antônio Dias Carneiro'dan oluşan mimar ekibi tarafından

³⁷ <https://www.stadiumguide.com/centenario/> [Erişim: 27 Mart 2019].

³⁸ <https://www.elobservador.com.uy/nota/suspenderan-partidos-si-hay-violencia-o-cantos-obscenos-201581210140> [Erişim: 27 Mart 2019].

tasarlanan Maracana Stadyumu 200.000 seyirci kapasitesi ile o zamana kadar yapılmış en büyük stadyumdur. 77.000 koltuk kapasitesi olan stadyumda 103.000 kişi etkinlikleri ayakta seyredebilmektedir. Tribünler ile saha arasında 2.1 m. genişliğinde ve 1.5 m. derinliğinde hendekler bulunmaktadır [33]. Bu özelliğiyle Maracana Stadyumu günümüzde saha güvenliği standartları çerçevesinde yaygın olarak kullanılan hendek vb. çözümlerin temelini oluşturmaktadır. İki katlı tribünlerden meydana gelen stadyumda alt tribünün yükselme açısı ve üst tribün ile oluşturduğu alt-üst ilişkisi sebebiyle arka kısımlarda görüş açıklığı oldukça düşüktür (Şekil 3.39.). Ayrıca elips biçimli stadyumda sahaya olan tribün uzaklıkları köşeler haricinde oldukça fazladır. Bu da görüş mesafesini olumsuz şekilde etkilemektedir.

1998 yılında yapılan yenileme çalışmaları ile kapasitesi 70.000'e düşürülen stadyum 2014 yılında Dünya Kupası turnuvalarına ikinci kez ev sahipliği yapmıştır ve günümüzde halen kullanılmaktadır [33] (Şekil 3.39.).

Şekil 3.39. 1950 Dünya Kupası Müsabakalarında (solda) ³⁹ ve Günümüzde Maracana Stadyumu, Saha ve Tribünleri (sağda) ⁴⁰

1950'lerden sonra stadyum tasarımlarında ve yapımında yenilikçi fikirlerin üretimi devam etmiştir. Zemin aydınlatma sistemlerinin yaygın bir biçimde kullanımıyla stadyum içerisinde seyircilere ve diğer kullanıcılara gerekli güvenlik tedbirlerini/talimatlarını gösteren enformasyon uygulamalarında artış gözlemlenmektedir. Aynı zamanda stadyumlara ait mekân ve donatıların temiz tutulmasına ilişkin işletme politikaları ön plana çıkmıştır [62].

1953 yılında FIFA'nın kıtalar düzeyinde etkinliğini arttırmak ve farklı kapsamlarda futbol turnuvaları düzenlemek amacıyla beş farklı konfederasyon kurulması kararı alınmıştır. Bu konfederasyonlar FIFA'nın yönetim mekanizmasını kullanarak kendi üyesi olan ülkeler

³⁹ <https://medium.com/@paulbrownUK/world-cup-1950-the-maracanazo-5f737df90425> [Erişim: 27 Mart 2019].

⁴⁰ <https://www.thestadiumbusiness.com/2018/09/12/maracana-close-pitch-repairs/> [Erişim: 27 Mart 2019].

arasında resmi müsabakalar düzenleme yetkisine sahip olmuştur. Böylelikle FIFA'nın tüm kıtalardaki futbol müsabakalarını düzenleme ve denetleme yükü hafifletilmiştir. Bu amaçla 1954 yılında kurulmuş ilk konfederasyon UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği)'dir. UEFA, FIFA'ya mensup Avrupa Ulusal Federasyonları'nın birleşmesiyle İsviçre'nin Basel kentinde 15 Haziran 1954 tarihinde kurulmuştur. Mensubu olan ülkelerin sınırları dâhilinde FIFA'yı temsilen söz hakkına sahip olan UEFA, Avrupa futbolunun tanıtımını yapmak ve dünyanın en popüler futbol organizasyonlarını gerçekleştirmek üzere kurulmuştur.⁴¹

İlk başta 31 ülkenin mensubu olduğu UEFA'nın düzenlediği ilk organizasyon 1960 yılındaki UEFA European Championship (Avrupa Şampiyonası)'dir. (1996 yılından itibaren EURO [yıl] adıyla anılmaktadır.) Günümüze kadar geçen süre içerisinde etkinliğini arttıran UEFA, üye ülkelerin katılımıyla her sene düzenlenen Avrupa Şampiyonlar Ligi, Avrupa Kupası ve UEFA Süper Kupa Müsabakalarını, her dört senede bir düzenlenen Avrupa Milli Takımlar Şampiyonasını yürütmektedir.⁴²

1960'larda televizyonun dünya çapında yaygınlaşmaya başlaması ve düzenlenen etkinliklerin medyaya doğrudan aktarılmasıyla stadyumlardaki seyirci katılımı belirgin şekilde düşmeye başlamıştır. Başta İngiltere, İspanya ve güney Amerika ülkelerinde olmak üzere birçok futbol kulübü finansal krizin eşiğine gelmiştir. İlk aşamada bu değişim etkisini stadyumlarda sunulan hizmet düzeyinin ve etkinlik günlerinin artışıyla göstermiş fakat buna paralel olarak bilet fiyatları da yükseltilmiştir. 1980'li yılların sonlarına kadar somut bir çözümü bulunmayan bu olumsuzluklar günümüzde kulüplerin edindiği sponsorluk anlaşmaları, yayın hak gelirleri, takımlara ait forma, atkı gibi ürünlerin satışlarından elde edilen gelirler vasıtasıyla büyük çoğunlukla giderilmiştir [64].

3.2.2.4 1989 - 21. yüzyıl dönemi (3. nesil stadyumlar)

1980'li yıllarda FIFA ve UEFA'nın düzenlediği uluslararası futbol turnuvaları dünya genelinde medyanın da etkisiyle beraber daha önce görülmemiş popülerliğe kavuşmaya başlamıştır. Bu değişime paralel olarak turnuvaların, yerel ekonomileri geliştirme potansiyelinin görülmeye başlanmasıyla etkinliklere ev sahipliği yapma konusunda ülkeler ve kentler arasında açık bir rekabet ortamı oluşmuştur [65].

⁴¹ <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/history/> [Erişim: 27 Mart 2019].

⁴² <http://www.wikizeroo.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVUVGQV9FdXJvcGVhbl9DaGFtcGlbnNoaXA> [Erişim: 27 Mart 2019].

Farklı ülkelerden insanları bir araya getiren futbol turnuvaları, aynı zamanda milletler arasındaki tarihi anlaşmazlıkları, ırkçı fikirleri, sosyal ayrımcılığı ön plana çıkarmış, stadyumlarda holiganizm ve şiddet olayları hızla büyümeye başlamıştır [61].

Dönemin stadyumları, mekânsal karakteristikleri ve yönetim politikaları çerçevesinde incelendiğinde büyük bir kısmının henüz ayakta seyredilebildiği tribünlerin, yetersiz giriş ve çıkış kapasitelerinin, farklı tribünler arasında zayıf ve uygun olmayan güvenlik önlemlerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca tribünler ile saha arasında insan boyunu aşan ve herhangi bir acil durumda aşılması mümkün olmayan bariyerler bulunduğu göze çarpmaktadır. Bunlara ek olarak, stadyum içerisinde ve çevresinde her türlü seyirci sirkülasyonunun emniyetli bir şekilde gerçekleştirilmesi anlamına gelen ‘Crowd Control’ (İzdiham yönetimi)’ndeki niteliksiz/yetersiz uygulamalar da şiddet olaylarının hızla tırmanmasına neden olmuştur [66]. Bu kapsamda 1990’lı yıllara yaklaşırken futbol dünyasını derinden sarsan ve stadyum literatüründe önemli bir yeri olan bazı trajik olaylar yaşanmıştır.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen olaylar genellikle Avrupa, Güney Amerika ve Afrika kıtalarında görülmüştür. Nitekim 1968 yılında El Monumental (Arjantin) Stadyumu’nda yapılan River Plate - Boca Juniors maçında Boca Juniors taraftarlarının topladıkları kâğıtları ateşe vererek rakip takım taraftarları üzerine atmalarıyla oluşan yangın ve panik sonucunda 80 kişi ezilerek ölmüş ve 150 kişi yaralanmıştır [57] (Şekil 3.40.).

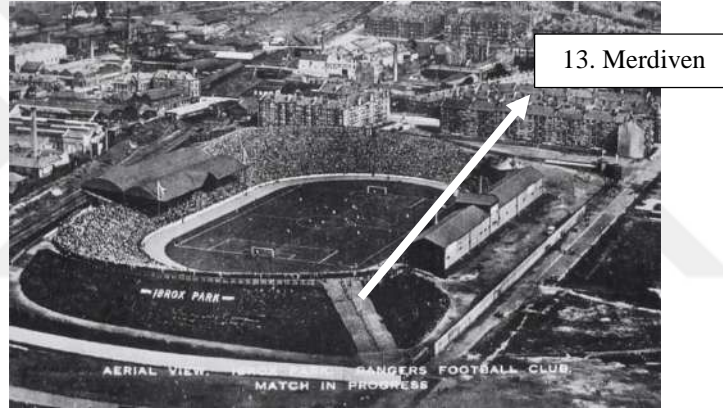
Şekil 3.40. 1968 Olayının Ardından El Monumental Stadyumu'nun Tribünleri (solda)⁴³ ve Çevresinden Görünümü (sağda)⁴⁴

⁴³ <https://www.bbc.com/news/magazine-27540668> [Erişim: 29 Mart 2019].

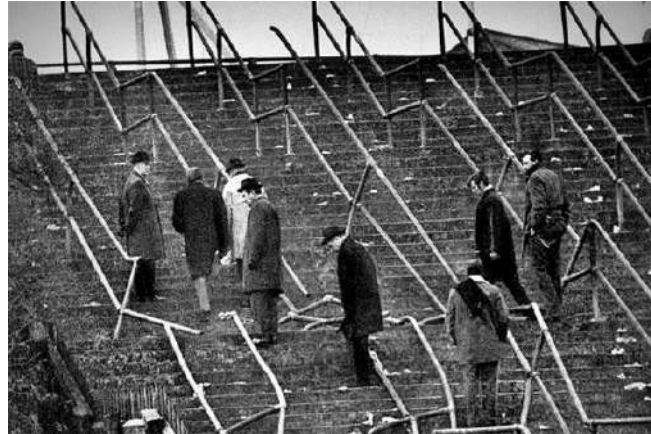
⁴⁴ <https://news.cgtn.com/news/3d3d774e7745444d32457a6333566d54/index.html> [Erişim: 29 Mart 2019].

İskoçya Futbol Ligi'nin en büyük iki temsilcisi olan Celtic, Glasgow Rangers takımlarının arasında dini görüş farklılıklarından doğan (Katolik-Protestan) ayrımcılık, rekabet duyguları etkisini taraftarlar üzerinde de uzun yıllar boyunca göstermiş ve 'Old Firm' adıyla anılan bu karşılaşma daima seyirciler arasındaki kavgalarla sonuçlanmıştır. Bu takımların 1971 yılında Ibrox Stadyumu'nda (İskoçya) yaptıkları karşılaşma da tarihin en büyük futbol trajedilerinden birine sahne olmuştur [57].

Facia hakkında tutulan raporlar ışığında, 80.000 kişinin izlediği maçın son dakikalarına doğru Glasgow Rangers taraftarları stadyumu terk etmeye başlamış ancak 90. dakikada atılan gol ile tekrar tribünlere yönelmişlerdir. 13. merdivende (Şekil 3.41.) tribünlere hızlı bir şekilde tekrar girmek isteyen ve çıkmakta olan taraftarlar dışarıya açılan merdivenlerin dar olmasıyla izdihama neden olmuşlardır. Müsabaka sonrasında yapılan açıklamalarda olaylar neticesinde 66 kişi öldüğü ve 140 kişinin yaralandığı belirtilmiştir [57] (Şekil 3.42.).

Şekil 3.41. Ibrox Stadyumu ve Net Bir Şekilde Görülen 13. Merdiven ⁴⁵

Şekil 3.42. 13. Merdiven'in Çıkan Olayların Ardından Görünümü ⁴⁶

⁴⁵ <https://www.stadiumguide.com/stadiums-in-the-1920s/> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁴⁶ <http://www.imageshck.org/1971-ibrox-disaster/> [Erişim: 29 Mart 2019].

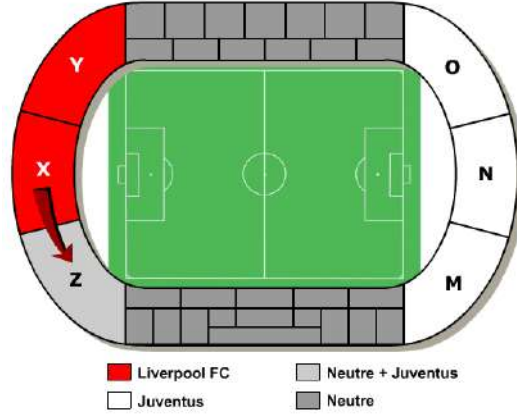
29 Mayıs 1985 tarihinde Brüksel kentindeki Heysel Stadyumu'nda Liverpool (İngiltere) ve Juventus (İtalya) takımları arasında yapılan Avrupa Şampiyonlar Kupası final karşılaşmasında 39 kişi ezilerek can vermiş, 600 kişi de yaralanmıştır.

Olayın ardından yapılan incelemelerde 50.000 seyirci kapasiteli stadyumda 60.000'den fazla bilet satışı yapıldığı ve fazladan gelen seyircilerin stadyuma girişlerine engel olunmadığı ortaya çıkarılmıştır. Bununla beraber normal şartlar altında tarafsız seyircilere ayrılan Z tribününde (Şekil 3.43.) Juventus taraftarlarına bilet satışının yapıldığı tespit edilmiştir.

Maçın başlamasına kısa bir süre kala X ve Y tribünlerinde (Şekil 3.43.) bulunan Liverpool taraftarları ile Z tribününde (Şekil 3.44.) bulunan Juventus taraftarları arasında şiddet söylemleri yükselmeye başlamıştır. Tribünler arasında bulunan yetersiz sayıda güvenlik personeli ve polislerin oluşturduğu (sadece 5 polis bulunuyordu) barikatlar Liverpool taraftarlarının baskısı sonucunda geçilmiş, kendilerini korumak amacıyla kaçmak isteyen Juventus taraftarları izdihama neden olmuşlardır. Ayrıca bu geçişler sırasında Z tribünü ile X tribünü arasında bulunan bir duvar seyircilerin üstüne yıkılarak çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. İzdihamın oluşmasındaki en büyük nedenlerden biri de tribünler ile saha arasında bulunan yüksek tel örgülerin geçilemeyecek şekilde tasarlanmış olmasıdır. Çoğu Juventus taraftarı tribünlerden gelen kalabalık seyirci kitlesi ile tel örgüler arasında sıkışarak ölmüş ya da yaralanmıştır (Şekil 3.45.).

1920'de inşa edilen ve 1985'e kadar hiçbir yenileme çalışmasına tabii tutulmayan Heysel Stadyumu'nda bu tarihten sonra Avrupa genelindeki birçok stadyumla beraber çeşitli yenileme çalışmalarından geçirilerek saha ile tribünler arasında bulunan tel örgüler kaldırılmaya, yerine uzaktan kontrol edilebilen, açılıp kapanabilen bariyerler kullanılmaya başlanmıştır. Farklı tribünler arasındaki bariyerler güçlendirilerek güvenlik personellerinin sayısında artışa gidilmiştir. Güvenlik önlemlerindeki bu değişiklikler her ne kadar resmi bir usul veya yönerge doğrultusunda yapılmış olmasa da Heysel faciasından çıkarılan derslerin ilerleyen yıllarda stadyum inşa ve yönetim politikalarında yapılacak değişikliklere zemin hazırlamıştır.⁴⁷

⁴⁷ <https://tr.euronews.com/2015/05/28/heysel-faciasi-futbol-tarihinde-kara-bir-leke> [Erişim: 29 Mart 2019].

Şekil 3.43. Heysel Faciası Sırasında Stadyumdaki Taraftar Düzeni, X ve Z Tribünleri ⁴⁴

Şekil 3.44. Heysel Faciası Sırasında Z Tribününden Görüntüler ⁴⁵

Şekil 3.45. Heysel Faciasında Yıkılan Bariyerler (solda) ve Saha Tel Örgüleri Ardında Sıkışan Seyirciler (sağda) ⁴⁸

15 Nisan 1989 tarihinde Hillsborough Stadyumu'nda (İngiltere) Liverpool - Nottingham Forest arasında yapılan FA Cup yarı final karşılaşması sırasında tarihin en büyük stadyum facialarından biri yaşanmıştır. 21.000 kişilik stadyumda maçın başlamasından hemen önce hâlihazırda 25.000 seyirci bulunmaktadır. Mevcut kapasiteden fazla bilet satışının bulunduğu müsabakada, stadyum dışında ise yüzlerce seyirci içeri girmeyi beklemektedir.

⁴⁸ <https://www.gettyimages.com/photos/heysel?sort=mostpopular&mediatype=photography&phrase=heysel> [Erişim: 29 Mart 2019].

Maçın başlamasından 10 dakika önce turnikeler üzerinden yapılan girişler devam ederken stadyumdaki güvenlik görevlilerin izledikleri yanlış politikalarla Leppings Lane tribününe bağlanan tahliye kapıları açılmış ve maçın heyecanı içerisindeki seyirciler tribüne akın etmeye başlamışlardır. Tribünün arka tarafında bulunan girişlerden ön kısımlara ilerlemeye çalışan seyirciler tribününde izdiham oluşmasına neden olmuş ve birçok kişi sahanın çevresindeki tel örgülere sıkışarak ya da ezilerek can vermiştir (Şekil 3.46./3.47.).⁴⁹

Şekil 3.46. Hillsborough Olayı Sırasında Leppings Lane Tribünleri ve Tel Örgüler⁵⁰

Şekil 3.47. Hillsborough Olayı Sırasında Leppings Lane Tribünleri ve Tel Örgüler⁴⁷

96 kişinin öldüğü ve 766 kişinin de yaralandığı faciadan Liverpool taraftarları ve güvenlik görevlilerinden bazı isimler sorumlu tutulmuştur.⁴⁶ Heysel faciasının benzer bir tekrarı olarak görülen bu olaydan sonra, dönemin İngiltere ve Galler Danıştay başkanı Lord P.M. Taylor felaketin sebeplerine yönelik bir soruşturma raporu (Inquiry Report) hazırlamıştır. Raporda felaketin nedenleri belirlenmeye çalışılmış ve gelecekte yapılacak spor etkinliklerinde güvenliği sağlama konusunda önerilerde bulunulmuştur.⁵¹

⁴⁹ <https://www.telegraph.co.uk/news/0/happened-hillsborough-1989/> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁵⁰ <https://www.gettyimages.com/photos/hillsborough?family=editorial&mediatype=photography&phrase=hillsborough&sort=mostpopular> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁵¹ <http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVGF5bG9yX1JlcG9ydA> [Erişim: 29 Mart 2019].

Taylor raporunda Hillsborough'da gerçekleşen olayların ortaya çıkmasındaki temel nedenlerin polis kontrolündeki başarısızlıklar, yetersiz turnike sayısı ve 'crush barriers' (baskı bariyerlerinin)⁵² zayıflığı olduğu belirtmiştir. Ayrıca İngiltere ve Galler'de geçerli 1975 tarihinde Futbol Lisans Otoritesi tarafından hazırlanmış 'Safety of Sports Ground Act' (Spor Alanları Güvenlik Kanunu)'nda belirtilmesine rağmen etkili bir şekilde uygulanmadığı, ağustos 1994 tarihine kadar tüm stadyumlarda 'all seated' (tamamen koltuklandırma) düzenine geçilmesi gerektiğine dair ifadeler yer almaktadır. Bunun yanında stadyumlarda alkol satışı, baskı bariyerleri, saha çevresindeki tel örgüler, turnikeler, bilet fiyatları ve stadyum öğelerine ilişkin önemli değerlendirmelere yer verilmiştir.⁵¹

Taylor raporu İngiltere'deki stadyumlarında uygulanan güvenlik standartları üzerinde derin bir etki yapmıştır. Öyle ki ilerleyen süreçte saha çevresindeki tel örgüler kaldırılmış ve üst düzey liglerde kullanılan stadyumlar tamamen koltuklandırılmıştır.⁵¹ Bu zamana kadar kent merkezlerinde konumlandırılan stadyumlar, etkinlikler sırasında oluşan yaya/araç yoğunluğundan doğabilecek sorunları çözmek amacıyla kentin merkezinden uzak ve seyrek yerleşime sahip alanlarına taşınmaya başlamıştır [33].

Taylor raporundaki güvenlik standartlarına tamamıyla uygun olarak inşa edilen ilk stadyum (1992) İngiltere Chester City kulübüne ait Deva Stadyumu'dur (Şekil 3.48.). Bunu 1993 yılında inşa edilen The Den Stadyumu izlemiştir (Şekil 3.49.).⁵¹

Şekil 3.48. Deva Stadyumu Şehir İçi Konumu⁵³ ve Tribün-Saha İlişkisi⁵⁴

⁵² Crush Barrier (Türkçe'de: Baskı Bariyerleri): 19. ve 20. yüzyılda stadyumların -çoğunlukla seyircilerin ayakta durma düzenine göre tasarlanan- tribünlerinde arkadan öne doğru oluşabilecek yığılmaları engellemek amacıyla belirli aralıklarla dizilen ve yere sabitlenmiş ahşap veya metal engellerdir.

⁵³ http://www.millwall-history.org.uk/the_den5.htm [Erişim: 29 Mart 2019].

⁵⁴ http://stadiumdb.com/stadiums/eng/deepdale_stadium [Erişim: 29 Mart 2019].

Şekil 3.49. The Den Stadyumu Şehir İçi Konumu ve Tribün-Saha İlişkisi ⁵⁵

1989 yılında İngiltere Kraliyet Ofisi'nin Taylor raporu doğrultusunda yayınladığı 'Football Spactators Act' (Futbol Seyircileri Kanunu)'nda Britanya ülkelerinde yapılacak ulusal müsabakalar ve bu ülkenin futbol takımlarının katılacağı uluslararası müsabakalar için belirli şartlar getirilmiştir [67]. Bu kanun stadyumlar için güvenlik ve emniyet konularında işletme, mekânsal düzen kurallarının kapsamlı olarak belirlendiği ilk yasal düzenleme olmasıyla önem arz etmektedir. Nitekim bu kanunun ardından FIFA'nın 1990 yılında yayınladığı 'Technical Recommendations and Requirements for the Construction or Modernisation of Football Stadia' (Stadyum Yapımı veya Modernizasyonu İçin Teknik Öneri ve Zorunluluklar) yönergelerinin ardından FIFA ve FIFA'ya bağlı diğer kurumlar (UEFA, diğer konfederasyonlar, bunlara bağlı yerel federasyonlar) yönettikleri kulüpler, organizasyonlar, oyuncular ve stadyumlar için sertifikalandırmaya dayalı birçok yönerge düzenlenmiştir [68]. Söz gelimi, UEFA'nın emniyet ve güvenlik direktiflerinde yaptığı değişikliklerle 1990/91 sezonundan itibaren stadyumlarda ayakta durma alanlarının kademeli olarak dönüştürülmesine karar verilmiştir. 1998/99 sezonu ile beraber ise bu alanların yapımı tamamen yasaklanmıştır [69].

Günümüzde FIFA'ya bağlı federasyon sayısının 211'e ulaştığı⁵⁶ ve FIFA yönergelerine bağlı olarak üye federasyonların FIFA'nın belirlediği tüm kurallara uyması gerektiği (Bkz. Bölüm 3.3.1) göz önünde bulundurulduğunda Taylor raporu ile başlayan hukuksal kriterlerin bugün dünya genelindeki stadyumların tamamında uygulandığı söylenmektedir.

⁵⁵ http://stadiumdb.com/stadiums/eng/the_new_den [Erişim: 29 Mart 2019].

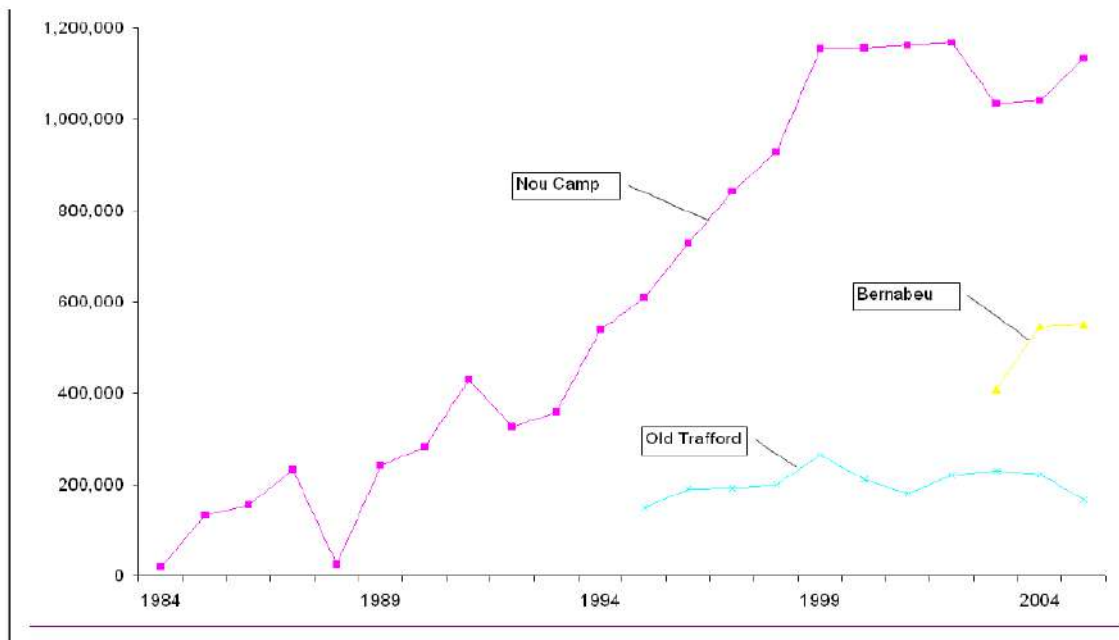
⁵⁶ <https://www.fifa.com/associations/> [Erişim: 29 Mart 2019].

3.2.2.5 21. yüzyıl dönemi (post modern stadyumlar)

Post modern stadyumlar yenilikçi yapı tasarımı, güvenlik, konfor, hizmet kalitesi, her tür kullanıcı için erişilebilirlik ve hepsinin üzerinde spor-kültür ilişkisini yansıtabilme kavramlarıyla birlikte tanımlanmaktadır [61].

Küreselleşmenin etkisini sporda da gösterdiği bu dönemde global organizasyonlar ve medya aracılığıyla farklı kültürler arasındaki sınırlar ortadan kalmış, ülke içinde rekabet ederek futbolun yerel kimliğini oluşturan kulüpler uluslararası arenada rekabet eder duruma gelmişlerdir. Bu değişim ülkelere, sahip oldukları futbol kültürünü global ölçekte pazarlama ve tanıtmaya imkanı sağlamıştır. Şüphesiz futbolu da içine alan yerel kültürün tanıtımında, yadsınamaz bir araç olarak stadyumlar görülmektedir [57]. Öyle ki, Almanya'nın 21. yüzyılda simgesel yapılarla dokusu yenilenen Münih kentinde bulunan Allianz Arena Stadyumu ziyaretçilerine kent bağlamındaki değişimin işaretini vermektedir (Şekil 3.50.). Benzer ilişkiyi Stade de France (Paris), Amsterdam Arena ve Millenium (Cardiff) stadyumlarında görmek mümkündür. Diğer bir bakış açısıyla post modern stadyumlar Nou Camp (Barselona), Bernabeu (Madrid) veya Old Trafford'da (Manchester) olduğu gibi buldukları kentlerin tarihi kültürlerinden doğan turizm potansiyelini yenilikçi planlama ve tasarım kararlarıyla harmanlayarak eski ve yeni kent dokusunu tek karede gösterebilmektedir [61] (Tablo 3.2.).

Tablo 3.2. Barselona, Madrid ve Manchester'daki Müzeler ve Turistik Alanların Yıllık Ziyaretçi Sayısı ve Bu Kentlerde İnşa Edilen Post Modern Stadyumların Etkisi [61]

Şekil 3.50. Allianz Arena Stadyumu Kent İçindeki Yerleşimi ⁵⁷

Sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel unsurların yanı sıra trafik, fanatizm, gürültü, çevre kirliliği gibi sorunlar ile kent bağlamına egemen, kent dokusunu belirleyici büyüklükleri stadyumların planlama açısından önemini arttırmaktadır. Bu tür yapılara kentsel altyapının etkili bir unsuru olması ve kamusal niteliği dolayısıyla 21. yüzyılda fiziksel, mekânsal, ekonomik bir değerlendirmeyle yaklaşılmaktadır [1]. Nitekim bu yapıların geliştirilmesi için yapılan yatırımlarda ekonomiklik, uzun ömürlülük, işlevsellik, yapısal ve işletim gücüyle kullanıcıların ihtiyaçlarını makro ölçekte karşılayabilme, pazarlama güvencesi sağlayabilme aranmaktadır [70]. Pazarlama sürecinin bir parçası olarak stadyum mimarisinde özgünlüğün önünü açan güncel teknolojik çözümlerin (sürdürülebilir üst örtü, hareketli üst örtü ve sahalar, yapay çim vb.) de kullanıldığı görülmektedir [61] (Şekil 3.51./3.52.).

Şekil 3.51. Astana Arena (Kazakistan) Stadyumu'nda Hareketli Üst Örtü Sistemi ⁵⁸

⁵⁷ <https://www.flickr.com/photos/rolandito/6271447655> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁵⁸ <https://www.archdaily.com/50605/astana-arena-tabanlioglu/50088b7928ba0d50da000f00-astana-arena-tabanlioglu-photo> [Erişim: 29 Mart 2019].

Şekil 3.52. Veltins Arena (Almanya) Stadyumu'nda Hareketli Saha Sistemi ⁵⁹

3.2.3 Türkiye'de stadyum olgusu ve futbol

Çin ve Türk kaynaklarında belirtildiği gibi yüzyıllar önce Türkler tarafından oynanan, futbolla benzerlikler gösteren sporlar günümüze erişememiş olsa da yüzyılın sonlarında modern sporların Türkiye'de tanıtılıp yayılmasında, ticari amaçlarla İstanbul ve İzmir'e yerleşmiş İngilizlerin etkisi büyüktür [58].

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ilk modern futbol İngilizler tarafından İzmir'in Bornova semtinde 1895 yılında oynanmıştır. Türkiye'deki ilk spor kulübü ise yine İngilizler'in kurduğu 'Football and Rugby Club' adlı kulüptür [58]. O dönemde futbol bazı dini inanışlar ve devletin baskıları sonucunda Müslüman Türkler arasında gelişmemiş, oynanması da yasaklanmıştır [71]. 1899 yılında içlerinde Türklerin de olduğu (Fuad Hüsnü Bey ve Reşat Danyal Bey) ilk futbol kulübü olan 'Black Stocking', devrin hafiyelerinden kaçabilmek adına yabancı bir isimle ortaya çıkmıştır. 1900 yılında İngilizler'in 'İmogene' ve Rumlar'ın 'Elpis takımlarıyla mücadele etmek amacıyla kurulan 'Black Stocking' takımının bu amaçla 1901'de Papazın Çayırı'nda (Şekil 3.53.) yaptığı maç, bir Türk takımının ilk futbol maçı olarak kayıtlara geçmiştir.⁶⁰ 1909'da ilk Galatasaray-Fenerbahçe derbisine sahne olan çayır (Şekil 3.54.), 1929 yılında Fenerbahçe tarafından kiralandıktan sonra Fenerbahçe Stadyumu olarak anılmaya başlamıştır (Şekil 3.55.). Sonrasında 1965'de yıkılarak yerine 40.000 kapasiteli Şükrü Saracoğlu Stadyumu inşa edilmiştir.⁶¹

⁵⁹ <https://stadyumlar.net/veltins-arena/> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁶⁰ <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=293> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁶¹ <http://www.wikizeroo.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGFwYXRlW5fw4dhecSxcsSx> [Erişim: 30 Mart 2019].

Şekil 3.53. 20. Yüzyılın Başında Papazın Çayırı Görünümü ⁶²

Şekil 3.54. 1909 Papazın Çayırı'nda Galatasaray-Fenerbahçe Debisi ⁶³

Şekil 3.55. Fenerbahçe Stadyumu 1933 Yılında Görünümü ⁶⁴

Elpis, İmogene ile İngiliz ve Rumların kurduğu İstanbul'un ilk kulübü olan Kadıköy Futbol Kulübü takımlarının katılımıyla 1903 yılında İstanbul Futbol Ligi açılmıştır. 1905'de Mekteb-i Sulatani'nin 10. sınıf öğrencileri Ali Sami Yen'in önderliğinde ilk resmi Türk futbol takımı olan Galatasaray'ı kurmuşlardır. Galatasaray 1905-1906 sezonunda İstanbul Ligi'ne katılarak 1907-1908 sezonunda ilk şampiyonluğunu kazanmıştır. Galatasaray'la beraber Fenerbahçe ve Beşiktaş takımlarının İzmir ve İstanbul'da oynadığı maçlarla Türk futbolu yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır.⁵⁷

⁶² <http://kentvedemiryolu.com/yikilan-yalnizca-bir-tribun-mu/> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁶³ <https://www.cnnurk.com/spor/futbol/papazin-cayirinda-baslayan-rekabet-108-yasinda> [Erişim: 30 Mart 2019].

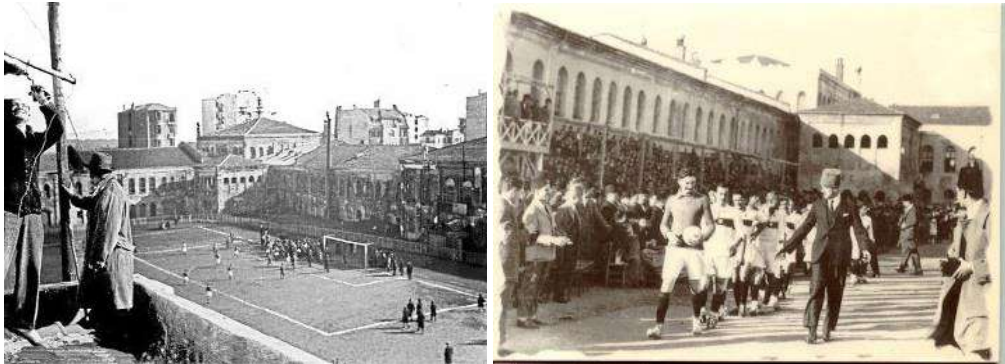
⁶⁴ <http://www.stadiumguide.com/wp-content/gallery/fenerbahcepast/fenerbahcepast1.jpg> [Erişim: 30 Mart 2019].

1908 yılında meşrutiyetin ilanıyla beraber sporun gelişmesi için daha özgür bir ortam oluşmuş, İstanbul'un ardından İzmir, Ankara, Eskişehir, Bursa, Adana ve Trabzon şehirlerinde futbol büyük bir hızla yayılmaya başlamıştır. Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Türk İdman Birliği Ligi ve İstanbul Şampiyonluğu Ligi bu dönemin önemli organizasyonları olmuştur. Bu dönemde çayırlar hâlâ spor etkinliklerinde aktif olarak kullanılmıştır. Futbol müsabakalarının haricinde koşu ve güreş gibi etkinliklerinin de çayırlarda düzenlendiği görülmektedir.⁵⁷

Günümüzde İstanbul'da Taksim Parkının yerinde bulunan ve 1921'de açılan Taksim Stadyumu (Şekil 3.56.) Türkiye'deki ilk stadyum olarak gösterilmektedir. Sahası çevresinde ahşap iki tribünü olan stadyum 8000 seyirci kapasitelidir. 26 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Milli futbol takımı ilk maçını Romanya'ya karşı bu stadyumda oynamıştır (Şekil 3.57.). 1940 tarihinde Taksim Meydanı düzenlemesi kapsamında yıkılmıştır.⁶⁵

Şekil 3.56. Taksim Stadyumu 1920'li Yıllardaki Görünümü⁶⁶

Şekil 3.57. Türk Milli Futbol Takımının İlk Maçı Sırasında Taksim Stadyumu⁶⁷

⁶⁵ <http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVGFr2ltX1N0YWR5dW11> [Erişim: 29 Mart 2019].

⁶⁶ <http://topraksaha.net/wp-content/uploads/2013/06/taksim-stadyumu2.jpeg> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁶⁷ <http://www.milliyet.com.tr/-magazin-1377252/> [Erişim: 30 Mart 2019].

Birinci Dünya Savaşı ile beraber 11 yıllık bir duraksama yaşayan Türk sporu, Cumhuriyetin kurulmasının ardından modernleşme ve dünyanın ileri medeniyetleri seviyesine erişme amaçlarıyla yeni bir yapılanmaya girmiştir.⁵⁷

Türkiye’de sporun düzenli ve örgütsel bir yapı kazanması amacıyla spor kulüplerin ortaklaşa yürüttükleri çalışmalar neticesinde 22 Mayıs 1922’de ‘Türkiye’nin ilk spor örgütü olarak kabul edilen’ [72] Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) kurulmuştur. Kuruluş nizamnamesinde de açıklandığı üzere TİCİ, çeşitli görevler üstlenmiş, ülkede spor federasyonlarının kurulmasında ve sporun çok çeşitli dallar altında yapılmasında önemli çalışmalar kaydetmiştir.

Yönetim yapısı açısından özerk bir yapıya sahip olan TİCİ [73], Avrupa ülkelerinde devletten ve hükümetten bağımsız olarak kurulan, çok sayıda spor dalı ve kulüplerle oluşturulan spor birliklerinin Türkiye’deki emsalidir [72]. 1923 yılında TİCİ bünyesinde o zaman adı “Futbol Heyet-i Mütehhidesi” olan Türk Futbol Federasyonu kurulmuştur. Sonrasında FIFA’ ya yapılan başvuru neticesinde 21 Mayıs 1923 yılında Türk Futbol Federasyonu FIFA üyeliğine kabul edilmiştir.⁶⁸

1923’de idaresinde futbolla beraber güreş, atletizm, tenis, yüzme, atıcılık, halter, boks ve bisiklet federasyonlarını içeren TİCİ, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Kanunu’nda da (3530 sayılı) belirtildiği üzere hedeflenen süre içerisinde Türk sporunda yeterli otoriteyi sağlayamadığı gerekçesiyle 1936 yılında görevi tamamlanarak yerine Türk Spor Kurumu (TSK) kurulmuştur. Türk spor yönetiminde “ara rejim” olarak değerlendirilen bu dönemde TSK, iktidar partisine bağlı bir düzen içerisinde yönetildiği için yarı resmi bir kurum olarak görülmektedir. Bu durumun bir getirisi olarak ülkedeki spor yönetimi, siyasetten olumsuz şekilde etkilenmiştir. Dolayısıyla 1938 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM) kurulmuş ve böylelikle spor üzerinde tam bir devlet otoritesi sağlanmıştır [73].

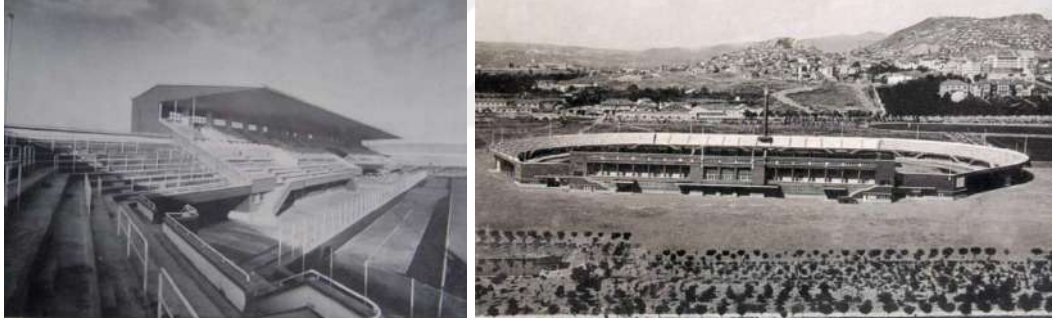
BTGM’nin kuruluşunun ardından devletin spora yaptığı yatırımlarda artış olduğu [74] ve bunun bir sonucu olarak yeni spor tesislerinin kentlere kazandırılmaya başlandığı görülmektedir. 1936 yılında açılışı yapılan Ankara 19 Mayıs Stadyumu’nun ardından aynı politika doğrultusunda Türkiye’de pek çok stadyum inşa edilmiştir.

⁶⁸ <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=294> [Erişim: 29 Haziran 2018].

İtalyan mimar Paolo Vietti-Violi'nin tasarladığı 19 Mayıs stadyum kompleksi türünün ilk örneği olmasıyla Türkiye Cumhuriyeti için tarihsel bir sembol olarak görülmektedir. 19.209 seyirci kapasiteli stadyum beraberinde yapılan hipodrom, veledrom, tenis kortları, jimnastik salonları ile büyük bir spor kompleksinin parçasıdır (Şekil 3.58.). Stadyum örtüsü ve tribünleri ile betonarme strüktür üzerinde yükselmiştir (Şekil 3.59.). Yerine yeni bir stadyum yapılması kararıyla 2018 yılında yıkılmıştır.⁶⁹

Şekil 3.58. 19 Mayıs Spor Kompleksi Vaziyet Planı [75]

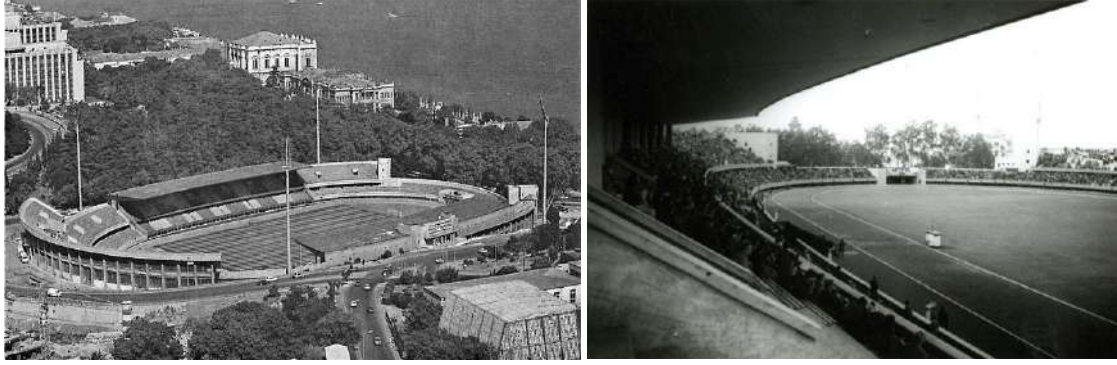

Şekil 3.59. 19 Mayıs Stadyumu Tribünleri ve Çevreden Görünümü [75]

1947 yılında İstanbul'da inşa edilen İnönü Stadyumu mimar Paolo Vietti-Violi'yle beraber mimar Fazıl Aysu ve mimar Şinasi Şahingiray tarafından tasarlanmıştır. Stadyum için Dolmabahçe Sarayı'nın eski Has ahırlarının bulunduğu alana uygun bir plan hazırlanmıştır. İlk yıllarında 16.000 seyirci kapasiteli İnönü Stadyumu çok sayıda seyirci alacak kapasiteli tribünler yerine yapıda estetik görüntüye daha fazla ağırlık verilmiştir (Şekil 3.60.). Farklı dönemlerde yapılan yenileme çalışmalarıyla kapasitesi 32.086'ya çıkarılan stadyum, Beşiktaş'ın yeni stadyum projesi kapsamında 2013 yılında yıkılmıştır.⁷⁰

⁶⁹<http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5rYXJhXzE5X01hecSxc19TdGFkeXVtdQ> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁷⁰<http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQkpLX8SwbS02bsO8X1N0YWR5dW11> [Erişim: 30 Mart 2019].

Şekil 3.60. 50'li Yıllarda İnönü Stadyumu Çevreden Görünümü (solda)⁷¹ ve Tribünleri (sağda) ⁷²

1950 yılında BTGM'nin girişimiyle Isparta Atatürk, Aydın Adnan Menderes, Bursa Atatürk ve Konya Atatürk stadyumları inşa edilmiştir. Bunları 1952'de Eskişehir Atatürk, 1960'da Kayseri Atatürk ve 1968'de yapılan Erzurum Kâzım Karabekir stadyumları izlemiştir. Söz konusu stadyumlardan günümüzde 10.000 seyirci kapasiteli Isparta Atatürk ve 10.988 seyirci kapasiteli Aydın Adnan Menderes ve 23.700 kapasiteli Erzurum Kâzım Karabekir stadyumları çeşitli yenileme çalışmalarıyla halen kullanılmaktadır.⁷³

1962 yılında Türkiye'nin UEFA'ya tam üye olmasının duyurulmasının ardından 1962-63 sezonunda Avrupa Kupa Galipleri Kupası'na katılacak takımların belirlenmesi amacıyla ilk kez Türkiye Kupası Turnuvası organize edilmiştir.⁷⁴ 1971 yılında yapımı tamamlanan İzmir Atatürk Stadyumu, İzmir'de düzenlenen Uluslararası 6. Akdeniz Oyunları'na ev sahipliği yapmak üzere inşa edilmiştir. 67.500 seyirci kapasitesi ile o dönemde Türkiye'nin en büyük stadyumu olan İzmir Atatürk Stadyumu aynı zamanda ülkede olimpiyat oyunlarına uygun yapılmış ilk stadyumdur. Mimar Harbi Hotan tarafından tasarlanan eliptik planlı stadyumda futbol sahasını çevreleyen atletizm pisti; tribünlerin altında ise futbol haricindeki spor dallarına elverişli kapalı salonlar bulunmaktadır (Şekil 3.61.). Yapının dış görünümü ritmik düzenle tekrarlanan çıplak beton taşıyıcılar ile anıtsal bir nitelik kazanmıştır. Stadyum, Universiade 2005 yaz oyunları için yenilenmiş olup düzenleme sonrasında seyirci kapasitesi 51.295'e düşürülmüştür [76].

⁷¹ <https://i2.wp.com/www.faiktribunu.com/wp-content/uploads/2016/11/inonu14.jpg?ssl=1> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁷² <https://tr.pinterest.com/pin/448671181619759869/?lp=true> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁷³ http://www.wikiwand.com/tr/T%C3%BCrkiye%27deki_futbol_stadyumlar%C4%B1_listesi [Erişim: 10 Mart 2019].

⁷⁴ <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=296> [Erişim: 29 Haziran 2018].

Şekil 3.61. İzmir Atatürk Olimpiyat Stadyumu Son Hâli ⁷⁵

1989 yılına gelindiğinde hâlihazırda Başbakanlığa bağlı olan BTGM, çeşitli isimlerle farklı bakanlıklar bünyesinde hizmet vermeye devam etmiş olsa da bu yılda tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır [73]. Son olarak 2011 yılında ise Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesine alınmış ve adı Spor Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.⁷⁶ Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Türkiye Futbol Federasyonu 1992 yılında çıkarılan ilgili yasa ile özerk bir yapıya kavuşmuştur.

2002 yılında İstanbul'da kullanıma açılan, uluslararası futbol şampiyonaları ve dünya atletizm turnuvalarının yapılabileceği, 'IAAF, IOC'⁷⁷ ve FIFA standartlarını karşılamasıyla Türkiye'deki ilk olma özelliği taşıyan Atatürk Olimpiyat Stadyumu 75.145 seyirci kapasitelidir.

Mimarlığını Michel Macary ve Aymeric Zublena'nın yaptığı stadyum Galatasaray - Olympiakos takımları arasında oynanan karşılaşma ile açılmıştır. Karşılıklı 2 kapalı tribünü bulunan stadyumda engelli seyirciler için 400 kişilik bölüm, basın mensupları için de 2000 koltuk ayrılmıştır. 134 adet giriş, 148 adet de çıkışı bulunan stadyumun 12 dakika içerisinde tahliye sağlanabilecek şekilde tasarlanmıştır. Stadyum bünyesinde açık ve kapalı olmak üzere toplam 18.900 araçlık otopark bulunmaktadır (Şekil 3.62.).⁷⁸

⁷⁵ <https://3dkonut.com/izmir-ataturk-stadyumu/resim-galerisi/> [Erişim: 10 Mart 2019].

⁷⁶ <http://sgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/112/105/Tarihce> [Erişim: 10 Mart 2019].

⁷⁷ IAAF: Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu, IOC: Uluslararası Olimpiyat Komitesi

⁷⁸ <http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQXRhdMO8cmfT2xpbXBpeWFOX1N0YWRS5dW11> [Erişim: 30 Mart 2019].

Şekil 3.62. İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadyumu Son Hâli ⁷⁹

UEFA EURO 2024 turnuvalarına ev sahipliği için adaylık başvurusunda bulunan Türkiye Futbol Federasyonu başvuru kapsamında Atatürk Olimpiyat Stadyumu'nun yenilenmesi kararı almıştır. Adaylık dosyasında sunulan bilgilere göre stadyumda başta rüzgâr yakalama teknolojisine sahip beyaz cam elyaf takviyeli beton üst örtü ve cephe kaplaması yapılacağı, buna ek olarak seyirci kapasitesinin 92.208'e çıkarılacağı belirtilmiştir (Şekil 3.63.). Ayrıca stadyum yalnızca milli futbol turnuvalarının düzenlendiği bir yapı olmaktan çıkarılarak yılın her döneminde konser, toplantı, konferans gibi etkinliklerle 'yaşayan bir tesise' dönüştürüleceği açıklanmıştır [4]. 27 Eylül 2018'de UEFA'nın yaptığı açıklama doğrultusunda turnuvaya Almanya'nın ev sahipliği yapmasına karar verilmesinin ardından yenileme projesinin akıbeti belirsizleşmiştir.⁸⁰

Şekil 3.63. İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadyumu Konsept Görünümü ⁸¹

⁷⁹ <https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/ataturk-olimpiyat-stadi-yenileniyor-159907.html> [Erişim: 10 Mart 2019].

⁸⁰ <https://www.bbc.com/turkce/spor-45669003> [Erişim: 30 Mart 2019].

⁸¹ <http://www.arkitera.com/haber/30177/ataturk-olimpiyat-stadinin-yeniden-yenisi-yapiliyor> [Erişim: 10 Mart 2019].

3.3 Futbol Yönetim Kurumlarının Statüleri (Tüzük) ve Stadyum Yönergeleri

1989'da Taylor raporunun yayınlanmasının ardından başta FIFA olmak üzere ilgili pek çok kurum tarafından stadyumların yapımı/işletilmesi hususunda çıkarılan kanunlar, yayınlanan tüzük, yönerge ve kılavuzlar bulunmaktadır. Günümüzde futbola dair kuralların belirlenmesi, değişiklik gösteren durumlara yöre revize edilmesi, futbol ile ilişkili mekânların gereksinim tespiti ve bu mekânların denetimlerinin yapılması gibi görevlerin yürütülmesi bu yönergeler ışığında yapılmaktadır.

FIFA, UEFA ve TFF'nin statülerinde kurumların yönetim yapısı, kurumsal işleyişleri ve görev tanımlarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca her bir kurumun statüsünde hukuksal ilişkide olduğu diğer kurumlar ile karşılıklı sorumluluk paylaşımları belirtilmektedir. Bu kurumlarca yayınlanan bütün yönergeler, kapsamaları bakımından statülerde belirtilen görev ve yetki sınırlarına bağlıdır.

Üye federasyonların en prestijli liglerinde kullanılan stadyumlar için FIFA'nın;

- Yılda bir kez yayınlanan FIFA Stadium Safety and Security Regulations (FIFA Emniyet ve Güvenlik Zorunlulukları),
- Karara göre değişen aralıklarda yayınlanan FIFA Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements (FIFA Futbol Stadyumları Teknik Öneriler ve Zorunluluklar)

Yönergeleri ile UEFA'nın;

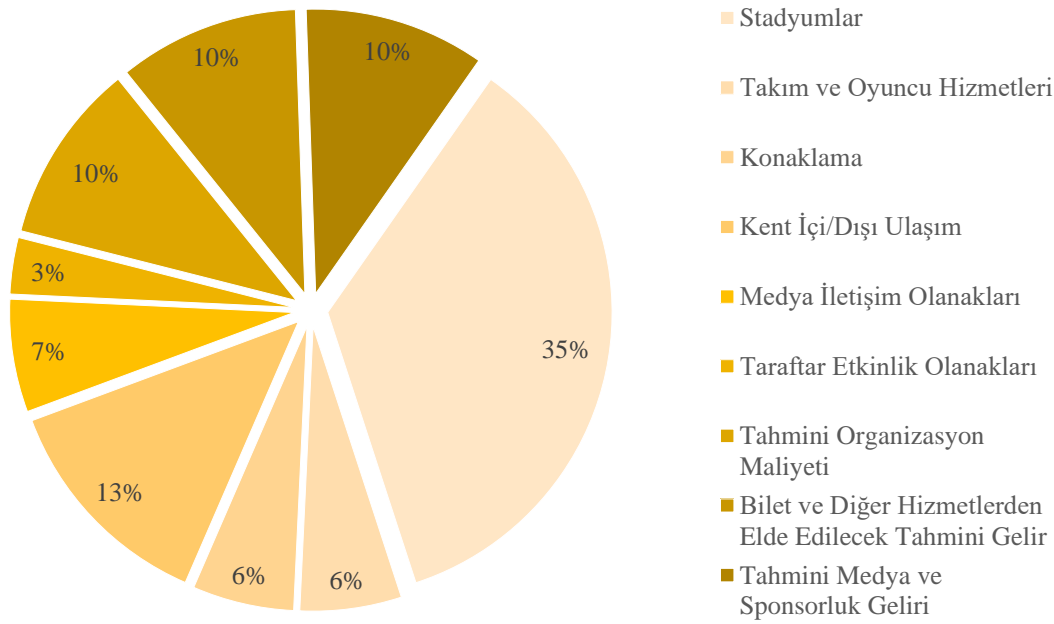
- Yılda bir kez yayınlanan UEFA Stadium Infrastructure Regulations (UEFA Stadyum Altyapı Zorunlulukları),
- Karara göre değişen aralıklarda yayınlanan UEFA Safety and Security Regulations (UEFA Emniyet ve Güvenlik Zorunlulukları)

Yönergelerinin kullanılması statülerde belirtilen şartlarla zorunlu kılınmıştır. Bu yönergeler, müsabaka organizatörlerinin, federasyonların ve kulüplerin, seyircilerin taşkınlıklarının önlenmesine, stadyum içinde/çevresinde asgari güvenliğin ve düzenin sağlanmasına yardımcı olmak üzere almak zorunda oldukları güvenlik tedbirlerini içermektedir. Ayrıca bir stadyumda oynanacak müsabakaya ev sahipliği yapılacağında uygulanması zorunlu olan yapısal, teknik, organizasyonel tedbirleri ayrıntılı olarak düzenlemektedir [77].

Yukarıda belirtilen yönergeler ek olarak FIFA ve UEFA, yetki sınırları içerisinde düzenlediği uluslararası turnuvalarda kullanılacak stadyumlar için spesifik yönergeler yayınlamaktadır. Ancak bu yönergeler diğerlerinden farklı olarak stadyumların yanında turnuvaya ev sahipliği yapacak ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasi konularda değerlendirilmesini de kapsamaktadır. UEFA'nın '*Euro [etkinlik yılı] Tournament Requirements*' yönergesi ile FIFA'nın '*World Cup Regulations*', '*FIFA Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements*' ve '*Guide to Bidding Process for the [etkinlik yılı] FIFA World Cup*' yönergeleri turnuvalara özel olarak hazırlanmaktadır.

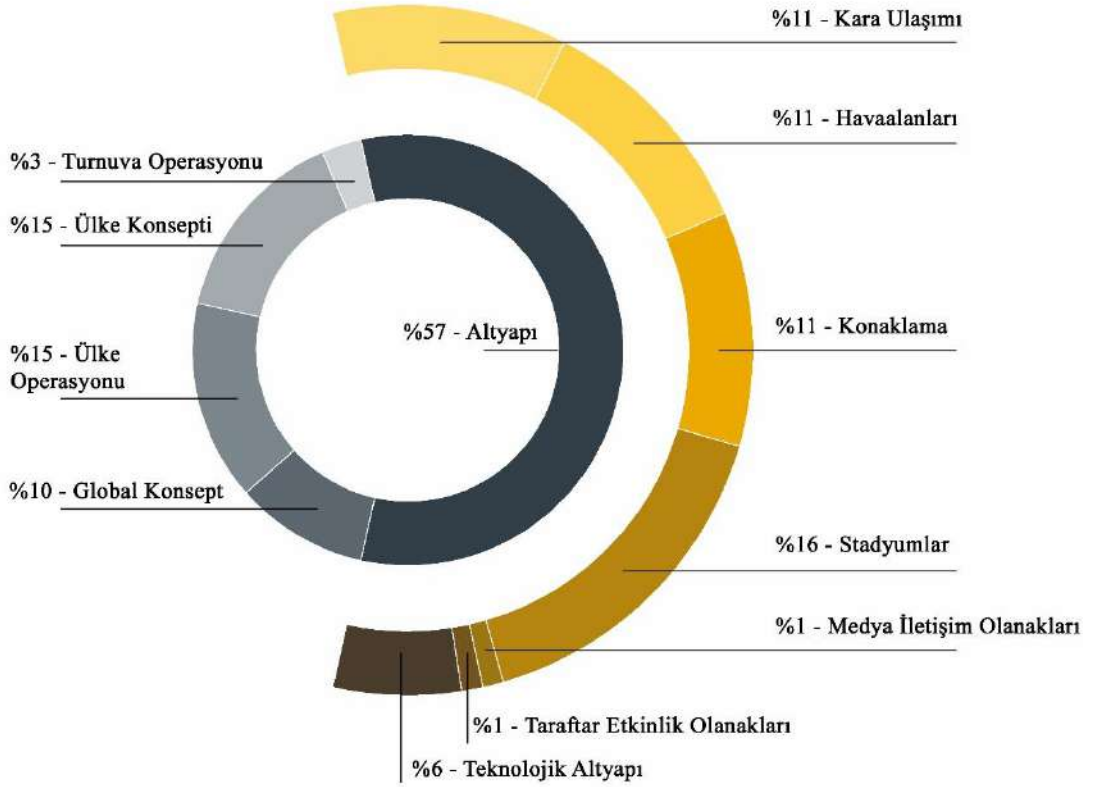
Spesifik yönergelerde belirlenen kriterler belirli yüzdeler altında puanlamaya tabii tutularak aday ülkelerin sonuçları arasında objektif karşılaştırma yapılmaktadır. Objektif karşılaştırmaların sonuçları etkinlik kapsamında toplanan kurum heyetine sunulurken oylama yapılmakta ve ev sahibi ülke seçilmektedir.

FIFA 2026 Dünya Kupası turnuvaları için organizatör seçiminde FIFA'nın aday ülkeler arasında yaptığı değerlendirmeler %35'lik oranla stadyumlar üzerinden yapılmaktadır. Stadyumun kent ilişkisi bağlamında toplam %6'lık bir ağırlıkla konaklama ve %13'lük payıyla kent içi/dışı ulaşım olanakları dikkate alınmaktadır (Şekil 3.64.). Sonuçta stadyumların tekil ve kent bazındaki etkileri ile beraber toplam değerlendirmenin %54'ünü kapsamaktadır [78].

Şekil 3.64. FIFA'nın 2026 Dünya Kupası İçin Ev Sahibi Belirleme Kriterleri ve Ağırlıkları [78]

UEFA'nın 2024 Avrupa Milli Takımlar şampiyonası için organizatör seçiminde UEFA'nın aday ülkeler arasında yaptığı değerlendirmeler %57'lik oranla altyapı üzerinden yapılmaktadır. Altyapının %16'lık kısmında stadyumlar tekil olarak ele alınırken yapıyla ilişkili olarak kara ulaşımı (%11), havaalanı bağlantıları (%11), konaklama olanakları (%11), medya iletişim olanakları (%1), taraftar etkinlik olanakları (%1) ve teknolojik altyapı durumları değerlendirilmektedir (Şekil 3.65).

Şekil 3.65. UEFA'nın 2024 Avrupa Milli Takımlar Şampiyonası İçin Ev Sahibi Belirleme Kriterleri ve Ağırlıkları [79]

3.3.1 Stadyum Yönergelerinde Hiyerarşi ve Hukuksal Bağlayıcılık

Futbol ve futbol stadyumları için içeriklerine göre en kapsamlı yönergeler FIFA tarafından hazırlanan yönergelerdir. Ulusal futbol federasyonları ve konfederasyonlar, düzenledikleri futbol organizasyonlarının, stadyumların denetlenmesinde kendilerine ait yönergeleri kullanmaktadır. Ancak bu yönergelerin yetersiz geldiği durumlarda ve FIFA'nın düzenlediği turnuvalarda FIFA tarafından hazırlanan yönergeleri uygulamak zorunludur. Aynı zamanda ulusal federasyon ve konfederasyon yönergelerinin içerdiği kararlar, FIFA tarafından aynı konuda alınan kararlarla çelişmemelidir [80].

Aşağıda FIFA/UEFA üyesi futbol federasyonlarına bağlı kulüplerin stadyum yapımı ile yönetiminde uygulanmasını zorunlu tuttuğu öncelikli statü ve yönergelerden alıntılar yapılmıştır. Bu alıntılar, yönergelerin hukuksal bağlayıcılığını göstermekte ve neden kullanıldığı sorusuna cevap teşkil etmektedir.

13 Haziran 2018 tarihinde FIFA Moskova kongresi kararları doğrultusunda yayınlanan ve yürürlüğe giren FIFA Statüsü'nde (FIFA Statues) geçen [80];

- Madde 8.1'e göre FIFA'ya bağlı tüm kurumlar ve görevliler faaliyetlerinde FIFA Statüleri, yönergeleri ile etik ve davranış kurallarına (Code Of Ethics, Code of Conduct) uymak zorundadır.
- Madde 14.1(a)'ya göre yerel federasyonlar (Türkiye'de TFF) FIFA kuruluşlarının Statü, yönetmelik, yönerge ve kararlarına ve Spor Tahkim Mahkemesi'nin (CAS) sanat esasına dayanarak verdiği kararların herhangi bir zamanda tam olarak yerine getirilmesi ile sorumludur.
- Madde 22.3(a)'ya göre konfederasyonlar (Avrupa'da UEFA) FIFA'nın Statü, yönetmelik, yönerge ve kararlarına uymak ve bunları uygulamak zorundadır.

2018 yılında yayınlanan ve yürürlüğe giren FIFA Emniyet ve Güvenlik Kuralları (FSSR) yönergisinde geçen [81];

- Madde 1.1'e göre FIFA ve FIFA'ya üye kuruluşlar uluslararası turnuvaların düzenleneceği stadyumlarda ilgili yönergeleri uygulamak zorundadır.
- Madde 1.3'e göre konfederasyon ve diğer yerel federasyonların düzenlediği turnuvalarda ilgili yönetimler kendi yönergelerini – FIFA yönerge hükümleriyle çelişmediği sürece – uygulamaya alabilirler.
- Madde 1.4'e göre FIFA'ya ait yönergelerde stadyumlarda olması gereken asgari şartlar belirtilmiştir. Buna göre, konfederasyonların ve yerel yönetimlerin hazırladığı yönergelerde geçen şartlar FIFA'nın asgari şartlarını karşılamıyor ise FIFA yönergeleri dikkate alınmalıdır.
- Madde 2'ye göre standartlara uygunluğu onaylanan bir stadyumun uluslararası turnuvalarda kullanımına devam edilebilmesi için belirli aralıklarla güncellenen yönergelere göre gerekli alanlarda revize edilmeleri gerekmektedir.

5 Mayıs 2017 tarihinde UEFA Helsinki kongresi kararları doğrultusunda yayınlanan ve 26 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren UEFA Statüsü'nde (UEFA Statues) geçen [82];

- Madde 7.1(b)'ye göre UEFA'ya üye federasyonlar (Türkiye'de TFF) Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) kararlarının yanı sıra, bunlarla ilgili verilen Statü, yönetmelik, yönerge ve kararlarına uymak zorundadır.
- Madde 7.1(c) ve Madde 59.1'e göre UEFA'ya üye federasyonlar, Uluslararası Futbol Birliği Kurulu (IFAB) tarafından kararlaştırılan müsabaka kurallarına saygı göstermek zorundadır. Ayrıca bu kurallar üye federasyonların statülerine eklenmeli ve yürürlüğe geçirilmelidir.
- Madde 49.3'e göre UEFA tarafından organize edilmemiş ancak UEFA'nın yetkili olduğu topraklarda oynanan uluslararası turnuvalar ile ilgili FIFA ve/veya UEFA'nın uluslararası yönergelerine ve diğer uygulama kurallarına uyulması zorunludur.

25 Şubat 2018 tarihinde UEFA Yürütme Komitesi kararları doğrultusunda yayınlanan ve 1 Mayıs 2018 tarihinde yürürlüğe giren UEFA Stadyum Altyapı Kuralları (USIR) yönergesinde geçen [83];

- Madde 3.01'e göre bir stadyumun üye federasyonlarca denetlenmesi ve UEFA yönergelerinde stadyum kategorisine bağlı olarak belirtilen kriterleri sağladığını UEFA'ya belirtmesi gerekmektedir.

3 Haziran 2008 tarihinde TFF Genel Kurulu kararları doğrultusunda kabul edilen ve son olarak 25.06.2015 tarihinde güncellenen TFF Statüsü'nde (TS) geçen [84];

- Madde 64.2'ye göre TFF, kendisinin ve üyelerinin, futbolcuların, resmi görevlilerin ve müsabaka organizatörlerinin FIFA veya UEFA organları ve CAS tarafından alınan ve kesinleşen tüm kararlarına tam olarak uymasını sağlar.
- Ayrıca TFF Statüsü'nde geçen ve aşağıda belirtilen maddelere bağlı olarak uluslararası turnuvalar ve müsabakalar hakkında FIFA'ya bağlı konfederasyonlara ve federasyonlara yetki sınırlamaları getirilmiştir;
 - Madde 77.1'e göre milli takımlar veya kulüp takımları arasında yapılan turnuva ve müsabakaların düzenlenme yetkisi FIFA ve UEFA'ya aittir. TFF, FIFA ve UEFA'nın bilgisi ve izni olmadan uluslararası müsabaka veya turnuva düzenleyemez.
 - Madde 79'a göre TFF'ye bağlı kulüpler, diğer tüm kulüp toplantıları, olağanüstü şartlar hariç olmak kaydıyla TFF, FIFA ve UEFA'nın onayı olmaksızın başka bir federasyona üye olamaz veya başka bir federasyon ülkesinde yapılan müsabaka ve turnuvalara katılamaz.

3.4 Türkiye’deki Stadyumlarda Kurumsal Sorumluluklar ve Onay Süreci

Uluslararası turnuvalara ev sahipliği yapacak stadyumlar, projelendirilme aşamasından itibaren, stadyumun inşa ve kullanım süreçleri boyunca emniyet ve güvenlik kıstasları doğrultusunda bazı kontrollere tabi tutulmaktadır (Şekil 3.66.). Bunun için başta FIFA olmak üzere ilgili konfederasyonlar, etkinlik organizatörleri ve yerel spor yönetimleri ile işveren kurum(lar)dan atanan yetkili kişilerce Emniyet ve Güvenlik Ekibi (Safety and Security Management Team) oluşturulmaktadır. Ulusal kurumlarca seçilen ekip üyeleri (denetçiler) stadyumun kullanımı sırasında tüm seyircilerin, takım mensuplarının, stadyum personelinin ve güvenlik görevlilerinin emniyet ve güvenliğini sağlamakla birinci dereceden sorumlu tutulmuştur [81].

Türkiye’de 2005 – 2006 sezonunda TFF bünyesinde oluşturulan Stadyum ve Güvenlik Komitesi, Emniyet ve Güvenlik Ekibi ile doğrudan ilişki yürüterek futbol kulüpleri ve stadyum kriterlerinin uluslararası standartlara ulaştırılmasında çeşitli görevler üstlenmektedir. Komitenin başlıca görevleri şunlardır;

- Yerel profesyonel futbol liglerinde ev sahipliği yapan stadyumların FIFA, UEFA ve TFF yönergelerine göre uygunluğunu tesis etmek,⁸²
- Stadyumları önceden belirlenmiş standart kriterlerine göre tasnif ederek (kategorilerini belirleyerek), tespit edilmiş kriterlere göre müsabakaların uygun stadyumlarda yapılmasını sağlamak [85],
- Güncellenen FIFA ve UEFA yönergelerine göre TFF kurallarını geliştirmek,⁸²
- Futbol güvenlik hizmetleri konusunda kulüpler ve genel kolluk kuvvetleri ile entegre şekilde çalışarak “futbol müsabakaları güvenlik operasyonu” sisteminin geliştirilmesini sağlamak,⁸²
- Stadyumlarda yangından korunma, sağlık ve ilk yardım gibi konularla ilgili altyapı ve operasyon sistemlerinin geliştirilmesini sağlamak,
- Stadyumlarda, S&G (Stadyum ve Güvenlik) Sınıflandırma Kriterlerine uymaması sebebiyle seyirci alınmayacak bölümleri belirlemek, bu bölümlere eksiklikler giderilene kadar seyirci alınmaması hususunu Yönetim Kurulu’nun onayına sunmak [85],
- Kulüplerin görevlendirdiği emniyet ve güvenlik personellerinin ulusal ve uluslararası standartlar çerçevesinde eğitimlerini sağlamak,⁸²

⁸² <http://www.tff.org.tr/default.aspx?pageID=174> [Erişim: 10 Mart 2019].

- Stadyumlarda doğal ve suni çim kullanımıyla ilgili küresel gelişmeleri takip ederek, konuyla ilgili kulüpleri ve diğer stadyum yönetici organlarını bilinçlendirmek.⁸²

TFF Stadyum ve Güvenlik Komitesi tarafından görevlendirilen denetçiler, yerel ve uluslararası turnuvaların düzenleneceği stadyumlarda projelendirme, inşa, kullanım süreçlerinde gereken sıklıklar ile (genellikle lig sezonları başlamadan önce/yılda bir kez) denetimler yapmaktadır. Denetim sonrasında denetçilerin raporları incelenerek belirtilen eksikliklerin giderilmesi hususunda kulüpler uyarılmaktadır. Ek olarak verilen süreler içerisinde söz konusu eksikliklerin giderilmemesi durumunda stadyumların kullanımına izin verilmemektedir [85]. Denetçiler ekibinin yapısı, stadyumda düzenlenmesi planlanan organizasyonların türüne göre değişiklik gösterebilmektedir. Gerekli durumlarda proje müelliflerinden danışmanlık hizmeti alınabilmektedir. Denetimler aşağıda verilen yönerge ve yönetmelikler ışığında yapılmaktadır [81];

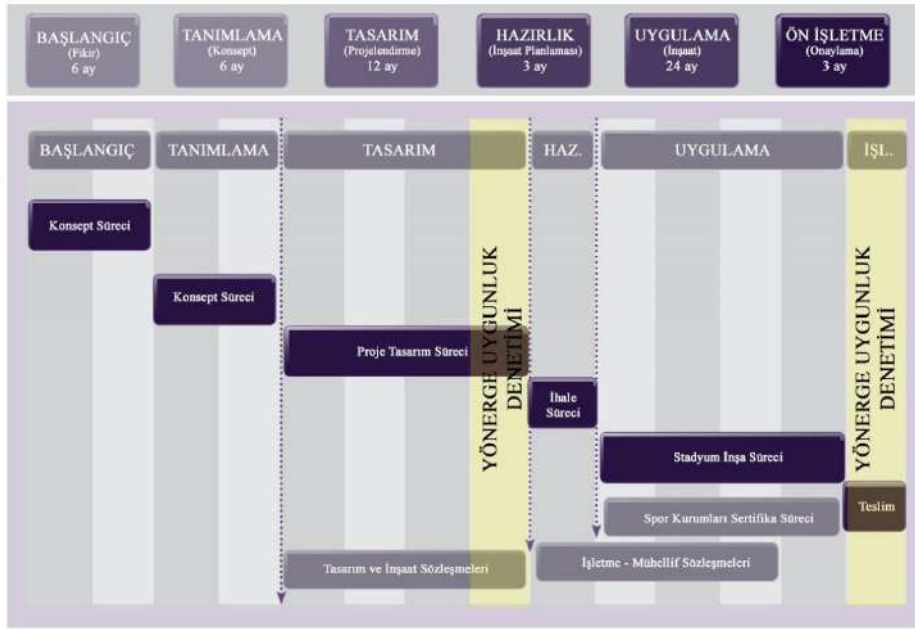
- Ev sahibi ülkenin, ilgili konfederasyonun ve FIFA'nın Stadyum Emniyet ve Güvenlik Yönergeleri (Stadium Safety and Security Regulations, Türkiye'de SGKT)
- FIFA Futbol Stadyumları – Teknik Öneriler ve Gereklilikler Yönergesi (FSTRR),
- Konfederasyon Stadyum Altyapı Yönergeleri (Örn. USIR)
- Stadyum Kalite Rehberleri (Örn. UGQS)
- FIFA ve ilgili konfederasyonlar tarafından yayınlanan futbol turnuvaları yönergeleri (Tournament Regulations),
- FIFA Tıbbi Değerlendirme ve Araştırma Merkezi; Futbol Acil Tıbbi Yardım Kılavuzu (F-MARC),
- Ev sahibi ülkede uygulanan yapı yönetmelikleri,
- Ev sahibi ülkede uygulanan yangın yönetmelikleri,
- Ev sahibi ülkede uygulanan iş güvenliği ve sosyal hizmetlerle ilgili yönetmelikleri,
- İlgili diğer emniyet ve güvenlik politikaları.

Yeni bir stadyum için projelendirilme aşamasından inşa sürecine geçişte emniyet ve güvenlik tedbirleri gereğince aşağıdaki işlemlerin tamamlanması gerekmektedir. Bunlar [81];

- Stadyum seyirci emniyeti ve güvenliği politikaları belgesinin oluşturulması,
- Stadyum acil durum tahliye planlarının oluşturulması,
- Acil durum prosedürleri ve tahliye planlarının yerel yetkili kurumlar tarafından onaylanması,

- Yerel asayiş ve güvenlik kurumlarıyla gerekli operasyon anlaşmalarının yapılması,
- Mekân ve donatı tasarımlarının yönergeler kapsamında onaylanması.

Stadyum ve Güvenlik Komitesi, yukarıda verilen yönergelere ve S&G sınıflandırma kriterlerine uygun futbol kulüplerine S&G Uygunluk Belgesi vermektedir. Her yılda futbol sezonu başlamadan önce kulüplerin dâhil oldukları lig ölçütlerini barındıran, müsabakaların oynanacağı stadyum için S&G Uygunluk Belgesi almaları gerekmektedir. S&G Uygunluk Belgesi olmayan stadyumlarda müsabaka düzenlenmesine izin verilmemektedir [85].

Şekil 3.66. Uluslararası Turnuvalara Ev Sahipliği Yapacak Stadyumlar İçin Önerilen Proje-Yapım-İşletim Süreç Diyagramı [86]

3.5 Konya’da Futbol ve Futbol Mekânlarının Gelişimi

Konya’da futbolun doğuşu 20.yy’ın başlarına rastlamaktadır. Bu dönemde kentin farklı bölgelerindeki boş arazilerde günlük bir etkinlik olarak oynanan futbol 1922’de Münir Bey başkanlığında kurulan Gençlerbirliği takımı ile farklı bir boyuta taşınmıştır. Bünyesinde çeşitli atletizm dallarına ait aktiviteleri de barındıran Gençlerbirliği’nin girişimiyle, Konya’daki futbolun profesyonelleşme sürecindeki ilk önemli adım atılmıştır. İstanbul’un Beşiktaş takımından esinlenerek siyah-beyaz renkleri ve kartal figürünü benimseyen Gençlerbirliği’ne 1923 yılında yeni kurulmuş olan İdman Yurdu takımı rakip olmuştur [87]. Yeşil-beyaz renkleri olan İdman Yurdu takımı, Gençler Birliği ile beraber 1923 yılında TİCİ tarafından tescillenmişlerdir. İlk olarak Sanatkârlargücü adıyla kurulan, 1923 yılında Konyaspor adıyla tescillenen fakat ardından adı Selçukspor olarak değiştirilen takım ile

Konya'daki futbol ortamı hareketlenmeye başlamıştır. Nitekim 1930'lu yıllardan 1950'li yıllara kadar bu takımlar arasındaki rekabet etkisini Konya halkı üzerinde de göstermiştir. Özellikle Gençlerbirliği ve İdman Yurdu takımlarının sahip olduğu büyük taraftar kitleleri arasında katı bir ayrışma söz konusu olmuştur [88].

Konya'da futbol müsabakaları ilk olarak uzun bir süre Konya Atatürk Stadyumu'nun bulunduğu fakat o dönemde boş bir arazi niteliğinde olan alanda (A) oynanmıştır. Sonradan arsa sahibinin karşı çıkması üzerine yakın bir tarihe kadar hava hastanesi olarak kullanılan ve günümüze Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Zafer Binası'nın bulunduğu alanda (B) müsabakalar devam etmiştir. Ardından Konya Belediyesi'nin Meram Yolu yapım çalışmaları sebebiyle şimdiki Emniyet Müdürlüğü binası ile Musalla Mezarlığı arasında bulunan boş alanda (C) oynanmaya başlamıştır. Konya İdman Yurdu takımı 1934 yılında bugünkü Tarihi İmam Hatip Lisesi'nin bulunduğu alanı (D) satın alarak 'Yurt Sahası' adı altında 1951 yılına kadar kullanmıştır [88] (Şekil 3.67.).

Şekil 3.67. Konya'da Futbol Oynanan Alanların Kent Merkezi İçerisindeki Konumları (üstte) ve 1934-1938 Yılları Arasında Kullanılan Konya Yurt Sahası (altta)⁸³

Türk Spor Kurumu'nun 13 Eylül 1938 tarihinde aldığı kararla Konya'daki futbol kulüpleri arasında bir ligin kurulması ve burada düzenlenen müsabakaların bir program dâhilinde olması sağlanmıştır. Gençlerbirliği ile Selçukspor'un Yurt Sahası'nda yaptığı karşılaşma,

⁸³ <https://images.app.goo.gl/UpCp5Lz9eJ14y1mg8> [Erişim: 28 Mayıs 2019].

Konya’da bir lig kapsamında yapılan ilk futbol maçı olmuştur. 1939 yılında ise Konya’nın 3 futbol takımı arasında ilk kez bir kupa müsabakası düzenlenmiş ve müsabakalarda İdman Yurdu galip gelmiştir [87].

1949 yılına ait yerel gazetelerde ‘Kültür Park Stadı’ olarak alınan ve 2014 yılına kadar kullanılan Konya Atatürk Stadyumu’nun 1950’de inşası tamamlanmıştır (Şekil 3.68.). Konya Atatürk Stadyumu’nun kullanıldığı yıllarda kentteki futbol çevre ilçelerde de oynanmasına rağmen, birçok takım kent merkezine davet edilmiş ve zamanla futbola dair etkinlikler merkeze çekilmiştir [87].

Şekil 3.68. Konya Atatürk Stadyumu’nun 1970’li Yıllardaki⁸⁴ (solda) ve Yıkılmadan Önceki Son Görünümü (sağda)⁸⁵

1964 yılında 13 takımdan oluşan 2. profesyonel futbol liginin kurulmasının ardından dönemin futbol federasyonu başkanı Orhan Şeref Apak, Gençlerbirliği ve İdman Yurdu takımlarına birleşmeyi ve lige katılmalarını teklif etmiştir. İdman Yurdu tarafından konuya ilişkin olumsuz yanıt alınmasına rağmen, Gençlerbirliği takımı Çimentospor ve Meramspor’u bünyelerine katarak ‘Konyaspor’ adı ile lige katılabilmişlerdir. İlerleyen yıllarda hızlı bir şekilde güç kazanan Konyaspor takımı devamlı suretle İdman Yurdu takımına birleşme teklifi sunmuş olsa da kabul edilmemiştir. Konyaspor karşısında zayıf kalan İdman Yurdu takımı 1967 yılında bir alt lige düşürülmüştür. İki takımın nihayet birleşmesi ise 1980 İhtilali’ne denk düşmektedir. Nitekim Kenan Evren tarafından alınan karar ile iki takım 1981 tarihinde tek bir çatı altında toplanmış ve günümüzdeki Konyaspor’un son şeklini oluşturmuştur.⁸⁶

2014 yılında Konya Atatürk Stadyumu’ndan yeni yapılan Konya Büyükşehir Stadyumu’na taşınan Konyaspor takımı günümüzde de etkinliklerine burada devam etmektedir. Eski stadyum ve spor kompleksi ise 2018 yılında yıkılarak kullanımına son verilmiştir.

⁸⁴ Görsel Kaynağı: Konya 1973 İl Yıllığı s.360

⁸⁵ <https://images.app.goo.gl/zL6AcD3evNQdKTzc9> [Erişim: 28 Mayıs 2019].

⁸⁶ <http://www.konyaspor.org.tr/Kulup> [Erişim: 28 Mayıs 2019].

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemlerini oluşturan anket ve mekânsal analizlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Birinci kısımda mekânsal analizlere altlık sağlayan teorik ve formüle dayalı yönerge verileri gösterilmiştir. İkinci kısımda ise anket çalışmasına dair araştırma hipotezleri, araştırmanın varsayımları, araştırmanın modeli, ana kitle ve örnekleme yöntemi, ölçeğin sınırlılıkları, ölçeğin geliştirilmesi, ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması, ölçeğin pilot çalışması, veri toplama aracı ve analizler açıklanmıştır.

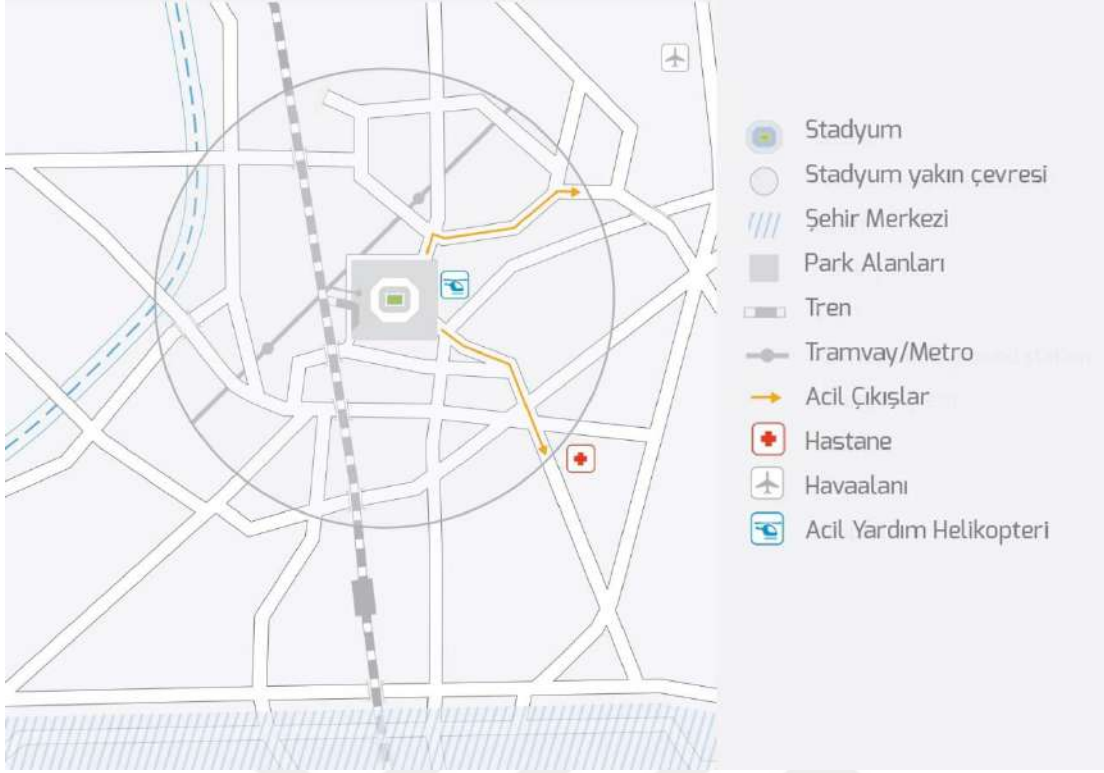
4.1 Mekânsal Analiz Çalışması

4.1.1 Stadyumlarda yer seçimi ve ulaşım kriterleri

Stadyumlar strüktürel ölçekleri, işlevsel özellikleri düşünüldüğünde kullanım süreçleri boyunca sosyal çevre ve kent dokusu ile yoğun etkileşimler barındırabilecek nitelikte yapılarıdır. Bu sebeple stadyumların yer seçimlerinde sosyal, kültürel, ekonomik ve mimari bağlamların doğru bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. FIFA'ya göre bir stadyum gelecekteki çevresel değişimler gözetilerek yaklaşık 30 yıl süre ile etkin bir şekilde kullanılabilir. Stadyumların vaziyet planlamalarında karşılaşılan tipik çevresel sorunlar şu şekildedir [89];

- Stadyumun kullanımına bağlı olarak artış gösteren trafik yoğunluğu,
- Taraftarların olumsuz davranışlarına bağlı gelişen sosyal rahatsızlıklar,
- Stadyum aydınlatmalarına dayalı ışık kirliliği,
- Etkinlik dışı zamanlarda stadyum alanı kullanımında görülen verimsizlik,
- Alan büyüklüğü ve yapı gabarisine dayalı çevresel uyumsuzluklar.

Çağdaş stadyumlar, şehrin ana ulaşım ağlarına, şehir dışı bağlantı noktalarına ve ilişkili yapılara yakın konumda bulunmaktadır. Oteller, hastaneler, tren istasyonları, şehirlerarası otobüs terminalleri ve havalimanları stadyumlarla ilişkilendirilmesi gereken noktalar olarak değerlendirilmelidir [89] (Şekil 4.1.).

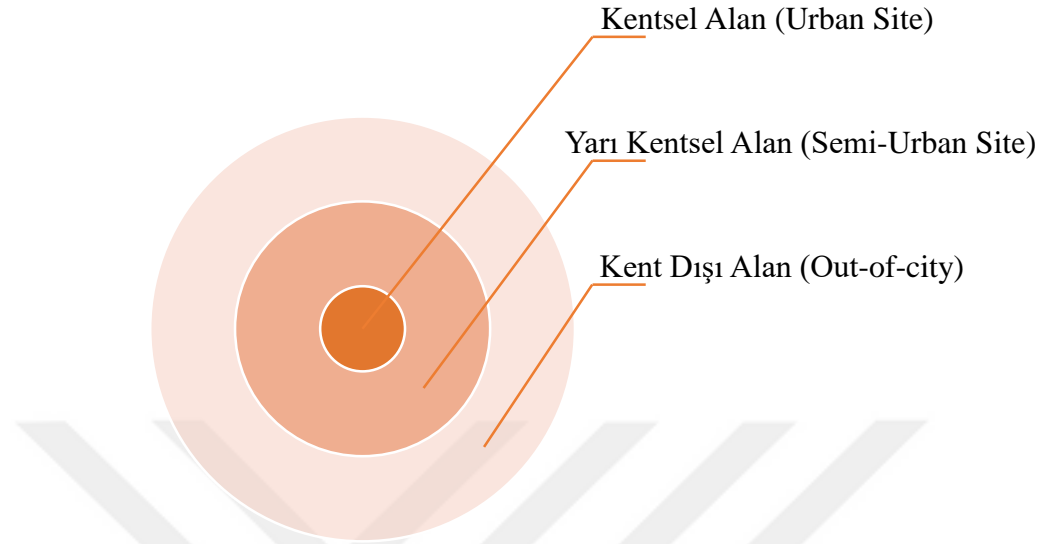

Şekil 4.1. İdeal Stadyumlarda Konuma Bağlı Yakın Çevre İlişkisi [89]

Gerekli tüm ulaşım altyapısının hazırda bulunduğu bir yer bulmak genellikle oldukça zordur, bu nedenle yeni yol çalışmaları gibi altyapı geliştirmelerine ihtiyaç duyulabilir. Ek olarak stadyum kullanımı süresince yakın çevrede oluşabilecek trafik yoğunluğunun önüne geçmek amacıyla şehrin nüfus yerleşim dağılımı analiz edilmeli, mümkün olduğunca özel taşıt kullanımının önüne geçilebildiği çözümler üretilmelidir. UEFA'ya göre stadyum kapasitesinin en az %75'i kadar seyirci toplu taşıma kullanarak ulaşım sağlayabilmelidir. Bu yüzden ideal stadyumların genellikle şehir merkezlerine kabul edilebilir yakınlıkta ve/veya toplu ulaşım ağlarıyla entegre edilerek inşa edildiği görülmektedir [86, 89].

Projeye dâhil alanlarda ve stadyum yakın çevresinde mekânsal genişlemeye olanak verecek alanlar bulunması, kullanıcı taleplerinin sürekli olarak karşılanması noktasında avantaj sağlayabilmektedir. Söz konusu alanlarda seyircilerin girişlerinde belli bir düzeyde yoğunluk oluşması öngörülebilir olsa da müsabaka sonrası çıkışların veya acil durum tahliyelerinin güvenli, hızlı ve rahat bir şekilde gerçekleştirilebileceği büyüklükte olması beklenmektedir. FIFA 2010 yılından itibaren Dünya Kupası (FIFA World Cup™) müsabakaları için, turnuva aşamasına bağlı olarak 18 ila 24 hektarlık (180.000 – 240.000 m²) bir alanın gerekliliğini vurgulamaktadır [89].

Uluslararası spor yönetimlerinde stadyum projelerinin geliştirme süreçlerinde yer seçimi kararları için kentler 3 kademeli olarak değerlendirilmelidir (Şekil 4.2.). Bunlar kentsel (urban), yarı kentsel (semi-urban) ve kent dışı (out- of -town) alanlardır [86].

Şekil 4.2. Stadyum Yer Seçiminde Kentin Alansal Ele Alınış Biçimi [79]

4.1.1.1 Kentsel alanlar

Kentsel alanlar toplu taşıma ağlarına erişimin kolay olmasıyla büyük bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca bu durum ulaşımında özel araç kullanımını da azaltabilmektedir. Zira bu alanlarda çözülen stadyumlar kent nüfusunun büyük kısmı için yürüme mesafesindedir [33].

Bununla birlikte, proje için yeterli büyüklükte alanın bulunabilmesi zorlaşacağından veya arazi maliyetlerinin yüksek olabileceğinden, başta otopark yetersizlikleri olmak üzere çeşitli sorunlar açığa çıkabilmektedir. Etkinlik günlerinde stadyum çevresinde oluşabilecek ilave araç ve yaya yoğunluğu bu alanlarda daha belirgin şekilde hissedilmektedir. Bu durum stadyumların işlevsel sürdürülebilirliği için olumsuz etkiler dâhilinde tanımlanmaktadır. Öte yandan kentsel alanlarda çözümlenen stadyumların tasarımlarında belirlenen form ve biçimlerin kentin mimari dokusu içerisinde tutarlı olması gerekmektedir [86].

4.1.1.2 Yarı kentsel alanlar

Yarı kentsel alanlar düşük arazi maliyeti sunmaktadır. Projeye tahsis edilecek otoparklar için daha geniş alanlar bulunabilmektedir. Ancak burada konumlandırılacak stadyumların toplu taşıma ağları ile makul ölçüde entegrasyonu sağlanmalıdır [86]. Yerel yönetimlerle yapılacak müzakereler sonucunda toplu ulaşım ağlarına bağlantı sağlamak için stadyum

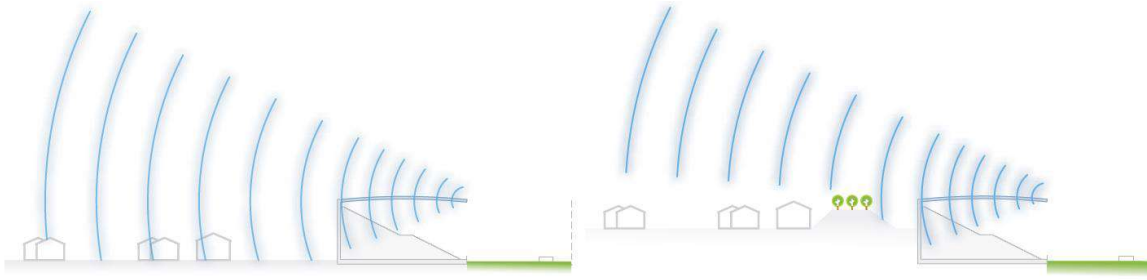
çevresine yeni istasyon veya duraklar eklenebilmektedir [33]. Stadyumun daha az yoğun nüfuslu bir alanda konumlandırılmış olması, yeni yapılanmanın yakın çevre üzerindeki belirgin etkisini azaltmakta ve bu da yerel popülasyonla olası uyumsuzluk riskini sınırlandırmaktadır [86].

4.1.1.3 Kent dışı alanlar

Kent dışı alanlar genellikle kentin ana ulaşım ağlarına nitelikli bağlantılar sunma noktasında zayıf kalan alanlardır. Nitekim gerekli olan altyapı geliştirme süreçleri projenin toplam maliyetini arttırabilmektedir. Öte yandan bu alanlar düşük arazi maliyetleri ile kısmen avantajlı görülebilir olsa da toplu taşıma ağlarının yetersiz kalması ve kent merkezlerine olan mesafenin artmasıyla erişilebilirlik düzeyi zayıflamaktadır. Stadyumlar kent dışı bir alanda konumlandırılacağı zaman otellere, hastanelere, tren istasyonlarına, şehirlerarası otobüs terminallerine ve havalimanlarına nispeten kolay erişimin sağlanabildiği alanlar tercih edilmelidir [86].

4.1.1.4 Gürültü ve aydınlatma kontrolü

Stadyumlarda düzenlenen etkinlikler sırasında sürekli oluşabilecek yüksek gürültü yakın çevrede yaşayan bireyler tarafından olumsuz karşılanabilmektedir. Özellikle şehir merkezinde veya yakın yerleşim yerlerinde bulunan stadyumlar için, çevre alanların gürültü kirliliğini azaltmaya yönelik çözümlerin erken aşamalarda belirlenmesi gerekmektedir. Projenin yürütülmesinde rol alan gruplar, stadyumların çevre üzerindeki olumsuz akustik etkisini yer seçimi ve bazı tasarım kararlarıyla mümkün olduğunca azaltmayı hedeflemelidir [86, 89] (Şekil 4.3.).

Şekil 4.3. Gürültü Kirliliğini Azaltmaya Yönelik Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Çözüm Örnekleri [89]

Stadyum aydınlatmasının da yakın çevrede müdahaleci etkileri olmaktadır. Günümüzde stadyumlar, günün her saatinde düzenlenebilecek etkinliklere uygun olarak yapıyı aydınlatan projeksiyonlara ve bunlara bağlı sistemlerle donatılmaktadır. Işık kirliliğini sınırlamak ve

çevreye verilen zararı en aza indirmek için belirli tasarım ve planlama hususlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Doğru yer seçimi başta olmak üzere, uygun ölçü ve formlarda projektörler kullanmak, üst örtü tasarımlarında ışık hareketlerini öngörmek vb. uygulamalar ışık kirliliğinin azaltılmasında önem arz etmektedir [86, 89] (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Işık Kirliliğini Azaltmaya Yönelik Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Çözüm Örnekleri [89]

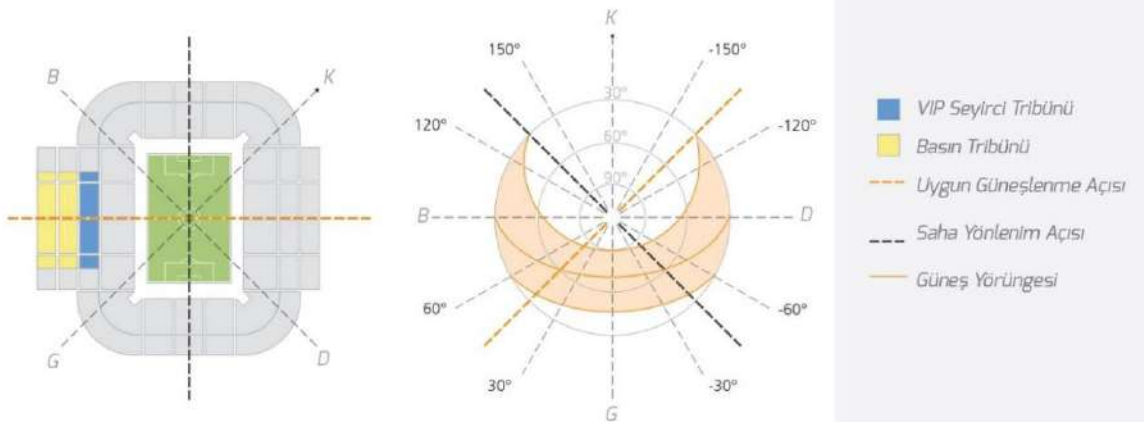
FIFA'ya, Dünya Kupası turnuvalarının düzenleneceği tarihten 5 yıl öncesine kadar, turnuvaya ev sahipliği yapacak stadyumların konumlarına (şehir, mahalle, semt vs.) dair, ilişkili yerel kurumlarca aşağıda belirtilen konularda bilgi verilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bunlar [89];

- Hava kalitesini olumsuz yönde değişime uğratabilecek etkenlere dair veriler,
- Kullanılan şebeke suyunun kalitesine dair veriler,
- Çevresel açıdan hassas güvenlik önlemleri gerektiren birimlere (nükleer enerji santrali, bilimsel araştırma merkezleri vs.) dair veriler,
- Kültürel, tarihi veya dini öneme sahip alanlara dair verilerdir.

4.1.2 Stadyum yönelimi

Oyun alanının güneşe ve etkin hava koşullarına göre yönlendirilmesine özen gösterilmesi gerekmektedir. Takım mensupları, seyirciler, basın, güvenlik ve servis görevlilerinin gün ışığının rahatsız edici etkisinden korunması önemlidir. Sahada doğal çim kullanıldığında, çimin sağlıklı büyümesini sürdürmek için yeterli ışık ve hava sağlanmalıdır [89].

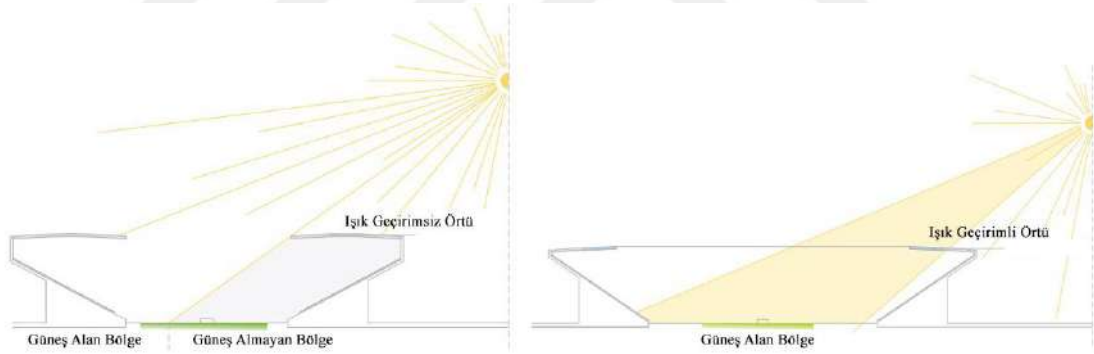
FIFA tarafından yapılan deneysel çalışmalar neticesinde yaz, bahar ve kış mevsimlerinde güneşin yeryüzüyle yaptığı açı değerleri göz önünde bulundurularak her iki yarım küre için stadyumu kuzey-güney eksenini üzerinde yönlendirmek yeterli bir çözüm olarak görülmektedir [79]. Fakat doğal çimin uygun hava şartlarında en iyi düzeyde yetişebilmesi (güneş ışığının saha üzerinde eşit şekilde dağıtılabilmesi) ve tribünlerdeki seyircilerin gün ışığından aynı derecede etkilenmesi için ek çözüm yolları aranmaktadır [89].

Şekil 4.6. FSTRR Yönergesine Göre Stadyum Yönelimi Açısal Değerleri [89]

4.1.3 Stadyum üst örtüsü

Seyirciler genellikle gündelik hayatlarında kapalı mekânlarda etkisi altında kaldıkları hava ve ortam koşullarını stadyumlarda da aramaktadırlar. Stadyumlarda seyirci alanlarıyla bütünleşmiş şekilde tasarlanan üst örtü sistemleri, soğuk ve yağışlı havalara karşı seyircilere izole bir iklimsel ortam sunabilmekle beraber, güneşli günlerde ise müsabakanın en azından belirli bir kısmında rahatsız edici sıcaklık oluşumunu engelleyebilmektedir [86, 89].

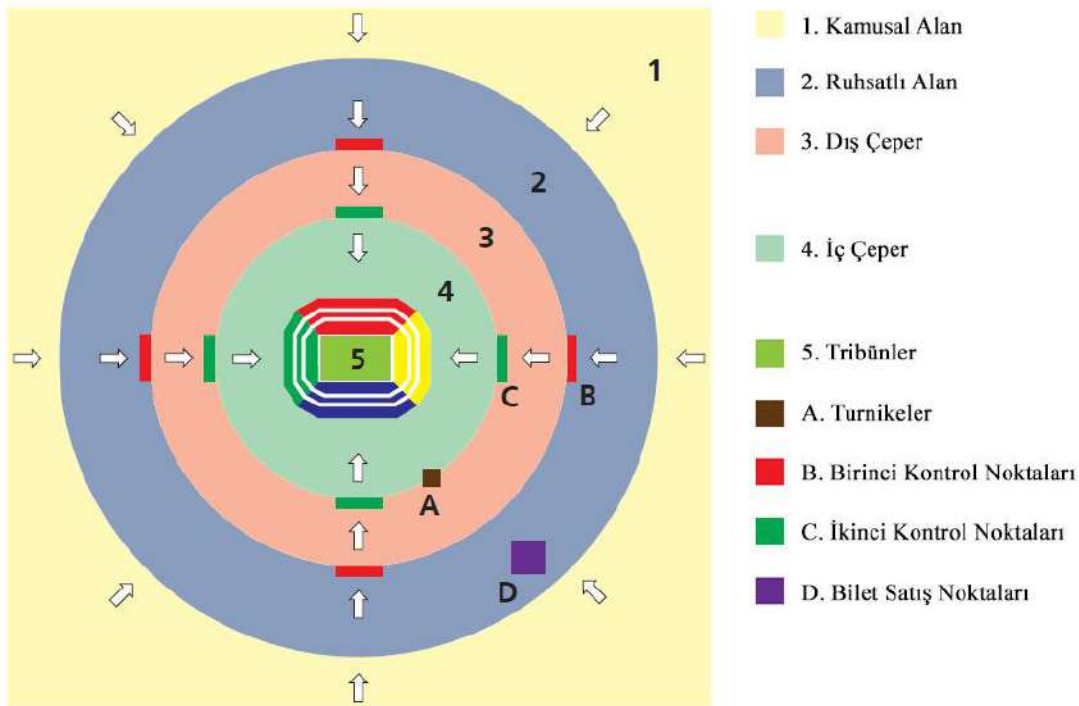
Şekil 4.7. Saha ve Tribünler İçin Uygun (sağda) ve Uygun Olmayan (solda) Üst Örtü Çözümleri [89]

Günümüzde hâlihazırda hava şartlarına göre hareket edebilen, açılıp kapanabilen üst örtülere sahip stadyumlar bulunmaktadır. Bu tür stadyumlarda daha net olarak görülmektedir ki, yağışlı havalardan korunum, güneşlenme kontrolü kadar oyun sahası çiminin doğası ve genel ortam iklimlendirmesinin de önemlidir. Bu sebeple stadyumların üst örtü formu tribünlere gölge düşürecek fakat oyun sahası üzerine gün ışığı alacak şekilde tasarlanmalıdır (Şekil 4.7.). Yerel iklime göre yapılan tüm kontrollü değişikliklere rağmen oyun sahası çiminin belirli periyotlarla değiştirilmemesi halinde canlı ve kullanışlı tutulması mümkün görülmemektedir [89].

Stadyum üst örtüsü tasarımlarında karşılaşılan en büyük sorunlardan biri yapının formu gereği çok büyük açıklıklar geçilmesi gerektiğidir. Günümüze kadar gelişen inşaat teknolojilerine bağlı olarak farklı malzemeden imal edilen geniş varyasyonda strüktürel sistemlerle büyük açıklıklara erişebilen üst örtüler tasarlamak mümkün olmaktadır. Ancak bu durum beraberinde yüksek maliyet ve teknik zorluklar getireceğinden stadyumun tamamının üst örtü ile kapatılması şartı hiçbir yönergede geçmemektedir. Bunun yerine, stadyumların yalnızca bir kısmının üstü örtülecekse batı tribününe (main stand) öncelik verilmesi yeterli olmaktadır [86]. SGK’de bu kabul, “stadyumda protokol, basın ve numaralı tribünleri çatı örtüsü ile örtülüş kapalı bir sisteme mutlaka dâhil edilmelidir” ibaresi ile desteklenmektedir [85].

4.1.4 Stadyumlarda bölgeleme sistemi ve giriş-çıkış düzenlemeleri

Stadyumlarda bulunan bireylerin olağan veya acil durumlarda emniyet ve güvenliğini sağlama gerekçesiyle bölgeleme sistemleri (zoning method) uygulanmaktadır. Buna göre, stadyumlarda uygulanan yönergelerde biletli seyircilerin stadyuma girişlerinin denetlenmesi için 4 aşamalı bir sistem (dıştan içe sırasıyla; öncelikli, birinci, ikinci ve üçüncü kontrol noktaları) uygulanmalıdır [90] (Şekil 4.9.). Bu sistemde stadyum çevresi iç içe geçen 5 farklı bölgeye ayrıştırılmıştır. Bu bölgeler dıştan içe sırasıyla; kamusal alan, ruhsatlı alan, dış çeper, iç çeper ve tribünler şeklinde sıralanmaktadır [81] (Şekil 4.8.).

Şekil 4.8. Bölgeleme Sistemine Göre Stadyum ve Çevresi Örnek Planı [81]

kullanımlar engellenmemektedir. Bu alanlarda bilet gişelerine, mağazalara ve otoparklara yer verilmektedir. Etkinliklerin düzenleneceği zamanlarda yetkili emniyet ve güvenlik görevlileri alanda oluşan kalabalıkta düzeninin sağlanmasıyla yükümlüdür [90]. Ayrıca bu alanlarda tribün renk kodlarıyla birlikte stadyumla ilgili her türlü bilgilendirmeyi içeren büyük (1x2 m veya 2x3 m ebatlarında) tabelalar stadyumun en az 4 farklı noktasında bulunmalıdır [85].

4.1.4.3 Dış çeper (outer perimeter - 3)

Dış çeper, stadyum çevresindeki birinci ve ikinci kontrol noktalarıyla sınırlandırılan alanı ihtiva etmektedir. Birinci Kontrol noktaları (First Check), ruhsatlı alanlar (2) ile dış çeper (3) (Outer Perimeter) arasında bulunan, serbest geçişi engelleyecek duvar, çit vb. unsurlarla sınırlandırılması tavsiye edilen çizgisel hat üzerinde kurulmalıdır [90]. Bu sınırlayıcıların yükseklikleri en az 2.5 m. olmalı ve olası tahribat girişimlerine karşı dayanıklı olmalıdır [81].

Seyircilerin stadyumlara girişleri sırasında zaman alan bazı denetlemelerden (bilet, üst arama vs.) tabii tutulmaları gerekmektedir [90]. Birinci kontrol noktalarında bilet ve kimlik (Türkiye liglerinde düzenlenen futbol müsabakaları için sadece Passolig kartı) kontrolü yapılmaktadır. Yüksek katılımlı etkinlikler olması durumunda ilave güvenlik tedbirleri gereğince seyircilerin üst araması yapılmaktadır. Bu taramalardan sonra seyirciler birbirlerinden ayrılan tribünlere geçişin sağlandığı turnikelere yönlendirilirler (Şekil 4.10.) [79, 81, 90].

Şekil 4.10. Birinci Kontrol Noktalarında (First Check) Yapılan Üst Aramaları [79]

4.1.4.4 İç çeper (inner perimeter - 4)

İç çeper, stadyum çevresindeki ikinci kontrol noktalarıyla sınırlandırılan ve tribünler, oyun sahası ve diğer iç mekânları kapsayan alanı ihtiva etmektedir. İkinci Kontrol noktaları (Second Check), dış çeper (3) ile iç çeper (4) (Inner Perimeter) arasında bulunan ve turnikeler kullanılarak stadyuma girişin sağlandığı, sonrasında seyircilerin kendileri için ayrılmış bölümlerine dağılımını sağlayan kapılarda bulunmaktadır.

Turnike sistemi stadyumlarda sahte bilet kullanımını engellemek ve girişlerin en hızlı şekilde yapılmasını sağlamak için kullanılan elektronik bilet kontrol sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Şekil 4.11.). UEFA'ya göre bir stadyumda 500 ila 660 seyirci için 1 adet turnike olmalıdır [79, 83]. SGKT'ye göre ise her tribünde 1 adet dışarıya ve 1 adet içeriye açılır olmak üzere en az 2 adet turnike bulunması gerekmektedir [85]. Etkin olarak yapılan güvenlik denetlemelerinde giriş yetkisi olmayan ve yasaklanmış nesnelere/maddelere taşıyan kişilerin stadyuma girişleri engellenmiş olmaktadır [91]. Çıkışlarda ise eş zamanlı olarak hareket eden seyircilerin izdiham oluşmaması adına mümkün olduğunca kısa bir süre içerisinde stadyum dışına aktarılmaları önemlidir. Bu sebeple, stadyumun giriş - çıkışlarında tanzim edilen turnikeler, merdivenler, koridorlar ve kapıların ebatlarının belirlenmesinde bu kısıtlara dikkat edilmelidir [83, 90].

Şekil 4.11. Stadyumlarda Turnike Sistemleri; (1) Veltins Arena, (2) Allianz Arena, (3) Veltins Arena, Almanya [23]

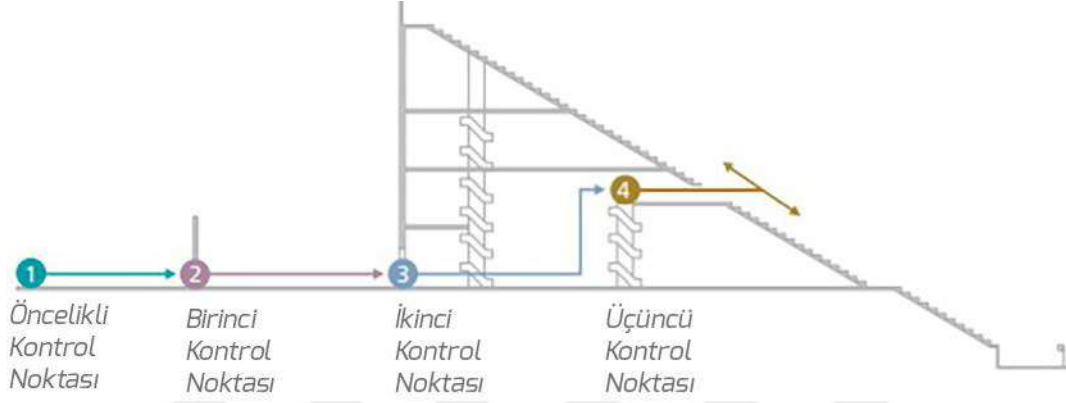
İkinci kontrol noktalarından sonra seyircilerin izdihamını ve sirkülasyon mekânlarında duraksamalarını engellemek amacıyla yönlendirme tabelaları kullanılması, tribünlere kadar uzanan mekânların koridor niteliğinde olması talep edilmektedir. Bu sebeple, biletli seyircilerin kullanımına ait wc, büfe, teras gibi mekânlara da bu bölümde yer verilmemelidir [81, 90].

4.1.4.5 Tribünler (the stands - 5)

Üçüncü Kontrol (Third Check), biletli seyirci tribünlerinde, VIP ve Loca alanları gibi özelleşmiş mekânlarda (5) (The Stands) emniyet görevlileri tarafından güvenlik tedbirleri

gereğince uygulanmaktadır. Böylelikle herhangi bir güvenlik ihlalinde gerekli müdahalelerin yapılması sağlanmaktadır [79, 81, 90].

Kontrol noktalarıyla ilgili yukarıda verilen kriterler aynı aşamalara tabi tutularak TFF'nin SGKT yönergesinde de benzer şekilde belirtilmiştir [85]. Kontrol noktalarının stadyum içerisinde şematik olarak dağılımları şekil 4.12 ve şekil 4.13'de gösterilmiştir.

Şekil 4.12. Kontrol Noktalarının Stadyum İçerisinde Şematik Olarak Dağılımları [90]

Şekil 4.13. Kontrol Noktalarının Stadyum İçerisinde Şematik Olarak Dağılımları [90]

4.1.5 Stadyum iç çeperinde (inner perimeter) mekânsal kurgu

Stadyumlar, her biri içerisinde yeterli sayıda ve nitelikte wc, revir, büfe, asayiş birimi, çeşitli görevlerdeki personel odaları ve sirkülasyon alanlarının bulunduğu [83] en az 4 farklı bölüme ayrılması gerekmektedir [81, 89]. Bu bölümler her biri arasında yetkili personel haricinde geçişlerin mümkün olamayacağı şekilde ayrılmalı ve izole edilmelidir [89].

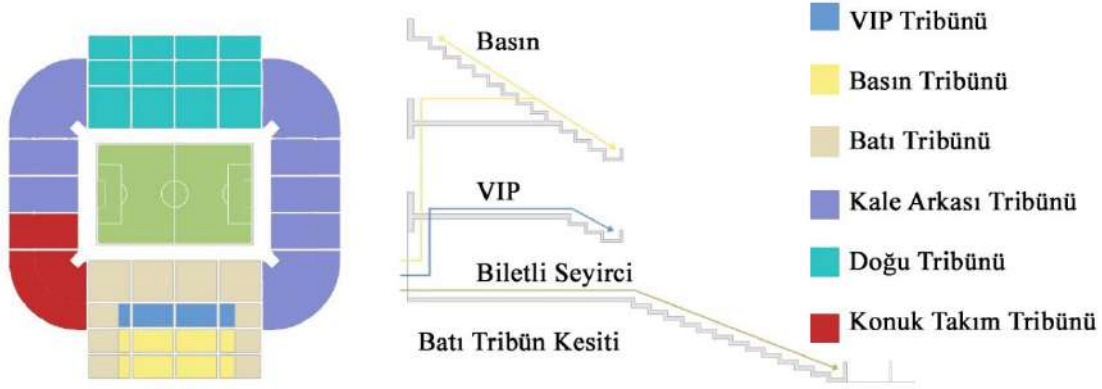
Şekil 4.14. FIFA'ya Göre Stadyum İç Çeperinde Asgari Tribün Bölümlendirmesi [90]

Giriş ve çıkışlarda oluşabilecek yoğunluklar hesaba katılarak yaklaşık 2500-3000 seyirciye hizmet verebilecek daha küçük bölümlendirmeler yapılabilir. Bu bölümlendirmeler seyirci profillerindeki değişimler gözetilerek aşağıdaki şekillerde düzenlenebilmektedir [33];

- Tribün yönlerine göre doğu, batı, kuzey, güney olmak üzere (Şekil 4.14.),
- Yüksek kapasiteli stadyumlarda üst, orta, alt kademe (tier) vb. olmak üzere,
- Ev sahibi ve konuk takım tribünleri olmak üzere (Şekil 4.15.),
- VIP, basın ve biletli seyirci tribünleri olmak üzere (Şekil 4.15.).

Yukarıda verilen bölümlendirme yöntemleri karma olarak da kullanılabilir. Ancak basın ve VIP alanlarının stadyum yönelimi kriterlerine bağlı kalınarak sadece batı tribünlerinde çözümlenmesi öngörülmektedir. Şekil 4.16.'da İstanbul TT Arena Stadyumu'ndaki bölümlendirmeler karma kullanıma örnek teşkil etmektedir.

SGKT'de de tescilli kapasitenin en az %5'inin konuk takım seyircileri için tahsis edilmesine vurgu yapılmış, ek olarak bu bölümlerin diğer tribünlerden sınırlayıcılarla ayrılması, kendine özel giriş-çıkışları, büfeleri ve diğer hizmet birimleri olması gerektiği belirtilmiştir [85]. Konuk takım seyircilerinin kabul edildiği müsabakalarda ardışık tribünlerin birbirlerine yakın oldukları bölümlerinde bilet satışı kapatılabilmekte ve buralarda güvenlik görevlileri yetkilendirilebilmektedir [91]. Stadyumlarda öngörülen toplam kapasite üzerinden VIP seyirciler, basın mensupları ve diğer profillerdeki kullanıcılar için sağlanması gereken azami kapasite oranları da yönergelerde belirtilmektedir.

Şekil 4.15. Örnek Bir Yöntem Olarak Tribün Bölümlendirme Şematiği [89]

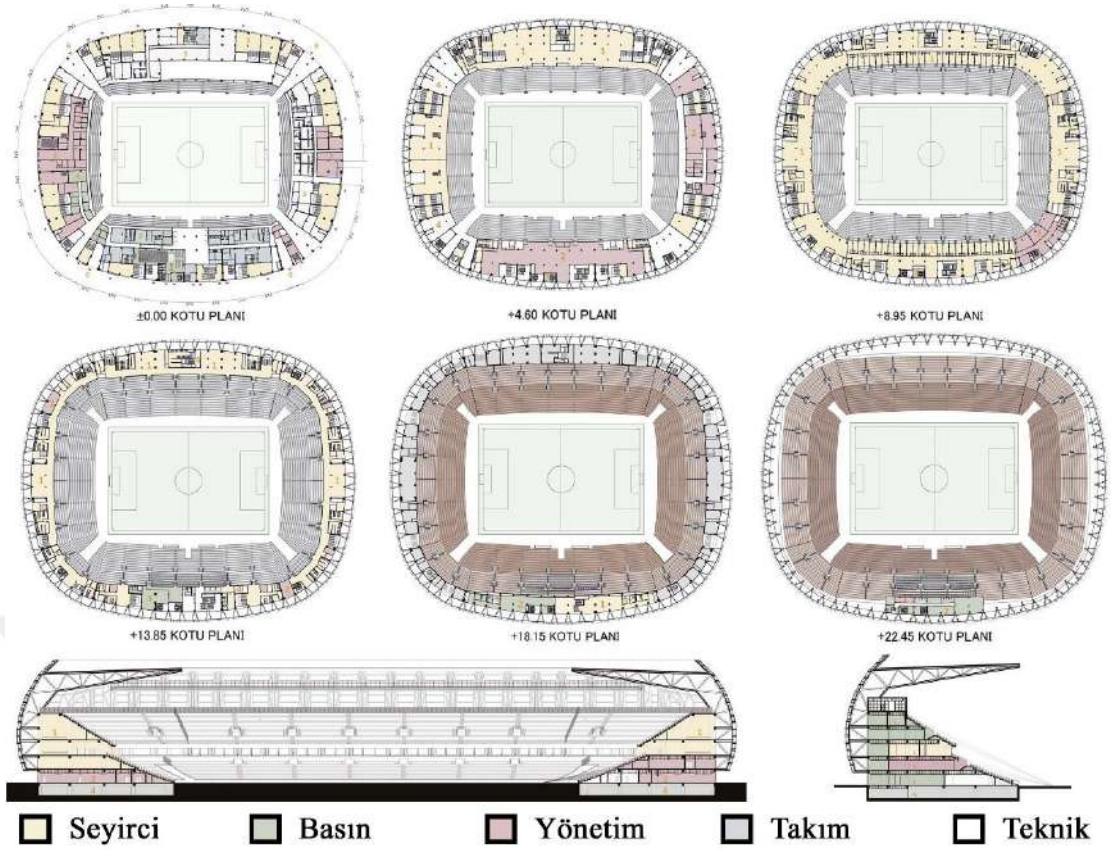

Şekil 4.16. Galatasaray TT Arena Stadyumu ⁸⁷ Tribün Bölümlendirmeleri ⁸⁸

Bölümlendirilmiş tribünlere bağlı olarak farklı profillerdeki kullanıcılara hizmet veren pek çok mekân bulunmaktadır. Bu mekânların ihtiyaç programlarına bağlı kalarak işlevsel bir bütünlük içerisinde kurgulanması gerekmektedir. Aşağıda stadyumlardaki mekânsal kurguyu kısmi ölçekte tarif etmesi suretiyle 2017 yılında projesi tamamlanan Gaziantep Stadyumu'na ait şematik plan ve kesitlere yer verilmiştir (Şekil 4.17.).

⁸⁷ <http://www.arkiv.com.tr/proje/turk-telekom-arena1/742> [Erişim: 10 Mart 2019].

⁸⁸ <https://www.galatasaray.org/haber/futbol/gaziantepspor-maci-biletleri-satista/34089> [Erişim: 10 Mart 2019].

Şekil 4.17. Gaziantep Stadyumu Mekânsal Kurgusu, Şematik Plan ve Kesitlerle Gösterimi ⁸⁹

Farklı bölümlere göre ayrılan giriş-çıkışların ortak kullanımına izin verilmemesi gerekmektedir [89]. Bu sebeple, stadyumlarda her bir bölümün kapasitesinin belirlenmesine buna dikkat edilmelidir. Seyircilere açık güzergâhlar üzerinde serbest sirkülasyonu engelleyebilecek mekânsal biçimlenme ve organizasyonlardan kaçınılmalıdır [85, 89].

4.1.6 Stadyumlarda pano ve işaretlendirme uygulamaları

Etkinlikler sırasında seyircilerin bilgilendirilmesi, doğru bir şekilde yönlendirilebilmesi amacıyla stadyum içinde ve dışında uygun şekilde eğitilmiş görevliler olmalıdır. Tüm güvenlik personellerinin stadyumun mekânsal düzeniyle ve acil durum prosedürleriyle ilgili yeterli bilgisi olması gerekmektedir [79, 91]. Ek olarak, stadyum çevresiyle içerisinde rahatlıkla anlaşılabilen pano ve işaretlere yer verilmelidir [81, 83]. Uluslararası ölçekte müsabakaların düzenlenme olasılığı da düşünülerek pano ve işaretlerde yerel olmayan dillerde açıklamalar da bulunmalıdır. Kullanılacak panolar güvenlik ve bilgilendirme panoları olarak içeriklerine göre sınıflandırılabilir [81, 92].

⁸⁹ <http://www.arkiv.com.tr/proje/gaziantep-arena/2995> [Erişim: 10 Mart 2019].

4.1.6.1 Güvenlik işaretleri

Güvenlik işaretleri 5 farklı kategoride incelenmektedir. Uyulması gereken uluslararası kurallar çerçevesinde bu işaretler aşağıdaki şekilde düzenlenmektedir [93] (Tablo 4.1.);

Tablo 4.1. Temek Güvenlik İşaret Tipleri [93]

TİP	ŞEKİL- RENK- İÇERİK	ÖRNEK
‘YASAKTIR’ işaretleri, bu işaretler güvenliği zedeleyebilecek eylemleri belirtir	Dairesel şekilli, beyaz zemin üzerine kırmızı kenarlık ve çapraz çizgi içerir.	
‘UYARI’ işaretleri, bu işaretler potansiyel risklere dair uyarıları belirtir.	Üçgen şekilli, sarı zemin üzerine siyah kenarlık ve karakter içerir.	
‘ZORUNLULUK’ işaretleri, bu işaretler güvenliği sağlamak adına uyulması gereken davranış kurallarını içerir.	Dairesel veya dörtgen şekilli, mavi zemin üzerine beyaz karakter ve yazı içerir.	
‘TAHLİYE VE İLK YARDIM’ işaretleri, bu işaretler acil durumlarda kullanılacak tahliye güzergâhlarını belirtir.	Dörtgen şekilli, yeşil zemin üzerine beyaz karakter ve yazı içerir.	
‘YANGIN MÜDAHALE’ işaretleri yapıdaki veya yakın çevredeki mevcut yangın ekipmanlarının yerlerini belirtir.	Dörtgen şekilli, kırmızı zemin üzerine beyaz karakter ve yazı içerir.	

4.1.6.2 Bilgilendirme işaretleri

- Stadyuma ait şematik planlar; stadyumun her bölümünde bulunması gereken basitleştirilmiş kat planlarını içerir. Bu planlarda giriş-çıkış noktaları, merdivenler, wc, büfeler, revir gibi mekân ve donatılar açık bir şekilde işlenmelidir [92] (Şekil 4.18.).

- Stadyumda davranış kuralları; seyircilerin stadyum içerisinde gerekli emniyet ve güvenliğin sağlanabilmesi için uyulması gereken yasal, ahlaki kuralları içeren tabelalardır. SGKT'ye göre bu tabelalar aşağıdaki kuralları içermelidir [85];
 - Giriş hakları,
 - Müsabakanın ertelenmesi veya iptali,
 - Oyun alanına girmek, yabancı madde atmak, kötü ve çirkin tezahüratta bulunmak, ırkçı eylemlerde bulunmak gibi davranışlar ile ilgili yasaklar,
 - Alkol, yanıcı maddeler, havai fişek, pankartlar gibi maddelere ilişkin sınırlamalar,
 - Oturma kuralları,
 - Stadyumdan çıkarılma nedenleri,
 - Stadyuma özgü risk analizi.
- Tribünlere ait blok isim veya numaraları ile sıra ve koltuk numaralarını içeren pano ve işaretlendirmeler; bu panolarda güvenlik panolarıyla karıştırılmaması için nispeten daha belirsiz renkler kullanılmalıdır [92] (Şekil 4.18/4.19.).

Şekil 4.18. Allianz Arena Stadyumu'nda Bilgilendirme Panoları ve İşaretlendirmeler [79]

Şekil 4.19. Galatasaray TT Arena Stadyumu'nda Bilgilendirme Panoları ve İşaretlendirmeler ⁸³

Seyircilerin biletlerinde belirtilen konumlara en kolay şekilde ulaştırılabilmesi için farklı renk kodlarıyla desteklenmiş stadyum planlarının biletlerde de işlenmesi gerekmektedir [89, 91].

4.1.7 Stadyum kapasitesi

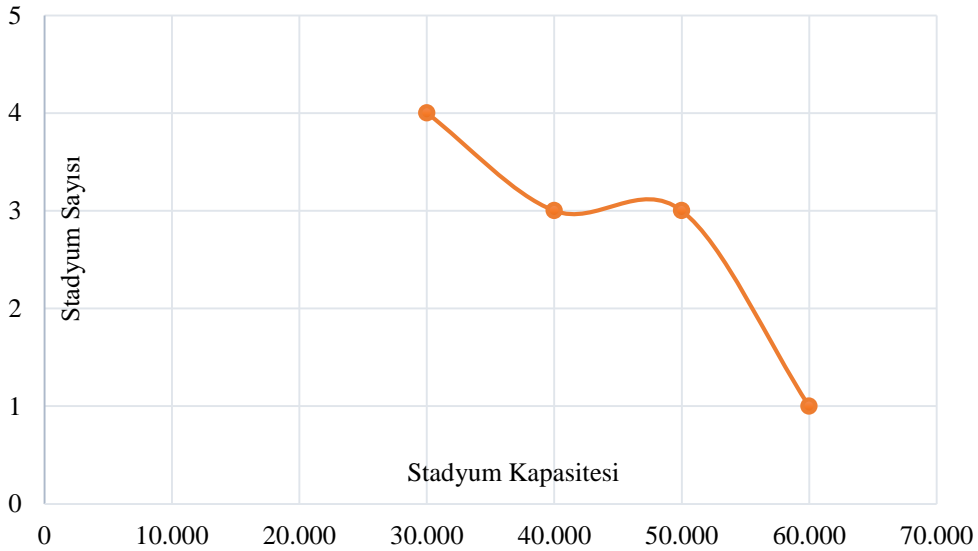
Futbol kulüplerinin yeni bir stadyuma ihtiyaç duyduğu ve projelendirme aşamasına geçildiği noktada tespit edilmesi gereken hususlardan biri de kuşkusuz yapılacak olan stadyumun seyirci kapasitesinin ne kadar olacağıdır. Kulüpler, kapasiteye karar verirken, stadyumda yapılacak aktivitelerin sadece yerel düzeyde veya ülke düzeyinde değil, uluslararası düzeyde çok daha fazla seyirciye hitap edebileceğini, buna ek olarak zaman içerisinde artan talebi karşılayabilmesi gerektiğini göz ardı etmemelidir. Ayrıca yeni bir stadyum inşasında, yakın çevresinde bulunan veya bulunması gereken şehir dışı ve şehir içi ulaşım ağları, konaklama birimleri, kamuyu ilgilendiren önemli merkezlerin kullanım derecesi kapasitenin belirlenmesi için dikkat edilmesi gereken durumlardır [89].

Kapasitede belirli asgari şartların sağlanması futbol federasyonları tarafından stadyumun uygunluğunun onaylanması için yeterli olsa da farklı ölçeklerdeki turnuvalar için gerekli olan asgari kapasite şartları farklılık göstermektedir:

UEFA'nın EURO 2024 turnuvaları için aday ülkelerde [79];

- En az 50.000 seyirci kapasiteli 3 stadyum (Bunlardan birinin en az 60.000 kapasiteli olması tercih edilmektedir.)
- En az 40.000 seyirci kapasiteli 3 stadyum
- En az 30.000 seyirci kapasiteli 4 stadyum bulunması gerekmektedir (Tablo 4.2.).

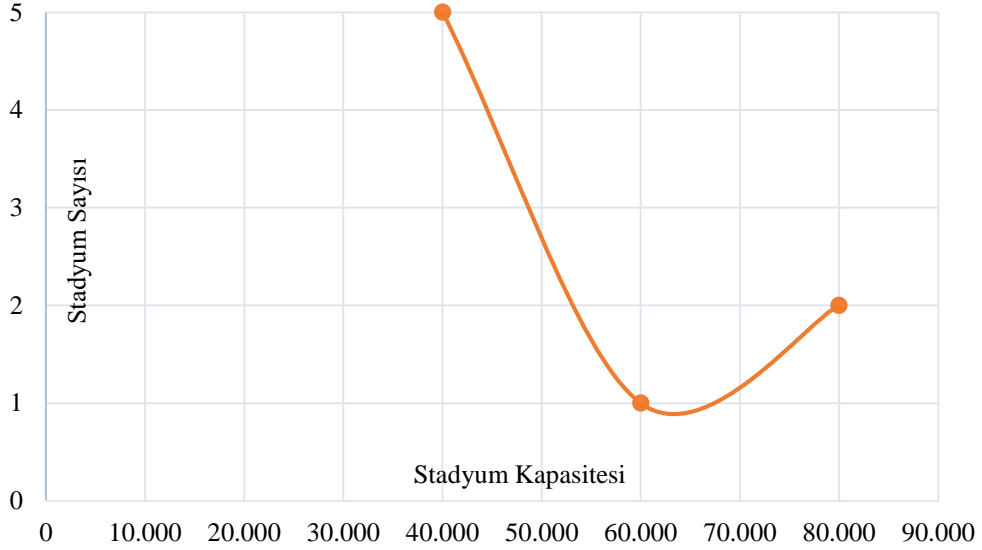
Tablo 4.2. UEFA EURO 2024 Turnuvaları İçin Gerekli Stadyum Sayıları ve Kapasiteleri

FIFA'nın 2026 Dünya Kupası turnuvaları için aday ülkelerde [78];

- En az 80.000 seyirci kapasiteli 2 stadyum
- En az 60.000 seyirci kapasiteli 1 stadyum
- En az 40.000 seyirci kapasiteli 5 stadyum bulunması gerekmektedir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3. FIFA Dünya Kupası Turnuvaları İçin Gerekli Stadyum Sayıları ve Kapasiteleri

Öte yandan stadyumun kapasitesinin, yapının sağladığı emniyet ve güvenlik şartlarını zayıflatmayacak düzeyde olması gerekmektedir. Buna paralel olarak, bir stadyumun yerinde tespit edilebilen seyirci kapasitesi FIFA'nın ve ilgili konfederasyonların yönergeler ışığında kabul ettiği kapasite sınırını aşamaz. Uluslararası turnuvalarda ilgili uluslararası kurumlarca belirlenen kapasite baz alınmaktadır [81]. Bunun için, yeterli güvenlik tedbirlerinin alındığı bir stadyumda sağlanabilecek azami kapasite hesaplanırken aşağıdaki tanımlamalara dikkat edilmelidir [81, 92].

4.1.7.1 Alansal kapasite (A)

Bir stadyumun asgari güvenlik koşulları altında mevcut koltuk sayısına göre belirlenen kapasitesidir. Bu kapasiteye aşağıda verilen özelliklere sahip koltuklar dâhil edilmemektedir [81];

- Çeşitli yapı elemanları, donatılar, reklam panoları ve tel örgüler gibi unsurlarla görüşü kısmen veya tamamen engellenen koltuklar,
- Zarar görmüş veya sonradan yerinden kaldırılmış koltuklar,

- Acil durum tahliye planlarına ve güvenlik görevlilerin çalışma alanlarına göre boş bırakılması gereken noktalarda bulunan koltuklar,
- Tribün sıraları, koltuk ölçüleri ve konuyla ilgili FIFA'nın FSTRR yönergesinde geçen standartlara uygun olmayan koltuklar.

4.1.7.2 Giriş kapasitesi (B)

Giriş kapasitesi turnike ve/veya diğer kontrollü giriş noktalarından bir saatlik süre içerisinde geçebilecek kişi sayısıdır. Giriş kapasitesini belirleyen etkenler şunlardır [81];

- Turnike/giriş noktalarının sayısı ve dağılımı,
- Turnikelerin/giriş noktalarının tasarımı ve türü,
- Kullanıcı yönlendirme materyallerinin düzeni ve kullanıcıların stadyum yerleşimine aşinalık seviyeleri,
- Engelli seyirciler, VIP, localar, basın ve takım mensupları da dâhil olmak üzere tüm girişlerin özelleştirilme düzeyi,
- Girişlerde uygulanan üst arama yöntemlerinin niteliği.

4.1.7.3 Çıkış kapasitesi (C)

Stadyumlardan emniyet ve güvenlik ekibinin belirlediği süre içerisinde güvenli şekilde çıkış yapabilen kişi sayısıdır. Çıkış kapasitesini belirleyen etkenler şunlardır [81];

- Çıkış kapılarının sayısı, büyüklükleri ve dağılımları,
- Kullanıcı yönlendirme materyallerinin düzeni ve kullanıcıların stadyum yerleşimine aşinalık seviyeleri,
- Yürüyen/sabit merdivenler ile koridorların genişlikleri ve dağılımları,
- Tahliye planlarında belirlenen boğulma noktalarının sayısı ve dağılımları,
- Çıkış güzergâhları üzerinde bulunan fiziksel engellerin durumu.

4.1.7.4 Acil durum tahliye kapasitesi (D) ve tahliye süreleri

Acil durum tahliye kapasitesi, tahliye güzergâhlarını rahat ve güvenli bir şekilde belirlenen tahliyeleri süreleri içerisinde (Tahliye planları FIFA'ya göre toplamda 10 dakikayı, UEFA'ya göre toplamda 8 dakikayı geçmeyecek şekilde hazırlanmalıdır.) geçip emniyetli alanlara ulaşabilecek toplam kişi sayısı üzerinden belirlenmektedir.

Tahliye güzergâhları üzerinde bulunan mekân ve donatılarda kullanılan materyallerin nitelikleri tahliye sürelerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır. Zira söz konusu materyaller yüksek yanma riski taşıyor veya depreme karşı dayanımları yeterli düzeyde değil ise tahliye sürelerinin kısaltılması gerekmektedir.

Acil durum tahliyelerinde tribünlerden oyun sahasına kaçışlar mümkün ise oyun sahası emniyetli bölge olarak kabul edilmektedir. Fakat bunla beraber oyun sahasından stadyum dışına çıkışların da hızlı bir şekilde yapılabilmesi için çözümler üretilmelidir [81].

Türkiye binaların yangından korunması hakkındaki yönetmeliğinde geçen ‘kaçış yolu sayısı ve genişliği’ madde 33(1), Ek-5/A ve Ek-5/B’de belirtilen şartlardan yapılan çıkarımlara göre stadyumlarda kaçış güzergâhlarının asgari toplam genişliği aşağıda verilen formül ile hesaplanır [94]:

$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P}$$

Σ_w *Asgari toplam genişlik (m)*

G Örnek alanın seyirci kapasitesi

w 0,5 m - yönetmelik sabiti, bir kişinin omuz mesafesi

P Yönetmelik Değeri ($G / \text{dak.} \times m.$)

Ayrıca aynı yönetmelikte tahliye güzergâhlarını oluşturan merdivenler, koridorlar ve kapılar, ilgili madde 33.’de geçen asgari şartlar stadyum bağlamına indirildiğinde hiçbir noktada 110 cm.’den daha az genişlikte olmamalıdır (Bu güzergâhlar olağan durumlarda da kullanılıyor ise) [94]. Asgari genişlik değerleri Avrupa standartlarında (BS EN 13200-1:2003 ve DIN 13200-1:2004) 120 cm. olarak verilmiştir [23, 92].

Bir stadyumda acil durumlarda gereken asgari tahliye sürelerini (t) hesaplamak için, yönetmeliklerde çeşitli hesaplamalar neticesinde standart olarak kabul edilen; birim sürede birim genişlikteki açıklıktan geçebilecek kişi sayısının (P) verilmiş olması gerekmektedir.

TSE’nin yürürlükteki kalite standartları (TS 7394 ve TS 7395) içerisinde söz konusu şartlara yer verilmemesinin yanında İngiliz ve Alman Kalite Standartları ile Türkiye Yangın yönetmeliğinde birim genişlikteki tahliye güzergâhlarından (1 m.) birim zamanda (1 dk.) güvenli olarak geçebilecek azami kişi sayısı şu şekilde verilmiştir;

- İngiliz kalite standartları (BS EN 13200-1:2003) ve Alman kalite standartlarına (DIN 13200-1:2004) göre; merdivenler için 66 kişi/dak. x m., koridorlar için 82 kişi/dak. x m. [23, 92],
- Türkiye yangın yönetmeliğine (Ek-5/B) göre merdivenler için 60 kişi/dak. x m., koridorlar için 100 kişi/dak. x m. [94].

Yukarıdaki bilgiler ışığında stadyumların tahliye sürelerinin tespiti için öncelikle yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır.

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk} \right)}$$

Sonrasında stadyumun tamamı veya bir bölümün seyirci sayısı ve toplam güzergâh genişliği üzerinden asgari tahliye süresi aşağıdaki formülle bulunmaktadır [23];

$$t (sn) = \frac{G}{\sum_w \times k}$$

- Tahliye süresi formüllerinde ele alınan örnek seyirci kitlesinin güvenlik bölgesine ulaşabilecekleri birden fazla güzergâh var ise, bunlar arasından en kısa olanı hesaplamada kullanılmalıdır.
- Tek bir güzergâh boyunca güzergâh genişliğinde değişiklikler oluyor ise, mevcut en az genişliğe (boğum noktası) göre tahliye süresi tespit edilmelidir.
- Stadyumun toplam tahliye süresi, birbirinden bağımsız yapı bölümleri içerisinde tahliye süresi en uzun olanın üzerinden belirlenir [92].

A, B, C ve D kapasiteleri ayrı ayrı belirlendikten sonra stadyumun güvenli azami kapasitesi dördü arasından en düşük değer olarak kabul edilmektedir [81, 92].

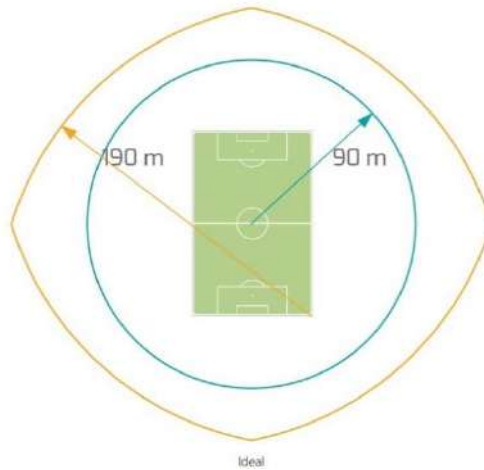
İlgili yerel yönetimler (ev sahibi ülkenin yasa ve yönetmeliklerine bağlı olarak) uluslararası turnuvalar için kullanılacak bir stadyumun yukarıda verilen kıstaslara göre belirlenen azami kapasite değerini kabul etmekle sorumludur. Buna göre stadyumlarda belirlenen kapasitenin açıkça belirtildiği resmi bir sertifika düzenlenir.

Sertifika işlemleri tamamlandıktan sonra hiçbir koşulda uluslararası turnuvalar için stadyumun azami kapasitesinin üzerinde seyirci kabul edilmemektedir. İlgili FIFA yönergelerine bağlı olarak azami kapasite sertifikasının iki yılda bir yerinde yapılan ölçümlerle yenilenmesi gerekmektedir. Buna ek olarak stadyumda aşağıda verilen değişikliklerden biri veya birden fazlası yapılmış ise bu durum FIFA'ya bildirilmeli ve sertifika yenilenmelidir [81];

- Stadyumda herhangi bir yapısal değişiklik yapıldıysa,
- Stadyumun kapasitesinde bir değişiklik olduysa,
- Stadyumda yapıdan kaynaklı olarak seyircilerin ağır şekilde yaralanmaları veya ölmeleriyle sonuçlanan herhangi bir olay yaşandıysa.

4.1.8 Seyirci görüş mesafeleri optimum ve maksimum değeri

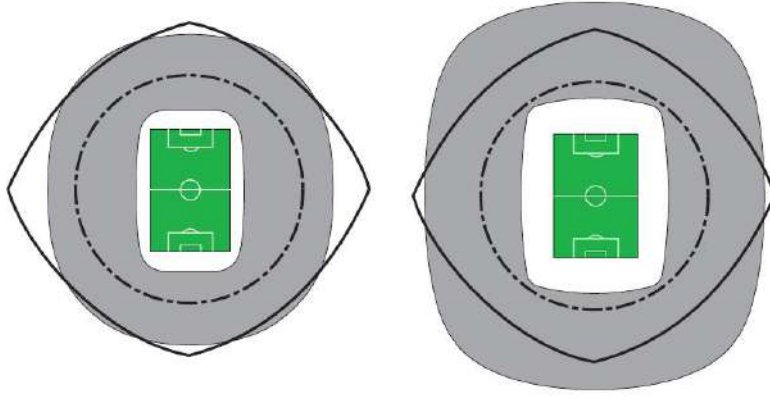
Yerel yönetimler ve/veya spor kulüplerinin kararları doğrultusunda stadyumlara birden fazla işlev yüklenebilmektedir. Dünya üzerinde çeşitli konserler, festivaller, tiyatro oyunları, mitingler ve farklı dallarda spor müsabakalarının düzenlendiği birçok stadyum bulunmaktadır. Bu tür stadyumlarda sahneli gösteriler için oyun sahasının da seyirciler tarafından kullanılabilmesi düşünülmüş ve doğal yerine yapay çimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle doğal çimlerin tahribatından dolayı zamanla oluşabilecek maddi masraflar engellenmektedir [89].

Şekil 4.20. FSTRR'ye Göre Tribünlerin Sahaya Olan Optimum ve Maksimum Mesafe Sınırları [89]

Çok işlevli stadyumlardan bazılarında farklı spor dallarına ait alanlar tasarlanabilmektedir (koşu pisti gibi). Bu sebeple futbol sahası ile tribünler arasındaki mesafe artmaktadır. Ayrıca bu tür stadyumların kapasitesi çok yüksek olduğundan (Örn. Olimpiyat Stadyumları)

tribünlerin büyüklükleri de artmakta ve söz konusu mesafelerin daha da yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum seyircilerin görüş düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmektedir [89]. FIFA'nın 2007 ve 2011 yıllarında yayınladığı FSTRR yönergelerine göre bir stadyumdaki tribünler ile oyun sahasının merkezi arasındaki optimum uzaklık 90 m. olmalıdır. Bu değer arttıkça tribünlerde bulunan seyircilerin görüş düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Böylelikle tribünler sahanın zıt köşe noktalarına 190 m. 'den daha uzakta inşa edilemez [89, 90] (Şekil 4.20.). Şekil 4.21.'de Wembley ve Aztec Stadyumları'nın maksimum ve optimum görüş mesafeleri üzerinden plan düzleminde tribün genişlikleri gösterilmiştir. Buna göre 90.000 seyirci kapasiteli Wembley Stadyumu'nda tribünlerin neredeyse tamamı nitelikli görüş mesafesi sunarken, 105.000 seyirci kapasiteli Aztec Stadyumu'nda özellikle kuzey-güney tribünleri ve köşe noktalarda görüş düzeyi belirgin şekilde düşmektedir [33].

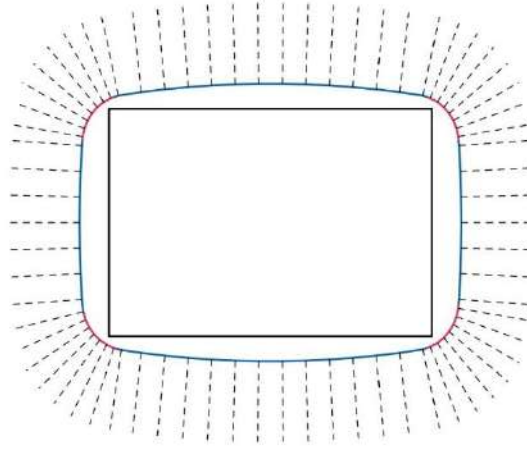

Şekil 4.21. Wembley (solda) ve Aztec (sağda) Stadyumlarında Tribünler ve Görüş Mesafeleri [33]

4.1.9 Görüş çizgisi ve 'C' değeri

Tribünlerde bulunan seyircilerin tamamının (engelli seyirciler dâhil olmak üzere) rahat ve emniyetli koşullar altında sahayı net olarak görebilmesi için gerekli standartların sağlanması gerekmektedir [92]. Stadyumların seyirci kapasitesi, tribünlerin sahaya olan uzaklık değerleri, saha ile tribünler arasında kullanılan güvenlik donatıları, sahanın ölçüleri ve saha ile tribünlerin biçimsel ilişkisi görüş düzeyini etkileyen başlıca kriterlerdir [33].

Görüş çizgilerinin tespitinde kullanılan 'santra çizgisi' yöntemine göre, görüş çizgileri sahanın kısa ve uzun kenarları çevresinde saha çizgilerine paralel uzanan tribünler için seyircinin bakış noktası ile saha sınır hattı arasındaki en kısa hat olarak tanımlanmaktadır. Görüş çizgisinin saha çizgisiyle kesiştiği yer 'odak' (P) noktasıdır. Tribünlerin doğrusal uzandığı bölümlerinde odak, taç veya gol çizgileri üzerinde bulunurken, saha köşeleri çevresindeki kavisli alanlarda odak köşe vuruşu noktasıdır [23].

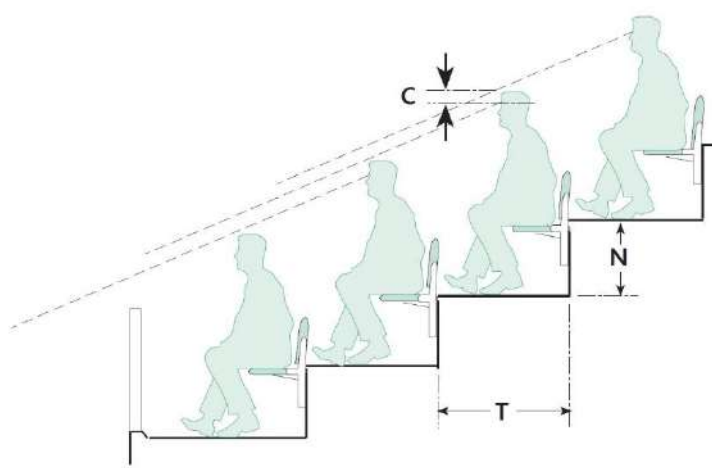

Şekil 4.22. Tribünlerin Konumlarına Göre Odak Noktası (P) Seçimi, Örnek Uygulama ⁹⁰

Şekil 4.22.'de de görüldüğü üzere mavi hat üzerinde bulunan tribünler için odak noktası taç ve gol çizgileri üzerinde bulunur. Kırmızı hat üzerinde bulunan tribünler için ise köşe vuruş noktası seçilmektedir.

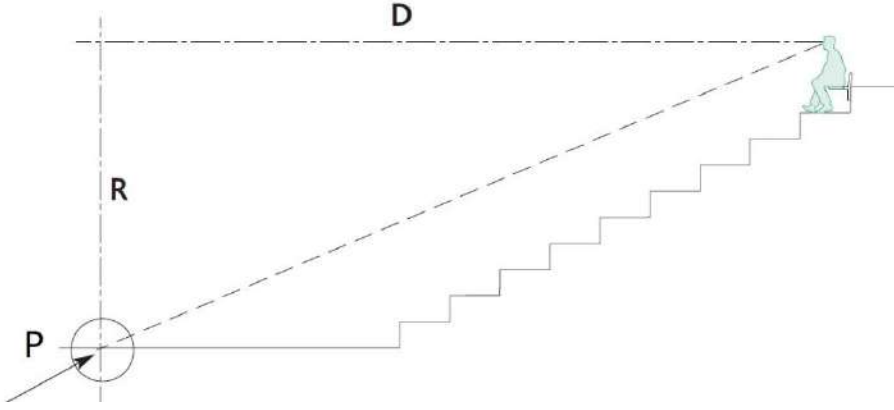
Bir görüş çizgisinin niteliği genellikle 'C' değeri ile ifade edilir. 'C' değeri kısaca ardışık tribün sıralarında bulunan iki seyircinin görüş çizgileri arasındaki düşey uzaklık farkı olarak tanımlanır ve aşağıda verilen denklem ile tespit edilir [23, 33, 92]. Denklem içerisindeki sabitlerin karşılığı Şekil 4.23. ve 4.24.'de gösterilmiştir;

$$C (mm) = \frac{D(N + R)}{D + T} - R$$

Şekil 4.23. 'C', 'N' (Sıra Yüksekliği) ve 'T' (Sıra Derinliği) Değerlerinin Şematik Gösterimi [92]

⁹⁰http://www.rolson.org/lacunae/imageviewer.html?Stadium%20Seating%20Design%20Tool/IMG/front_of_bowl_layout.svg [Erişim: 10 Mart 2019].

Şekil 4.24. 'P' (Odak Noktası), 'R' (Düşey Odak Uzaklığı) ve 'D' (Yatay Odak Uzaklığı) Değerlerinin Şematik Gösterimi [92]

1993 yılında IAKS⁹¹ tarafından belirlenen 'C' değeri için 150 mm. ölçüsü 'mükemmel' değer olarak kabul edilir. Fakat bu değer çoğu seyircinin şapka kullanabilme ihtimali göz önünde bulundurularak belirlenmiştir [23]. Oysa günümüzde BS EN 13200-1 ve DIN EN 13200-1 standartlarına göre 120 mm. ölçüsü 'en iyi C değeri' olarak tanımlanır. 90 mm. ise 'ideal' ölçüdür. FSTRR yönergesinde de bu ölçülerin aynı şekilde belirtilmesinin yanında 60 mm. de mutlak minimum kabul edilmektedir. 60 mm.'lik çözümlenmelerde seyircilerin görüş açıklıkları çoğu zaman önceki seyirciler tarafından kısıtlanacağından genellikle bu ölçüye izin verilmemektedir [89]. UTR yönergesinde ise 'C' değeri 90 mm.'nin altında olan koltukların kullanım dışı sayılacağı belirtilmektedir [79]. Bu bilgilerden yola çıkarak 'C' değeri, stadyumların resmi kapasitelerinin belirlenmesinde önemli bir kriter olduğu söylenebilmektedir.

Denklemden de anlaşılacağı üzere 'C' değeri tribünler ve tribünlerde kullanılan donatılar için geçerli olan standartlar ile doğrudan ilişkilidir.

4.1.9.1 Düşey odak uzaklığı (R)

Seyircinin bakış noktası ile saha zemini arasındaki düşey dik uzaklık düşey odak uzaklığı 'R' olarak tanımlanmaktadır. 'R' değeri aşağıdaki formülle hesaplanır;

$$R (mm) = N_0 + \Sigma_N + h$$

*Bağımlı değişken: Sıra Derinliği (T)

⁹¹ IAKS: International Association for Sports and Leisure Facilities (Uluslararası Spor ve Dinlenme Tesisleri Birliği)

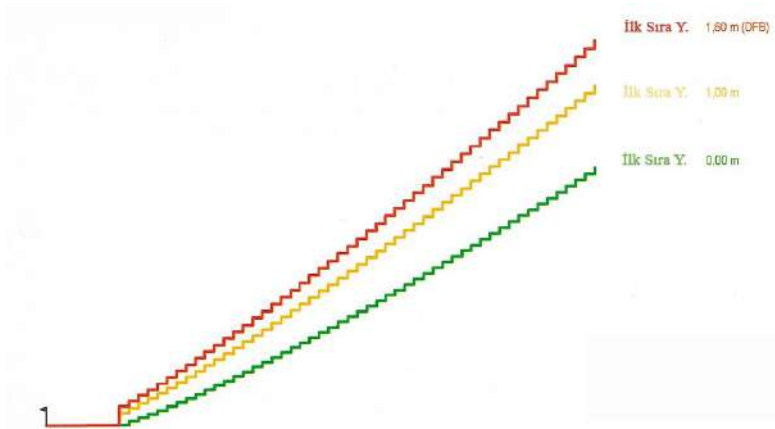
Formülde verilen N_0 değeri ilk sıra yüksekliğini, Σ_N seyircinin bulunduğu yere kadar olan sıraların toplam yüksekliğini (tekil sıra yüksekliği = N), h ise tekil görüş yüksekliğini belirtmektedir. h yüksekliği, aşağıdaki formülde görüldüğü üzere koltukların taban yüksekliğine (h_s) ve seyircinin vücut yüksekliğine (h_v) göre değişmektedir.

$$h (mm) = h_s + h_v$$

İlk sıra yüksekliği (N_0)

' N_0 ' değeri, tribünlerde en öndeki sıranın saha zemini ile arasındaki kot farkı olarak tanımlanır. FSTRR yönergesinde bu değer en az 1 m. olması şartı bulunmaktadır [89]. Bu şartın yerine getirilmesinde 2 önemli gerekçe bulunmaktadır. Bunlardan ilki, seyircilerin belirli engellerden etkilenmeden (reklam panoları vb.) sahayı rahat bir şekilde görebilmelerini sağlamaktır. İkinci gerekçe ise, sahanın ve sahada bulunan bireylerin güvenliğinin sağlanması amacıyla seyircilerin sahaya geçebilme ihtimallerine karşı caydırıcılık sağlamaktır. Söz konusu kot farkı için en fazla değer ise kalite standartlarında belirtilen 2.2 m.'dir. 2.2 m.'lik yükseklik sınırı GSSG yönergesinde de belirtilmiş ve FIFA/UEFA'nın uluslararası turnuvaları için kabul edilmiştir.

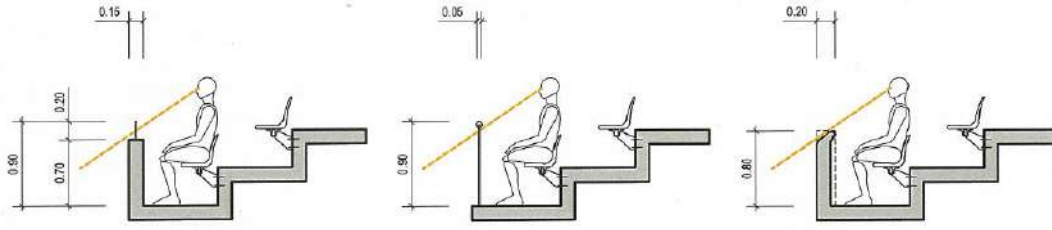
'C' değerine bağlı diğer değişkenler sabit tutulduğunda, N_0 değerindeki değişimlere bağlı olarak tribün profillerindeki farklılaşmalar şekil 4.25.'de belirtilmiştir. Buna göre, yükseklik farkı verilmeyen (yeşil kodlu) tribünler ile FIFA'nın belirlediği 1 m. yükseltili (sarı kodlu) ve Almanya Federasyonlar Birliği'nin (DFB) belirlediği 1.6 m. yükseltili (kırmızı kodlu) tribünler arasındaki biçimsel ilişki açıkça görülmektedir [23].

Şekil 4.25. N_0 Değerindeki Değişimlere Bağlı Olarak Tribün Profillerindeki Farklılaşmalar [23]

N_0 değeri saptanırken, yönergelerde oyun sahası – tribün ilişkisiyle ilgili standartların hesaba dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu standartlar sahanın güvenliğini sağlamak amacıyla

tribünlerde uygulanan fiziksel ve/veya operasyonel bazı engellemeler ile diğer çözümleri ihtiva eder. Tüm çözümlerinde tribünleri sahadan ayıran korkulukların bulunması zorunludur. Sıra yükseklik farkları 50 cm.'yi geçmeyen ve ilave engelleyici unsurlar barındırmayan stadyumlarda korkuluk yükseklikleri (f) 1.1 m'den az olmamalıdır [79, 92]. FIFA aynı yükseklik değerini engelleyici unsurlara bakılmaksızın 80 cm. olarak belirlemiştir [89]. Stadyumlarda kullanılacak korkuluklar seçilirken seyircilerin görüşünü engelleyecek malzeme seçimi ve formlardan kaçınılmalıdır. Şekil 4.26. ve 4.27.'de ilave engelleyici unsurlar barındırmayan stadyumlarda korkuluk seçimlerine dair örnekler gösterilmiştir.

Şekil 4.26. Tribünlerde Korkuluk Ölçülendirmeleri, Soldan Sağa; Yarı Geçirgen, Tam Geçirgen, Geçirimsiz Korkuluklar [23]

Şekil 4.27. Tribünlerde Korkuluk Kullanımları, Soldan Sağa; Yarı Geçirgen, Tam Geçirgen, Geçirimsiz Korkuluklar [23]

Tekil (N) ve toplam (Σ_N) sıra yükseklikleri

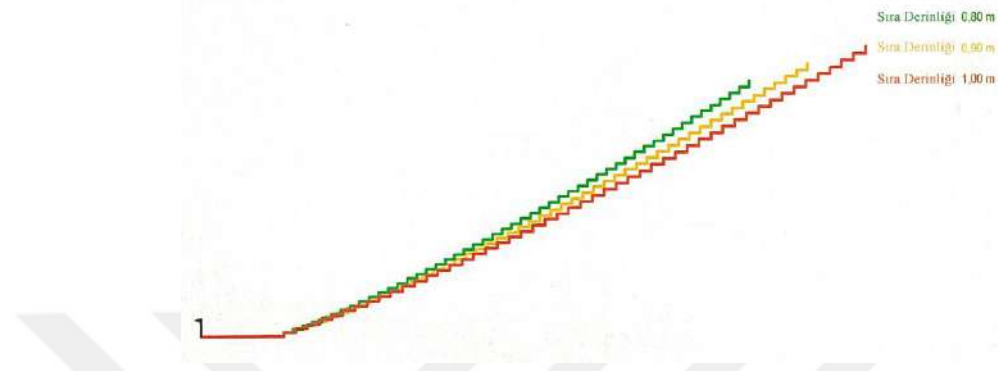
Sıra yüksekliğiyle ilgili standartların doğru bir şekilde analizinin yapılabilmesi için aynı zamanda sıra derinliği (T) ile ilgili standartları da beraberinde incelemek gerekmektedir.

Tekil sıra yüksekliği (N) tribünlerde bulunan her bir sıranın yüksekliğini tanımlamakta ve bu değer FSTRR yönergelerine göre 30 cm. 'den az olmamalıdır [89]. Σ_N ise tribünlerin ilk sırası ile hedef seyircinin bulunduğu yere kadar olan tüm sıraların toplam yükseklik değeridir ($N_1 + N_2 + N_3 + \dots N_n$).

Sıra derinliklerinin (T) 80 cm. 'den az olmaması gerekmektedir [79, 89, 92]. Ayrıca ilgili GSSG ve FSTRR yönergelerinde tribünlerin en fazla 34° 'lik bir açıyla yükselbileceği belirtilmiştir.

(x)

'C' değerine bağlı diğer değişkenler sabit tutulduğunda, 'T' değerindeki değişimlere bağlı olarak tribün profillerindeki farklılaşmalar şekil 4.28.'de belirtilmiştir. Buna göre, standartlarda asgari değer olarak verilen 80 cm. derinliğindeki (yeşil kodlu) tribünler ile 90 cm. (sarı kodlu) ve 100 cm. derinlikteki (kırmızı kodlu) tribünler arasındaki biçimsel ilişki açıkça görülmektedir [23].

Şekil 4.28. 'T' Değerindeki Değişimlere Bağlı Olarak Tribün Profillerindeki Farklılaşmalar [23]

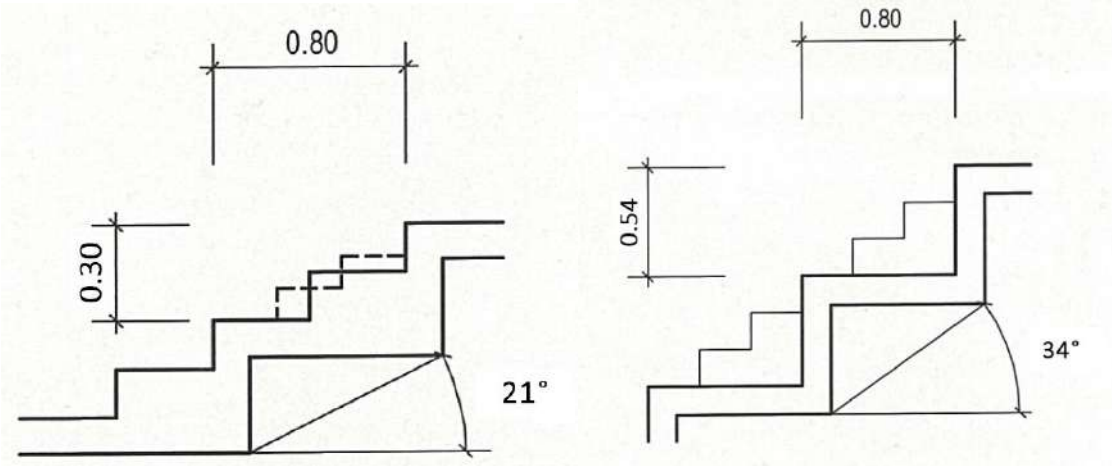
Tribünlerde sıralar arasında düşey sirkülasyonu sağlamak amacıyla merdivenler tasarlanması gerekmektedir. Ancak EN/DIN 13200-1, 2004 standartlarında ardışık iki sıra arasında 3'ten fazla rıht içeren merdivenler yapılmasına izin verilmemektedir. DIN 18065, 2005 ve Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde merdivenlerin ölçülendirmeleri için aşağıdaki formül kullanılmaktadır [95];

$$2a + b = 60 \text{ ila } 64 \text{ cm} \quad *a = \text{Rıht Yüksekliği, } b = \text{Basamak Genişliği}$$

Bu formüle bağlı kalarak yine GSSG yönergesinde basamak genişliğinin 28 cm. 'den az olamayacağı şartı bulunmaktadır. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde ise basamak genişliği için en az değer 27 cm. olarak verilmiştir [92, 95]. Verilen bu değerler formülde kullanıldığında azami rıht yükseklikleri GSSG için 18 cm, PAİY için 18,5 cm. olabileceği anlaşılmaktadır.

(y)

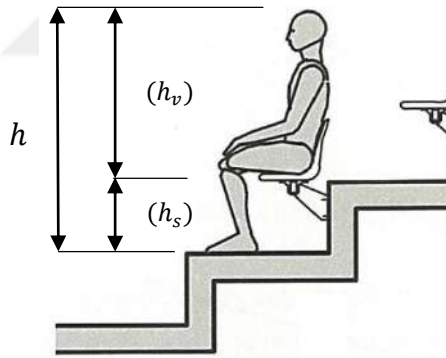
X girdisinde verilen ölçülendirmelere göre sıra yüksekliği (N) 30 cm. (standart alt sınırı) ve sıra derinliği (T) 80 cm. olan tribünlerin yükselme açısı yaklaşık 21°'dir. Sıra derinliği (T) sabit tutularak standart üst sınırı olan 34°'lik açıda yükselen tribünlerde ise sıra yüksekliği (N) yaklaşık olarak 54 cm. düzeyine erişmektedir (Şekil 4.29.). Y girdisine göre ise basamak genişliği 28 cm. olan ve 3 rıht kullanılan tribünlerde sıra derinliği (T) en az 84 cm. olması gerekmektedir. PAİY için bu değer 81 cm. 'dir. Ancak 'T' değerini arttırarak merdivenlerin kullanımını daha rahat hale getirmek mümkündür.

Şekil 4.29. Tribünlerde Farklı Sıra Yükseklikleri (N) Ve Sıra Genişliklerine (T) Göre Tribün Yükselme Açılarındaki Değişim [23]

Tekil görüş yüksekliği (h)

Tekil görüş yüksekliği daha önce de belirtildiği üzere tribünlerdeki koltukların sıra tabanına olan mesafesine (h_s) ve seyircilerin vücut yüksekliğine (h_v) bağlıdır (Şekil 4.30.). FIFA'nın 2007 yılında yayınladığı FSTRR yönergesinde h_v değişkeni 80 cm. olarak belirlenmişse de, güncel yönergelerde h_v ve h_s ile ilgili herhangi bir standarda yer verilmemiştir.

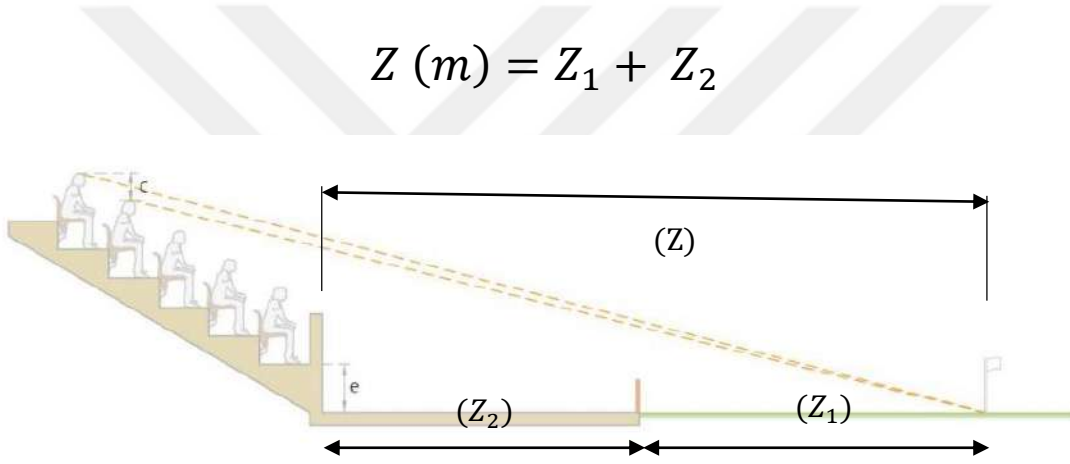
Şekil 4.30. h yüksekliği, koltukların taban yüksekliği (h_s) ve seyircinin vücut yüksekliği (h_v) [23]

Çalışmada 'C' değerinin tutarlı olarak hesaplanabilmesi amacıyla IAKS yönergeleri, DIN standartları ve Modülör 'EN' gibi konuya dair çeşitli kaynaklardan çıkarımlar yapılarak öne sürülen [23] aşağıdaki değerler geçerli kabul edilmiştir;

- h : 120 cm.
- h_s : 40 cm.
- h_v : 80 cm.

gereken açıklık 5 m. yerine en az 6 m. olarak kararlaştırılmıştır [83]. Donatıların kullanıldığı durumlarda söz konusu mesafenin donatının kapladığı alan kadar arttırılması gerekmektedir. Bu mesafelerin toplamında tribünlerin kale arkası çizgilerine 10 m., taç çizgilerine 8.5 m. uzaklıkta olması gerekmektedir (FIFA'nın 2007 FSTRR yönergesinde “kale arkası mesafeler için en az değer 7.5 m., taç çizgisi mesafeleri için en az değer 6 m. olabilir.” ibaresi 2011 FSTRR yönergesinde kaldırılarak yerine, sırasıyla “en az 10 m. ve 8.5 m. olabilir” şartı getirilmiştir.) [89, 90].

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere yatay odak uzaklığını hesaplamada kullanılan ‘Z’ değeri saha çizgileri-reklam panoları mesafesi (Z_1) ile reklam panoları-tribünler mesafesinin (Z_2) toplamından meydana gelmektedir (Şekil 4.32.) ve aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır;

Şekil 4.32. ‘Z’ Değeri ve Alt Bileşenleri

Σ_T ise tribünlerin hedef seyircinin bulunduğu yere kadar olan tüm sıralarının derinlikleri toplamıdır. Bu değeri elde edebilmek için her bir sıranın derinliğini ayrı ayrı saptamış olmak gerekmektedir ($T_1 + T_2 + T_3 + \dots T_n$). ‘T’ değerine ilişkin standartlar bir önceki başlıkta detaylı olarak işlenmiştir.

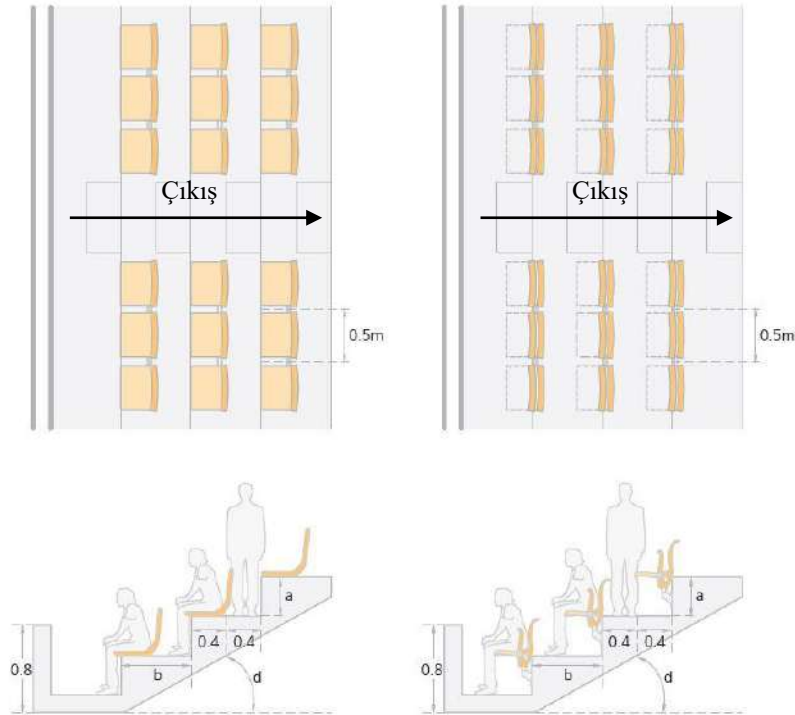
4.1.10 Oturma donatıları

Yapı ve güvenlik standartları ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceği için, koltuk seçimi sırasında öngörülen izleyicilerin ortalama antropometrik ölçüleri, koltuklar arası mesafeler ve yerleşim konfigürasyonları göz önünde bulundurulmaktadır. Bu işlemler yapılırken seyircinin güvenliği ve konforuna öncelik verilmektedir. Koltuk sıraları arasındaki mesafeler seyir esnasında, stadyum doluyken koltuk sırası içerisinde yaya sirkülasyonunu mümkün

kılacak şekilde olması gerekmektedir. Bunun için de koltukların tabanları ve koltuklar arası mesafelerde uluslararası standartlara uyulmaktadır [89].

Stadyumda seyircileri toplu bir şekilde harekete geçirecek durumlar esnasında arka taraftan öne doğru seyirci izdihamını engellemek adına her koltukta mutlaka sırtlık bulunması gerekmektedir. Koltukların sırtlıkları en az 30 cm. yüksekliğinde olmalıdır [89]. Koltukların taban genişliğinin 45 cm.'den az olmasına izin verilmemektedir. Bunun yanında genişliğin en az 50 cm. olması önerilmektedir [23, 33, 89, 92] (Şekil 4.33.).

Koltukların taban derinliğinin en az 40 cm. olması gerekmektedir [89, 92]. Ancak tribünlerde çıkış kapılarına açılan merdivenlerin oluşturduğu bölünmeler içerisinde kullanılan ardışık koltuk sayısına bağlı olarak taban derinliğinde düzenlemeler yapmak mümkündür. GSSG yönergesinde tek bir taraftan çıkışı bulunan sıralarda en fazla 7 adet koltuk, iki taraftan çıkışı bulunan sıralarda en fazla 14 koltuk bulunması şartıyla taban derinliğinin 30,5 cm.'ye kadar düşürülebileceği belirtilmektedir [92] (Şekil 4.33.).

Şekil 4.33. Stadyumlarda Oturma Donatılarına İlişkin Ölçülendirme Standartları [89]

Koltuklar kırılmaya veya yanmaya karşı son derece dayanıklı yapıda tasarlanmalı, stadyumun bulunduğu bölgenin hâkim iklimine karşı belirlenen süreler içerisinde direnç gösterebilmelidir. Her koltuk zemine sabitlenmeli, birbirlerinden ayrılmalı, numaralandırılmalı ve konforlu olmalıdır [85].

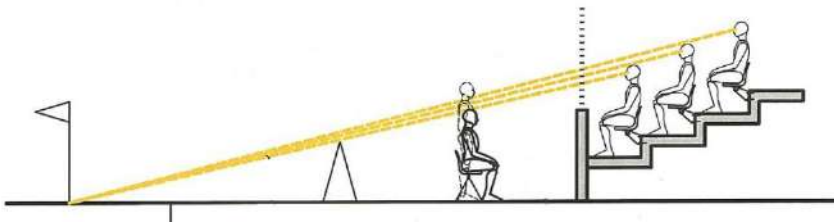
4.1.11 İzdiham yönetimi (crowd control) uygulamaları

Seyircilerin acil durumlarda stadyumdan tahliye edilmesinde veya güvenli bir alanda toplanmasında oyun sahası yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak olağan durumlarda seyircilerin olumsuz davranışları sonucunda sahaya geçişlerinin de engellenmesi gerekmektedir. Bunlar gibi farklı senaryolar karşısında alınan yapısal ve operasyonel tedbirler izdiham yönetimi (crowd control) uygulamaları olarak adlandırılmaktadır [23, 33, 89, 92].

Yönergelere göre tribünler ile oyun sahası arasında muhtemel kullanıcı geçişlerini zorunlu korkuluklar haricinde engelleyen hiçbir unsur bulunmaması gerekmektedir. FIFA yönergelerinde Dünya Kupası final müsabakalarında bu durumun şart koşulmasına rağmen, ulusal müsabakalar ve uluslararası turnuvaların final müsabakaları haricinde karar vericilik görevi yerel yönetimlere bırakılmıştır [89]. TFF de bu karara sadık kalarak SGKT mad. 103'de, "İdeal olarak stadyumun oyun alanının etrafında güvenlik çitleri veya paravan olmamalıdır. Ancak gerektiğinde, izinsiz girişlere karşı bu tür tedbirler alınmalıdır." ibarelerine yer vermektedir [85]. Buna göre, saha içerisinde bulunan hakemler ve takım mensuplarının seyirciler karşısında güvenliğinin risk altında olabileceği durumlara karşı FIFA tarafından önerilen çözümler şu şekildedir;

Güvenlik personelleri

Tribünlerde ve tribünler ile oyun sahasını ayıran alanlarda güvenliği yeterli düzeyde sağlayabilecek personeller görevlendirilebilmektedir [89, 91]. Bu yöntemin kullanımındaki en büyük dezavantaj, güvenlik personellerinin vücut ölçülerine bağlı olarak ön sıralardaki seyircilerin görüş alanlarının kısıtlanmasıdır. FIFA ve UEFA'nın düzenlediği uluslararası turnuvalarda görüş alanı yeterli olmayan koltukların kullanımına izin verilmeyeceğinden, bu durum stadyumun alansal kapasitesini (A) düşürebilmektedir. Bu etkiyi ortadan kaldırabilmek amacıyla FIFA'nın tavsiyeleri doğrultusunda tribünlerin yükseklikleri artırılabilir, (bkz. uyarlanmış tribün yapısı) güvenlik personelleri 10 m. aralıkta bir personel olacak şekilde görevlendirilebilmektedir [23] (Şekil 4.34./4.35.).

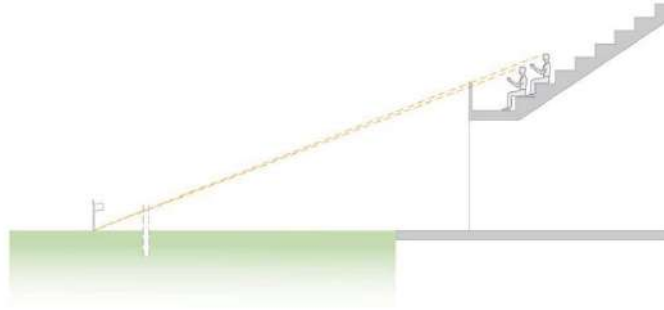
Şekil 4.34. Güvenlik Personellerinin Kullanıldığı İzdiham Yönetim Uygulaması [23]

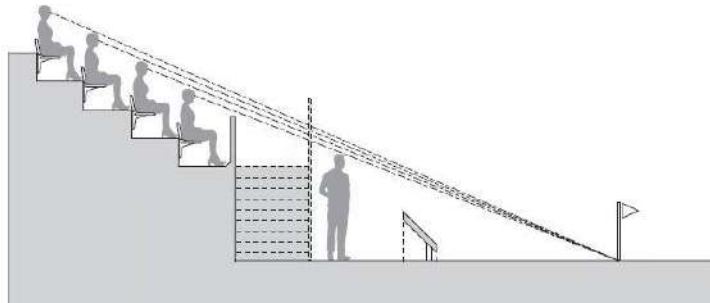
Şekil 4.35. Güvenlik Personeli Uygulamalarına Bir Örnek, Rhein Energie Stadyumu, Almanya [23]

Uyarlanmış tribün yapısı

Tribünleri oyun sahası seviyesinden belirli miktarda yükselterek, sahaya yetkisiz girişlerde caydırıcılık sağlanabilmektedir. Ancak bu çözüm, acil durum senaryolarında tahliye için oyun sahasının kullanımını kısıtlayabileceğinin de düşünülmesi gerekmektedir [89, 91] (Şekil 4.36./4.37./4.38.).

Şekil 4.36. Tahliye Senaryoları İçin Uygun Olmayan Uyarlanmış Tribün Yapısı [90]

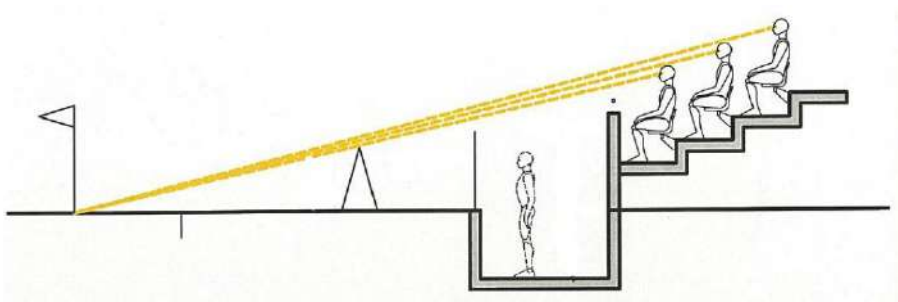
Şekil 4.37. Tahliye Senaryoları İçin Uygun Olarak Uyarlanmış Tribün Yapısı [33]

Şekil 4.38. Uyarlanmış Tribün Yapısına Bir Örnek, Leipzig World Cup Stadyumu, Almanya [23]

File örtülü hendekler

Tribünler ile oyun sahası arasında belirli derinliklerde hendekler açılarak izinsiz geçişler engellenebilmektedir. Hendeklerin yatay genişliği en az 1.8 m. olmalıdır ve güvenlik standartları gereğince hendeklerin üzerleri fileler ile de kapatılabilmektedir. Böylelikle, hem hendek içinde düşmeden kaynaklanabilecek yaralanmaların önüne geçilebilmekte hem de geçişlerde yeterli caydırıcılık sağlanmış olmaktadır. Hendekler geniş alanlar işgal ettiklerinden, ancak tribünler ile oyun sahası arasındaki mesafelerin yeterince uzun olduğu durumlarda kullanılması gerekmektedir. Acil durumlarda hendekler üzerine taşınabilir merdivenler yerleştirilerek tahliye sağlanabilmekte, fakat zaman kazanımı açısından dezavantaj içermektedir. Uygulamalarda çoğunlukla tribün ile oyun sahası arasındaki mesafenin asgari şartlarda olması istendiğinden bu çözüm de yaygın olarak kullanılmamaktadır [89, 91] (Şekil 4.39./4.40.).

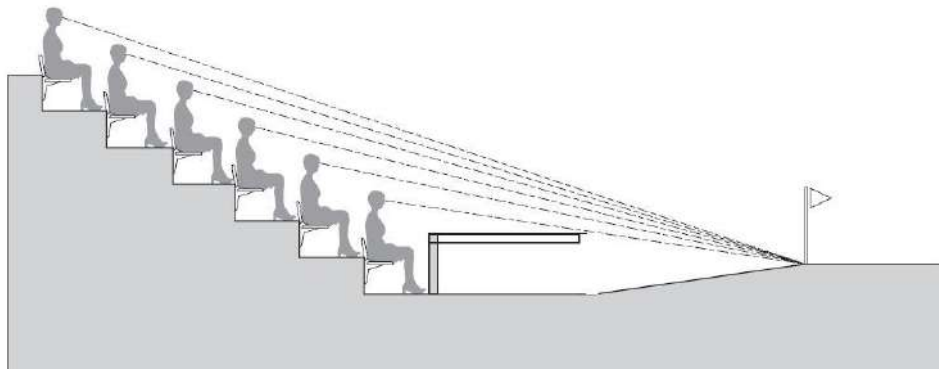
Şekil 4.39. Hendeklerin Kullanıldığı İzdiham Yönetim Uygulaması [23]

Şekil 4.40. Hendek Uygulamalarına Bir Örnek, Maracana Stadyumu, Brezilya⁹²

Yatay plaka ve tel örgüler

Tribünlere yatay pozisyonda ve sabit olarak monte edilebilen bu bariyerler genellikle sert materyallerden imal edilmektedir. Tribünler ile oyun alanı arasında geçilemeyen alanlar oluşturduğundan, caydırıcılık yöntemi hendek sistemlerle benzerlik göstermektedir. Bu plakaların yatay genişliğinin en az 1.6 m. olması gerekmektedir. Yatay pozisyonda monte edilmelerinin sebebi, müsabakalar sırasında seyircilerin seyir kalitesini etkilememektir. Fakat acil durum tahliyelerinde seyircilerin yaralanmalarına sebebiyet verebilecek yapıda oldukları için tüm kullanım sorumlulukları yerel yönetimlere devredilmiştir [89, 91] (Şekil 4.41./4.42./4.43.).

Şekil 4.41. Yatay Plaka veya Tel Örgü Uygulaması, Şematik Kesit [33]

⁹² <https://images.app.goo.gl/Le48H39cviUYGyfZ9> [Erişim: 25 Mayıs 2019].

Şekil 4.42. Yatay Tel Örgü Uygulamasına Bir Örnek [33]

Şekil 4.43. Wembley Stadyumu'nda (İngiltere) Yatay Tel Örgü Uygulaması⁹³

Bahsi geçen güvenlik sistemlerinin uygulandığı senaryolarda acil durum tahliyelerinin sağlanabilmesi için belirli aralıklarla tribünlerden oyun sahasına açılan güvenlik kapıları yapılmaktadır. Bu kapılar tribünlerde bulunan merdivenlerle aynı hizada olacak şekilde konumlandırılmaktadır. Kapıların önü reklam panoları gibi engel teşkil edecek nesnelere kapatılmamaktadır. Kapılar en az 2 m genişliğinde, tek kanatlı olarak ve kaçış yönünde açılacak şekilde tasarlanmakta ve çevresinden kolayca ayırt edilebilecek renklerde olması gerekmektedir [81, 85, 91]. Ardışık gelen herhangi iki tahliye kapısı arasında en fazla 30 m. olması istenmektedir [85] (Şekil 4.44.).

Güvenlik kapılarının, müsabakalar sırasında daima açık ve kullanıma hazır tutulması gerekmektedir [83, 85, 89, 91]. Acil durumlarda seyircilerin stadyumdan tahliyesinin hızlı ve sorunsuz şekilde gerçekleştirilmesi için farklı noktalardan stadyum dışına hareket eden

⁹³ <https://images.app.goo.gl/q4au6mQpjiSLUES48> [Erişim: 25 Mayıs 2019].

seyirci gruplarının olumsuz yoğunluklar oluşturmasını engellemek ve güzergâhlar boyunca hiçbir noktada karşılaşmalarını sağlamak gerekmektedir. Sadece acil durumlarda kullanılan kapılar ve güzergâhların başında olağan durumlarda mutlaka güvenlik görevlileri bulunmaktadır [85, 89]. Tahliye kapıları açıldıklarında sabit kalabilecek şekilde tasarlanmakta, kendiliğinden tekrar kapanmamaktadır [81]. Müsabaka olmayan günlerde izinsiz girişlerin önüne geçmek adına bu güzergâhların uzaktan kontrol edilebilen güvenlik sistemleriyle donatılması uygundur [89]. TFF S&G Komitesi talimatında ise; sahaya açılan acil çıkış kapılarının asgari gereklilikleri, stadyum içerisindeki tahliye kapı ve koridorlarının açık parlak renge boyanması gibi hususlarda FIFA ve UEFA yönergelerinde geçen standartlara uyulması gerektiği belirtilmiştir [85].

Şekil 4.44. Sakarya Stadyumu'nda Sahaya Açılan Güvenlik Kapıları⁹⁴

4.1.12 Otoparklar

Stadyum alanında proje kapsamında yapılan tüm otoparklardan öncelikli kontrol alanlarına kesintisiz erişim sağlanabilmelidir [85, 89]. Otoparklar numaralandırma, işaretleme gibi yöntemlerle kategorize edilmelidir. Otoparkların şehrin ana ulaşım yollarıyla olan bağlantıları mümkün olan en kısa mesafeler dâhilinde çözülmeli, giriş-çıkışlar araç yoğunluğunu en aza indirecek şekilde tasarlanmalıdır. [89]

Güncel FIFA standartlarına göre toplam seyirci sayısının en az %15'i kadar sayıda aracı karşılayacak kapasiteli otopark(lar) planlanmalıdır. Bu otoparkların en az %5'i stadyuma ait arazi içerisinde çözülmeli, kalan %10'luk dilimde yapılacak otoparklar stadyuma en fazla 1.500 m. uzaklıkta bulunmalı, müsabakalar esnasında dışarıdan kullanımlara kapatılarak

⁹⁴ <http://www.arkitera.com/proje/3010/sakarya-arena-stadyumu> [Erişim: 25 Mayıs 2019].

giriş-çıkışlar denetim altında tutulmalıdır. Biletli seyirci otobüslerinin park yerleri ayrılmalı ve en az 500 otobüs için yeterli alan düzenlenmelidir. Girişlerinin ve çıkışlarının birbirlerinden ayrılması gerektiğinden, ev sahibi ve konuk takımın taraftar otoparkları ayrılmalıdır [89]. Aynı şekilde; takım mensupları, basın, VIP (Protokol) ve Loca sahibi seyircilerin kullanacağı otoparkların da ayrı çözümlenmesi gerekmektedir [89, 91]. Otopark düzenleme stratejisi belirlenirken stadyum alanının yeterli gelmediği durumlarda yakın çevredeki mevcut açık veya kapalı (katlı) otoparkların kullanılabilirliği değerlendirilmelidir [89].

Polis ekip aracı, itfaiye, ambulans gibi acil servis araçlarına ve engelli seyirci araçlarına stadyumun çok yakınında veya stadyum içerisinde diğer otopark ve seyirci alanlarından ayrılmış otoparklar düzenlenmelidir. Bu otoparklardan gerektiğinde oyun sahasına kadar araç ile doğrudan geçiş sağlanabilmelidir [85, 89].

4.1.13 Umumi tuvaletler

Stadyum içerisinde seyirciler için ayrılan tuvaletler, tribünlerde erişimi kolay noktalarda çözümlenmelidir. Tuvaletlerin ortak kullanım alanları ve miktarları belirlenirken, uzun vadede stadyuma katılım gösterebilecek erkek ve kadın seyirci sayıları göz önünde bulundurulmalıdır.

FSTRR (2007), SGK (2014) ve USIR (2018) yönergelerinde tuvaletlerin miktarına bağlı standartlar detaylı bir şekilde verilmiş olsa da bu yönergelerde istenen miktarlar farklılık göstermektedir. Bu sebeple Türkiye'deki stadyumlar üzerinde yürürlüğü devam eden yönergeler içerisinde yalnızca FSTRR (2011) ve UTR (2017) yönergeleri değerlendirmeye alınmıştır.

FSTRR 2011 yönergesine göre stadyumlarda biletli seyirci kapasitesinin %120'si üzerinden (kadın ve/veya erkek seyirci sayısında müsabakalara göre olası değişiklik payı = %20; kadınlar %35, erkekler %85) [89];

- Kadın seyirci sayısının %2,8'i kadar tuvalet ve %1,4'ü kadar lavabo,
- Erkek seyirci sayısının %0,3'ü kadar tuvalet, %0,6'sı kadar lavabo ve %1,5'i kadar pisuar bulunmalıdır.

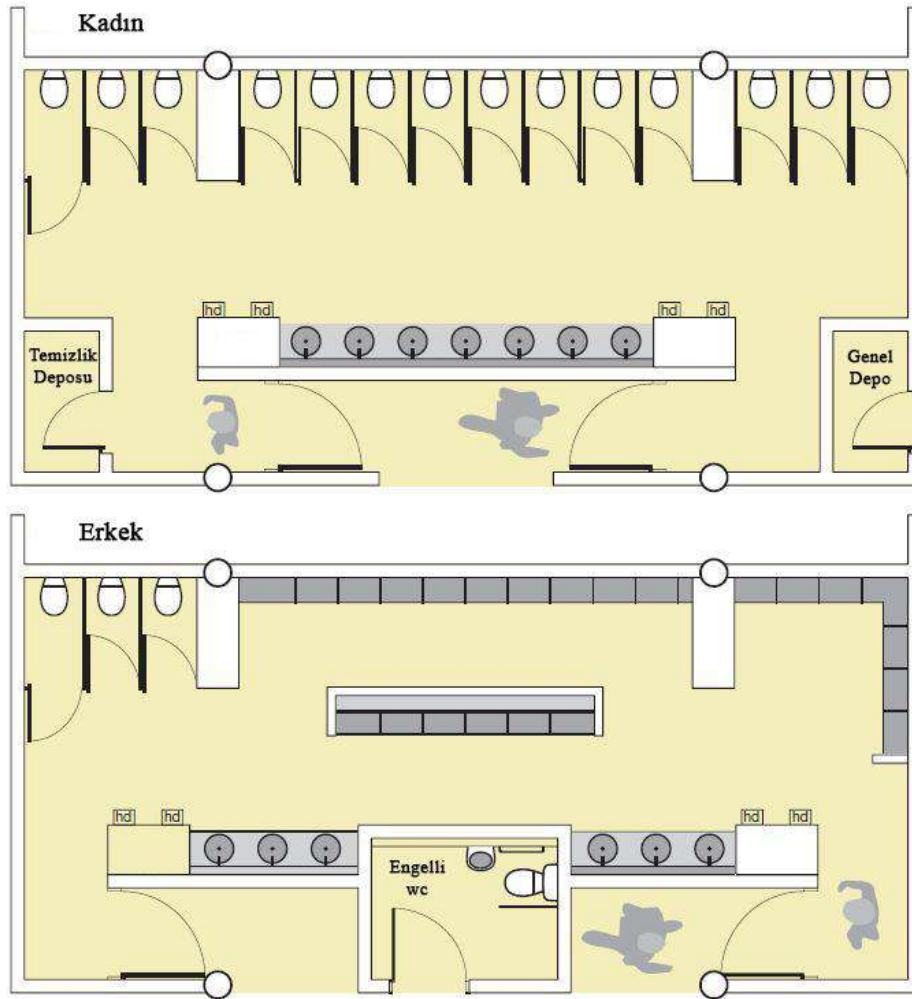
UEFA EURO 2024 Turnuva Gereklilikleri (UTR) yönergesine göre stadyumlarda biletli seyirci kapasitesinin %100'ü üzerinden (kadınlar %35, erkekler %65) [79];

- Kadın seyirci sayısının %2'si kadar tuvalet ve %0,8'i kadar lavabo,

- Erkek seyirci sayısının %0,5'i kadar tuvalet, %0,5'i kadar lavabo ve \approx %1,2'si kadar pisuar bulunmalıdır.

Stadyumların diğer bölümlerinde (VIP, Localar, Takım ve Basın Mensubu Alanları) bu miktarların artırılması gerekmektedir. Engelli seyirciler ve çocuklar için gerektiğinde özelleşmiş ek alanlar planlanmalıdır. Tuvaletlerde oluşabilecek yoğunluğu engellemek adına, giriş ve çıkışlar için kapıların geniş veya çoklu biçimde tasarlanmalıdır [89].

Söz konusu yönergelerde tuvaletlerin miktarlarına ek olarak kullanımı ve organizasyonu ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelere uyulması zorunlu olmamakla beraber, proje yüklenicileri ve stadyum işletmecileri için tavsiye niteliğinde bilgiler içermektedir. Ayrıca yönergelerde standartlarla örtüşecek şekilde örnek tuvalet çözümlerine de şematik olarak yer verilmiştir (Şekil 4.45.). Farklı kaynaklardan bu örneklerin sayısını arttırmak mümkündür.

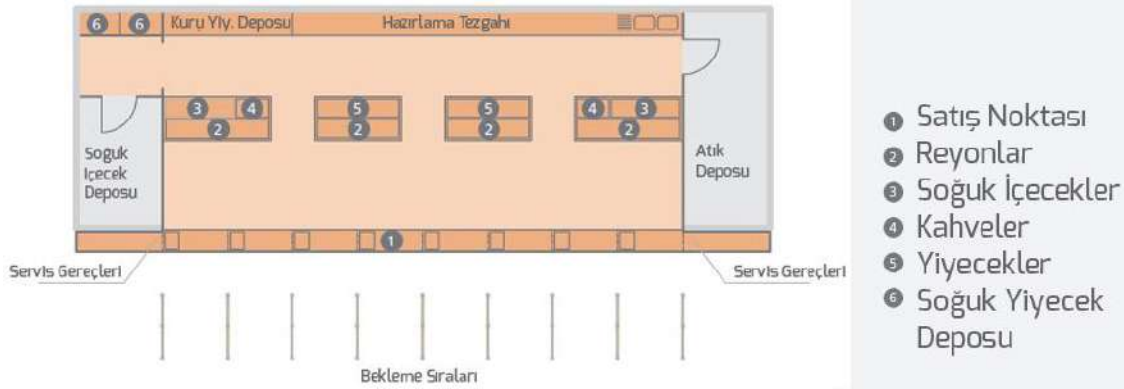

Şekil 4.45. Stadyumlarda Yönerge Verilerine Bağlı Kalarak Çözömlenen Tuvalet Örnekleri [33]

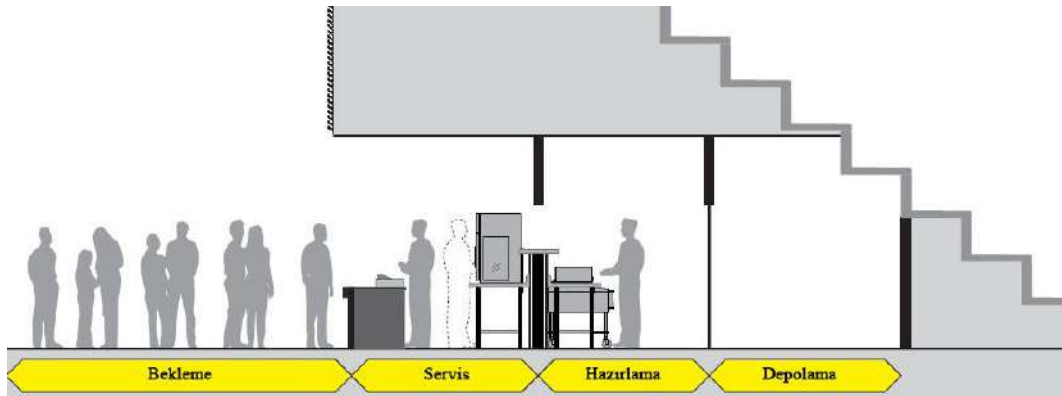
4.1.14 Büfeler ve servis alanları

Büfelerin stadyum içerisinde buldukları konum ve yakın çevresiyle ilişkisi, büfe tasarımı ve kurulum formatı ve menü tabela ve panolarının niteliği servis hızı ve kalitesini belirleyen etkenlerdendir [85, 89]. Büfeler müsabakalardan önce ortalama 1 saat ve devre aralarında yaklaşık yarım saatlik sürelerle yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple tribünlerde 250 kullanıcı için en az 1 adet büfe bulunması gereklidir. Büfelerin servis tezgâh boyları 10 m.'nin üzerinde olmalıdır (Şekil 4.46.). Büfelerde servis ve satış, hazırlama ve depolama işlevleri için toplamda 60 m² 'lik alana ihtiyaç duyulmaktadır (Şekil 4.47.). Büfelerin kullanımı sırasında tribünlerde oluşabilecek seyirci yoğunluğu engellemek adına tezgâh önünde yeterli büyüklükte alanlar bırakılması önemlidir. Ayrıca seyircilerin alışverişleri sırasında karar verme süreçlerini en aza indirmek adına rahatlıkla görülebilen şekilde satılan ürünlere dair bilgiler veren tabelalar bulunmalıdır [89].

Tribünle hizmet veren büfeler haricinde, stadyum projeleri dâhilinde restoran, kafe gibi ticaret mekânları düzenlenebilmektedir. Ayrıca uluslararası ölçekli turnuvalarda stadyum alanında seyyar yeme-içme hizmetlerine izin verilmektedir [89].

Şekil 4.46. FIFA Tarafından Yönergelere Bağlı Kalarak Hazırlanan Büfe Planı Örneği [89]

Şekil 4.47. Örnek Büfe Çözümünde Mekânsal Düzen, Şematik Kesit [33]

4.2 Anket Çalışması

4.2.1 Araştırmanın modeli

Anket çalışmasında araştırmacının olguları yalnızca gözlemleyip hiçbir değişikliğe yol açmadığı, başka bir deyişle olguları inceleyip tanımlamaya çalıştığı tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmıştır.

4.2.2 Araştırmanın varsayımları

- Seyircilerin stadyumla ilgili edindikleri izlenimleri, stadyumun yapısal özelliklerinin ve stadyumu kullanım deneyimlerinin şekillendirdiği varsayılmıştır.
- Anket çalışmasında kullanılan örneklem grubunun araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.
- Anket kapsamında kullanılmak üzere geliştirilen ölçüm aracının araştırmanın amacına hizmet ettiği varsayılmıştır.
- Örneklem grubunu oluşturan katılımcıların ölçekteki ifadeleri gerçekçi olarak ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
- Araştırma alanı olarak kullanılan stadyumun çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemine en uygun stadyumlardan biri olduğu varsayılmıştır.

4.2.3 Araştırmanın ana kitlesi ve örnekleme yöntemi

Araştırmanın evrenini Konya Büyükşehir Stadyumu'na müsabakaları izlemek üzere katılım gösteren seyirciler oluşturmaktadır. Evrenin büyüklüğünü (N) saptamak için Konya Büyükşehir Stadyumu'nun son değişiklikler ile EURO 2024 Değerlendirme Raporu ve Türkiye Adaylık dosyasında belirtilen kapasite verileri kullanılmıştır. Veride stadyumun resmi seyirci kapasitesi 36.193 olarak gösterilmiş [4, 97] ve örneklem büyüklüğünün (n) belirlenmesinde Krejcie ve Morgan (1970) [98], Baş (2005) [99] ve Keser (2006) [100] tarafından bildirilen teknikler kullanılmıştır. Buna göre aşağıda verilen formül kullanılarak örneklem büyüklüğü, n = 380 seyirci olarak belirlenmiştir.

$$n = Nt^2pq/d^2(N - 1) + t^2pq$$

Formülde bilimsel araştırma için gerekli örneklem büyüklüğünü (n) etkileyen;

α : Anlamlılık Düzeyi = 0,05,

t : α değerine göre Güven Aralığı (%95) teorik değeri = 1,96 [99],

p : Ana kütleyle temsil eden örneklemdeki kişilerin belirli bir şıkki işaretleme veya cevap verme oranı (incelenen olayın gerçekleşme oranı) , soruların tamamı cevaplandırılmadan tespit edilemediğinden minimum $p = 0,5$ [101].

q : İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı ($p + q = 1$; $p = 0.5 \Rightarrow q = 0,5$)

d : Olayın görülüş sıklığına göre (p) kabul edilen \pm örnekleme hatası = 0,05 [99] olarak alınmıştır.

4.2.4 Ölçeğin sınırlılıkları

Araştırma 2018-2019 sezonunda Konyaspor kulübünün Konya Büyükşehir Stadyumu'nda yaptığı üç futbol müsabakası ile sınırlıdır. Bunlar Konyaspor'un sırasıyla Yeni Malatya (10.02.2019), Kayserispor (24.02.2019) ve Göztepe (03.03.2019) takımlarıyla yaptığı karşılaşmalardır.

Çalışmanın amacında sebepleri belirtildiği üzere araştırma yalnızca stadyumun biletli seyircileri kapsamında yapılmıştır. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda biletli seyircilere hizmet veren 8 farklı tribün bulunmaktadır. Bunlar stadyumun 4 tarafında uzanmakta ve 2 farklı kattan oluşmaktadır. Örneklemenin zorluğu, zaman ve mali kısıtlılıklar sebebiyle ölçek stadyumun doğu alt, doğu üst, güney üst, batı alt ve kuzey üst tribünlerinde uygulanmıştır (Şekil 4.48.). Tribünlerin seçiminde mekânsal özellikleri bakımından stadyumun tamamının temsil edilmesi gerekliliği göz önünde bulundurulmuştur.

Şekil 4.48. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Ölçeğin Uygulandığı Tribünler

Söz konusu tribünlerde araştırmanın örneklemini oluşturan 380 seyirciye ölçek formlarının hangi oranda dağıtılması gerektiğini saptamak için Konyaspor - Antalyaspor (27.01.2019) karşılaşmasında her bir tribüne giriş yapmış seyirci sayısını gösteren temsilci raporu kullanılmıştır. Anket çalışmasının uygulandığı müsabakalardan 2 hafta önce yapılan bu karşılaşmanın belirleyici etmen olarak seçilmesinde, hava şartları ve takımın başarı durumu gibi seyircilerin stadyuma katılım düzeyini veya tribün tercihini etkileyen dönemsel değişikliklerin minimize edilmesi amaçlanmıştır. Tablo 4.4.'de stadyumun doğu alt, doğu üst, güney üst, batı alt ve kuzey üst tribünlerini kullanan seyirci sayıları ve buna göre belirlenen gerekli ölçek formu adedi gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Araştırma Kapsamındaki Tribünlerde Seyirci Sayısı* ve Ölçek Formu Adedi

Tribün Adı	Seyirci Sayısı (x)	Gerekli Ölçek Formu Adedi ($x/y*380 \approx$)
Batı Alt	973	30
Güney Üst	4.162	123
Doğu Üst	1.561	46
Doğu Alt	2.881	85
Kuzey Üst	3.329	96
Toplam	12.906 (y)	380

* Konyaspor-Antalyaspor karşılaşması temsilci raporu verileridir.

4.2.5 Ölçeğin pilot çalışması

Araştırma ölçeğinde yer alacak maddelerin karşılaştırılmasına ve düzenlenmesine katkı sağlaması amacıyla hedeflenen evreni temsil eden grup üzerinde pilot çalışma yapılmıştır. Bunun için Konya Büyükşehir Stadyumu'nda bahsi geçen Konyaspor-Antalyaspor karşılaşması sırasında stadyum çevresinden ve tribünlerden tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 50 kişiye anket formları dağıtılmış, bunlardan 39 tanesi dönmüş ve 30 tanesi ise geçerli olarak değerlendirilmiştir. Bilimsel araştırmalarda geçerli kabul edilen [102,103] bu temsili hacmin ölçek formunu geliştirmek amacıyla stadyuma ve anket formuna yönelik fikirlerini sorgulayan açık uçlu bir soruya da yer verilmiş, katılımcıların bir kısmıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bunlar sonucunda araştırmanın örneklemini, bir üst başlıkta da belirtildiği üzere şekillendirilmiştir. Ayrıca pilot çalışmada yer alan her maddenin amaca hizmet etme durumları (geçerliliğe sahip olmaları) madde ölçek korelasyonlarına bakılarak test edilmiştir. Testlerde her bir maddenin yeterli korelasyon düzeyine sahip olduğu görülmüş ve açık uçlu soru ölçekten çıkarılarak form son haline getirilmiştir.

4.2.6 Ölçeğin güvenirlik analizi

Pilot çalışmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda genel ölçek ve ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha) Tablo 4.5.'de verilmiştir. Genellikle Likert tipi ölçeklerde kullanılan ve bir güvenirlik ölçütü olan Cronbach Alpha katsayısı ölçekte bulunan maddelerin homojen yapısını sorgulamak için kullanılmaktadır. Cronbach Alpha katsayısının yüksek olduğu ölçeklerin birbiriyle tutarlı maddelerden oluştuğu söylenebilmektedir [100]. Araştırmalarda α katsayısı her bir madde için ayrı ayrı hesaplanabildiği gibi tüm ölçeğe ait ortalama bir α değeri de belirlenebilir. Literatürde bir ölçeğin toplam α değerinin farklı yaklaşımlarla ele alındığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda bu değer, 0,7 ila 0,9 arasında “iyi”, 0,9’dan yüksek olduğu durumlarda “mükemmel” olarak kabul edilirken [101], bazı çalışmalarda ise 0,81 ila 1,00 arasında “yüksek güvenirlikli” olarak değerlendirilir [104, 105]. Genel kabul, ölçeğin toplam α katsayısının 0,70’in üzerinde olması gerektiğidir [106].

Araştırmanın pilot çalışmasında genel ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0,841 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.5.). Böylelikle ölçeğin α katsayısının 0,70’in üzerinde olduğu ve “yüksek güvenirlikli” olarak değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.5. Pilot Çalışmanın Genel Ölçeği Ve Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları

	İç Tutarlılık Katsayısı (α)
Stadyumun Konumu, Ulaşımı Ve Kapasitesi	0,746
Yapı Yerleşimi	0,747
Servis Mekânları Ve Genel Sirkülasyon	0,786
Seyir Alanları Ve Oturma Donatıları	0,797
Acil Durumlar Ve Tahliye Politikaları	0,785
Toplam	0,841

4.2.7 Verilerin toplanması ve analizi

Çalışmada kullanılacak ölçek araştırmacı ve 4 yardımcı öğrenci tarafından bahsi geçen müsabakaların başlamasından yaklaşık 1 saat öncesinden itibaren tribünlerde bulunan seyircilere dağıtılmış ve müsabakadan hemen önce toplanmıştır. Form üzerinde anketin nasıl ve neden doldurulduğuna ilişkin bilgilerin yer almasına rağmen araştırmacı ve yardımcıları tarafından ankete katılan seyircilere gerekli bilgiler sözlü olarak da verilmiştir. Ölçeğin uygulandığı tribünlere göre verilen, alınan ve geçerli kabul edilen ölçek formlarının adedi Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Ölçeğin Uygulandığı Tribünlere Göre Verilen, Alınan ve Geçerli Form Adedi

Tribün	Ölçek Formu Adedi		
	Verilen	Alınan	Geçerli
Batı Alt	40	35	31
Güney Üst	150	145	125
Doğu Üst	70	62	48
Doğu Alt	130	119	85
Kuzey Üst	140	127	98
Toplam	530	488	387

Çalışmada, literatür taraması ve yapılan pilot çalışma sonucunda veri toplayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek formu iki bölümden oluşmaktadır. Toplamda on maddeden oluşan birinci bölümde örneklem dâhilindeki seyircilerin demografik, sosyal ve ekonomik durumlarını belirleyici bağımsız değişkenlerin yanı sıra Konya’da yapılan futbol müsabakalarını ne kadar zamandır stadyumda izledikleri ve Konya’ya yeni stadyumun kazandırılmasının katılım düzeylerini nasıl etkilediği ölçülmüştür. Bunların yanında müsabakaları izlemek üzere stadyuma hangi sıklıkla katılım gösterdikleri ve tribünlerin görüş düzeyi gibi konularda daha keskin veri elde etmek amacıyla müsabakayı tribünün hangi bölümünden (Şekil 4.49.) izledikleri sorulmuştur. İkinci bölümde ise seyircilerin görüşlerini etkileyebilecek; 6’sı stadyumun konumu, ulaşımı ve kapasitesi, 3’ü yapı yerleşimi, 13’ü servis mekânları ve genel sirkülasyonu, 5’i seyir alanları ve oturma donatıları ile 2’si acil durumlar ve tahliye politikalarıyla ilgili toplamda 29 maddelik kapalı uçlu değişkenlere yer verilmiştir. Formun ikinci bölümünde yer alan her bir değişken beşli Likert Ölçeği kullanılarak (1 = “kesinlikle katılıyorum”, 2 = “katılıyorum”, 3 = “kararsızım”, 4 = “katılmıyorum”, 5 = “kesinlikle katılmıyorum”) değerlendirilmiştir.

Şekil 4.49. Ölçeğin Uygulandığı Tribünlerin Alt Bölümleri

Anket verilerine ilişkin istatistiksel analizler için *SPSS Version 20 for Windows* programı kullanılmıştır. Demografik verilerin çözümü için betimsel (descriptive) analiz yöntemlerinden frekans uygulanmıştır. Bütün katılımcılar için stadyuma dair verdikleri cevaplar esas alınarak ortalama bir değer elde edilmiştir. Değerlendirmelerin ortalamalar üzerinden yapılmasıyla istatistiksel olarak daha sağlıklı sonuçlar elde etmek hedeflenmiştir. Ortalamalar seyircilerin stadyuma ilişkin genel görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Likert tipi ölçeğin aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında derecelendirme ölçeği için;

$$\text{Aralık Genişliği} = \frac{\text{Dizi Genişliği}}{\text{Yapılacak Grup Sayısı}}$$

Formülünden yararlanılarak [107], puan aralıkları $4 / 5 = 0,80$ olacak şekilde belirlenmiştir. Buna göre oluşturulan puan aralıkları Tablo 4.7.'de gösterilmiştir. Ölçekte verilen sorular stadyum hakkında olumlu yargılar içerdiğinden katılımcıların verdiği cevapların puanı 1'e yaklaştıkça edindikleri izlenimlerin olumlu veya memnuniyet derecelerinin yüksek olduğu sonucuna varılabilmektedir. Verilen cevapların puanı 5'e yaklaştıkça seyircilerin görüşleri olumsuz yönde eğilim göstermektedir.⁹⁵

Tablo 4.7. Beşli Likert Tipi Ölçeğin Puan Aralıkları

Ağırlık	Seçenekler	Sınır	Olumluluk Derecesi
1	Kesinlikle katılıyorum	1,00 - 1,80	↑ Daha Yüksek
2	Katılıyorum	1,81 - 2,60	
3	Kararsızım	2,61 - 3,40	
4	Katılmıyorum	3,41 - 4,20	↓ Daha Düşük
5	Kesinlikle katılmıyorum	4,21 - 5,00	

Ölçeğin uygulandığı seyircilerin stadyuma dair görüşlerindeki olası farklılıkları çözümlenmek amacıyla 3 farklı kategoride aritmetik ortalamalar üzerinden karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu kategoriler sırasıyla stadyum genelini, Şekil 4.48.'de gösterilen tribünlerden her birini ve Şekil 4.49.'da gösterilen her bir tribün bölümünü kapsamaktadır. Kuzey üst tribününün D bölümü müsabakalarda güvenlik gerekçesiyle kapatıldığından ölçek uygulanmamıştır. Ölçekte verilen karşılaştırma gruplarının analizleri doğrultusunda oluşturulan soru dağılımları Tablo 4.8.'de gösterilmiştir.

⁹⁵ Ölçeğin 7. sorusu (*Gündüz saatlerinde düzenlenen müsabakalarda, tribüne gelen güneş ışığı seyir zevkini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.*) olumsuz yargı içerdiğinden ortalamalar üzerinden analizi karşıt yönlü olarak yapılmıştır.

Tablo 4.8. Karşılaştırma Gruplarının Analizleri Doğrultusunda Oluşturulan Soru Dağılımları

Kategori	Soru Numarası
Stadyum Geneli	1,2,3,4,5,6,10,11,12,28,29
Tribünler	13,14,15,16,17,18,19,21,22,23,24,25,26,27
Tribün Bölümleri	7,8,9,20

Bir sonraki bölümde ankete katılan seyirciler nerede ikamet ettiklerine, stadyumlara ne sıklıkla geldiklerine ve futbol müsabakalarını ne kadar zamandır stadyumda izlediklerine göre gruplandırılmıştır. Grupların ölçek genelinde ve alt boyutlarında stadyuma karşı edindikleri genel izlenimler frekans ve aritmetik ortalamalar ile karşılaştırılmış ve grupları oluşturan bu değişkenlerin seyirci izlenimi üzerindeki olası etkileri tartışılmıştır.

Seyircilerin eğitim durumu ve aylık ortalama gelir durumu değişkenlerine göre tribün tercihlerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek amacıyla da parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (anova) uygulanmıştır. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post Hoc analizlerinden Tukey HSD testi yapılmıştır. Ayrıca söz konusu değişkenler için betimsel (descriptive) analiz yöntemlerinden olan çapraz tablo (cross tabs) uygulanmıştır. Çapraz tablolarda verilen yüzdeler üzerinden çıkarımlar yapılmıştır. Katılımcıların eğitim durumlarına bağlı anova testinin hipotezleri aşağıdaki gibidir;

- h_0 = “Seyircilerin eğitim durumu ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.”
- h = “Seyircilerin eğitim durumu ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.”

Katılımcıların aylık gelir durumlarına bağlı anova testinin hipotezleri ise şu şekildedir;

- h_0 = “Seyircilerin aylık ortalama gelir durumu ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.”
- h = “Seyircilerin aylık ortalama gelir durumu ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.”

5. BULGULAR; KONYA BÜYÜKŞEHİR STADYUMU ANALİZİ

5.1 Mekânsal Analiz Çalışmasına Dayalı Bulgular

Bu bölümde stadyumlara dair çalışmanın materyalinde bahsedilen usul ve esaslar üzerinden Konya Büyükşehir Stadyumu'nun mekânsal analiz bulguları açıklanmıştır. Söz konusu bulgulara stadyum geneline ve çalışma kapsamındaki tribünlere ilişkin olarak iki farklı aşamada yer verilmiştir.

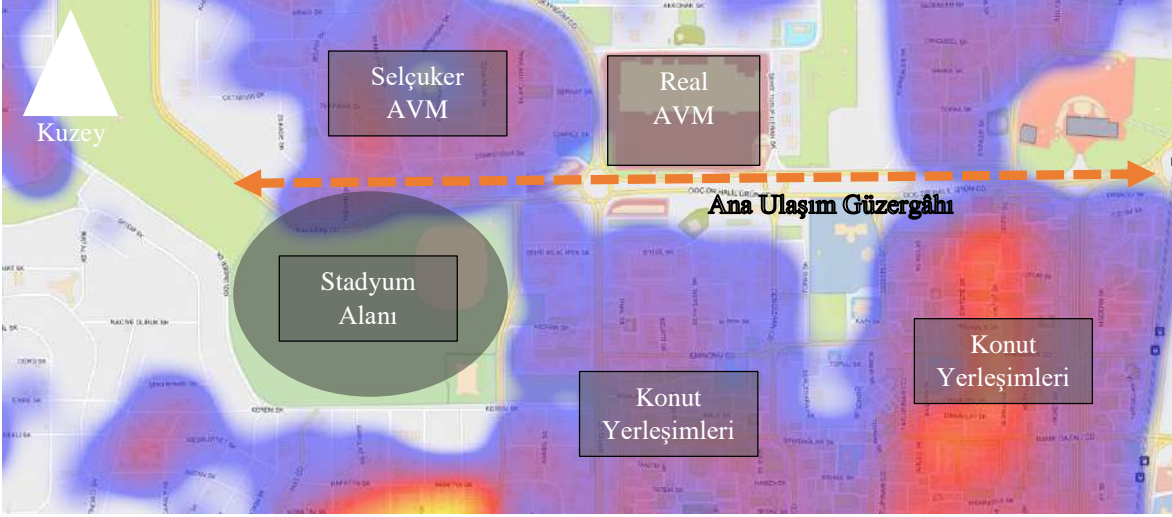
5.1.1 Stadyum geneline ilişkin bulgular

Stadyum geneline ilişkin bulgular; yer seçimi ve ulaşım, bölgeleme sistemi ve giriş-çıkış düzenlemeleri, iç çeperde mekânsal kurgu, pano ve işaretlendirme uygulamaları, seyirci görüş mesafeleri, oturma donatıları, izdiham yönetimi, otoparklar ve yapı üst örtüsü olmak üzere toplamda 9 başlık altında paylaşılmıştır.

5.1.1.1 Yer seçimi ve ulaşım a ait veriler

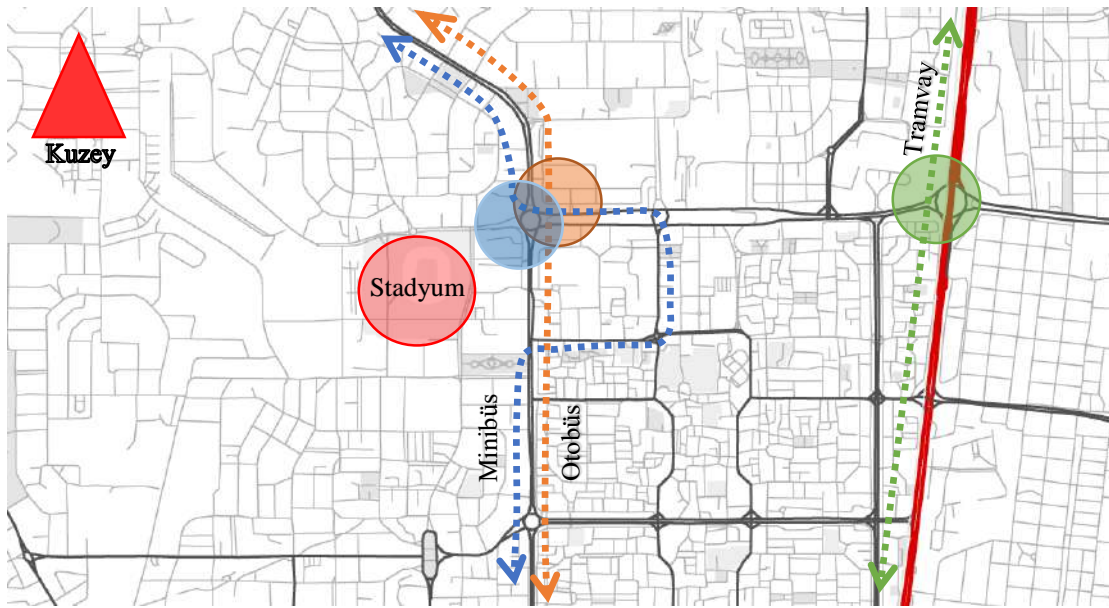
Konya Büyükşehir Stadyumu kent merkezinin 9 km. kuzeyinde, Selçuklu ilçesinin Parsana mahallesi sınırları içerisinde 29137 ada ve 9 numaralı parsel üzerinde bulunmaktadır. Konya Nazım İmar Planında geçen, yaklaşık 400.000 m² büyüklüğünde spor alanı niteliğindeki arsa üzerine kurulu kompleksin⁹⁶ yakın çevresinde konut yerleşimleri yoğunluk göstermektedir. Konut yoğunluğuna ait değerleri yansıtan görsel şekil 5.1.'de verilmiştir. Görsel üzerinde sarı renkli bölgeler yoğun konut yerleşimlerini göstermektedir. Sarıdan mavi renge kadar değişiklik gösteren bölgelerde ise konut yoğunluğu azalmaktadır. Buna göre, stadyum çevresinde konutlara ayrılan alanlar ağırlıkta olup, stadyumun doğusunda kentin en önemli ulaşım arterlerinden biri olan İstanbul çevre yoluna yaklaştıkça konut yoğunluğunda artış gözlemlenmiştir. Caddenin diğer tarafında aks boyunca merkeze kadar uzanan sanayi bölgeleri bulunmaktadır. Ayrıca konutlardaki kullanıcı profilinden doğan gereksinimler doğrultusunda başta Real AVM ve Selçuker AVM olmak üzere stadyuma oldukça yakın konumda çok sayıda ticaret birimleri bulunmaktadır (Şekil 5.1.).

⁹⁶ Konya Kent Bilgi Sistemi verisidir. <https://kentrehberi.konya.bel.tr/> [Erişim: 29 Mayıs 2019].

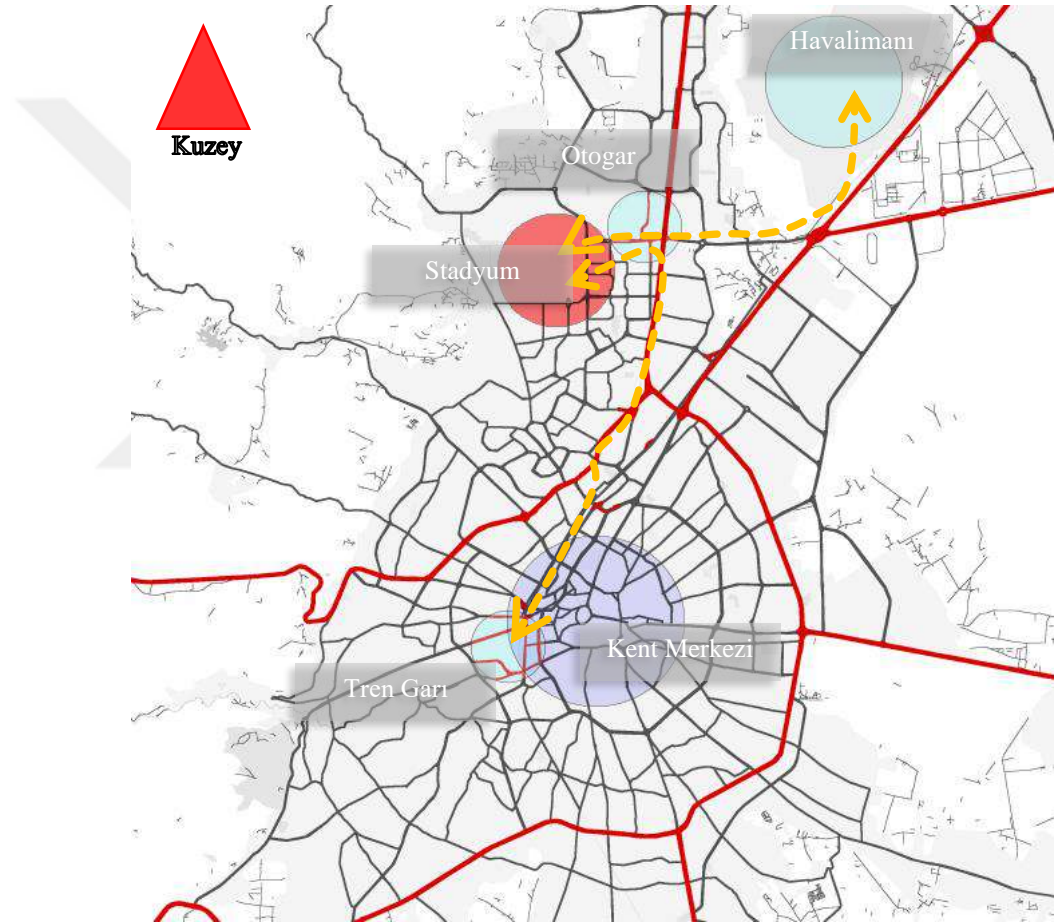
Şekil 5.1. Stadyum Alanı Çevresindeki Konut Dokusu Yoğunluk Analizi ve Ticaret Birimleri

Stadyum alanının kent merkezi ile ilişkisi irdelendiğinde yarı-kentsel alanlar içerisinde bulunduğu söylenebilmektedir. Nitekim stadyumun kuzey, doğu ve güney taraflarında yoğun bir kentsel doku bulunmasına rağmen batı tarafında oldukça seyrek bir yerleşim bulunmaktadır. Bunun yanında kent içi ve dışı ulaşım imkânları bakımından stadyumun erişilebilirlik düzeyi oldukça yüksektir. Kentin farklı noktalarından stadyuma toplu ulaşım bazında tramvay, otobüs ve minibüs ile ulaşılabilir. Toplu ulaşım ağları üzerinde stadyuma en yakın durak ve istasyonlar baz alındığında otobüs ve minibüs hatları 50 m.'ye kadar yaklaşabilmesine rağmen tramvayın yaklaşık 2 km.'lik yürüme mesafesinde olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.2.). Öte yandan taşıma kapasitesi ve sefer sıklığı yönüyle tramvay kullanımı daha yaygındır.

Şekil 5.2. Stadyumun Konumu ve Bağlantılı Olduğu Kent İçi Toplu Taşıma Güzergâhları

Konya'ya aralarında İstanbul ve Ankara'nın da bulunduğu farklı kentlerden hızlı tren vasıtasıyla ulaşım sağlanabilmektedir. Konya tren garı, stadyumun yaklaşık 11 km. güneyinde ve kent merkezine yakın bir konumda bulunmaktadır. Tren garından stadyuma farklı toplu ulaşım seçenekleriyle aktarmalı olarak ulaşılabilir. Konya havalimanı ise stadyumun yaklaşık 8 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır. Havalimanından kent merkezine stadyuma yakın bazı noktalara özel servislerle erişilebilmektedir. Türkiye'nin neredeyse tüm kentlerinden şehirlerarası otobüsler ile ulaşılabilir. Konya Otobüs Terminali stadyuma 2 km. mesafede bulunmaktadır. Stadyuma kadar yaya olarak veya toplu ulaşım vasıtasıyla erişim sağlanabilmektedir (Şekil 5.3.).

Şekil 5.3. Konya Kent Merkezi ve Kent Dışı Ulaşım Noktalarının Stadyum İle Entegrasyonu

Stadyum alanını çevreleyen taşıt yolları, stadyumun kapasitesinden kaynaklanabilecek yoğunluk artışını karşılamak amacıyla genişletilmiştir. Genişletme çalışmaları kapsamında stadyumun kuzeyinden geçen Kaletaş Caddesi'nin genişliği 20 metreden, doğuda Edipoğlu Caddesi, güneyde Kerem sokak ve batıda Gülümser sokak ise 13 metreden yaklaşık 35 metreye kadar arttırılmıştır. Genişletilen yollar, kent ana ulaşım arterlerine bağlanarak devam etmektedir (Şekil 5.4./5.5.).

Şekil 5.4. 2013 Yılında Stadyumun Çevresindeki Taşıt Yollarının Kuşbakışı Görünümü ⁹⁶

Şekil 5.5. Stadyum Projesi Tamamlandıktan Sonra Çevredeki Taşıt Yollarının Kuşbakışı Görünümü ⁹⁶

Konya Büyükşehir Stadyumu'nun çevredeki konut yerleşimleriyle arasında doğal veya yapay herhangi bir engelleyici unsur bulunmamasından ötürü etkinlik günlerinde oluşabilecek gürültülerin yapı çeperinde rahatsızlıklara yol açabileceği görülmektedir. Aralarında yalnızca Kalelaş ve Edipoğlu caddeleri bulunan yerleşimlerin stadyuma olan uzaklığı yaklaşık 60 m. 'dir. Ancak aydınlatma sistemleri için bu durum geçerli değildir. Öyle ki, yapının örtü sisteminin altına entegre edilen aydınlatmalar ile, hem oyun sahasını etkili bir şekilde aydınlatılabilmekte, hem de FSTRR yönergesinde belirtilen tavsiye niteliğindeki çözüm doğrultusunda⁹⁷ çevreye yayılan ışık kirliliğinin önüne geçildiği söylenebilmektedir (Şekil 5.6.).

⁹⁷ İlgili çözüm için bkz. s.77, şekil 4.4.

Şekil 5.6. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Aydınlatma Sistemleri ve Çevreye Olan Etkisi⁹⁸

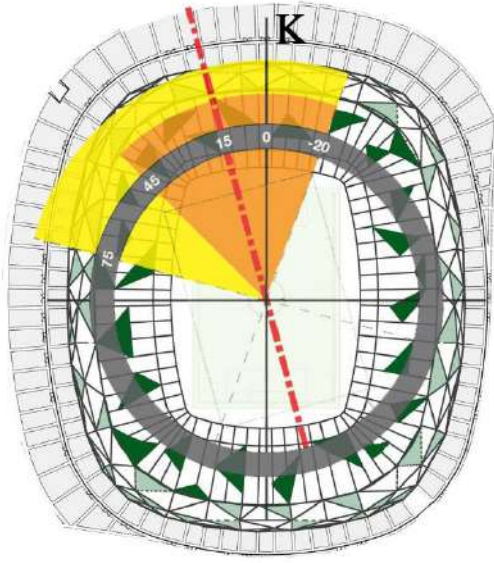
5.1.1.2 Yapı yönelimine ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu, bulunduğu alana yerleşimi itibariyle kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta ve güneşlenme için 'en iyi aralıkta' yer almaktadır. Ancak 'en iyi yönelim açısı' olan 15° üzerinde değildir. (Şekil 5.7.). Stadyumun konumuna göre gün boyunca kuzey, batı ve doğu tribünleri kısmen güneş alırken, yönelimi ve üst örtü sebebiyle güney tribünleri ve sahanın güney tarafındaki bir bölümü çoğunlukla güneş almamaktadır (Şekil 5.7.). Dolayısıyla doğal çim örtülü oyun sahasında çimlerin sağlıklı bir şekilde yetiştirilebilmesi için ek yöntemlere ve sistemlere ihtiyaç duyulmuştur. Aynı sebepten kaynaklı olarak kuzey tribünlerinin arkasında bulunan sirkülasyon alanları da gün ışığından yararlanma konusunda zayıf kalmaktadır.

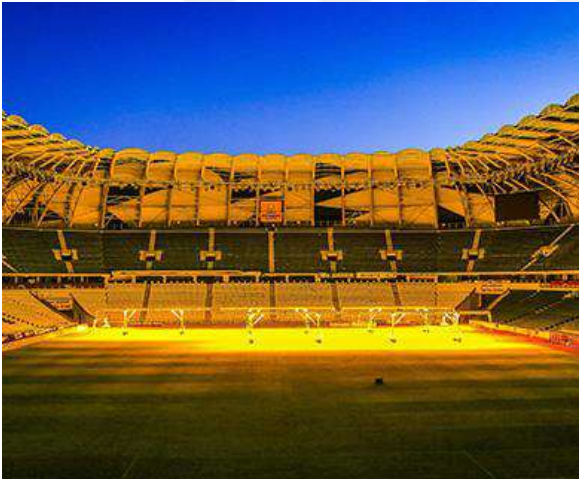
Stadyumun kullanılmaya başlamasından sonra oyun sahasının çimlerinin bu durumdan olumsuz şekilde etkilendiği tespit edilmiştir. Ancak soruna yaygın olarak kullanılan bir çözüm getirilmiştir. Buna göre, az güneş ışığı alan ve kökleşme sürecinde yeteri kadar uzamayan çimlerin olduğu bölgeler tespit edilerek, bu bölgelere suni güneş ışığı üreten paneller ile bazı günlerde ışıklandırma yapılmaktadır (Şekil 5.8.). 80 ila 400 m² alanı aydınlatabilen iki tip ve toplamda yedi adet panelin kullanıldığı stadyumda, alınan bilgilere göre müsabaka günlerinde dahi yapay güneş ışığı verme işlemi uygulanmaktadır.⁹⁹

⁹⁸ <https://www.yeniakit.com.tr/foto-galeri/iste-2024-avrupa-sampiyonasina-aday-stadlar-15236> [Ziyaret Tarihi: 29 Mart 2019].

⁹⁹ <http://www.yenimeram.com.tr/zemine-super-bakim-89307.htm> [Ziyaret Tarihi: 29 Mart 2019].

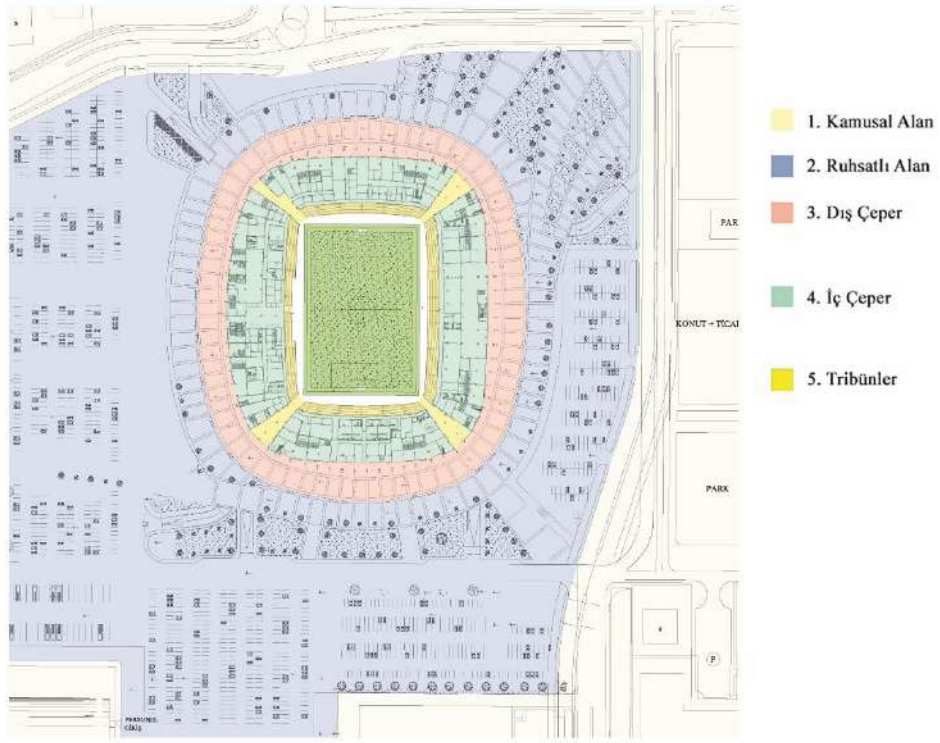
Şekil 5.7. Konya Büyükşehir Stadyumu Yapı Yönelimi (solda) ve Güneşlenme Durumu (sağda)⁹⁶

Şekil 5.8. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Güneş Panelleri Uygulaması (solda)⁹⁸ ve Panellerin Görünümü (sağda)

5.1.1.3 Bölgeleme sistemi ve giriş-çıkış düzenlemelerine ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu'nda FIFA'nın şart koştuğu bölgeleme sistemine uyulmaktadır. Stadyum yerleşimi içerisinde ziyaretçileri ilk olarak düzenlenmiş peyzaj alanı karşılamaktadır. Yönergelerin literatüründe 'ruhsatlı alan (exclusive zone)' olarak tanımlanan bu bölgede (Şekil 5.9./5.10.) etkinlikler için güvenlik personelleri görevlendirilmektedir. Güvenlik personellerinin öncelikli kontrol (preliminary check) prosedürlerini yerine getirdiği alanda bilet gişeleri ve Konya Store mağazası da bulunmaktadır (Şekil 5.11.).

Şekil 5.9. Konya Büyükşehir Stadyumu'nun Bölgeleme Sistemi

Şekil 5.10. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Ruhsatlı Alan ve Çevre Kamusal Alanları

Şekil 5.11. Ruhsatlı Alan İçerisinde Bilet Gişeleri ve Mağaza(lar)dan Bir Görünüm

Ruhsatlı alandan sonra gelen dış çeper (outer perimeter) alanları yönergeler doğrultusunda yaklaşık 2.5 m. yüksekliğindeki metal çitlerle kapatılmıştır. Bu alanlara girişler sırasında güvenlik personelleri tarafından üst aramaları yapılmaktadır (Şekil 5.12.). Özel kullanımlar için ayrılmış girişler (loca, basın, protokol, engelli seyirci gibi.) haricinde stadyumda her bir tribün için dış çepere açılan 2 farklı kontrol noktası bulunmaktadır. Stadyumun batı cephesine açılan konuk takım seyirci girişiyle beraber biletli seyirciler için toplam 17 giriş bulunmaktadır. Girişler ikişerli gruplar halinde 9 farklı tribüne (konuk takım seyirci girişi 1 adet) açılmaktadır (Şekil 5.13.).

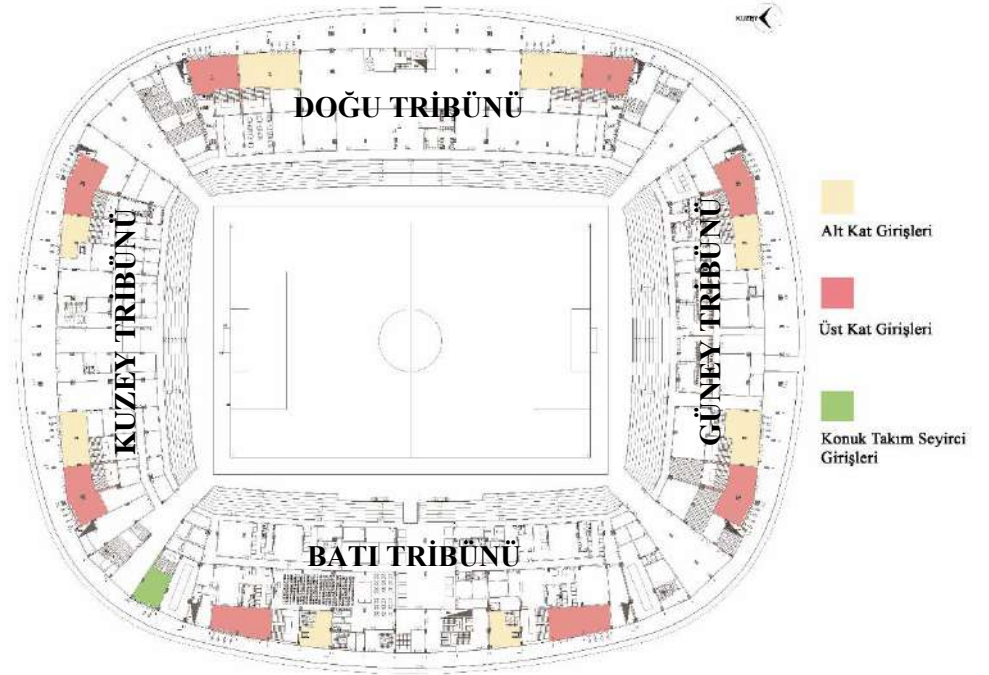

Şekil 5.12. Kuzey Alt Tribününde Dış Çeper Girişleri (1.Kontrol Noktaları) ve Metal Çitler

Dış çeperden iç çepere (inner perimeter) açılan turnikelerin boyutları standart olmasına karşın yoğunlukları tribünlere göre değişim göstermektedir. UEFA standartlarına göre yoğunluğu engellemek adına tribünlerde her 500 ila 660 seyirci için 1 turnike bulunması gerekmektedir. Bu doğrultuda turnike sayılarının temsilci raporunda gösterilen resmi kapasiteleri karşılama durumları çalışma kapsamına giren tribünlerde analiz edilmiştir. Buna göre;

- 3797 seyirci kapasiteli *batı alt* tribününde turnike sistemi yerine 2 adet standart giriş bulunmaktadır. Giriş kapılarının açıldığı hollerde bulunan merdiven ve asansörler aracılığıyla tribünlere erişim sağlanmaktadır (Şekil 5.14.). Turnike sisteminin bulunmamasından ötürü turnike başına düşen seyirci sayısı bulunamamıştır.
- 5116 seyirci kapasiteli *kuzey üst* tribününde ise 8 turnike bulunmaktadır (Şekil 5.15.) Böylece kuzey üst tribününde turnike başına yaklaşık 640 kişi düşmektedir ve yönergelerin asgari şartlarını sağlamaktadır ($640 < 500$ ila 660).

- 4269 seyirci kapasiteli *doğu alt* tribününde de 8 turnike bulunmaktadır. Bu durumda turnike başına düşen seyirci sayısı yaklaşık 534'dür ve asgari yönerge şartları sağlanmaktadır ($534 < 500$ ila 660).
- 5841 seyirci kapasiteli *doğu üst* tribününde 8 adet turnike bulunmaktadır. Böylece doğu üst tribününde turnike başına yaklaşık 730 kişi düşmektedir. Bu düzey yönergelerin asgari şartlarının 70 kişi üzerindedir ($730 \neq 500$ ila 660).
- 7307 seyirci kapasiteli *güney üst* tribününde de 8 turnike bulunmaktadır. Bu durumda turnike başına düşen seyirci sayısı yaklaşık 914'dür ve bu değer asgari yönerge şartlarının oldukça üzerindedir ($914 \neq 500$ ila 660).

Şekil 5.13. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribünlere Göre Ayrılan Girişler

Şekil 5.14. Batı Alt Tribünü Giriş Holü, Asansör ve Merdivenleri

Şekil 5.15. Kuzey Üst Tribünü Turnikeleri Stadyum İçinden (sağda) ve Dışından (solda) Görünümü

Seyircilerin 1. kontrol noktaları ile tribünler arasındaki sirkülasyonları sırasında giriş-çıkış kapıları, turnikeler, merdivenler ve tribün fuayelerini kullanmaktadırlar. Stadyumda düzenlenen müsabakaların büyük bir yoğunluğundaki seyirci katılım oranı stadyumun toplam kapasitesinin altında olduğundan yapının söz konusu bölümlerindeki yoğunluk kısmen azalmaktadır. Mekânsal analiz çalışması sırasında yapılan gözlemlerde en yüksek yoğunluğun etkinlikler sonrası 1. kontrol kapılarından çıkışlar sırasında olduğu görülmüştür (Şekil 5.16.). Müsabakaların devre aralarında tribünlerin fuayelerinde de yoğunluk olmaktadır (Şekil 5.17.). Etkinlik sonrasında tribünlerden çıkış kapılarına açılan merdivenlerde ise yoğunluktan doğabilecek duraksamalar olmamaktadır ancak sirkülasyon hızı oldukça düşüktür.

Şekil 5.16. Etkinlik Sonrasında 1. Kontrol Noktalarındaki Seyirci Yoğunluğu

Şekil 5.17. Devre Aralarında Tribün Fuayelerinde Seyirci Yoğunluğu

5.1.1.4 İç çeperde (inner perimeter) mekânsal kurguya ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu'nda yönergelere bağlı kalarak kuzey, güney, doğu ve batı ana bölümlendirmeleri altında;

- Üst ve alt tribünler,
- Ev sahibi ve konuk takım seyirci tribünleri,
- Protokol, loca, basın ve engelli seyirci tribünleri olarak karma bölümlere de yer verilmiştir (Şekil 5.18.)

Şekil 5.18. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribün Bölümlendirmeleri

Stadyumun geneline hâkim olan 'alt' ve 'üst' tribün bölümlerin seyirci kapasiteleri yaklaşık 3500 ila 7500 arasında değişmektedir. Konuk takım seyirci tribününün kapasitesi ise 2200'dür ve toplam kapasitenin %5'ini karşılamaktadır (Şekil 5.19.). Sirkülasyon alanlarından tribünlere açılan geçitler ile tek cephede bulunan tribünler birden fazla bölüme

ayrılmıştır. Böylelikle seyircilerin kendilerine ait koltukları bulmalarında kolaylık sağlanmaktadır. Engelli seyircilere ait alanlar ise kuzey alt ve güney alt tribünlerinde bulunmaktadır. Stadyum içerisindeki her bir bölümde wc, revir, büfe ve asayiş birimine rastlanmaktadır. Stadyumun aynı katında bulunan bitişik tribünler arasında yönerge verileri gözetilerek metal çitlerle sınırlandırılmıştır (Şekil 5.19.).

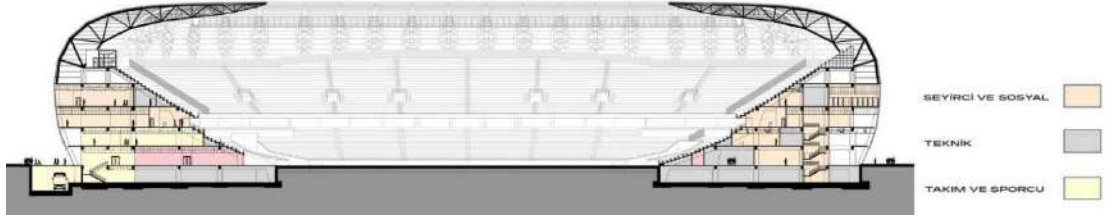

Şekil 5.19. Konuk Takım Seyirci Tribünü Saha İçerisinden Görünümü

Şekil 5.20. Güney Üst ile Doğu Üst Tribünleri Arasındaki Metal Çitler

Protokol, basın görevlileri ve takım mensupları için ayrılan mekânların tamamı batı tribününde çözümlenmiştir. Batı ve doğu tribünlerinin +8.95 kotunda ise localar ve bu localara bağlı servis mekânları bulunmaktadır. Bu mekânların zemin kattan dışarıya açılan giriş-çıkışları seyirci alanlarından ayrılmıştır. Ayrıca bu kullanıcılara ait mekânlara bodrum kattaki otoparklardan üst kattaki çekirdeklere katılan girişler de bulunmaktadır. Çekirdeklerden merdiven ve asansör yardımıyla üst katlara ulaşılabilir (Şekil 5.21.). Batı tribününün zemin katında basın görevlileri ve takım mensuplarına ait mekânların (soyunma odaları, restoran-barlar, duş-wc, sağlık birimleri, toplantı salonları gibi.) ortak açıldığı "mixed zone" adı verilen alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar, basının sporcular ve takım yöneticileriyle röportajların ve toplantıların yapılabildiği birimleri barındırır. Diğer tribünlerde bu katta yönetime ait birimler, teknik birimler ve üst/alt tribünlere ulaşan çekirdekler bulunmaktadır (Şekil 5.22.).

Şekil 5.21. Stadyumun Farklı İşlevlere Göre Ayrılan Mekân Grupları¹⁰⁰

Şekil 5.22. Konya Büyükşehir Stadyumu Zemin Kat Şematik Planı¹⁰⁰

5.1.1.5 Pano ve işaretlendirme uygulamalarına ait veriler

Stadyumun kapalı ve açık alanlarında kullanıcıların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla farklı tiplerde pano ve işaretler bulunmaktadır. İşlevlerine göre stadyum içerisinde ve çevresinde bulunan bu panolar yönergelere uygun şekilde sınıflandırılmıştır.

Stadyum çevresindeki açık alanlarda çeşitli kodlarla sınıflandırılan tribünlerin konumlarının farklı renklerle gösterildiği panolara yer verilmiştir (Şekil 5.23). Bu panolarda stadyuma ait şematik planlar da bulunmaktadır. Stadyumun iç mekânlarına girildiğinde ise acil durum çıkışlarını gösteren aydınlatmalı panolar (Şekil 5.24.), seyircilerin kullanımına ayrılan büfe, wc, revir gibi birimleri ve tribünlere giriş-çıkış noktalarını alfabetik sınıflandırmaya dayalı olarak gösteren renkli tabelalara rastlanmaktadır (Şekil 5.25.). Ayrıca yine stadyum içerisinde yangın söndürme teçhizatlarını ve yasaklanmış eylemleri (sigara içilmez vb.) tarif eden tabelalar görülmektedir (Şekil 5.26.). Yönergelerde geçmekte olan ve stadyumda gerekli yasal ve ahlaki kuralları içeren bilgilendirme kartları da (Şekil 5.27.) her tribünde görülmesi kolay olan noktalara yerleştirilmiştir

¹⁰⁰ <http://www.arkiv.com.tr/proje/konya-sehir-stadyumu/2990> [Ziyaret Tarihi: 30 Mart 2019].

Şekil 5.23. Tribünlerin Kodlarını (solda) ve Stadyum İçerisindeki Dağılımlarını (sağda) Gösteren Tabelalar

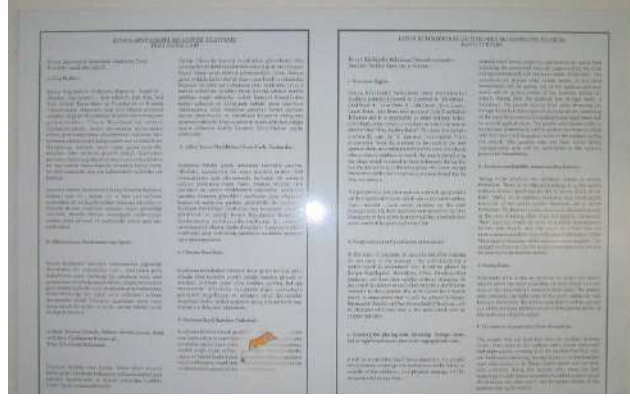
Şekil 5.24. Stadyum İçerisinde Acil Durum Çıkışlarını Gösteren Aydınlatmalı ve Aydınlatmasız Panolar

Şekil 5.25. Stadyum İçerisinde Büfe, Wc, Revir Gibi Birimleri ve Tribünlerin Giriş-Çıkış Noktalarını Gösteren Tabelalar

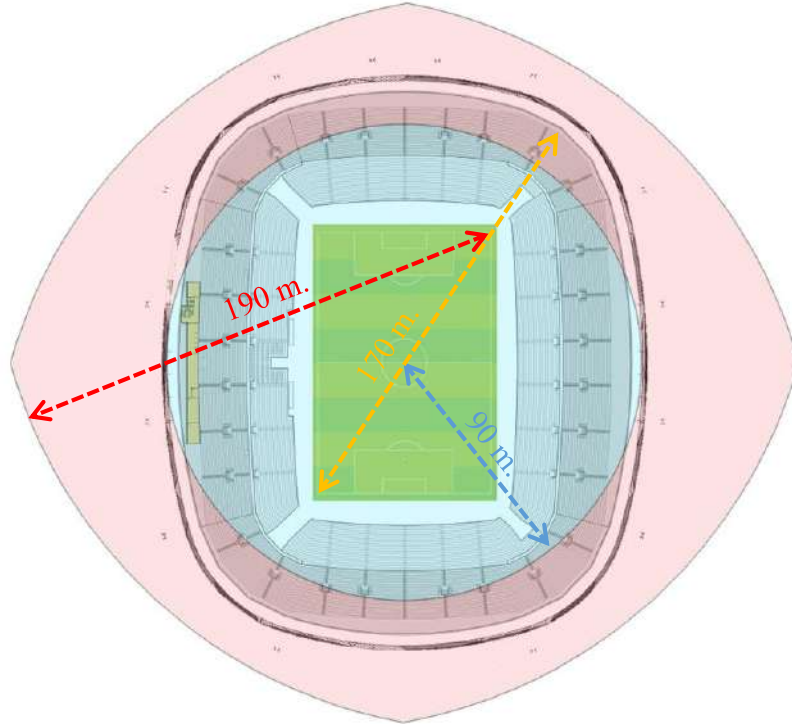
Şekil 5.26. Stadyumda Yasaklanmış Eylem Tabelaları (solda) ve Yangın Söndürme Teçhizatları (sağda)

Şekil 5.27. Stadyumda Yasal ve Ahlaki Kuralları İçeren Bilgilendirme Kartları

5.1.1.6 Seyirci görüş mesafelerine ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu'na ait tribünler plan düzleminde incelendiğinde görüş mesafelerine bağlı yönerge şartlarını karşıladığı tespit edilmiştir. Nitekim tribünlerin büyük bir kısmı oyun sahasının merkezinden alınan 90 m. yarıçapındaki dairesel alanın (optimum uzaklık) içerisinde kalmakta; kuzey ve güney tribünlerinin ise bu alana oldukça yakın oldukları görülmektedir. Stadyumun tamamı, standartlarda geçilmesi hiçbir koşulda izin verilmeyen 190 m.'lik sınıırn (maksimum uzaklık) içerisinde kalmaktadır. Diğer bir yolla, oyun sahasının herhangi bir köşesinden tribünlerin en uzak noktasına olan mesafenin yaklaşık olarak 170 m. düzeyinde olduğu söylenebilmektedir (Şekil 5.28.).

Şekil 5.28. Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Tribünler ve Görüş Mesafeleri

5.1.1.7 Oturma donatıları

Stadyumun oturma donatılarına ait ölçülendirmeler, yönergelerin belirlediği usuller doğrultusunda plan ve kesit düzlemi olmak üzere iki farklı bölümde incelenmiştir. Bu başlıkta plan düzlemi üzerinden tarif edilen bulgular açıklanmıştır. Kesit düzlemine ait bulgulara ise “5.1.2.1. Seyirci görüş çizgileri ve ‘C’ değerlerine ait veriler” başlığı altında yer verilmiştir.

Konya Büyükşehir Stadyumu’nda araştırma kapsamında alınan 5 tribünün dördünde aynı tip koltuklar kullanılmıştır. Batı alt tribününde ise ebatlar ve kullanılan malzeme bakımından farklılaşan özel koltuklar bulunmaktadır (Şekil 5.29.). Nitekim deri kaplanmış yüzeylere ve daha yumuşak hatlara sahip bu koltukların sırtlık yükseklikleri 45 cm., taban genişliği 50 cm. ve taban derinliği de 40 cm. ’dir. Diğer tribünlerde (güney üst, doğu alt, doğu üst, kuzey üst) bulunan koltuklar ise plastik türevi bir malzemeden imal edilmiştir. Batı alt tribününde yalnızca tribün zeminine sabitlenen koltukların yerine, iki noktaya sabitlenmiş ve her bakımdan daha dayanıklı bu koltukların konfor düzeyi de daha düşüktür. Sırtlık yüksekliği 40 cm., taban genişliği 45 cm. ve taban derinliği 40 cm. olan koltuklar batı alt tribünlerinde olduğu gibi katlanıp açılabilen yapıdadır (Şekil 5.30./5.31.). İncelemeye alınan tribünlerin tamamında ardışık koltuklar arasındaki açıklık 5 cm.’dir.

Şekil 5.29. Batı Üst Tribünü Koltuklarının Görünümü

Şekil 5.30. Güney Üst Tribünü Koltuklarının Görünümü

Batı alt tribününde tek bir tarafta çıkışı bulunan en kısa sırada 11 koltuk (>7) bulunmaktadır. Bu miktarın diğer tribünlerde 20 civarında olduğu görülmektedir. Yine batı alt tribününde her iki taraftan çıkışı bulunan en kısa sırada 31 koltuk (>14) vardır. Diğer tribünlerin bazı bölümlerinde bu düzeyin 33'e kadar çıktığı tespit edilmiştir. Söz gelimi sıralardaki koltuk sayısı 7 veya 14'den daha büyük olduğundan koltuk taban derinliklerinin daha kısa olabileceğine dair yönergelerde geçen durumlar sağlanmamaktadır. Ancak stadyum genelinde koltuk taban derinlikleri yönerge asgari şartı olan 40 cm.'nin üzerindedir.

Şekil 5.31. Doğu Alt Tribünü Koltuklarının Görünümü

5.1.1.8 İzdiham yönetimi (crowd control) uygulamalarına ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu'nda FIFA yönergelerinde tavsiye edildiği üzere tribünler ile oyun sahası arasında seyircilerin serbest geçişlerini engelleyecek 'crowd control' çözümleri yer almamaktadır. Bunun yerine alt tribünler ile oyun sahası arasında 120 cm.'si duvar ve 25 cm.'si metal korkuluklar (yarı geçirgen) olmak üzere toplam 145 cm. yüksekliğinde sınırlayıcılar bulunmaktadır. Bu sebeple yönergelerde korkuluk yüksekliklerine tanınan 1.1. m. alt sınırı sağlanmaktadır. Korkuluklar üzerinde acil durum tahliyeleri için her 20 m.'de bir yapılan 120 cm. açıklığında ve 115 cm. yüksekliğinde tek kanatlı ve sahaya doğru açılan metal kapılar mevcuttur (Şekil 5.32.). Müsabakalar sırasında tahliye kapılarının her birinde en az bir güvenlik personeli görevlendirilmektedir.

En alt tribün sıraları saha zemininden 30 cm. yükseltilmiştir ancak bu düzey seyircilerin geçişini engellemeye yeterli olmadığından 'uyarlanmış tribün yapısı' çözümüne örnek olarak verilememektedir. Tahliye kapılarının bulunduğu noktalarda eş yükseltili olmayan 2 rıhtlı basamaklarla tribünlere ulaşılmaktadır (Şekil 5.33.). Kuzey ve güney (kale arkası) tribünlerde güvenlik gereği yaklaşık 230 cm. yüksekliğinde tel örgülü sınırlayıcılar bulunmaktadır. Ayrıca tel örgülerin üzerinden 6 m. yüksekliğine kadar çıkabilen fileler olduğu görülmüştür (Şekil 5.33.).

Şekil 5.32. Tribünlerden Sahaya Açılan Tahliye Kapıları ve Yarı Geçirgen Korkuluklar

Şekil 5.33. Kuzey Tribünlerinde Tel Örgülü Sınırlayıcılar (solda) ve Tahliye Merdivenleri (sağda)

5.1.1.9 Otoparklara ait veriler

Konuya ilişkin bulguların görsel anlatımı Şekil 5.34’de aktarılmıştır.

Konya Büyükşehir Stadyumu’nun kullanıcılarına hizmet veren otoparkların tamamı 400.000 m²’lik alan içerisinde bulunmaktadır. Yapının bodrum katında kapalı otoparklara da yer verilmesine karşın takım yönetiminin aldığı kararla biletli seyircilerin kullanımına kapatılmıştır. Yönerge verilerine göre stadyum seyirci kapasitesinin en az %15’i miktarında araca hizmet veren otoparkların olması gerekmektedir. Ayrıca bu otoparkların %67’si (toplam miktarın %10’u) stadyumun çevresindeki 1,5 km.’lik alan dâhilinde çözümlenebilmektedir.

Stadyum alanında 2014 yılının ikinci çeyreğine kadar yapılan birtakım genişletme çalışmalarıyla toplam 89,440 m² büyüklüğünde açık otopark bulunmaktadır. Bu otoparklar 4470 adet araca uygun olarak seyirci kapasitesinin %10,6’sını kapsamaktadır ve standartlarda geçen %15 düzeyine erişememektedir. Öte yandan plan düzleminde iki parçaya

ayrılan bu otoparkları kentin ulaşım arterlerine bağlayan yalnızca üç adet çıkış bulunmaktadır. Her bir çıkışın açıklığı yaklaşık olarak 7 m.'dir ve aynı anda ancak 2 aracın geçebileceği yapıdadır. Bu sebeple araç çıkışları sırasında gözle görülür bir zaman kaybı yaşanmaktadır. Nitekim stadyumun kentin ana ulaşım arterlerine bağlanan güzergâhları da dâhil olmak üzere etkinliğin büyüklüğüne göre araç yoğunluğunun normal düzeye erişmesi 30 ila 60 dakika sürmektedir.

Stadyumun batısında bulunan ve biletli seyircilere hizmet veren sarı kodlu otoparkın Kaletaş Caddesi üzerinden çıkışı bulunmaktadır (Şekil 5.35./5.38.). Şeve bu çıkış müsabakaların ardından trafik yoğunluğunu düşürmek amacıyla caddenin doğusuna kapatılmaktadır. Stadyumun güneyinde bulunan mor kodlu otoparkın ise (Şekil 5.36./5.37) Edipoğlu Caddesi ve Kerem Sokak üzerinden 2 adet çıkışı bulunmaktadır ancak müsabakaların ardından kentin merkezine yönelen yüksek sayıda araç aynı noktada toplandığından yoğunluk burada da artmaktadır.

Şekil 5.34. Stadyum Alanında Otoparkların Dağılımı ve Yakın Çevrede Araç Yoğunluğu Analizi

Otoparkların genelinde araç tipine göre (otomobil, otobüs) ayırt edici tabela veya işaretlendirmelere rastlanmamasının yanında farklı profillerdeki (biletli, engelli, protokol, basın gibi.) kullanıcıların kendilerine tahsis edilmiş otoparklara (yeşil kodlu) (Şekil 5.38./5.39.) rahatlıkla yönelmelerini sağlayan kılavuzlar bulunmamaktadır. Etkinlik günlerinde güvenlik personelleri aracılığıyla yönlendirme yapılmaktadır. Stadyum alanı

içerisinde yapılaşmaya gidilmeyen bölgelerin de (kırmızı renk kodlu) bulunmasına karşın gelecekte ne amaçla kullanılacağı henüz bilinmemektedir.

Şekil 5.35. Sarı Kodlu Otopark Çıkışından Bir Görünüm

Şekil 5.36. Etkinliğin Ardından Mor Kodlu Otoparklar ve Sağda Çıkış

Şekil 5.37. Stadyum Otoparklarının Kerem Sokak Cephesinden Görünümü¹⁰¹

¹⁰¹ <http://www.konyapol.com/konya-arenanin-ismi-ne-yapip-yapip-torku-arena-kalmali-yoksa-ele-gune-rezil-olacagiz-b-3028h.htm> [Erişim: 29 Mayıs 2019].

Şekil 5.38. Stadyum Otoparklarının Kaletaş Caddesi Cephesinden Görünümü¹⁰²

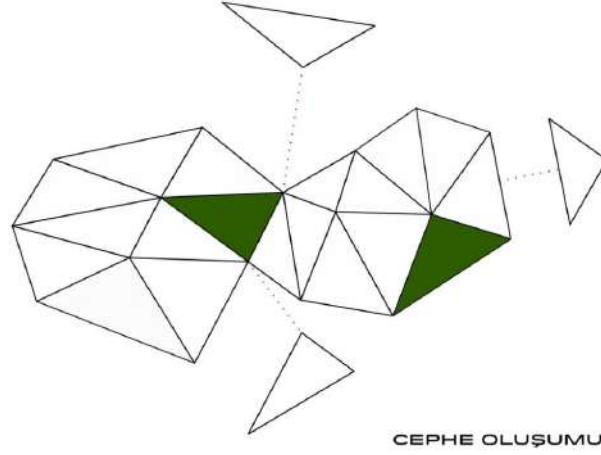
Şekil 5.39. Yeşil Kodlu Otoparklardan Bir Görünüm

5.1.1.10 Yapı üst örtüsüne ait veriler

Stadyumun formu tasarım kararları gereği futbol topunu anımsatmaktadır. Cephede biçim modülü olarak üçgen formların (Şekil 5.40.) kullanıldığı örtünün renk seçiminde Konyaspor'un takım renkleri olan yeşil ve beyaz ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Örtü, zemin katın hemen üstünden başlayarak yapının tüm tribünlerini örtecek şekilde uzanması planlanmıştır. Ancak mekânsal analiz çalışmalarında gözlemlendiği üzere, stadyumun alt tribünlerinin yağışlı havalardan getirdiği olumsuz etkilerden yeterince korunmadığı tespit

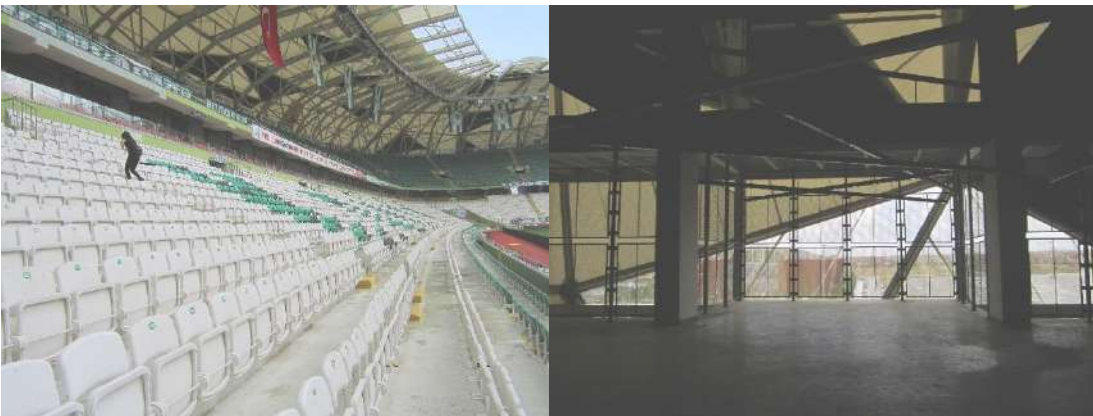
¹⁰² http://www.konspor.com/haber/27757/konya_arena_ya_yeni_sponsor_spor_toto [Erişim: 29 Mayıs 2019].

edilmiştir. Nitekim bu tribünlerin zemin kotundan başlamak suretiyle ilk 5-6 sırası doğrudan yağmur suyu almaktadır. Diğer tribünler ve bölümlerde ise benzer bir durumla karşılaşılmamıştır (Şekil 5.41.).

Şekil 5.40. Cephenin Biçimlenişinde Kullanılan Üçgen Modüller ve Birleşim Detayı

Dış cephede taşıyıcı malzeme olarak çelik, kaplama malzemesi olarak ise membran tercih edilmiştir (Şekil 5.42.). Cephe yüzeyinde istenilen etkiye göre delikli, şeffaf ve saydam olmak üzere 3 çeşit membran kullanılmıştır. Delikli membranın kullanıldığı yerlerde hava, ışık geçişi ve çelik sistemin algılanırlığı sağlanmaktadır. Şeffaf membranın kullanıldığı yerlerde ise sadece ışık geçişi sağlanmaktadır ve çelik sistem görülmemektedir. Solid membranın kullanıldığı yerlerde hava ve ışık geçişi sağlanmamaktadır. Çatı yüzeylerinde kısmı olarak ışığı geçiren şeffaf membran kullanılmıştır. Özellikle tribünlerin arkasında bulunan fuayelerin aydınlatılmasında kullanılan şeffaf membranlar, gündüz saatlerinde bu alanları kısmen aydınlatacak miktarda ışığı yapı içine almaktadır. Ancak fuayelerin oldukça derin olmasından ötürü ek yapay aydınlatmalara ihtiyaç duyulmuştur (Şekil 5.41.).

Şekil 5.41. Stadyumda Üst Örtü ve Alt Tribün İlişkisi (solda), Tribün Fuayelerinde Doğal Işık Etkisi (sağda)

Şekil 5.42. Stadyum Cephesi Taşıyıcı Sistemi ve Kısmen Görülen Membran Uygulaması¹⁰³

5.1.2 Tribünlere ilişkin bulgular

Tribünlere ilişkin bulgular; seyirci görüş çizgileri ile ‘C’ değeri, kapasite ve büfeler ile umumi tuvaletler olmak üzere 3 başlık altında paylaşılmıştır.

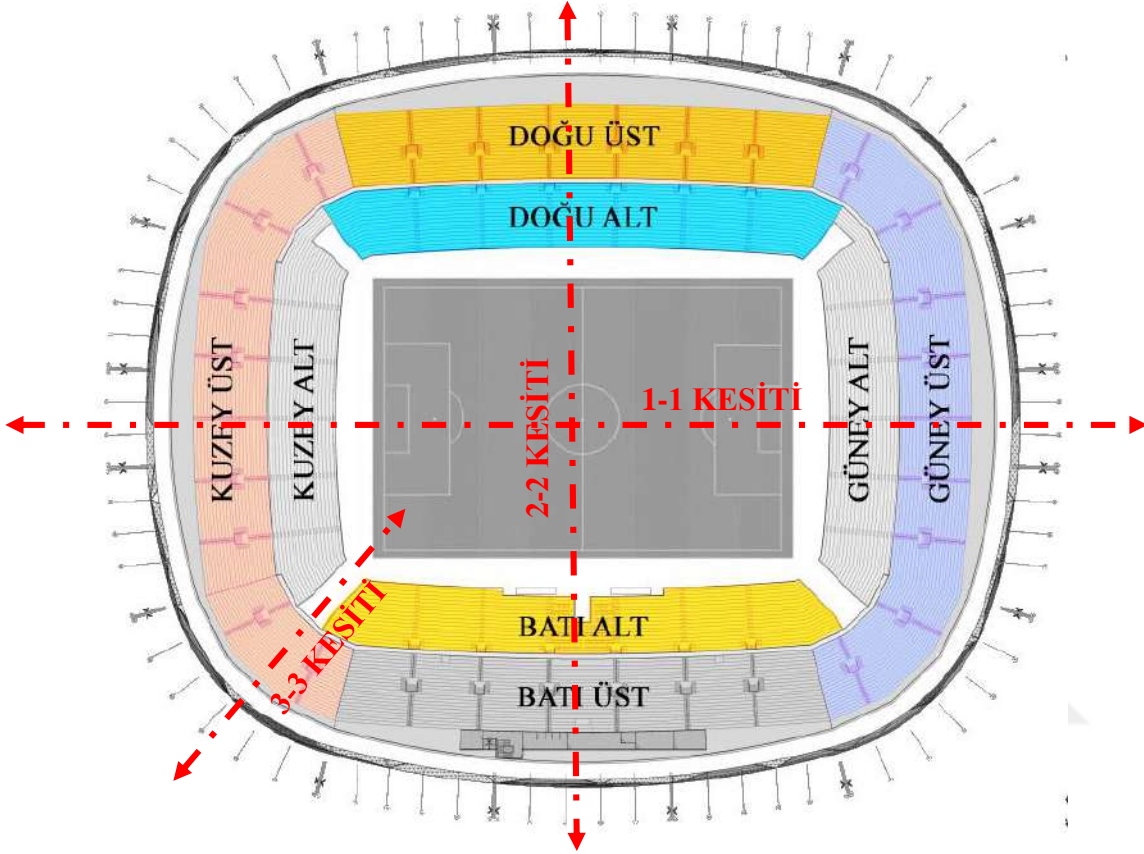
5.1.2.1 Seyirci görüş çizgileri ve ‘C’ değerlerine ait veriler

Alan çalışması kapsamında Konya Büyükşehir Stadyumu’nda ‘C’ değeri analizleri yapılmıştır. ‘C’ değeri çalışmalarında bir stadyumda bulunan koltukların tamamı için ayrı ayrı analiz yapmak mümkündür. Ancak çalışmanın kurgusu ve bütünlüğünü korumak adına incelenen 5 farklı tribünün mimari proje verilerinden alınmış kesitlerinden yararlanılmıştır. Buna göre kuzey üst ve güney üst tribünlerinde 1-1 kesiti; batı alt, doğu alt ve doğu üst tribünlerinde 2-2 kesiti kullanılmıştır. Her bir tribünde tek sütun boyunca uzanan bütün koltukların ‘C’ değerleri aktarılmıştır. Her ne kadar stadyumun karşılıklı tribünlerinin biçimlenişi aynı olsa da, sahaya uzaklıklarının değişmesiyle ‘C’ değerlerinde farklılıklar oluşmaktadır. Oyun sahası köşe noktalarının baz alındığı alanlarda da benzer durum söz konusudur. Bunun içinse kuzey üst ve doğu üst tribünlerini birleştiren köşe noktası dikkate alınmıştır. Köşe tribünün ‘C’ değerleri için 3-3 kesitinden yararlanılmıştır (Şekil 5.43.). Analizler sonucunda elde edilen ‘C’ değerleri her tribün için ayrı olarak tablolara aktarılmıştır. Tablolarda ‘C’ değerine ilişkin yönergelerde geçen alt ve üst sınırlara göre ‘mükemmel’, ‘en iyi’, ‘ideal’ ve ‘uygun olmayan’ koltuklar tablo 5.1.’de verilen renk kodlarında paylaşılmıştır.

¹⁰³ https://www.archdaily.com/576598/konya-city-stadium-bahadır-kul-architects/5488dd04e58eac6a000066-25-photographer_konya_metropolitan_municipality-jpg [Erişim: 20 Mart 2019].

Tablo 5.1. ‘C’ Değeri Analiz Tablolarında Yönergelere Uygunluk Düzeyine Göre Renk Kodu Dağılımı

‘C’ Düzeyi	Mükemmel	En İyi	İdeal	Uygun Değil
Renk Kodu				

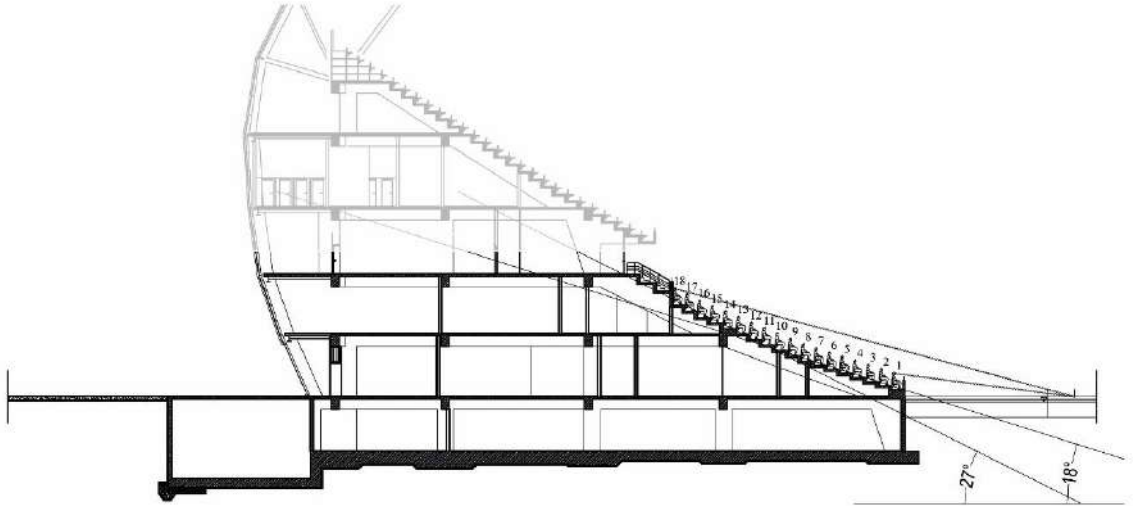
Şekil 5.43. Stadyum ‘C’ Değerlerinin Tespitinde Kullanılan Tribünler ve Kesitler

Batı alt tribününün ‘C’ değerine ait verileri tablo 5.2.’de; kesiti, yükselme açısı, sıra numaraları ve en yakın-uzak görüş çizgileri şekil 5.44.’de gösterilmiştir.

- Tribünün sahaya olan uzaklığı (Z) 12,4 metre ile yönergelere uygunluk göstermektedir (min. 10 m.).
- Tribünün sahadan yüksekliği (N₀) 100 cm. ila 220 cm. arasında olmadığından (50 cm.) yönergelere uygun değildir.
- Tribündeki en küçük sıra derinliği (T) 80 cm., en büyük sıra derinliği ise 95 cm.’dir ve tamamı ile yönergelere uygundur (min. 80 cm.).
- Tribündeki en az sıra yüksekliği (N) 30 cm., en çok sıra yüksekliği ise 45 cm.’dir. Ayrıca 40 cm. yüksekliğinde sıralar da bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm sıra yükseklikleri yönergelere uygundur (min. 30 cm.).

- Stadyumun tüm alt tribünlerinde olduğu gibi batı alt tribünde de sıralar arasındaki erişim 2 rihtan oluşan merdivenlerden sağlanmaktadır. Yüksekliği 30 cm. olan sıralarda riht yükseklikleri 15 cm. iken, 40 cm. olan sıralarda 20 cm. ve 45 cm. olan sıralarda 22,5 cm.'dir. 18,0 cm.'den fazla olmaları sebebiyle 8 ila 18. sıralar arasındaki riht yükseklikleri yönergelere uygun değildir. Merdiven basamaklarının genişlikleri 28 ila 30 cm. arasında değişmektedir. Bu sebeple yönergelere uygundur (min. 28 cm.).
- Tribünün yükselme açısı sıra derinlikleri ve yüksekliklerine bağlı olarak alttan üste doğru 18°'den 27°'ye kadar çıkmaktadır. Tribün genelinde söz konusu açı 34°'den az olduğundan yönergelere uygundur.

Tribün sıralarının tamamında da 'C' değeri yönerge şartlarını (min. 90 mm.) sağlamaktadır ancak farklı sıralara göre değerde değişimler bulunmaktadır. Buna göre tribünde bulunan 18 sıranın 13'ünde 'mükemmel' düzeyde 'C' saptanırken 4'ünde 'en iyi' ve birinde 'ideal' 'C' mevcuttur. Tribünün 8. sırasından itibaren yükselme doğrultusunda oldukça yüksek değerler hâkimdir. İlk 7 sırada ise kalan kısma nispeten düşük 'C' değerleri görülmektedir. Tribündeki en düşük 'C' değeri 119,5 mm. ile 7. sırada bulunurken en yüksek değer ise 209,5 mm. ile 8. sıraya aittir. Bu sıçramanın oluşmasında tribün yüksekliğindeki ani değişim etkili olmuştur.

Şekil 5.44. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Batı Alt Tribünü Kesiti

Tablo 5.2. Batı Alt Tribününe Ait ‘C’ Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu

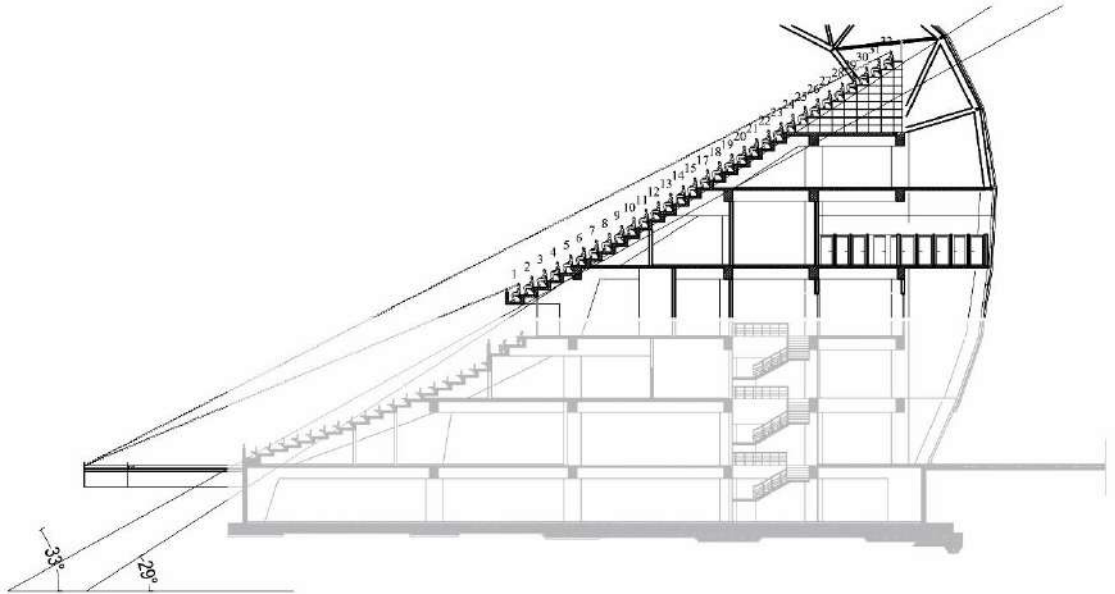
Batı Alt Tribünü								
	Sıra No	‘C’ Değeri (mm)	T (cm)	N (cm)	Merdiven			Tribün Yükselme Açısı
					Rıht Yük. (a)	Rıht Adedi	Basamak Genişliği (b)	
N₀ (cm) 50	1	167,1	80	30	15	2	28	18,0°
	2	156,7	95	30	15	2	30	19,0°
	3	147,5	95	30	15	2	30	19,0°
	4	139,3	95	30	15	2	30	19,0°
Z (Z₁+Z₂) (cm) 1240 (200+1040)	5	132,0	95	30	15	2	30	19,0°
	6	125,4	95	30	15	2	30	19,0°
	7	119,5	95	30	15	2	30	19,0°
	8	209,5	95	40	20	2	30	23,0°
	9	200,4	95	40	20	2	30	23,0°
	10	192,1	95	40	20	2	30	23,0°
	11	184,4	95	40	20	2	30	23,0°
	12	177,3	95	40	20	2	30	23,0°
h: h_s + h_v (cm) 120: 40 + 80	13	170,8	95	40	20	2	30	23,0°
	14	164,7	95	40	20	2	30	23,0°
	15	159,0	95	40	20	2	30	23,0°
	16	214,7	95	45	22,5	2	30	25,5°
	17	208,1	90	45	22,5	2	30	27,0°
	18	201,9	90	45	22,5	2	30	27,0°

Doğu üst tribününün ‘C’ değeriine ait verileri tablo 5.3.’de; kesiti, yükselme açısı, sıra numaraları ve en yakın-uzak görüş çizgileri şekil 5.45.’de gösterilmiştir.

- Tribünün sahaya olan uzaklığı (Z) 11,0 metre ile yönergelere uygunluk göstermektedir (min. 10 m.).
- Tribünün sahadan yüksekliği (N₀) 100 cm. ila 220 cm. arasında olmadığından (50 cm.) yönergelere uygun değildir.
- Tribündeki en küçük sıra derinliği (T) 85 cm., en büyük sıra derinliği ise 90 cm.’dir ve tamamı ile yönergelere uygundur (min. 80 cm.).
- Tribündeki en az sıra yüksekliği (N) 50 cm., en çok sıra yüksekliği ise 55 cm.’dir. Dolayısıyla tüm sıra yükseklikleri yönergelere uygundur (min. 30 cm.).

- Stadyumun tüm üst tribünlerinde olduğu gibi doğu üst tribünde de sıralar arasındaki erişim 3 rıhtan oluşan merdivenlerden sağlanmaktadır. Yüksekliği 50 cm. olan sıralarda rıht yükseklikleri 16,6 cm. iken, 55 cm. olan sıralarda 18,3 cm.'dir. 18,0 cm.'den fazla olmaları sebebiyle 8 ila 31. sıralar arasındaki rıht yükseklikleri yönergelere uygun değildir. Merdiven basamaklarının genişlikleri 28,3 ila 30 cm. arasında değişmektedir. Bu sebeple yönergelere uygundur (min. 28 cm.).
- Tribünün yükselme açısı sıra derinlikleri ve yüksekliklerine bağlı olarak alttan üste doğru 29°'den 33°'ye kadar çıkmaktadır. Tribün genelinde söz konusu açı 34°'den az olduğundan yönergelere uygundur.

Tribün sıralarının tamamında da 'C' değeri yönerge şartlarını (min. 90 mm.) sağlamaktadır ancak farklı sıralara göre değerde değişimler bulunmaktadır. Buna göre tribünde bulunan 31 sıranın 7'sinde 'mükemmel' düzeyde 'C' saptanırken 15'inde 'en iyi' ve 9'unda 'ideal' 'C' mevcuttur. Sıra ölçülerindeki değişime bağlı olarak tribündeki 'C' değeri 8. ila 14. sırada yükselmiş ancak 15. sıradan 31. sıraya kadar düşüş gözlemlenmiştir. Bunun sebebi olarak sürekli artış gösteren saha mesafesiyle (D) beraber tekil sıra ölçülerinde herhangi bir değişim olmaması gösterilebilir. Tribündeki en düşük 'C' değeri 105,3 mm. ile 7. sırada bulunurken en yüksek değer ise 200,4 mm. ile 8. sıraya aittir. Bu sıçramanın oluşmasında tribün yüksekliğindeki ani değişim etkili olmuştur.

Şekil 5.45. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Doğu Üst Tribünü Kesiti

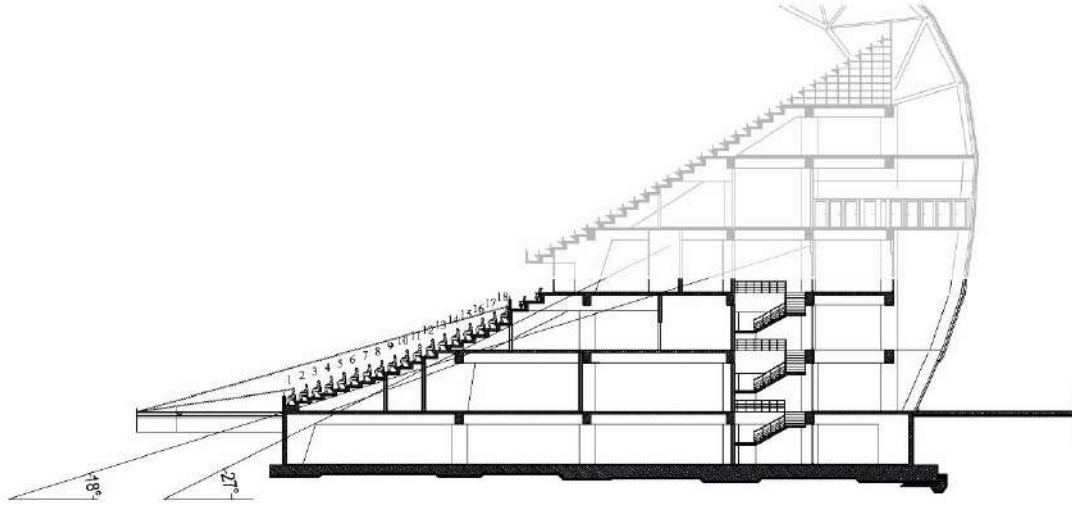
Tablo 5.3. Doğu Üst Tribününe Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu

Doğu Üst Tribünü								
	Sıra No	'C' Değeri (mm)	T (cm)	N (cm)	Merdiven			Tribün Yükselme Açısı
					Riht Yük. (a)	Riht Adedi	Basamak Genişliği (b)	
N ₀ (cm) 50	1	123,5	90	50	16,6	3	30	29,0°
	2	120,0	90	50	16,6	3	30	29,0°
	3	116,8	90	50	16,6	3	30	29,0°
	4	113,7	90	50	16,6	3	30	29,0°
Z (Z ₁ +Z ₂) (cm) 1100 (300+800)	5	110,7	90	50	16,6	3	30	29,0°
	6	107,9	90	50	16,6	3	30	29,0°
	7	105,3	90	50	16,6	3	30	29,0°
	8	200,4	90	55	18,3	3	30	31,0°
	9	169,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	10	165,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	11	162,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	12	158,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
h: h _s + h _v (cm) 120: 40 + 80	13	155,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	14	152,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	15	149,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	16	146,6	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	17	143,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	18	141,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	19	138,6	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	20	136,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	21	133,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	22	131,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	23	129,2	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	24	127,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	25	125,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	26	122,9	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	27	121,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	28	119,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	29	117,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	30	115,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	31	113,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°

Doğu alt tribününün 'C' değerine ait verileri tablo 5.4.'de; kesiti, yükselme açısı, sıra numaraları ve en yakın-uzak görüş çizgileri şekil 5.46.'da gösterilmiştir.

- Tribünün sahaya olan uzaklığı (Z) 11,0 metre ile yönergelere uygunluk göstermektedir (min. 10 m.).
- Tribünün sahadan yüksekliği (N₀) 100 cm. ile 220 cm. arasında olmadığından (50 cm.) yönergelere uygun değildir.
- Tribündeki en küçük sıra derinliği (T) 80 cm., en büyük sıra derinliği ise 95 cm.'dir ve tamamı ile yönergelere uygundur (min. 80 cm.).
- Tribündeki en az sıra yüksekliği (N) 30 cm., en çok sıra yüksekliği ise 45 cm'dir. Ayrıca 40 cm. yüksekliğinde sıralar da bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm sıra yükseklikleri yönergelere uygundur (min. 30 cm.).
- Stadyumun tüm alt tribünlerinde olduğu gibi batı alt tribünde de sıralar arasındaki erişim 2 rıhtan oluşan merdivenlerden sağlanmaktadır. Yüksekliği 30 cm. olan sıralarda rıht yükseklikleri 15 cm. iken, 40 cm. olan sıralarda 20 cm. ve 45 cm. olan sıralarda 22,5 cm.'dir. 18,0 cm.'den fazla olmaları sebebiyle 8 ila 18. sıralar arasındaki rıht yükseklikleri yönergelere uygun değildir. Merdiven basamaklarının genişlikleri 28 ila 30 cm. arasında değişmektedir. Bu sebeple yönergelere uygundur (min. 28 cm.).
- Tribünün yükselme açısı sıra derinlikleri ve yüksekliklerine bağlı olarak alttan üste doğru 18°'den 27°'ye kadar çıkmaktadır. Tribün genelinde söz konusu açısı 34°'den az olduğundan yönergelere uygundur.

Tribün sıralarının tamamında da 'C' değeri yönerge şartlarını (min. 90 mm.) sağlamaktadır ancak farklı sıralara göre değerlerde değişimler bulunmaktadır. Buna göre tribünde bulunan 18 sıranın 11'inde 'mükemmel' düzeyde 'C' saptanırken 5'inde 'en iyi' ve 2'sinde 'ideal' 'C' mevcuttur. Tribünün 8. sırasından itibaren yükselme doğrultusunda oldukça yüksek değerler hâkimdir. İlk 7 sırada ise kalan kısma nispeten düşük 'C' değerleri görülmektedir. Tribündeki en düşük 'C' değeri 105,9 mm. ile 7. sırada bulunurken en yüksek değer ise 196,0 mm. ile 17. sıraya aittir.

Şekil 5.46. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Doğu Alt Tribünü Kesiti

Tablo 5.4. Doğu Alt Tribününe Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu

Doğu Alt Tribünü								
	Sıra No	'C' Değeri (mm)	T (cm)	N (cm)	Merdiven			Tribün Yükselme Açısı
					Rıht Yük. (a)	Rıht Adedi	Basamak Genişliği (b)	
N_0 (cm) 50	1	174,5	80	30	15	2	28	18,0°
	2	142,2	95	30	15	2	30	19,0°
	3	141,3	95	30	15	2	30	19,0°
	4	125,0	95	30	15	2	30	19,0°
Z (Z_1+Z_2) (cm) 1100 (300+800)	5	127,0	95	30	15	2	30	19,0°
	6	111,6	95	30	15	2	30	19,0°
	7	105,9	95	30	15	2	30	19,0°
	8	195,9	95	40	20	2	30	23,0°
	9	186,8	95	40	20	2	30	23,0°
	10	178,5	95	40	20	2	30	23,0°
	11	170,9	95	40	20	2	30	23,0°
	12	164,0	95	40	20	2	30	23,0°
$h: h_s + h_v$ (cm) 120: 40 + 80	13	157,6	95	40	20	2	30	23,0°
	14	151,6	95	40	20	2	30	23,0°
	15	146,1	95	40	20	2	30	23,0°
	16	189,3	95	45	22,5	2	30	25,5°
	17	196,0	90	45	22,5	2	30	27,0°
	18	190,0	90	45	22,5	2	30	27,0°

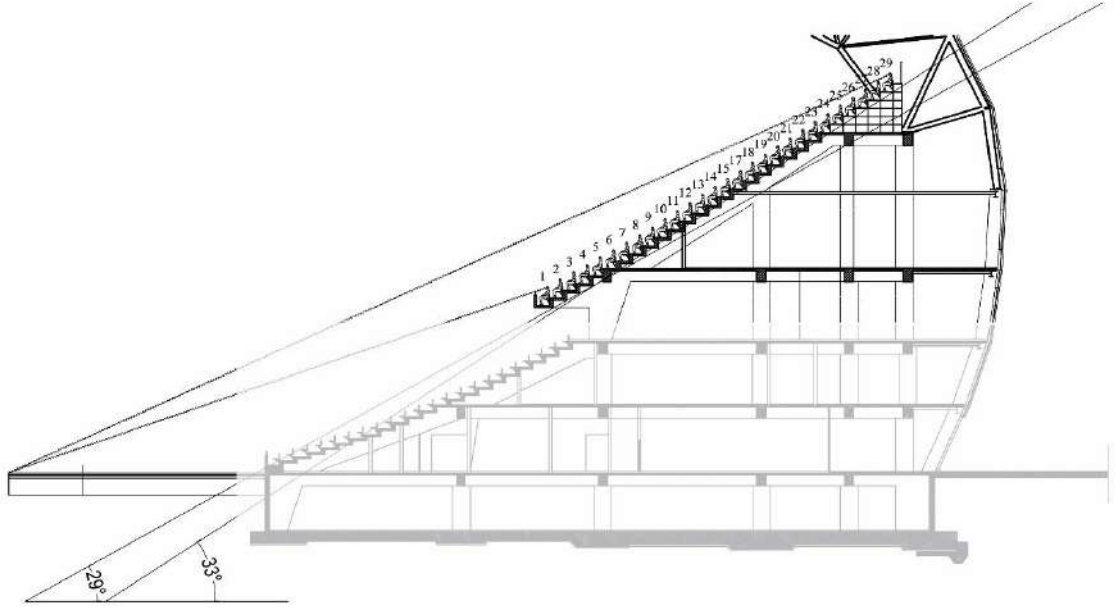
Güney üst ve kuzey üst tribünlerinin 'C' değerine ait verileri tablo 5.5.'de; kesiti, yükselme açısı, sıra numaraları ve en yakın-uzak görüş çizgileri şekil 5.47.'de gösterilmiştir. Bu tribünlerin yapısal biçimlenişleri ve sahaya olan uzaklıkları aynı olduğundan 'C' değerleri de eşdeğerdir.

- Tribünlerin sahaya olan uzaklığı (Z) 17,45 metre ile yönergelere uygunluk göstermektedir (min. 10 m.).
- Tribünlerin sahadan yüksekliği (N₀) 100 cm. ile 220 cm. arasında olmadığından (50 cm.) yönergelere uygun değildir.
- Tribünlerdeki en küçük sıra derinliği (T) 85 cm., en büyük sıra derinliği ise 90 cm.'dir ve tamamı ile yönergelere uygundur (min. 80 cm.).
- Tribünlerdeki en az sıra yüksekliği (N) 50 cm., en çok sıra yüksekliği ise 55 cm'dir. Dolayısıyla tüm sıra yükseklikleri yönergelere uygundur (min. 30 cm.).
- Sıralar arasındaki erişim 3 rıhtan oluşan merdivenlerden sağlanmaktadır. Yüksekliği 50 cm. olan sıralarda rıht yükseklikleri 16,6 cm. iken, 55 cm. olan sıralarda 18,3 cm.'dir. 18,0 cm.'den fazla olmaları sebebiyle 8 ila 31. sıralar arasındaki rıht yükseklikleri yönergelere uygun değildir. Merdiven basamaklarının genişlikleri 28,3 ila 30 cm. arasında değişmektedir. Bu sebeple yönergelere uygundur (min. 28 cm.).
- Tribünlerin yükselme açısı sıra derinlikleri ve yüksekliklerine bağlı olarak alttan üste doğru 29°'den 33°'ye kadar çıkmaktadır. Tribünler genelinde söz konusu açı 34°'den az olduğundan yönergelere uygundur.

Tribün sıralarının tamamında da 'C' değeri yönerge şartlarını (min. 90 mm.) sağlamaktadır Tribünlerde bulunan 28 sıranın tamamında 'mükemmel' düzeyde 'C' saptanmıştır. Sıra ölçülerindeki değişime bağlı olarak tribünlerdeki 'C' değeri 8. sırada ani bir artış göstermiş ancak son sıraya kadar düzenli bir düşüş olmuştur. Bunun sebebi olarak sürekli artış gösteren saha mesafesiyle (D) beraber tekil sıra ölçülerinde herhangi bir değişim olmaması gösterilebilir. Tribünlerdeki en düşük 'C' değeri 164,4 mm. ile 7. sırada bulunurken en yüksek değer ise 228,5 mm. ile 8. sıraya aittir. Bu sıçramanın oluşmasında tribünlerin yüksekliğindeki ani değişim etkili olmuştur.

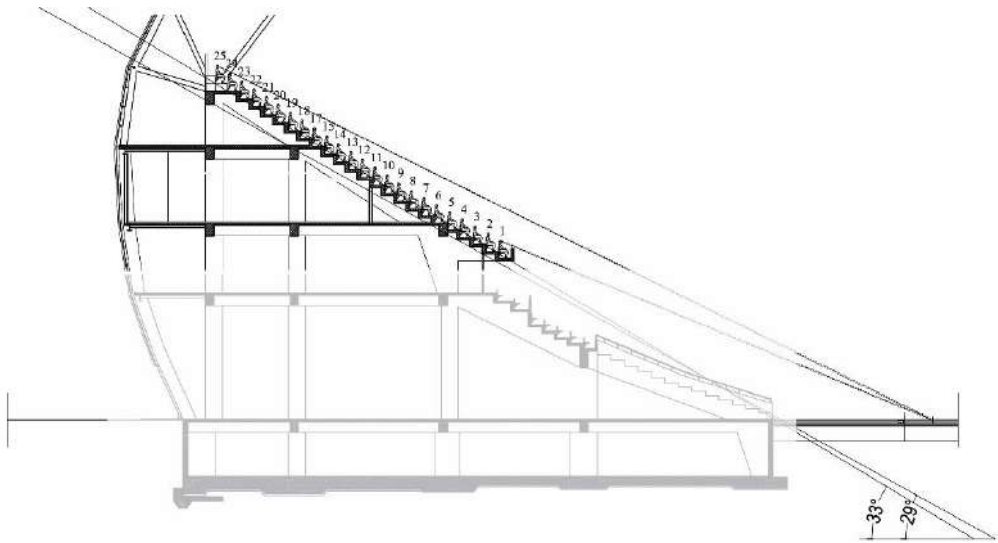
Tablo 5.5. Güney Üst ve Kuzey Üst Tribünlerinde Ait 'C' Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu

Güney Üst ve Kuzey Üst Tribünleri								
	Sıra No	'C' Değeri (mm)	T (cm)	N (cm)	Merdiven			Tribün Yükselme Açısı
					Rıht Yük. (a)	Rıht Adedi	Basamak Genişliği (b)	
N ₀ (cm) 50	1	188,0	90	50	16,6	3	30	29,0°
	2	183,6	90	50	16,6	3	30	29,0°
	3	179,4	90	50	16,6	3	30	29,0°
	4	175,4	90	50	16,6	3	30	29,0°
Z (Z ₁ +Z ₂) (cm) 1745 (500+1245)	5	171,6	90	50	16,6	3	30	29,0°
	6	167,9	90	50	16,6	3	30	29,0°
	7	164,4	90	50	16,6	3	30	29,0°
	8	228,5	90	55	18,3	3	30	31,0°
	9	224,2	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	10	220,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	11	216,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	12	212,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
h: h _s + h _v (cm) 120: 40 + 80	13	208,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	14	204,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	15	201,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	16	197,9	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	17	194,6	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	18	191,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	19	188,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	20	185,4	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	21	182,6	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	22	179,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	23	177,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	24	174,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	25	171,9	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	26	169,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	27	167,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	28	164,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°

Şekil 5.47. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Güney Üst ve Kuzey Üst Tribünü Kesiti

Sahanın köşe noktasının referans alındığı kuzey üst tribününde tribün profilinin sabit kalmasına (Şekil 5.48.) ve buna bağlı ölçülerin eşdeğer olmasına rağmen, bu bölüm söz konusu noktaya daha yakın olduğu için 'C' değerlerinde de değişim görülmektedir. Nitekim kuzey üst tribününde gol çizgisine bağlı değerlerin tamamı 'mükemmel' düzeyinde olmasına karşın, köşe bölümünde belirgin bir düşüş göze çarpmaktadır. Bunun yanında Z değerinin 11,25 metre ile yönergelere uygun olduğu söylenebilmektedir. Bölüme ait en düşük 'C' değeri 108,0 mm. ile 7. sırada; en yüksek değer ise 175,7 mm. ile 8. sırada bulunmaktadır. Sıraların 8 tanesi 'mükemmel' ölçüde iken, 11 tanesi 'en iyi' ve 5 tanesi de 'ideal' ölçüdedir (Tablo 5.6.).

Şekil 5.48. 'C' Değeri Verilerinin İncelendiği Kuzey Üst Tribünü Köşe Kesiti

Tablo 5.6. Kuzey Üst Tribünü Köşe Bölümüne Ait ‘C’ Değeri ve Buna Bağlı Değişkenler Tablosu

Kuzey Üst Tribünü (Köşe)								
	Sıra No	‘C’ Değeri (mm)	T (cm)	N (cm)	Merdiven			Tribün Yükselme Açısı
					Rıht Yük. (a)	Rıht Adedi	Basamak Genişliği (b)	
N ₀ (cm) 50	1	126,5	90	50	16,6	3	30	29,0°
	2	123,0	90	50	16,6	3	30	29,0°
	3	119,6	90	50	16,6	3	30	29,0°
	4	116,5	90	50	16,6	3	30	29,0°
Z (Z ₁ +Z ₂) (cm) 1125 (200+925)	5	113,5	90	50	16,6	3	30	29,0°
	6	110,7	90	50	16,6	3	30	29,0°
	7	108,0	90	50	16,6	3	30	29,0°
	8	175,7	90	55	18,3	3	30	31,0°
	9	171,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	10	168,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	11	164,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	12	161,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
h: h _s + h _v (cm) 120: 40 + 80	13	157,9	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	14	154,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	15	151,7	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	16	148,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	17	146,0	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	18	143,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	19	140,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	20	138,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	21	135,8	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	22	133,5	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	23	131,3	85	55	18,3	3	28,3	33,0°
	24	129,1	85	55	18,3	3	28,3	33,0°

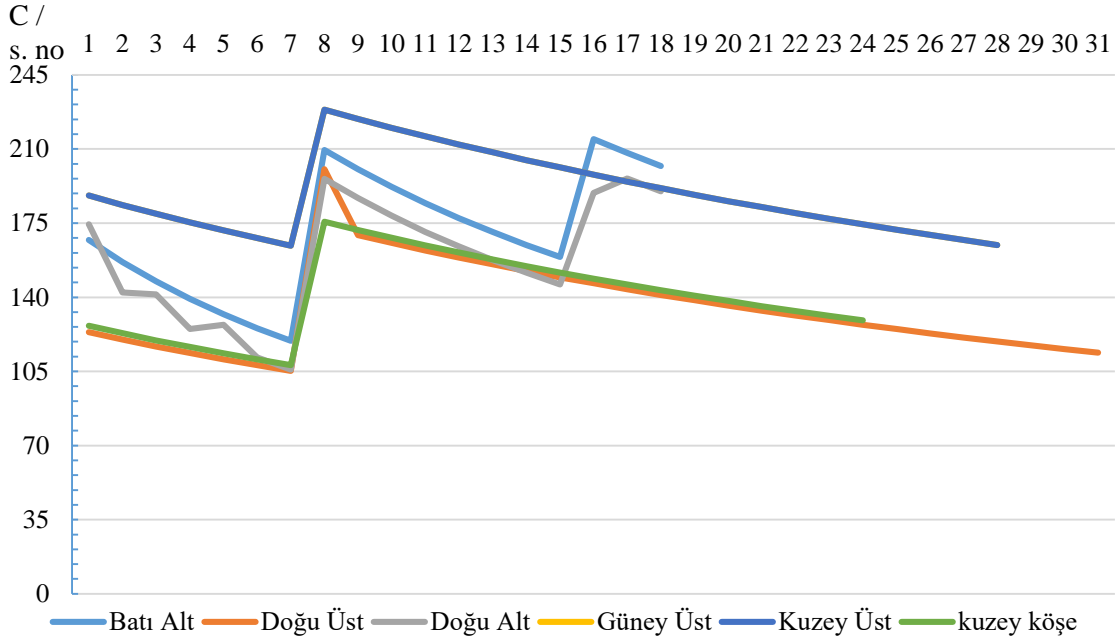
Stadyum genelinde C değeri incelendiğinde 7 ve 8. sıraların kırılma noktaları olduğu söylenebilmektedir. Öyle ki 8. sıraya kadar düşük seyirde ilerleyen C değeri, bu sıradan itibaren yüksekliklerdeki ani değişimlerle beraber artış göstermektedir (Şekil 5.49.). C değerlerinin en yüksek olduğu tribünler 28 sırasının tamamında ‘mükemmel’ düzeyindeki kuzey üst ve güney üst tribünleridir. Bu tribünlerdeki C değeri ortalaması 188,9 mm.’dir.

Yüzde bazında değerlendirildiğinde bu tribünleri 18 sırasının 13'ünde 'mükemmel' değer gösteren batı alt tribünü izlemektedir. Batı tribününün C değeri ortalaması 170,5 mm.'dir. Ardından gelen doğu alt ve doğu üst tribünlerini birlikte incelemek gerekmektedirse doğu alt tribünündeki ortalama C değerinin doğu üste oranla daha yüksek olduğu (158,5 mm.) söylenebilmektedir. Ortalaması 134,6 mm. olan doğu üst tribününde 'ideal' düzeyde 9 sıra bulunmaktadır ve 'mükemmel' değer yüzdesi oldukça düşüktür. Bunun sebebinin doğu üst tribününde 9. sıradan sonra değişiklik göstermeyen sıra yükseklikleri ve derinlikleri olduğu görülmektedir. Kuzey üst tribünü köşe bölümünün ise tribünün geri kalan kısmıyla arasında ortalama bazında 48,5 mm. fark bulunmaktadır. Çalışmanın materyalinde açıklandığı üzere bu farkın oluşmasında odak noktasının (P) gol çizgisi yerine köşe vuruşu noktası kabul edilmesi ve tribünün bu noktaya olan mesafesinin daha yakın olması etkilidir. Dolayısıyla bu bölümün ortalama C değeri 140,4 mm. olarak saptanmıştır (Tablo 5.7.).

Araştırma alanına ait tribünlerde toplam 147 sıra bulunmaktadır ve bu sıraların 103'ü (%70) 'mükemmel'; 27'si (%18) 'en iyi' ve 17'si (%12) 'ideal' C değerine sahiptir. Yönergelere uygun olmayan sıra ise bulunmamaktadır.

Tablo 5.7. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı C Değerleri ve Sıra Sayısı Dağılımları

Tribünler	Batı Alt Tribünü		Doğu Üst Tribünü		Doğu Alt Tribünü		Güney Üst Tribünü		Kuzey Üst Tribünü		Kuzey Üst (Köşe) Tribünü	
	Değişken											
Toplam Sıra Sayısı	18		31		18		28		28		24	
En Düşük 'C' Değeri / Sıra No	119,5	7	105,3	7	105,9	7	164,4	7	164,4	7	108,0	7
En Yüksek 'C' Değeri / Sıra No	209,5	8	200,4	8	195,9	8	228,5	8	228,5	8	175,7	8
'Mükemmel' C Değeri Sayısı	13		15		11		28		28		8	
'En iyi' C Değeri Sayısı	4		7		5		0		0		11	
'İdeal' C Değeri Sayısı	1		9		2		0		0		5	
'Uygun Olmayan' C Değeri Sayısı	0		0		0		0		0		0	
C Değerleri Ortalaması	170,5		134,6		158,5		188,9		188,9		140,4	

Şekil 5.49. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı C Değerleri

5.1.2.2 Kapasiteye ait veriler

Konya Büyükşehir Stadyumu'nun UEFA tarafından resmi olarak belirlenen toplam seyirci kapasitesi 36.193'tür. Bu kapasite ile stadyum, 2026 Dünya Kupası turnuvası için yetersiz (min. 40.000) olmasına karşın UEFA EURO 2024 müsabakaları için uygundur (min. 30.000). Nitekim daha önce de belirtildiği gibi Türkiye'nin bu turnuvaya yaptığı adaylık başvurusunda Konya Büyükşehir Stadyumu da yer almaktadır. Toplam kapasite içerisinde alan çalışmasına dâhil edilen tribünlerdeki seyirci kapasiteleri ise tablo 5.8.'de gösterilmiştir. UEFA'nın belirlediği kapasite değerleri hesaplanırken alansal, giriş ve çıkış kapasiteleri dikkate alınmıştır ancak söz konusu kapasitelerin UEFA tarafından hangi şartlara bağlı kalarak belirlendiğine dair rapor kamuoyuna açık olmadığından çalışmada yalnızca tahliye kapasitesi (D) analizi yapılmıştır. Söz gelimi, tahliye kapasitelerinin bir stadyumdaki nihai kapasiteyi belirlediği, GSSG yönergesinde yapılan örnek çalışmalarda açıkça görülmektedir [92].

Tablo 5.8. Konya Büyükşehir Stadyumu Alansal, Giriş ve Çıkış Ortak Kapasiteleri

Tribün	Batı Alt	Doğu Alt	Doğu Üst	Güney Üst	Kuzey Üst	Toplam
Resmi Kapasite	3797	4269	5841	7307	5116	36.193

Konya Büyükşehir Stadyumu'nun mimari biçimlenişi gereği alt tribünlerin iki yönde, üst tribünlerin ise tek yönde tahliye güzergâhları bulunmaktadır. Alt tribünlerde;

- İlk tahliye güzergâhı (TA1); oyun sahasına inen merdivenler (1) > iç tahliye kapıları (2) > oyun sahası (3) > saha tahliye koridorları (4) şeklinde düzenlenmiştir.
- İkinci tahliye güzergâhı (TA2) ise tribün fuayesine açılan merdivenler (1) > zemin kata inen merdivenler (5) > dış tahliye kapıları (6) şeklindedir.

Stadyumda alt tribünlerin her birinde kullanılabilecek iki adet ve toplamda dört adet saha tahliye koridoru (4) bulunmaktadır (Şekil 5.50.). Stadyumun batı kanadında bulunan iki adet saha tahliye koridorunun boğum noktası genişliği 7,1 metredir. Doğu kanadına açılan koridorların boğum noktası genişliği ise 5,0 metredir. Bütün tribünlerde standart olmak üzere sıralara erişimi sağlayan (1) kodlu merdivenlerin genişliği 1,2 metredir. Bu merdivenlerin ulaştığı iç tahliye kapılarının (2) genişliği de 1.2 metre olarak ölçülmüştür. Ancak söz konusu kapı ve merdivenlerin sayısında tribünlere göre farklılık söz konusudur. Batı alt ve doğu alt tribünlerinde 6 adet iç tahliye kapısı ve merdiven olmasına karşın, güney alt ve kuzey alt tribünlerinde bu miktar 5 ile sınırlıdır. Zemin kata inen merdivenlerin (5) ve dış tahliye kapılarının (6) (Şekil 5.51) genişlikleri - sayıları her tribünde farklılık gösterdiğinden bu bileşenler tahliye sürelerinde her bir tribün için ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Üst tribünlerde;

- Tahliye güzergâhı (TÜ1); tribün fuayesine açılan merdivenler (1) > zemin kata inen merdivenler (5) > dış tahliye kapıları (6) şeklindedir.

Bu güzergâhın TA2'den ayrılmasının sebebi stadyumda bulunan tüm tribünlerin giriş ve çıkışları da dâhil olmak üzere birbirinden tamamen bağımsız olmasıdır. Bu sebeple TÜ1 ve TA2 tahliyesi sürelerinin ayrı ayrı hesaplanması gereklidir.

Batı alt tribününde tahliye güzergâhlarının toplam genişliği (Σ_w) 42,2 metredir ve aşağıda verilen formül ile elde edilmiş asgari şartı sağlamaktadır;

$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P} \Rightarrow \Sigma_w (m) = \frac{3797 \times 0,5}{66} \Rightarrow \frac{3797 \times 0,5}{66} = 28,76 \text{ m.}$$

Tribündeki tahliye süresinin tespiti için yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk}\right)} \Rightarrow k = \frac{66 \times 1.1}{60} \Rightarrow \frac{66 \times 1.1}{60} = 1,21$$

Batı alt tribünün TA1 güzergâhında boğum noktası genişliği 7,2 metre bulunmuştur. Bu değer in oluşmasında oyun sahasına inen merdivenlerin (1) (Şekil 5.52) ve iç tahliye kapılarının (2) toplam genişliği etkilidir. Her ne kadar saha tahliye koridorlarının toplam genişliği daha fazla olsa da güzergâh boğum noktası genişliği değerlendirmeye alınacağından tribünün TA1 süresinde boğum noktası genişliği 7,2 metre alınmıştır. TA2 süresinde ise zemin kata inen merdivenlerin (Şekil 5.52) toplam genişlikleri diğer bileşenlerden oldukça düşük olduğu için boğum noktası genişliği 2,4 metre olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda batı alt tribünü genelinde toplam boğum noktası genişliği $7,2 + 2,4 = 9,6$ metredir (Tablo 5.9.). Tribüne ait tahliye süresi aşağıdaki formülle saptanmıştır ve buna göre tribünün tahliye süresi 5,44 dakikadır. Böylelikle asgari yönerge şartları olan 8 dakikayı geçmemektedir (uygundur);

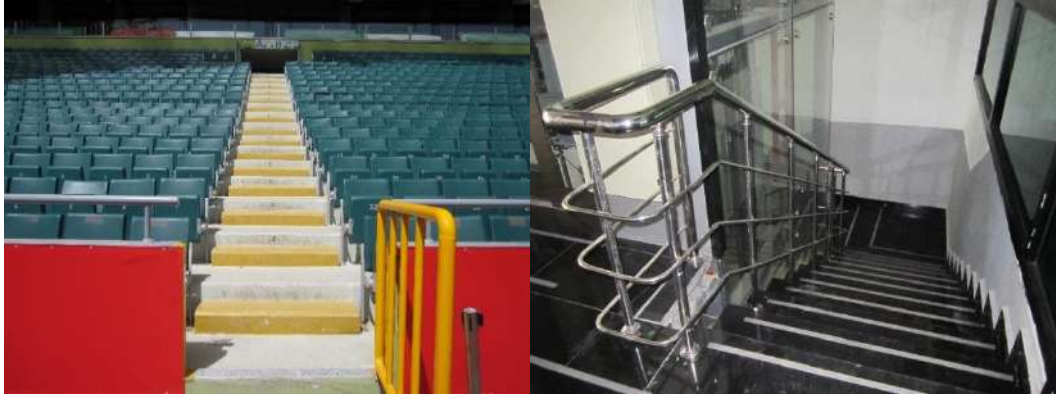
$$t (sn) = \frac{G}{\Sigma_w \times k} \Rightarrow t = \frac{3797}{9,6 \times 1,21} \Rightarrow \frac{3797}{9,6 \times 1,21} = 326,87 sn. = 5,44 dak.$$

Şekil 5.50. Saha Batı Tahliye Koridorlarından (4) Birinin Saha Tarafından Görünümü

Şekil 5.51. Stadyumda Bulunan Dış Tahliye Kapılarına (6) Ait Bir Görünüm

Şekil 5.52. Batı Alt Tribünü Oyun Sahasına (solda) ve Fuayeye Açılan (sağda) Merdivenler (1)

Tablo 5.9. Batı Alt Tribününün TA1 ve TA2 Güzergâhları Bilgi Tablosu

Tribün		BATI ALT						
Tahliye Güzergâh Bileşeni	Birim Genişlik (m)	Adet	Toplam Genişlik (m) ΣW	Bileşen Boğum Noktası Genişliği (m)	Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)	Boğum Noktası Adı ve Kodu	Boğum Noktasına Bağlı (P) Değeri	
	TA1	Oyun Sahasına İnen Merdivenler (1)	1,2	6	7,2	7,2	7,2	Oyun Sahasına İnen Merdivenler (1) ve İç Tahliye Kapıları (2)
İç Tahliye Kapıları (2)		1,2	6	7,2	7,2			
Oyun Sahası (3)		-	1	-	-			
Saha Tahliye Koridorları (4)		7,1	2	14,2	14,2			
TA2	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	1,2	6	7,2	7,2	2,4	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	66 kişi/dak x m.
	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	1,2	2	2,4	2,4			
	Dış Tahliye Kapıları (6)	2,0	2	4,0	4,0			
TOPLAM				42,2		9,6		

Doğu alt tribününde tahliye güzergâhlarının toplam genişliği (Σ_w) 47,6 metredir ve aşağıda verilen formül ile elde edilmiş asgari şartı sağlamaktadır;

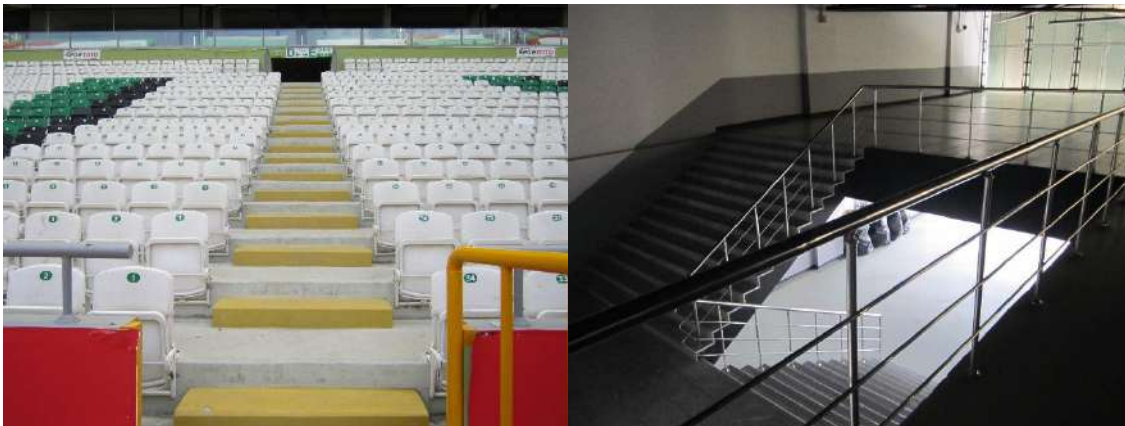
$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P} \Rightarrow \Sigma_w (m) = \frac{4269 \times 0,5}{66} \Rightarrow \frac{4269 \times 0,5}{66} = 32,34 \text{ m.}$$

Tribündeki tahliye süresinin tespiti için yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk}\right)} \Rightarrow k = \frac{66 \times 1.1}{60} \Rightarrow \frac{66 \times 1.1}{60} = 1,21$$

Doğu alt tribünün TA1 güzergâhında boğum noktası genişliği 7,2 metre bulunmuştur. Bu değer oluşmasında oyun sahasına inen merdivenlerin (1) (Şekil 5.53) ve iç tahliye kapılarının (2) toplam genişliği etkilidir. Her ne kadar saha tahliye koridorlarının toplam genişliği daha fazla olsa da güzergâh boğum noktası genişliği değerlendirmeye alınacağından tribünün TA1 süresinde boğum noktası genişliği 7,2 metre alınmıştır. TA2 süresinde ise tribün fuayesine açılan merdivenlerin (Şekil 5.53) toplam genişlikleri diğer bileşenlerden daha düşük olduğu için boğum noktası genişliği 7,2 metre olarak belirlenmiştir. Nitekim zemin kata inen merdivenlerin (5) (Şekil 5.53.) genişlikleri 4,00 metredir. Bunun sonucunda batı alt tribünü genelinde toplam boğum noktası genişliği 7,2 + 7,2 = 14,4 metredir (Tablo 5.10.). Tribüne ait tahliye süresi aşağıdaki formülle saptanmıştır ve buna göre tribünün tahliye süresi 4,08 dakikadır. Böylelikle asgari yönerge şartları olan 8 dakikayı geçmemektedir (uygundur);

$$t (sn) = \frac{G}{\Sigma_w \times k} \Rightarrow t = \frac{4269}{14,4 \times 1,21} \Rightarrow \frac{4269}{14,4 \times 1,21} = 245,00 \text{ sn.} = 4,08 \text{ dak.}$$

Şekil 5.53. Doğu Alt Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler

Tablo 5.10. Doğu Alt Tribününün TA1 ve TA2 Güzergâhları Bilgi Tablosu

Tribün		DOĞU ALT						
Tahliye Güzergâh Bileşeni	Birim Genişlik (m)	Adet	Toplam Genişlik (m) Σ_w	Bileşen Boğum Noktası Genişliği (m)	Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)	Boğum Noktası Adı ve Kodu	Boğum Noktasına Bağlı (P) Değeri	
	TA1	Oyun Sahasına İnen Merdivenler (1)	1,2	6	7,2	7,2	7,2	Oyun Sahasına İnen Merdivenler (1) ve İç Tahliye Kapıları (2)
İç Tahliye Kapıları (2)		1,2	6	7,2	7,2			
Oyun Sahası (3)		-	1	-	-			
Saha Tahliye Koridorları (4)		5,0	2	10,0	10,0			
TA2	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	1,2	6	7,2	7,2	7,2	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	66 kişi/dak x m.
	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	4,0	2	8,0	8,0			
	Dış Tahliye Kapıları (6)	2,0	4	8,0	8,0			
TOPLAM				47,6		14,4		

Doğu üst tribününde tahliye güzergâhlarının toplam genişliği (Σ_w) 22,2 metredir ve aşağıda verilen formül ile elde edilmiş asgari şartı sağlamamaktadır (uygun değildir);

$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P} \Rightarrow \Sigma_w (m) = \frac{5841 \times 0,5}{66} \Rightarrow \frac{5841 \times 0,5}{66} = 44,25 \text{ m.}$$

Tribündeki tahliye süresinin tespiti için yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk}\right)} \Rightarrow k = \frac{66 \times 1.1}{60} \Rightarrow \frac{66 \times 1.1}{60} = 1,21$$

Doğu üst tribünün TÜ1 güzergâhında boğum noktası genişliği 7,0 metre bulunmuştur. Bu değer oluşmasında zemin kata inen merdivenlerin (5) (Şekil 5.54) toplam genişliği etkilidir. Her ne kadar dış tahliye kapıları (6) ve tribün fuayesine açılan merdivenlerin (1) (Şekil 5.54.) toplam genişliği daha fazla olsa da güzergâh boğum noktası genişliği değerlendirmeye alınacağından tribünün TÜ1 süresinde boğum noktası genişliği 7,0 metre alınmıştır (Tablo 5.11.). Tribüne ait tahliye süresi aşağıdaki formülle saptanmıştır ve buna göre tribünün tahliye süresi 11,49 dakikadır. Bu sebeple asgari yönerge şartlarına uygun değildir. Ancak mevcut tahliye güzergâhları değiştirilmeden tribünün toplam kapasitesi 4065 seyirciye düşürülür ise yönerge şartları sağlanabilmektedir. (fark = 1776 seyirci);

$$t (sn) = \frac{G}{\Sigma_w \times k} \Rightarrow t = \frac{5841}{7,0 \times 1,21} \Rightarrow \frac{5841}{7,0 \times 1,21} = 689,61 sn. = 11,49 dak.$$

$$G = t (sn) \times \Sigma_w \times k \Rightarrow G_{max} = 480 (8 dak.) \times 7,0 \times 1,21 \Rightarrow G_{max} = 4065 seyirci$$

Tablo 5.11. Doğu Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu

Tribün		DOĞU ÜST						
TÜ1	Tahliye Güzergâh Bileşeni	Birim Genişlik (m)	Adet	Toplam Genişlik (m) Σ_w	Bileşen Boğum Noktası Genişliği (m)	Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)	Boğum Noktası Adı ve Kodu	Boğum Noktasına Bağlı (P) Değeri
	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	1,2	6	7,2	7,2	7,0	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	66 kişi/dak x m.
	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	3,5	2	7,0	7,0			
	Dış Tahliye Kapıları (6)	2,0	4	8,0	8,0			
TOPLAM				22,2		7,0		

Şekil 5.54. Doğu Üst Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler
Güney üst tribününde tahliye güzergâhlarının toplam genişliği (Σ_w) 21,0 metredir ve aşağıda verilen formül ile elde edilmiş asgari şartı sağlamamaktadır (uygun değildir);

$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P} \Rightarrow \Sigma_w (m) = \frac{7307 \times 0,5}{66} \Rightarrow \frac{7307 \times 0,5}{66} = 55,35 \text{ m.}$$

Tribündeki tahliye süresinin tespiti için yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk}\right)} \Rightarrow k = \frac{66 \times 1.1}{60} \Rightarrow \frac{66 \times 1.1}{60} = 1,21$$

Güney üst tribünün TÜ1 güzergâhında boğum noktası genişliği 6,0 metre bulunmuştur. Bu değer oluşmasında tribün fuayesine açılan merdivenlerin (1) (Şekil 5.55) toplam genişliği etkilidir. Her ne kadar dış tahliye kapıları (6) ve zemin kata inen merdivenlerin (5) (Şekil 5.55.) toplam genişliği daha fazla olsa da, güzergâh boğum noktası genişliği değerlendirmeye alınacağından tribünün TÜ1 süresinde bu genişlik 6,0 metre alınmıştır (Tablo 5.12.). Tribüne ait tahliye süresi aşağıdaki formülle saptanmıştır ve buna göre tribünün tahliye süresi 16,77 dakikadır. Bu sebeple asgari yönerge şartlarına uygun değildir. Ancak mevcut tahliye güzergâhları değiştirilmeden tribünün toplam kapasitesi 3485 seyirciye düşürülür ise yönerge şartları sağlanabilmektedir. (fark = 3822 seyirci);

$$t (sn) = \frac{G}{\Sigma_w \times k} \Rightarrow t = \frac{7307}{6,0 \times 1,21} \Rightarrow \frac{7307}{6,0 \times 1,21} = 1006,47 \text{ sn.} = 16,77 \text{ dak.}$$

$$G = t (sn) \times \Sigma_w \times k \Rightarrow G_{max} = 480 (8 \text{ dak.}) \times 6,0 \times 1,21 \Rightarrow G_{max} = 3485 \text{ seyirci}$$

Şekil 5.55. Güney Üst Tribününde Fuayeye Açılan (1) (solda) ve Zemin Kata İnen (5) (sağda) Merdivenler

Tablo 5.12. Güney Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu

Tribün		GÜNEY ÜST						
TÜ1	Tahliye Güzergâh Bileşeni	Birim Genişlik (m)	Adet	Toplam Genişlik (m) Σ_w	Bileşen Boğum Noktası Genişliği (m)	Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)	Boğum Noktası Adı ve Kodu	Boğum Noktasına Bağlı (P) Değeri
	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	1,2	5	6,0	6,0	6,0	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	66 kişi/dak x m.
	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	3,5	2	7,0	7,0			
	Dış Tahliye Kapıları (6)	2,0	4	8,0	8,0			
TOPLAM				21,0		6,0		

Kuzey üst tribününde tahliye güzergâhlarının toplam genişliği (Σ_w) 21,0 metredir ve aşağıda verilen formül ile elde edilmiş asgari şartı sağlamamaktadır (uygun değildir);

$$\Sigma_w (m) = \frac{G \times w}{P} \Rightarrow \Sigma_w (m) = \frac{5116 \times 0,5}{66} \Rightarrow \frac{5116 \times 0,5}{66} = 38,75 \text{ m.}$$

Tribündeki tahliye süresinin tespiti için yangın yönetmeliğine göre tahliye güzergâhlarının asgari genişliği üzerinden (1.1 m.) bir saniyede geçebilecek kişi sayısı (k) aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$k = \frac{P \times 1.1}{60 \left(\frac{sn}{1dk}\right)} \Rightarrow k = \frac{66 \times 1.1}{60} \Rightarrow \frac{66 \times 1.1}{60} = 1,21$$

Kuzey üst tribünün TÜ1 güzergâhında boğum noktası genişliği 6,0 metre bulunmuştur. Bu değer oluşmasında tribün fuayesine açılan merdivenlerin (1) toplam genişliği etkilidir. Her ne kadar dış tahliye kapıları (6) ve zemin kata inen merdivenlerin (5) toplam genişliği daha fazla olsa da, güzergâh boğum noktası genişliği değerlendirmeye alınacağından tribünün TÜ1 süresinde bu genişlik 6,0 metre alınmıştır (Tablo 5.13.). Tribüne ait tahliye süresi aşağıdaki formülle saptanmıştır ve buna göre tribünün tahliye süresi 11,74 dakikadır. Bu sebeple asgari yönerge şartlarına uygun değildir. Ancak mevcut tahliye güzergâhları değiştirilmeden tribünün toplam kapasitesi 3485 seyirciye düşürülür ise yönerge şartları sağlanabilmektedir. (fark = 1631 seyirci);

$$t (sn) = \frac{G}{\Sigma_w \times k} \Rightarrow t = \frac{5116}{6,0 \times 1,21} \Rightarrow \frac{5116}{6,0 \times 1,21} = 704,68 sn. = 11,74 dak.$$

$$G = t (sn) \times \Sigma_w \times k \Rightarrow G_{max} = 480 (8 dak.) \times 6,0 \times 1,21 \Rightarrow G_{max} = 3485 seyirci$$

Tablo 5.13. Kuzey Üst Tribününün TÜ1 Güzergâhları Bilgi Tablosu

Tribün		KUZEY ÜST						
TÜ1	Tahliye Güzergâh Bileşeni	Birim Genişlik (m)	Adet	Toplam Genişlik (m) Σ_w	Bileşen Boğum Noktası Genişliği (m)	Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)	Boğum Noktası Adı ve Kodu	Boğum Noktasına Bağlı (P) Değeri
	Tribün Fuayesine Açılan Merdivenler (1)	1,2	5	6,0	6,0	6,0	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	66 kişi/dak x m.
	Zemin Kata İnen Merdivenler (5)	3,5	2	7,0	7,0			
	Dış Tahliye Kapıları (6)	2,0	4	8,0	8,0			
TOPLAM				21,0		6,0		

Çalışma kapsamında incelenen tribünlerin tahliye süreleri ve tahliye kapasiteleri (D) incelenmiştir (Tablo 5.14.). Buna göre stadyumun alt tribünlerinin yönergelerde geçen asgari

şartları sağladıkları görülmektedir. Nitekim batı alt tribününden kapasite dâhilindeki 3797 seyirci 5,44 dakikada tahliye edilebilmektedir. 4269 seyirci kapasiteli doğu alt tribünün de 4,08 dakikalık tahliye süresi ile beraber yönergelere uygun olduğu görülmüştür. Alt tribünlerindeki alansal kapasitenin daha düşük olması, tahliye güzergâhlarındaki sayı ve alternatif artışı tahliye sürelerinin düşürülmesinde büyük etkenler olmuştur. Batı alt ile doğu alt tribünleri arasındaki tahliye süresi farkının sebebinde ise, batı tribünündeki zemin kata inen merdivenlerin (5) değerine kıyasla daha yetersiz kalması gösterilebilir.

Üst tribünlerde oyun sahasına açılan tahliye güzergâhlarının olmaması sürelerin alt tribünlere oranla oldukça yüksek çıkmasında temel etkindir. Nitekim alt tribünlerde tahliye güzergâhları toplam genişliği 40 metre civarında iken, üst tribünlerde bu değer 20 metrelerde kalmaktadır. Üst tribünler arasında nispeten en düşük tahliye süresi doğu üst tribününde görülmektedir. 11,49 dakika olan bu süre kapasitenin 1776 seyirci azaltılmasıyla 8 dakikaya kadar çekilebilmektedir. Kuzey üst tribünlerinde bu fark 1631 seyirci kadardır. Stadyumdaki çalışma alanında tahliye süresinin en yüksek olduğu tribün 16,77 dakika ile güney üst tribünüdür. Bu tribünde sürenin yüksek çıkmasında güzergâh boğum noktası genişliğinin oldukça az olması etkilidir. Sonuç olarak yalnızca çalışma alanına giren tribünler dahi tahliye kapasitelerine göre (D) tekrar değerlendirilirse stadyum toplam kapasitesinin 36.193'den 28.964'e düşürülmesi gerekmektedir.

Tablo 5.14. Tribünlere Göre Karşılaştırmalı Tahliye Süreleri ve Buna Bağlı Bileşenler Tablosu

Tribünler		Batı Üst Tribünü	Doğu Alt Tribünü	Doğu Üst Tribünü	Güney Üst Tribünü	Kuzey Üst Tribünü
Bileşen						
Tahliye Güzergâhları						
Asgari Toplam Genişliği (Σ_w) (m)		28,7	32,3	44,2	55,3	38,7
Tahliye Güzergâhları Toplam Genişliği (m)		42,2	47,6	22,2	21,0	21,0
Güzergâh Boğum Noktası Genişliği (m)		9,6	14,4	7,0	6,0	6,0
Tahliye Süresi (dak.)		5,44	4,08	11,49	16,77	11,74
Tahliye Süresi Yönerge Uygunluğu		Uygun	Uygun	Uygun Değil	Uygun Değil	Uygun Değil
Yönergelere Uygun Tahliye Süresine Göre Olması Gereken Kapasite		-	-	4065	3485	3485
Kapasite Fazlası		-	-	1776	3822	1631

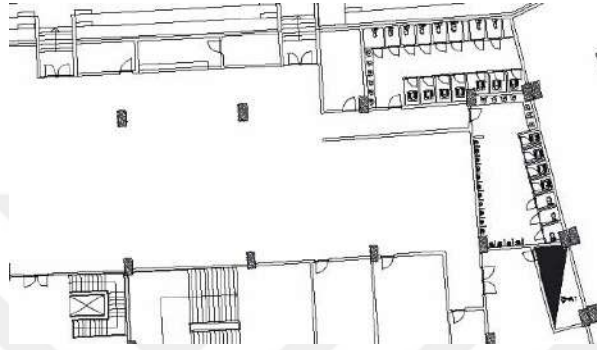
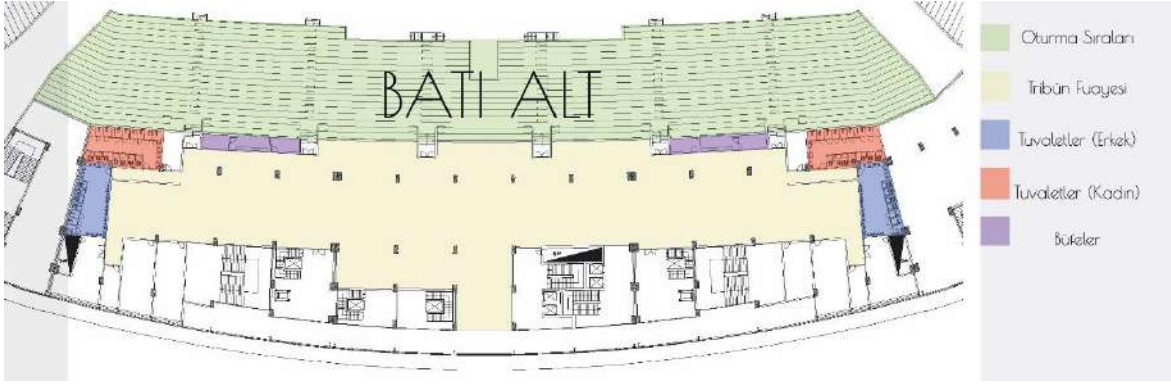
5.1.2.3 Büfeler ve umumi tuvaletlere ait veriler

Stadyumda bulunan tuvaletlerin tamamı her bir tribün için özel olarak ayrılmış fuayelerde bulunmaktadır. Kadınlar, erkekler ve engelliler için ayrılan tuvaletler 3'lü gruplar halinde tribünlerin genellikle birbirine uzak noktalarında paketlenmiştir. Tuvaletlerin mekânsal çözümleri tribün içerisinde buldukları konumlar, büyüklükleri ve sayıları bakımından farklılık göstermektedir. Tribünler arasında erişim olmadığından yönergelerde tuvaletler ve lavaboların sayıları için belirlenmiş şartlara tribünlerin kapasiteleri ölçütünde ulaşılması gerekmektedir.

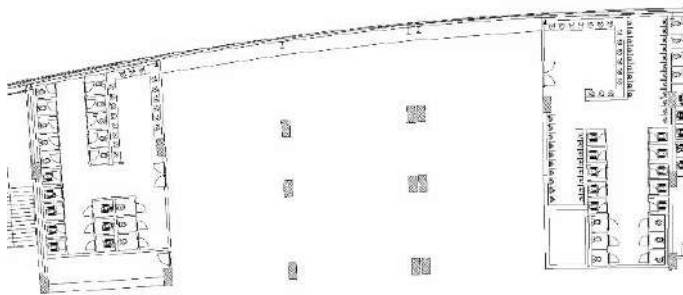
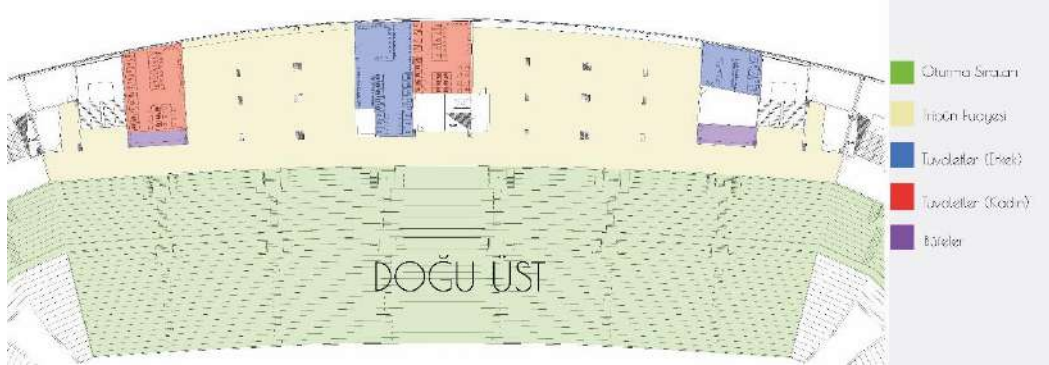
Tribünlerde bulunan büfelerde de miktar ve alan büyüklüğü bakımından farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak büfelerin neredeyse tamamında yönergelerde belirtildiği üzere "hazırlama ve depolama" işlevlerine yönelik ayrılmış ek mekânlar bulunmamaktadır. Bu durumun sebebi büfelerde satılan ürünlerin servis için harici hazırlama gerektirmeyen hazır mamullerden oluşmasıdır. Tuvalet ve büfelere ilişkin kat planlarındaki konumları şekil 5.56./5.57./5.58./5.59./5.60' da ve temsili görseller şekil 5.61./5.62.'de gösterilmiştir.

Alan çalışması dâhilindeki tribünlerde yönergelere göre tuvalet sayıları ve büfeler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Tuvaletlere ait veriler tablo 5.15.'de, büfelere ait veriler tablo 5.16.'da paylaşılmıştır. Tablolarda yeşil renk kodlu veriler yönergelere uygun iken, kırmızı kodlu veriler uygun değildir. Buna göre tuvalet ve alt bileşenlerinin sayıları için kapsama alınan yönergelere göre uygunluk derecesinde büyük farklılıklar görülmektedir. Nitekim FSTRR yönergesine göre batı alt, doğu üst, güney üst ve kuzey üst tribünlerinde bulunan erkek seyirci wc yüzdesi haricinde hiçbir değer yönerge şartlarını karşılamamaktadır. Ancak UEFA EURO 2024 Turnuvaları için düzenlenen UTR 2017 yönergesindeki standartlar stadyum verileriyle neredeyse tamamen örtüşmektedir. Doğu alt tribünü erkek wc ve pisuar sayısı ile kuzey üst tribünü kadın wc sayısı haricinde tüm değerler UEFA'nın yönergesine uygundur.

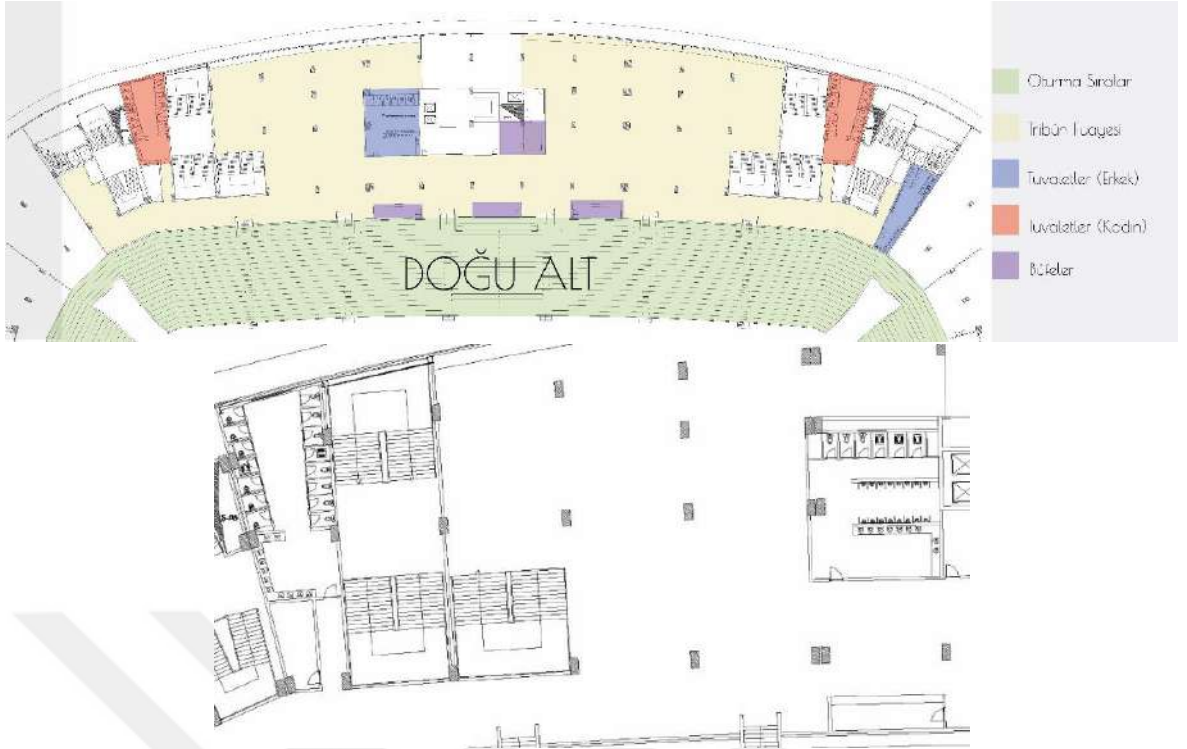
Tribünlerde bulunan büfelerin sayısı yönerge verilerine göre yetersizdir. Ancak standartlara erişebilme noktasındaki büfe adedi çok yüksek olduğundan yoruma açık bırakılmıştır. Batı alt tribünü haricinde araştırma alanında depo işleviyle kullanılan ek mekânlara rastlanmamıştır. Batı alt ve doğu üst tribünlerinin toplam büfe alanı standartları sağlamamaktadır. Toplam alanı en büyük büfelerin güney üst tribününde olduğu görülmektedir. Tezgâh boyları üzerinden değerlendirildiğinde 5 tribünde de 10 metre veya daha uzun tezgâha sahip büfe bulunmamaktadır.

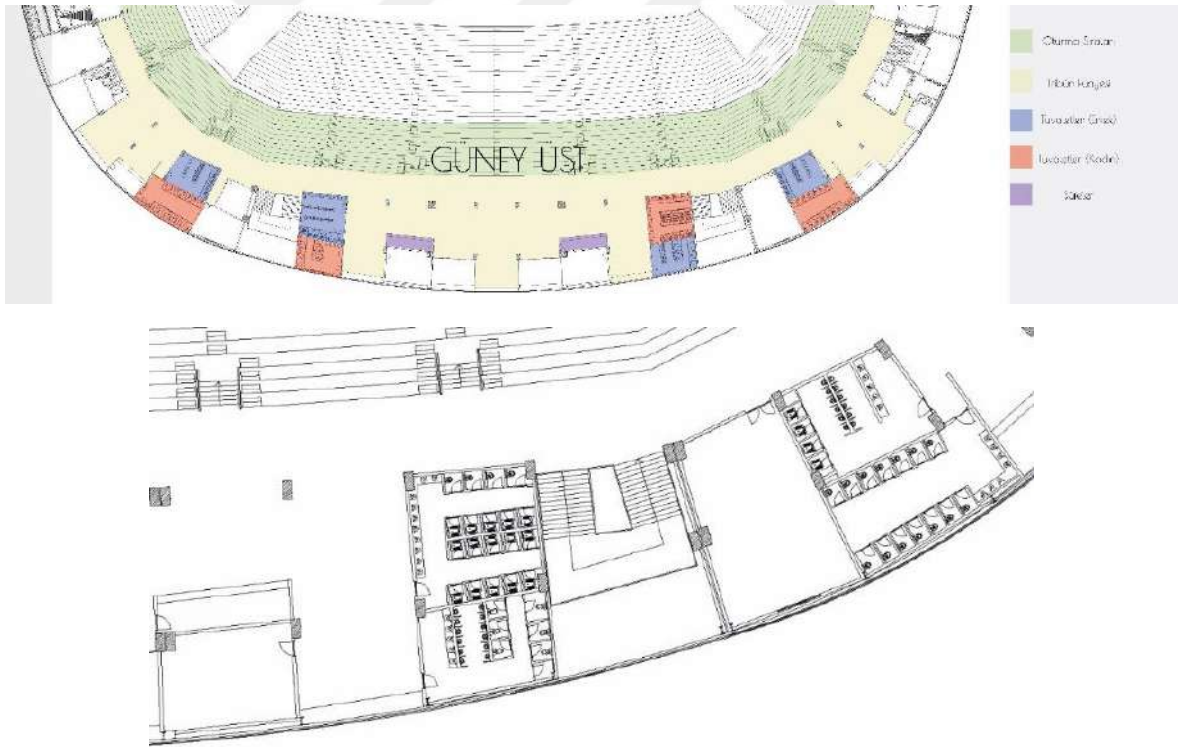
Şekil 5.56. Batı Alt Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı

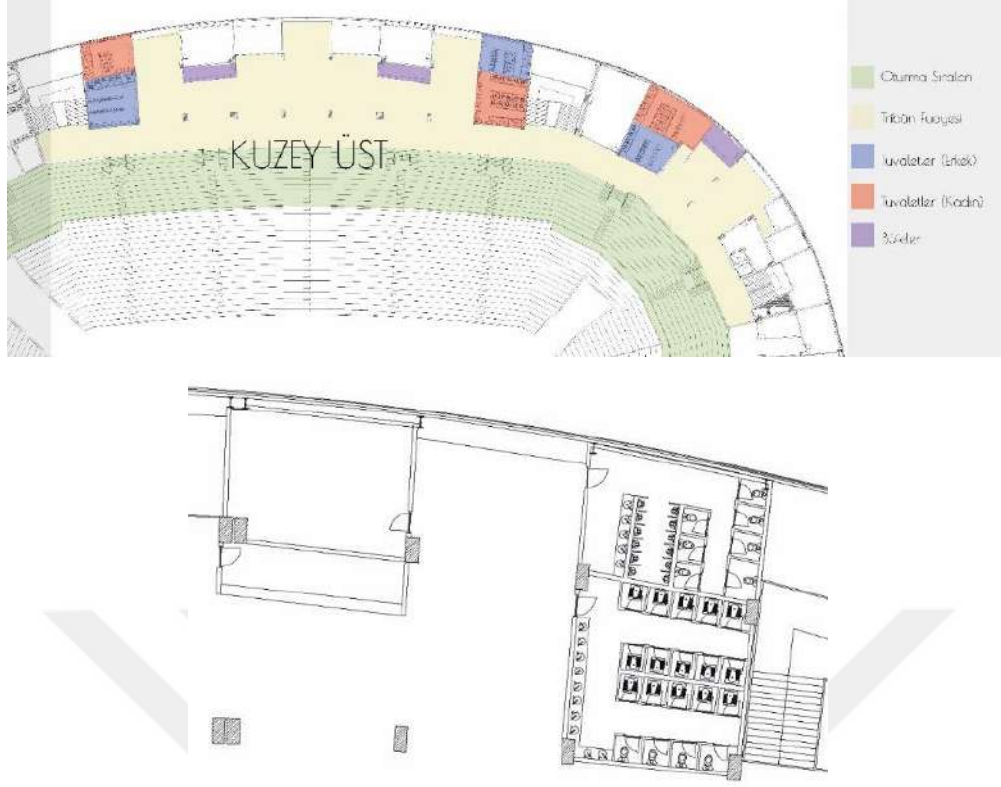
Şekil 5.57. Doğu Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı

Şekil 5.58. Doğu Alt Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı

Şekil 5.59. Güney Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı

Şekil 5.60. Kuzey Üst Tribününde Tuvaletler ve Büfelerin Konumları ve Temsili Tuvalet Planı

Şekil 5.61. Doğu Alt Tribünündeki Tuvaletlerden Bir Görünüm

Tablo 5.15. Araştırma Alanı Dâhilindeki Tribünlerin Tuvaletlerine Ait Sayısal Veriler

Tribünler	Batı Alt Tribünü		Doğu Üst Tribünü		Doğu Alt Tribünü		Güney Üst Tribünü		Kuzey Üst Tribünü	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Kapasite	3797		5841		4269		7307		5116	
Değişken	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Toplam WC Sayısı	30	14	45	21	30	12	53	26	32	18
Toplam Lavabo Sayısı	12	14	32	23	22	18	32	27	23	20
Toplam Pisuar Sayısı	-	30	-	53	-	32	-	59	-	42
FSTRR 2011 WC Sayısı / Kapasite (%)	1,88	0,36	1,83	0,35	1,67	0,27	1,72	0,34	1,48	0,34
FSTRR 2011 Lavabo Sayısı / Kapasite (%)	0,75	0,36	1,30	0,38	1,22	0,41	1,04	0,36	1,07	0,38
FSTRR 2011 Pisuar Sayısı / Kapasite (%)	-	0,77	-	0,88	-	0,73	-	0,79	-	0,80
UTR 2017 WC Sayısı / Kapasite (%)	2,25	0,56	2,20	0,55	2,00	0,43	2,07	0,54	1,78	0,54
UTR 2017 Lavabo Sayısı / Kapasite (%)	0,90	0,56	1,56	0,60	1,47	0,64	1,25	0,56	1,28	0,60
UTR 2017 Pisuar Sayısı / Kapasite (%)	-	1,21	-	1,39	-	1,15	-	1,24	-	1,26

Tablo 5.16. Araştırma Alanı Dâhilindeki Tribünlerin Büfelerine Ait Sayısal Veriler

Tribünler		Batı Alt Tribünü	Doğu Üst Tribünü	Doğu Alt Tribünü	Güney Üst Tribünü	Kuzey Üst Tribünü
	Kapasite	3797	5841	4269	7307	5116
Değişken	Adedi	2	2	3	4	3
	Toplam Servis Alanı (m ²)	27,74	42,88	61,65	93,24	68,78
	Büfelere Göre Servis Alanı Dağılımı (m ²)	13,87 x 2	21,44 x 2	20,55 x 3	25,16 x 2 21,46 x 2	21,65 x 2 25,48 x 1
	Birim Tezgâh Boyu (m)	5,1 x 2	8,3 x 2	8,2 x 2	6,7 x 2 8,6 x 2	6,7 x 1 8,6 x 2
	Ek Mekânlar ve Alanı (m ²)	8,7 x 2 (Depo)	-	-	-	-
	Ek Mekânlar Dâhil Toplam Alanı (m ²)	45,14	42,88	61,65	93,24	68,78

Şekil 5.62. Güney Üst (solda) ve Kuzey Üst (sağda) Tribünlerinde Bulunan Büfelerden Bir Görünüm

5.2 Anket Çalışmasına Dayalı Bulgular

Bu bölümde bir önceki başlıkta belirtildiği üzere stadyum geneli, tribünler ve tribün bölümleri olmak üzere 3 ana başlık kapsamında; stadyumun konumu, ulaşımı ve kapasitesi, yapı yerleşimi, servis mekânları ve genel sirkülasyonu, seyir alanları ve oturma donatıları ile acil durumlar ve tahliye politikaları alt başlıklarıyla anket çalışmasına dair bulgular paylaşılmıştır.

5.2.1 Örneklem demografik verileri

Toplamda 387 katılımcının olduğu anket çalışmasına ait bağımsız değişkenli veriler Tablo 5.17.'de gösterilmiştir. Buna göre örneklemin büyük çoğunluğunu erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Kadın katılımcılar örneklemin %10,6'sını oluşturarak 41 kişiden oluşurken, %89,4'lük dilimdeki erkek katılımcı sayısı 346'dır.

Örneklemdaki seyircilerin %57,9'u evli (f = 224) iken, %42,1'i ise bekârlardan (f = 163) oluşmaktadır. Ölçekte katılımcılar yaşlarına göre 6 farklı kategoride incelenmiştir. 18 yaş ve altındaki katılımcılar örneklemin %11,6'sını (f = 45), 19 - 23 yaş aralığındakiler %18,1'ini (f = 70), 24 -29 yaş aralığındakiler %19,6'sını (f = 76), 30 - 40 yaş aralığındakiler %27,4'ünü (f = 106) ve 41 - 50 yaş aralığındakiler %15,8'ini (f = 61) oluştururken 51 yaş ve üstündeki katılımcılar %7,5'ini (f = 29) oluşturmaktadır. Ankete dayalı analizlerden bazılarında katılımcıların gruplandırılmasında kullanılan eğitim durumu değişkeni ise 4 farklı kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategorilere göre katılımcıların %17,8'i ilkokul (f = 69), %35,9'u lise (f = 139), %39,3'ü lisans (f = 152) ve %7,0'si lisansüstü (f = 27) düzeyinde eğitim görmüştür.

Tablo 5.17. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	346	89,4
	Kadın	41	10,6
	Toplam	387	100,0
Medeni Durum	Evli	224	57,9
	Bekâr	163	42,1
	Toplam	387	100,0
Yaş	18 ve altı	45	11,6
	19-23	70	18,1
	24-29	76	19,6
	30-40	106	27,4
	41-50	61	15,8
	51 ve üstü	29	7,5
	Toplam	387	100,0
Eğitim Durumu	İlkokul	69	17,8
	Lise	139	35,9
	Lisans	152	39,3
	Lisansüstü	27	7,0
	Toplam	387	100,0

5.2.2 Konya Büyükşehir Stadyumu'nun anket verilerine dayalı genel değerlendirilmesi

Örnekleme içerisinde görüşleri değerlendirilen katılımcıların anket sorularının bütününe verdikleri cevaplardan likert tipi ölçeğin puan aralıkları göz önünde bulundurularak Konya Büyükşehir Stadyumu'na dair genel izlenimlerinin $\bar{X} = 2,32$ olduğu görülmüştür (Tablo 5.18.). Ölçekteki sorular stadyum hakkında olumlu ifadeler içerdiğinden ve likert ölçeğinde *1* değerine yaklaştıkça seyircinin sorudaki ifadeye katılma düzeyi arttığından, stadyumun genel niteliğinin seyirci bakış açısıyla olumlu yönde eğilim gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5.18. Katılımcıların Konya Büyükşehir Stadyumu'na ve Alt Boyutlarına İlişkin Değerlendirmeleri

	\bar{X}	S
Konum, Ulaşım ve Kapasite Niteliği	2,14	1,092
Yapı Yerleşimi Niteliği	2,37	1,165
Servis Mekânları ve Sirkülasyon Niteliği	2,40	1,129
Oturma Donatıları Niteliği	2,32	1,228
Acil Durum Politikaları ve Tahliye Niteliği	2,15	1,089
Konya Büyükşehir Stadyumu Niteliği	2,32	1,139

* \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçekte stadyumun alt boyutlarına ilişkin sorulara ait katılımcıların verdiği cevaplar içerisinde olumluluk derecesi bakımından en yüksek değer stadyum konumu, ulaşım ve kapasite niteliğine bağlı değişkenlerde görülmektedir ($\bar{X} = 2,14$). Bu değişkenlere $\bar{X} = 2,15$ ortalama ile acil durum ve tahliye politikaları niteliği yakınlık göstermektedir. Nispeten daha düşük dereceye sahip oturma donatılarının niteliği ($\bar{X} = 2,32$) seyircilerin stadyuma dair genel görüşündeki olumluluk düzeyini yansıtmaktadır. Yapı yerleşiminin nitelikleri ($\bar{X} = 2,37$) ile servis mekânları ve sirkülasyon niteliğine bağlı değişkenlere verilen cevapların ($\bar{X} = 2,40$) stadyumun genel olumluluk düzeyinin altında olduğu görülmektedir (Tablo 5.18.). Her ne kadar verilen ortalamalar üzerinden stadyumda seyircinin beklediği standartların ve hizmet düzeyinin genel anlamda karşılandığı çıkarımı yapılabiliyor olsa da ölçeğin alt boyutlardaki ortalama değişimlerinin daha detaylı olarak ele alınması gerekmektedir. Bunun için her bir alt boyut niteliğinin barındırdığı değişkenlerin ilişkili olduğu seyirci grupları içerisinde ortalama ve yüzde değerleri aracılığıyla analizi yapılmıştır.

5.2.3 Ölçeğin stadyum geneline ilişkin bulguları

Stadyum geneline ilişkin bulgular n = 387 seyirci örnekleme üzerinden 6'sı konum, ulaşım ve kapasite; 3'ü servis mekânları, sirkülasyon ve 2'si acil durumlar ve tahliye politikalarına bağlı değişkenler aracılığıyla saptanmıştır.

5.2.3.1 Konum, ulaşım ve kapasite değişkenlerine ait veriler

Söz konusu değişkenlere ait veriler Tablo 5.19.'da gösterilmiştir.

Ölçeğin 1. sorusundaki “Stadyuma ulaşımında, kent içi toplu taşıma imkânları yeterli ölçüdedir/niteliktir.” ifadesine katılımcıların %35,1'ini oluşturan çoğunluğunun (f = 136) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %30,2'lik yüzde ile (f = 117) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %7,2 (f = 28) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,29$ olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin 2. sorusundaki “Stadyum, kent dışı bağlantı noktalarıyla (havaalanı, tren garı, otobüs terminali...) erişimin kolaylıkla sağlanabileceği bir konumdadır.” ifadesine katılımcıların %32,0'sini oluşturan çoğunluğunun (f = 124) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %28,2'lik yüzde ile (f = 109) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %4,9 (f = 19) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,32$ olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin 3. sorusundaki “Stadyumun yakın çevresinde yeterli sayıda/nitelikte servis ve hizmet yapısı bulunmaktadır. (hastane, banka, kafe/restoran, alışveriş merkezi vb.)” ifadesine katılımcıların %38,8'ini oluşturan çoğunluğunun (f = 150) “kesinlikle katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %36,4'lük yüzde ile (f = 141) “katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %3,9 (f = 15) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,00$ olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin 4. sorusundaki “En yakın toplu taşıma duraklarından stadyuma güvenli bir şekilde yaya ulaşımı sağlanabilmektedir.” ifadesine katılımcıların %36,4'ünü oluşturan çoğunluğunun (f = 141) “kesinlikle katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %33,9'luk yüzde ile (f = 131) “katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %2,8 (f = 11) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı

içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,09$ olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin 5. sorusundaki “Stadyuma giriş-çıkışlar sırasında kentin ana ulaşım arterlerine bağlanan taşıt yollarında oluşan araç yoğunluğu kabul edilebilir ölçüdedir.” ifadesine katılımcıların %28,2’sini oluşturan çoğunluğunun (f = 109) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %24,3’lük yüzde ile (f = 94) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %11,1 (f = 43) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,63$ olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin 6. sorusundaki “Seyir zevki, etkinlik atmosferi ve seyirci katılımı değerlendirildiğinde stadyum kapasitesi yeterli düzeydedir.” ifadesine katılımcıların %58,9’unu oluşturan çoğunluğunun (f = 228) “kesinlikle katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %33,9’luk yüzde ile (f = 131) “katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %0,5 (f = 2) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 1,52$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.19. Katılımcıların Stadyum Genelinde Konum, Ulaşım Ve Kapasite Değişkenlerine İlişkin Görüşleri

	Soru No.	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Konum, Ulaşım ve Kapasite	1	117	30,2	136	35,1	67	17,3	39	10,1	28	7,2	2,29	1,20
	2	109	28,2	124	32,0	93	24,0	42	10,9	19	4,9	2,32	1,14
	3	150	38,8	141	36,4	58	15,0	23	5,9	15	3,9	2,00	1,06
	4	141	36,4	131	33,9	65	16,8	39	10,1	11	2,8	2,09	1,09
	5	94	24,3	109	28,2	72	18,6	69	17,8	43	11,1	2,63	1,32
	6	228	58,9	131	33,9	17	4,4	9	2,3	2	0,5	1,52	0,74

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Tablo 5.19.’da da görüleceği üzere stadyumun kapasite düzeyinin seyirciler üzerinde yüksek olumlulukta izlenim oluşturduğu ($\bar{X} = 1,52$) ancak stadyumun çevresindeki taşıt bağlantı yollarında giriş-çıkışlar sırasında oluşan araç yoğunluğunun nispeten olumsuz etki yarattığı ($\bar{X} = 2,63$) anlaşılmaktadır. Katılımcıların görüşlerine göre stadyumun yakın çevresinde hizmet ihtiyacını karşılayan yeterli ölçüde yapının bulunduğu söylenebilmektedir ($\bar{X} = 2,00$). En yakın toplu taşıma durakları ile stadyum arasındaki yaya ulaşımı ise geliştirmeye açık

olsa da güvenlik bağlamında seyircilerin beklentilerini karşılamaktadır ($\bar{X} = 2,09$). Kent dışı bağlantı noktalarıyla entegrasyonunun sağlanması anlamında stadyum konumunun niteliği seyirci izlenimlerine göre $\bar{X} = 2,32$ 'lik olumluluk derecesine sahiptir.

5.2.3.2 Servis mekânları ve sirkülasyon değişkenlerine ait veriler

Söz konusu değişkenlere ait veriler Tablo 5.20.'de gösterilmiştir.

Ölçeğin 10. sorusundaki “Stadyum alanında, yüksek seyirci katılımı olan müsabakalar için yeterli sayıda otopark bulunmaktadır.” ifadesine katılımcıların %35,9’unu oluşturan çoğunluğunun (f = 139) “kesinlikle katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %29,5’lik yüzde ile (f = 114) “katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %3,4 (f = 13) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,18$ olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin 11. sorusundaki “Otoparkları çevre taşıt yollarına bağlayan araç giriş/çıkış noktaları, stadyum alanından ayrılma zamanlarında yoğunluğu karşılayabilecek genişlikte ve sayıdadır.” ifadesine katılımcıların %30,7’sini oluşturan çoğunluğunun (f = 119) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %23,3’lük yüzde ile (f = 90) “kararsızım” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %9,6 (f = 37) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,64$ olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin 12. sorusundaki “Stadyum alanında ve içinde kolaylık sağlayan yönlendirme tabelalarının ve krokilerin miktarı/niteliği yeterli düzeydedir.” ifadesine katılımcıların %39,5’ini oluşturan çoğunluğunun (f = 153) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %37,2’lik yüzde ile (f = 144) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %2,8 (f = 11) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 1,96$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.20. Katılımcıların Stadyum Genelinde Servis Mekânları ve Sirkülasyon Değişkenlerine İlişkin Görüşleri

	Soru No.	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Servis Mekânları & Sirkülasyon	10	139	35,9	114	29,5	72	18,6	49	12,7	13	3,4	2,18	1,15
	11	79	20,4	119	30,7	90	23,3	62	16,0	37	9,6	2,64	1,24
	12	144	37,2	153	39,5	62	16,0	17	4,4	11	2,8	1,96	0,98

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Tablo 5.20.'de görüldüğü gibi stadyum genelinde yönlendirme tabelaları ve krokilerin miktar ve nitelikleri hakkında seyircilerin olumlu görüşlere sahip olduğu ($\bar{X} = 1,96$) fakat stadyuma ait otoparkların giriş ve çıkışlarının yeterli sayıda ve genişlikte olmadığı düşünüldüğünden nispeten olumsuz eğilime sahip tutum izledikleri görülmektedir ($\bar{X} = 2,64$). Katılımcılar stadyuma ait otopark sayılarının mevcut kapasite için yeterli olduğu ifadesine çoğunlukla olumlu yaklaşırlar da ilgili cevap ortalaması $\bar{X} = 2,18$ ile geliştirilmesi gereken bir düzeydedir.

5.2.3.3 Acil durum politikaları ve tahliye değişkenlerine ait veriler

Söz konusu değişkenlere ait veriler Tablo 5.21.'de gösterilmiştir.

Ölçeğin 28. sorusundaki “Stadyum içerisinde ve dışarısında acil durumlarda uyulması gereken talimatları içeren bilgilendirme tabloları ve ışıklı yönlendirme tabelaları kolayla görülebilir ve anlaşılabilir.” ifadesine katılımcıların %38,0’ini oluşturan çoğunluğunun (f = 147) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %33,1’lik yüzde ile (f = 128) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %3,4 (f = 13) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,08$ olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin 29. sorusundaki “Tribün - saha arasında uygulanan tel örgüler, herhangi bir taşkınlık durumunda sahaya geçişi engelleyebilir niteliktedir.” ifadesine katılımcıların %33,3’ünü oluşturan çoğunluğunun (f = 129) “katılıyorum” olarak cevaplandığı ve bunu %32,3’lük yüzde ile (f = 125) “kesinlikle katılıyorum” cevabının takip ettiği görülmektedir. Değişkene verilen cevaplar arasında en az katılımcı sayısını %5,4 (f = 21) ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı içermektedir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,22$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.21. Katılımcıların Stadyum Genelinde Acil Durum Politikaları ve Tahliye Değişkenlerine İlişkin Görüşleri

	Soru No.	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Acil D. Politikaları & Tahliye	28	128	33,1	147	38,0	79	20,4	20	5,2	13	3,4	2,08	1,02
	29	125	32,3	129	33,3	75	19,4	37	9,6	21	5,4	2,22	1,16

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Tablo 5.21.'deki verilere dayanarak acil durumlar için gerekli olan yönlendirme ve bilgilendirme sistemlerinin seyirciler tarafından anlaşılabilirliği ($\bar{X} = 2,08$) ve tribün - saha arasındaki tel örgülerin caydırıcılık düzeyine dair genellikle olumlu görüşlerin olduğu ($\bar{X} = 2,08$) söylenebilmektedir. Ancak acil durumların henüz stadyumda yaşanmadığı veya simüle edilmediği gerekçeleri göz önünde bulundurulduğunda elde edilen ortalama değerlerin katılımcıların Konya Büyükşehir Stadyumu'ndaki izlenimlerine veya deneyimlerine değil, yalnızca öngörülerine bağlı olarak geliştiğini belirtmek gerekmektedir.

5.2.4 Ölçeğin tribünlere ilişkin bulguları

Tribünlere ilişkin bulgular batı alt tribünde n = 31, güney üst tribünde n = 125, doğu üst tribünde n = 48, doğu alt tribünde n = 85 ve kuzey üst tribünde n = 98 seyirci örneklemeleri üzerinden 9'u servis mekânları, sirkülasyon ve 5'i oturma donatılarına bağlı değişkenler aracılığıyla saptanmıştır.

5.2.4.1 Servis mekânları ve sirkülasyon değişkenlerine ait veriler

Ölçeğin 13. sorusuna ait veriler Tablo 5.22.'de gösterilmiştir. Sorudaki "Turnikelerin miktarı, stadyuma girişler sırasında oluşabilecek aşırı yoğunluğu ortadan kaldırmaktadır." ifadesinin katılımcıların görüşleri doğrultusunda analizi yapılırken stadyumun her bir tribününün ayrı girişlere sahip olduğu ve buna bağlı olarak turnike sistemlerinin de ayrıldığı göz önünde bulundurulmuştur. Bunun için ölçeğin uygulandığı her bir tribün için ilgili değişkenin ortalama verileri ayrı ayrı analiz edilerek karşılaştırma yapılmıştır. Stadyum genelinde turnike miktarlarının katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,10$ olduğu tespit edilmiştir. Doğu alt tribünde $\bar{X} = 1,98$ ve güney üst tribünde $\bar{X} = 2,02$ ortalamaları ile bu tribünlerdeki seyircilerin turnike sayılarına dair izlenimlerinin diğer tribünlere ve stadyum geneline nispeten daha yüksek olumluluk derecesine sahip olduğu söylenebilmektedir. Güney üst tribündeki katılımcıların verdikleri cevaplar içerisinde

%44,0'lük bir yüzde ile (f = 55) “kesinlikle katılıyorum” cevabı değişken genelinde öne çıkmaktadır. Kuzey üst ve doğu üst tribünlerinin olumluluk derecesinin stadyum genelinden daha düşük bir değer olan $\bar{X} = 2,21$ olduğu görülmüştür. Kuzey üst tribününde değişkene verilen cevaplar kuzey üst tribünlerindeki cevaplara göre “kesinlikle katılıyorum” görüşü %0,4; “katılıyorum” görüşü %4,3 fazladır. Buradan yola çıkarak kuzey üst tribününde olumlu görüşlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Değişkene ilişkin olumluluk düzeyi en düşük cevap ortalaması ise $\bar{X} = 2,29$ ile batı alt tribününe aittir.

Tablo 5.22. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 13. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
13	Batı Alt (31)	11	35,5	9	29,0	4	12,9	5	16,1	2	6,5	2,29	1,30
	Güney Üst (125)	55	44,0	36	28,8	16	12,8	13	10,4	5	4,0	2,02	1,16
	Doğu Üst (48)	14	29,2	19	39,6	7	14,6	7	14,6	1	2,1	2,21	1,09
	Doğu Alt (85)	35	41,2	27	31,8	15	17,6	6	7,1	2	2,4	1,98	1,05
	Kuzey Üst (98)	29	29,6	43	43,9	10	10,2	8	8,2	8	8,2	2,21	1,20
	(387)	144	37,2	134	34,6	52	13,4	39	10,1	18	4,7	2,10	1,15

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 14. sorusuna ait veriler Tablo 5.23.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Sirkülasyon alanlarında (giriş, koridor, merdiven gibi), turnikeler ile tribünler arasındaki geçişler hızlı ve rahat bir şekilde sağlanabilmektedir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 1,88$ olduğu tespit edilmiştir. Batı alt tribününde ilgili değişkenin ortalama değeri $\bar{X} = 1,42$ ile stadyum geneli ve diğer tribünlere göre oldukça yüksek bir olumluluğa sahiptir. Bu tribündeki katılımcıların değişken ifadesine %58,1'lik (f = 18) bir yüzde ile “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermesiyle söz konusu ortalama elde edilmiştir. Kuzey üst tribünündeki $\bar{X} = 1,80$ ve doğu alt tribünündeki $\bar{X} = 1,87$ ortalamalarına sahip olumluluk düzeyleri de stadyum genelindeki ortalamanın üzerindedir. Doğu üst tribünündeki seyirciler değişkenin olumluluk derecesini $\bar{X} = 2,00$ olarak belirlerken tribünler arasında en düşük değer ise $\bar{X} = 2,02$ ile güney üst tribününde görülmüştür.

Tablo 5.23. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 14. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
14	Batı Alt (31)	18	58,1	13	41,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1,42	0,50
	Güney Üst (125)	42	33,6	54	43,2	15	12,0	12	9,6	2	1,6	2,02	1,00
	Doğu Üst (48)	14	29,2	25	52,1	5	10,4	3	6,3	1	2,1	2,00	0,92
	Doğu Alt (85)	40	47,1	25	29,4	14	16,5	3	3,5	3	3,5	1,87	1,04
	Kuzey Üst (98)	47	48,0	32	32,7	14	14,3	2	2,0	3	3,1	1,80	0,97
	(387)	161	41,6	149	38,5	48	12,4	20	5,2	9	2,3	1,88	0,97

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 15. sorusuna ait veriler Tablo 5.24.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Müsabaka başında dışarıdan gelen seyirciler, diğerlerine rahatsızlık vermeden kolay ve hızlı bir şekilde kendilerine ayrılan koltuklara ulaşabilmektedir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 1,89$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip batı tribününde ortalama $\bar{X} = 1,58$ 'dir. Batı tribünündeki katılımcıların %51,6'sı (f = 16) değişkene “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Güney üst tribünde de olumluluk derecesi stadyum genelinden yüksek olup $\bar{X} = 1,73$ olarak ölçülmüştür. Bunları sırasıyla $\bar{X} = 1,94$ ile doğu alt ve $\bar{X} = 2,02$ ile kuzey üst tribünlerinin olumluluk derecesi izlemektedir. Değişkenin en düşük olumluluk derecesini gördüğü doğu üst tribününde ise “kesinlikle katılıyorum” cevabı tribüne ait toplam cevabın %20,8'ini oluşturmaktadır (f = 10) ve ortalaması $\bar{X} = 2,17$ 'dir.

Tablo 5.24. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 15. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
15	Batı Alt (31)	16	51,6	12	38,7	3	9,7	0	0,0	0	0,0	1,58	0,67
	Güney Üst (125)	56	44,8	52	41,6	12	9,6	5	4,0	0	0,0	1,73	0,80
	Doğu Üst (48)	10	20,8	26	54,2	7	14,6	4	8,3	1	2,1	2,17	0,93
	Doğu Alt (85)	29	34,1	36	42,4	16	18,8	4	4,7	0	0,0	1,94	0,85
	Kuzey Üst (98)	32	32,7	43	43,9	16	16,3	3	3,1	4	4,1	2,02	1,00
	(387)	143	37,0	169	43,7	54	14,0	16	4,1	5	1,3	1,89	0,88

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 16. sorusuna ait veriler Tablo 5.25.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Müsabakanın devre aralarında; servis mekânlarında (tribünlere açılan fuaye alanları) rahatsız edici bir seyirci yoğunluğu oluşmaz.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,33$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip kuzey üst tribününde ortalama $\bar{X} = 2,17$ 'dir. Kuzey üst tribünündeki katılımcıların %29,6'sı (f = 29) değişkene “kesinlikle katılıyorum”, %40,8'i (f = 40) ise “katılıyorum” cevabını vermiştir ve bu yüzdeler tüm tribünler içerisinde en yüksek değerlerdir. Batı alt tribünündeki olumluluk derecesi de kuzey üst tribününe yakın olmak suretiyle $\bar{X} = 2,19$ 'dur. Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesinden yüksek değere sahip olduğu bir başka tribün ise $\bar{X} = 2,32$ ile güney üst tribünüdür. Doğu alt tribünündeki katılımcı görüşü ortalaması $\bar{X} = 2,42$ iken, en düşük olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,63$ ile doğu üst tribününde görülmektedir.

Tablo 5.25. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 16. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
16	Batı Alt (31)	9	29,0	10	32,3	9	29,0	3	9,7	0	0,0	2,19	0,98
	Güney Üst (125)	35	28,0	40	32,0	32	25,6	11	8,8	7	5,6	2,32	1,14
	Doğu Üst (48)	9	18,8	17	35,4	8	16,7	11	22,9	3	6,3	2,63	1,21
	Doğu Alt (85)	20	23,5	29	34,1	20	23,5	12	14,1	4	4,7	2,42	1,14
	Kuzey Üst (98)	29	29,6	40	40,8	15	15,3	11	11,2	3	3,1	2,17	1,08
	(387)	102	26,4	136	35,1	84	21,7	48	12,4	17	4,4	2,33	1,12

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 17. sorusuna ait veriler Tablo 5.26.'da gösterilmiştir. Sorudaki “Müsabaka sonrasında stadyumdan ayrılırken koridorlar, merdivenler ve çıkış kapıları önlerinde izdihama yol açabilecek yoğunluk oluşmaz.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,65$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip kuzey üst tribününde ortalama $\bar{X} = 2,32$ 'dir. Kuzey üst tribünündeki katılımcıların %26,5'i (f = 26) değişkene “kesinlikle katılıyorum”, cevabını vermiştir. Doğu alt tribünündeki olumluluk derecesi de kuzey üst tribününe yakın olmak suretiyle $\bar{X} = 2,34$ 'dür. Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesinden yüksek değere sahip olduğu bir başka tribün ise $\bar{X} = 2,60$ ile doğu üst tribünüdür. Doğu üst tribünündeki katılımcıların %45,8'i (f = 22) değişken ifadesine “katılıyorum” cevabını

vermiştir. Batı alt tribünündeki katılımcı görüşü ortalaması $\bar{X} = 2,87$ iken, en düşük olumluluk derecesi $\bar{X} = 3,09$ ile güney üst tribününde görülmektedir.

Tablo 5.26. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 17. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	Batı Alt (31)	5	16,1	10	32,3	4	12,9	8	25,8	4	12,9	2,87	1,34
	Güney Üst (125)	14	11,2	35	28,0	21	16,8	36	28,8	19	15,2	3,09	1,28
	Doğu Üst (48)	5	10,4	22	45,8	10	20,8	9	18,8	2	4,2	2,60	1,05
	Doğu Alt (85)	19	22,4	33	38,8	22	25,9	7	8,2	4	4,7	2,34	1,06
	Kuzey Üst (98)	26	26,5	40	40,8	14	14,3	11	11,2	7	7,1	2,32	1,19
	(387)	69	17,8	140	36,2	71	18,3	71	18,3	36	9,3	2,65	1,23

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 18. sorusuna ait veriler Tablo 5.27.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Stadyumda yeterli sayıda wc/lavabo bulunmaktadır.” ifadesinde stadyumda bulunan wc/lavaboların her bir tribün için özel olarak ayrılmış bölümlerde çözümlendiği göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre değişkenin olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,10$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip kuzey üst tribününde ortalama $\bar{X} = 1,79$ 'dur. Kuzey üst tribünündeki katılımcıların %48,0'i (f = 47) değişkene “kesinlikle katılıyorum”, cevabını vermiştir. Doğu alt tribünündeki olumluluk derecesi de kuzey üst tribününe yakın olmak suretiyle $\bar{X} = 1,88$ 'dir. Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesinden yüksek değere sahip olduğu bir başka tribün ise $\bar{X} = 2,06$ ile batı alt tribünüdür. Doğu üst tribünündeki katılımcıların %50,0'si (f = 24) değişken ifadesine “katılıyorum” cevabını vermiştir ve tribündeki olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,21$ 'dir. Güney üst tribünündeki katılımcı görüşü ortalaması $\bar{X} = 2,46$ ile değişkene ait en düşük olumluluk derecesine sahiptir.

Tablo 5.27. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 18. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
18	Batı Alt (31)	10	32,3	15	48,4	3	9,7	0	0,0	3	9,7	2,06	1,15
	Güney Üst (125)	33	26,4	41	32,8	23	18,4	16	12,8	12	9,6	2,46	1,27

	Doğu Üst (48)	11	22,9	24	50,0	7	14,6	4	8,3	2	4,2	2,21	1,03
	Doğu Alt (85)	36	42,4	33	38,8	9	10,6	4	4,7	3	3,5	1,88	1,02
	Kuzey Üst (98)	47	48,0	35	35,7	9	9,2	4	4,1	3	3,1	1,79	0,99
	(387)	137	35,4	148	38,2	51	13,2	28	7,2	23	5,9	2,10	1,14

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 19. sorusuna ait veriler Tablo 5.28.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Stadyuma hizmet veren büfeler, seyircilerden gelen talep yoğunluğunu karşılayabilecek sayıdadır.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,82$ olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak tribünler özelindeki değişkenler içerisinde en düşük olumluluk derecesinin bu değişken olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip batı tribününde ortalama $\bar{X} = 1,90$ 'dır. Batı tribünündeki katılımcıların %35,5'i (f= 11) değişkene “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Kuzey üst tribünde de olumluluk derecesi stadyum genelinden daha düşük olup $\bar{X} = 2,78$ olarak ölçülmüştür. Bunları sırasıyla $\bar{X} = 2,87$ ile güney üst ve $\bar{X} = 3,00$ ile doğu alt tribünlerinin olumluluk derecesi izlemektedir. Değişkenin en düşük olumluluk derecesini gördüğü doğu üst tribününde ise “kesinlikle katılıyorum” cevabı tribüne ait toplam cevabın %10,4'ünü oluşturmakta (f= 5) ve ortalaması $\bar{X} = 3,08$ 'dir.

Tablo 5.28. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 19. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
19	Batı Alt (31)	11	35,5	14	45,2	4	12,9	2	6,5	0	0,0	1,90	0,87
	Güney Üst (125)	24	19,2	36	28,8	16	12,8	30	24,0	19	15,2	2,87	1,38
	Doğu Üst (48)	5	10,4	13	27,1	11	22,9	11	22,9	8	16,7	3,08	1,27
	Doğu Alt (85)	15	17,6	23	27,1	11	12,9	19	22,4	17	20,0	3,00	1,42
	Kuzey Üst (98)	25	25,5	23	23,5	15	15,3	19	19,4	16	16,3	2,78	1,44
	(387)	80	20,7	109	28,2	57	14,7	81	20,9	60	15,5	2,82	1,38

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 21. sorusuna ait veriler Tablo 5.29.'da gösterilmiştir. Sorudaki “Kullanıcı talebini karşılamak üzere, mescitlerin alan büyüklükleri ve mescit sayısı yeterlidir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,52$ olduğu tespit edilmiştir. Kuzey üst tribününde ilgili değişkenin ortalama değeri $\bar{X} = 2,06$ ile stadyum geneli

ve diğer tribünlere göre daha yüksek bir olumluluğa sahiptir. Bu tribündeki katılımcıların değişken ifadesine %38,8'lik (f = 38) bir yüzde ile “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermesiyle söz konusu ortalama elde edilmiştir. Doğu alt tribünündeki olumluluk düzeyi de $\bar{X} = 2,29$ ile stadyum genelindeki ortalamanın üzerindedir. Batı alt tribünündeki seyirciler değişkenin olumluluk derecesini $\bar{X} = 2,55$, güney üst tribünündekiler ise $\bar{X} = 2,76$ olarak belirlerken tribünler arasında en düşük değer ise $\bar{X} = 3,19$ ile doğu üst tribününde görülmüştür.

Tablo 5.29. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 21. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
21	Batı Alt (31)	7	22,6	5	16,1	15	48,4	3	9,7	1	3,2	2,55	1,06
	Güney Üst (125)	27	21,6	28	22,4	32	25,6	24	19,2	14	11,2	2,76	1,30
	Doğu Üst (48)	8	16,7	11	22,9	5	10,4	12	25,0	12	25,0	3,19	1,47
	Doğu Alt (85)	21	24,7	34	40,0	19	22,4	6	7,1	5	5,9	2,29	1,10
	Kuzey Üst (98)	38	38,8	35	35,7	13	13,3	5	5,1	7	7,1	2,06	1,17
	(387)	101	26,1	113	29,2	84	21,7	50	12,9	39	10,1	2,52	1,28

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 22. sorusuna ait veriler Tablo 5.30.'da gösterilmiştir. Sorudaki “Stadyumda mevcut tuvaletlerden ayrı olarak, mescitlerle ilişkilendirilmiş abdest alma mekânlarına ihtiyaç duyulur.” ifadesi olumlu yargı içermesine rağmen “ihtiyaç duyulur” ibaresi gereğince ortalamalar 1 değerine yaklaşır ise söz konusu mekânların yetersiz kaldığı izleniminin artacağı göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre değişken ortalamasının $\bar{X} = 1,86$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkende 1 değerine en yakın ortalama $\bar{X} = 1,53$ ile kuzey üst tribününde görülmektedir. Kuzey üst tribünündeki katılımcıların %60,2'si (f = 59) değişkene “kesinlikle katılıyorum”, cevabını vermiştir. Doğu üst ve doğu alt tribünlerindeki ortalamalar stadyum genelindeki ortalamaların üstünde olmak suretiyle sırasıyla $\bar{X} = 1,83$ ve $\bar{X} = 1,85$ 'dir. Güney üst tribünlerinde değişkenin ortalama değeri $\bar{X} = 2,00$ olarak tespit edilmiştir. Batı tribünü, bütün tribünler arasında belirgin farkla en düşük ortalama sahip olmasına rağmen ($\bar{X} = 2,42$), tribündeki katılımcıların %38,7'sinin değişkene “katılıyorum” cevabını verdiği ve bu yüzdenin tribünler içinde en yüksek değer olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Tablo 5.30. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 22. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
22	Batı Alt (31)	6	19,4	12	38,7	8	25,8	4	12,9	1	3,2	2,42	1,06
	Güney Üst (125)	51	40,8	38	30,4	25	20,0	7	5,6	4	3,2	2,00	1,06
	Doğu Üst (48)	28	58,3	9	18,8	5	10,4	3	6,3	3	6,3	1,83	1,23
	Doğu Alt (85)	36	42,4	32	37,6	13	15,3	2	2,4	2	2,4	1,85	0,93
	Kuzey Üst (98)	59	60,2	32	32,7	3	3,1	2	2,0	2	2,0	1,53	0,82
	(387)	180	46,5	123	31,8	54	14,0	18	4,7	12	3,1	1,86	1,03

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma**5.2.4.2 Oturma donatıları değişkenlerine ait veriler**

Ölçeğin 23. sorusuna ait veriler Tablo 5.31.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Kullanılan koltukların ebatları beklenen konforu sağlamak için yeterlidir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,25$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip batı tribününde ortalama $\bar{X} = 1,87$ 'dir. Batı tribünündeki katılımcıların %38,7'si (f = 12) değişkene “kesinlikle katılıyorum”; %45,2'si ise (f = 14) “katılıyorum” cevabını vermiştir. Güney üst ve kuzey üst tribünlerinin olumluluk derecesinin stadyum genelinden daha yüksek bir değer olan $\bar{X} = 2,24$ olduğu görülmüştür. Kuzey üst tribününde değişkene verilen cevaplar güney üst tribünlerindeki cevaplara göre “kesinlikle katılıyorum” görüşü %0,8 fazladır. Buradan yola çıkarak kuzey üst tribününde olumlu görüşlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Doğu alt tribününde ise olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,27$ ile stadyum genelindeki dereceye oldukça yakındır. Değişkenin belirgin fakla en düşük olumluluk derecesini gördüğü doğu üst tribününde ise “kesinlikle katılıyorum” cevabı tribüne ait toplam cevabın %16,7'sini oluşturmakta (f = 8) ve ortalaması $\bar{X} = 2,48$ 'dir.

Tablo 5.31. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 23. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
23	Batı Alt (31)	12	38,7	14	45,2	3	9,7	1	3,2	1	3,2	1,87	0,96
	Güney Üst (125)	36	28,8	50	40,0	19	15,2	13	10,4	7	5,6	2,24	1,15

	Doğu Üst (48)	8	16,7	21	43,8	11	22,9	4	8,3	4	8,3	2,48	1,13
	Doğu Alt (85)	26	30,6	29	34,1	16	18,8	9	10,6	5	5,9	2,27	1,18
	Kuzey Üst (98)	29	29,6	38	38,8	18	18,4	4	4,1	9	9,2	2,24	1,19
	(387)	111	28,7	152	39,3	67	17,3	31	8,0	26	6,7	2,25	1,15

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 24. sorusuna ait veriler Tablo 5.32.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Koltuklarda kullanılan malzeme türü (plastik gibi), sağlanan güvenlik ve konforu olumlu etkilemektedir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,38$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip batı alt tribününde ortalama $\bar{X} = 2,16$ 'dır. Batı alt tribünündeki katılımcıların %32,3'ü (f = 10) değişkene “kesinlikle katılıyorum”; %41,9'u ise (f = 13) “katılıyorum” cevabını vermiştir. Kuzey üst tribünündeki olumluluk derecesi de batı alt tribününe yakın ve stadyum geneli ortalamasından daha yüksek olmak suretiyle $\bar{X} = 2,18$ 'dir. Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesinden çok az fark ile daha düşük değere sahip olduğu tribün ise $\bar{X} = 2,39$ ile güney üst tribünüdür. Doğu alt tribünündeki katılımcı görüşü ortalaması $\bar{X} = 2,53$ iken, en düşük olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,60$ ile doğu üst tribününde görülmektedir. Bu ortalamaların oluşmasında “kararsızım” cevabını veren katılımcıların %22,9'luk kesimde yer alması etkilidir.

Tablo 5.32. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 24. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
24	Batı Alt (31)	10	32,3	13	41,9	3	9,7	3	9,7	2	6,5	2,16	1,19
	Güney Üst (125)	34	27,2	41	32,8	24	19,2	19	15,2	7	5,6	2,39	1,20
	Doğu Üst (48)	8	16,7	18	37,5	11	22,9	7	14,6	4	8,3	2,60	1,18
	Doğu Alt (85)	23	27,1	24	28,2	16	18,8	14	16,5	8	9,4	2,53	1,30
	Kuzey Üst (98)	31	31,6	40	40,8	14	14,3	4	4,1	9	9,2	2,18	1,20
	(387)	106	27,4	136	35,1	68	17,6	47	12,1	30	7,8	2,38	1,22

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 25. sorusuna ait veriler Tablo 5.33.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Tribünlerin ön sıralarındaki seyircilerin baş mesafelerinden dolayı saha görüşü engellenmemektedir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,35$

olduğu tespit edilmiştir. Değişkenin en yüksek olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,26$ ile güney üst tribününde görülmektedir. Batı alt tribününde ilgili değişkenin ortalama değeri stadyum geneliyle aynı olmak üzere $\bar{X} = 2,35$ 'dir. Bu tribündeki katılımcıların değişken ifadesine %38,7'lik (f = 12) bir yüzde ile “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermesiyle söz konusu ortalama elde edilmiştir. Doğu alt tribününde de değişkenin ortalama değeri stadyum genelinden daha yüksektir. Tribünün ortalama değeri $\bar{X} = 2,32$ 'dir. Kuzey üst tribünündeki seyirciler değişkenin olumluluk derecesini $\bar{X} = 2,43$ olarak belirlerken tribünler arasında en düşük değer ise $\bar{X} = 2,50$ ile doğu üst tribününde görülmüştür.

Tablo 5.33. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 25. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
25	Batı Alt (31)	12	38,7	8	25,8	3	9,7	4	12,9	4	12,9	2,35	1,45
	Güney Üst (125)	36	28,8	49	39,2	20	16,0	12	9,6	8	6,4	2,26	1,16
	Doğu Üst (48)	10	20,8	20	41,7	6	12,5	8	16,7	4	8,3	2,50	1,24
	Doğu Alt (85)	30	35,3	25	29,4	12	14,1	9	10,6	9	10,6	2,32	1,34
	Kuzey Üst (98)	29	29,6	27	27,6	22	22,4	11	11,2	9	9,2	2,43	1,28
	(387)	117	30,2	129	33,3	63	16,3	44	11,4	34	8,8	2,35	1,26

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 26. sorusuna ait veriler Tablo 5.34.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Koltukların önünde bulunan geçiş ve diz mesafesi yeterli düzeydedir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,31$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesi büyük bir farkla batı tribününde görülmüştür. ($\bar{X} = 1,74$). Batı tribünündeki katılımcıların %48,4'ü (f = 15) değişkene “kesinlikle katılıyorum”; %38,7'si ise (f = 12) “katılıyorum” cevabını vermiştir. Doğu alt tribününde olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,20$, kuzey üst tribününde de $\bar{X} = 2,23$ olmak üzere stadyum genelinden yüksektir. Doğu alt tribününde değişkene verilen “katılıyorum” cevapları kuzey üst tribününe oranla %8,0 fazladır. Güney üst tribününde ortalama değeri $\bar{X} = 2,41$ olarak ölçülürken, değişkenin belirgin farkla en düşük olumluluk derecesini gördüğü doğu üst tribününde ise “kesinlikle katılıyorum” cevabı tribüne ait toplam cevabın %20,8'ini oluşturmakta (f = 10) ve ortalaması $\bar{X} = 2,77$ 'dir.

Tablo 5.34. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 26. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
26	Batı Alt (31)	15	48,4	12	38,7	1	3,2	3	9,7	0	0,0	1,74	0,93
	Güney Üst (125)	38	30,4	37	29,6	18	14,4	25	20,0	7	5,6	2,41	1,26
	Doğu Üst (48)	10	20,8	16	33,3	3	6,3	13	27,1	6	12,5	2,77	1,39
	Doğu Alt (85)	29	34,1	32	37,6	11	12,9	4	4,7	9	10,6	2,20	1,26
	Kuzey Üst (98)	37	37,8	29	29,6	14	14,3	8	8,2	10	10,2	2,23	1,31
	(387)	129	33,3	126	32,6	47	12,1	53	13,7	32	8,3	2,31	1,29

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 27. sorusuna ait veriler Tablo 5.35.'de gösterilmiştir. Sorudaki “Yan yana gelen koltuklar arasındaki omuz mesafesi yeterlidir.” ifadesinde stadyum geneline ait katılımcı görüşlerine göre olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,29$ olduğu tespit edilmiştir. Değişkene ait en yüksek olumluluk derecesine sahip batı alt tribününde ortalama $\bar{X} = 1,84$ 'dür. Batı alt tribünündeki katılımcıların %41,9'u (f = 13) değişkene “kesinlikle katılıyorum”, cevabını vermiştir. Kuzey üst tribününde de geriye kalan tribünlere nispeten daha yüksek bir olumluluk derecesi mevcuttur ($\bar{X} = 2,18$). Bu tribündeki katılımcıların %44,9'u değişkene “katılıyorum” cevabını vermiştir. Doğu alt tribünündeki olumluluk derecesi de stadyum geneline yakın olmak suretiyle $\bar{X} = 2,31$ 'dir. Doğu üst tribünündeki katılımcı görüşü ortalaması $\bar{X} = 2,38$ iken, en düşük olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,44$ ile güney üst tribününde görülmektedir.

Tablo 5.35. Katılımcıların Tribünler Özelinde Ölçeğin 27. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribünler (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
27	Batı Alt (31)	13	41,9	12	38,7	4	12,9	2	6,5	0	0,0	1,84	0,90
	Güney Üst (125)	40	32,0	30	24,0	22	17,6	26	20,7	7	5,6	2,44	1,29
	Doğu Üst (48)	11	22,9	19	39,6	8	16,7	9	18,8	1	2,1	2,38	1,10
	Doğu Alt (85)	29	32,9	29	24,1	12	14,1	6	7,1	10	11,8	2,31	1,32
	Kuzey Üst (98)	29	29,6	44	44,9	10	10,2	8	8,2	7	7,1	2,18	1,16
	(387)	121	31,3	134	34,6	56	14,5	51	13,2	25	6,5	2,29	1,22

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

5.2.5 Ölçeğin tribün bölümlerine ilişkin bulguları

Tribün bölümlerine ilişkin bulguların örneklem hacimleri Tablo 5.36’da gösterilmiştir. Bulgular bu örneklem üzerinden 3’ü yapı yerleşimi ve 1’i servis mekânları, sirkülasyona bağlı değişkenler aracılığıyla saptanmıştır.

Tablo 5.36. Tribün Bölümlerine İlişkin Anket Bulgularının Örneklem Hacmi

Tribün Adı	Tribün Bölümü (n)	Örneklem Hacmi
Batı Alt	A-B	12
	C-D-E	9
	F-G	10
	Genel	31
Güney Üst	A-B-C	28
	D-E-F-G	57
	H-J-K	40
	Genel	125
Doğu Üst	A-B	10
	C-D-E	31
	F-G	7
	Genel	48
Doğu Alt	A-B	36
	C-D-E	27
	F-G	22
	Genel	85
Kuzey Üst	E-F	48
	H-J-K	50
	Genel	98

5.2.5.1 Yapı yerleşimi değişkenlerine ait veriler

Ölçeğin 7. sorusunda belirtilen “Gündüz saatlerinde düzenlenen müsabakalarda tribüne gelen güneş ışığı seyir zevkini olumsuz etkilemektedir.” ifadesi her bir tribün içerisindeki bölümler bazında değerlendirilmiştir. Çalışmanın bir önceki bölümünde belirtildiği üzere, *sorudaki ifade olumsuz yargı içerdiğinden ortalama değeri 5’e yaklaştıkça olumluluk derecesi artmaktadır.* Söz konusu değişkene ait veriler Tablo 5.37.’de gösterilmiştir.

Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,31$ olmakla beraber tribünlerin konumu ve yönelimine göre bu derecelerde değişimler söz konusudur. Değişimler stadyumun yapı bütününde kuzey-güney ekseninde yerleşim göstermesiyle oluşmaktadır. Buna göre batı tribününde katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde en yüksek olumluluk derecesi elde edilmiştir ($\bar{X} = 3,68$). Batı alt tribününün orta kısmında bulunan C-D-E bölümünde katılımcıların değişkene %44,4’ü “katılmıyorum” ve %55,6’sı “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarını vermesiyle $\bar{X} = 4,44$ olumluluk derecesi elde edilmiş ve bu değer

değişkene ait en yüksek veriyi oluşturmuştur. Tribünün A-B ve F-G bölümlerinde ise sırasıyla $\bar{X} = 3,58$ ve $\bar{X} = 3,10$ ortalamaları saptanmıştır.

Güney üst tribünde olumluluk derecesi $\bar{X} = 3,15$ 'dir. Bu dereceye göre olumluluk düzeyi stadyum genelinden yüksek ikinci tribün güney üst tribünüdür. Bölümlerinde ise yakın ortalamalar mevcuttur. A-B-C bölümünde $\bar{X} = 3,29$, D-E-F-G bölümünde $\bar{X} = 2,98$ ve H-J-K bölümünde $\bar{X} = 3,30$ ortalamaları alınmıştır.

Doğu üst tribünündeki olumluluk düzeyi de stadyum genelinden yüksek olmak üzere $\bar{X} = 3,08$ 'dir. Bu düzey bölümler içerisinde A-B için $\bar{X} = 3,20$; C-D-E için $\bar{X} = 3,00$; F-G için $\bar{X} = 3,29$ şeklinde dağılmaktadır.

Doğu alt ve kuzey üst tribünlerinde stadyum genelinden daha düşük ortalamalar gözlemlenmiştir. Doğu alt $\bar{X} = 2,39$ ve kuzey üst $\bar{X} = 2,45$ 'dir. Doğu alt tribününde F-G bölümünün olumluluk düzeyi diğer iki bölümden oldukça düşüktür ($\bar{X} = 2,05$). A-B bölümünde olumluluk $\bar{X} = 2,53$, C-D-E bölümünde ise $\bar{X} = 2,48$ derecelerindedir.

Kuzey üst tribününün bölümlerine göre olumluluk düzeylerinde belirgin farklar görülmektedir. Nitekim E-F bölümünde bu düzey $\bar{X} = 2,48$ iken tribünün orta bölümü olan H-J-K'de ise $\bar{X} = 2,42$ 'dir.

Tablo 5.37. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 7. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribün Adı	Tribün Bölümü	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
7	Batı Alt	A-B	1	8,3	4	33,3	0	0,0	1	8,3	6	50,0	3,58	1,62
		C-D-E	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	55,6	4	44,4	4,44	0,53
		F-G	2	20,0	2	20,0	1	10,0	3	30,0	2	20,0	3,10	1,52
		Genel	3	9,7	6	19,4	1	3,2	9	29,0	12	38,7	3,68	1,42
	Güney Üst	A-B-C	2	7,1	3	10,7	11	39,3	9	32,1	3	10,7	3,29	1,05
		D-E-F-G	13	22,8	5	8,8	16	28,1	16	28,1	7	12,3	2,98	1,34
		H-J-K	5	12,5	8	20,0	5	12,5	14	35,0	8	20,0	3,30	1,34
		Genel	20	16,0	16	12,8	32	25,6	39	31,2	18	14,4	3,15	1,28
	Doğu Üst	A-B	2	20,0	1	10,0	3	30,0	1	10,0	3	30,0	3,20	1,55
		C-D-E	2	6,5	10	32,3	9	29,0	6	19,4	4	12,9	3,00	1,16
		F-G	2	28,6	0	0,0	1	14,3	2	28,6	2	28,6	3,29	1,70

	Genel	6	12,5	11	22,9	13	27,1	9	18,8	9	18,8	3,08	1,30
Doğu Alt	A-B	14	38,9	4	11,1	7	19,4	7	19,4	4	11,1	2,53	1,46
	C-D-E	7	25,9	9	33,3	5	18,5	3	11,1	3	11,1	2,48	1,31
	F-G	11	50,0	4	18,2	3	13,6	3	13,6	1	4,5	2,05	1,29
	Genel	32	37,6	17	20,0	15	17,6	13	15,3	8	9,4	2,39	1,37
Kuzey Üst	E-F	12	25,0	16	33,3	8	16,7	9	18,8	3	6,3	2,48	1,24
	H-J-K	18	36,0	9	18,0	11	22,0	8	16,0	4	8,0	2,42	1,34
	Genel	30	30,6	25	25,5	19	19,4	17	17,3	7	7,1	2,45	1,29
	Toplam	91	23,5	75	19,4	80	20,7	87	22,5	54	14,0	2,84	1,38

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

Ölçeğin 8. sorusunda belirtilen “Müsabakanın izlenebilirliği açısından bulunduğunuz tribün sahaya uygun yakınlıktadır” ifadesi de her bir tribün içerisindeki bölümler bazında değerlendirilmiştir. Stadyumun biçimlenişinde tribünler alt ve üst katlardan oluşmakta ve alt tribünler üstlere oranla sahaya daha yakın konumda bulunmaktadır. Buna ek olarak alt-üst ilişkisinde olan tribünlerde seyircinin görüş alanı ve görüş açısında da farklılıklar olmaktadır. Ayrıca tribünlerin dörtgen biçimli sahayı oval şekilde sarmasıyla aynı sıra içerisinde sahaya olan uzaklıklar da değişebilmektedir. Tüm bu veriler ışığında söz konusu değişkene ait veriler Tablo 5.38.’de gösterilmiştir.

Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesi $\bar{X} = 1,86$ ’dır. Doğu alt tribününde katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde en yüksek olumluluk derecesi elde edilmiştir ($\bar{X} = 1,48$). Doğu alt tribününün F-G bölümünde katılımcıların değişkene %72,7’si “kesinlikle katılıyorum” ve %27,3’ü “katılıyorum” cevaplarını vermesiyle $\bar{X} = 1,27$ olumluluk derecesi elde edilmiş ve bu değer değişkene ait en yüksek veriyi oluşturmuştur. Tribünün A-B ve C-D-E bölümlerinde ise sırasıyla $\bar{X} = 1,53$ ve $\bar{X} = 1,59$ ortalamaları saptanmıştır.

Batı alt tribünde olumluluk derecesi $\bar{X} = 1,61$ ’dir. Bu dereceye göre olumluluk düzeyi stadyum genelinden yüksek ikinci tribün güney üst tribünüdür. Bölümlerin ortalamasında ise belirgin farklılıklar mevcuttur. F-G bölümünde tribün içindeki en düşük değer ($\bar{X} = 2,00$) görülürken C-D-E bölümünde $\bar{X} = 1,33$ ve A-B bölümünde $\bar{X} = 1,50$ ortalamaları alınmıştır.

Doğu üst tribünündeki olumluluk düzeyi de stadyum genelinden yüksek olmak üzere $\bar{X} = 1,83$ ’dür. Doğu üst tribününün F-G bölümünde diğer bölümlerden oldukça yüksek olarak $\bar{X} = 1,29$ olumluluk derecesi alınmıştır. Diğer bölümler olan A-B ve C-D-E’de ise sırasıyla $\bar{X} = 1,70$ ve $\bar{X} = 2,00$ ortalamaları vardır.

Güney üst ve kuzey üst tribünlerinde stadyum genelinden daha düşük ortalamalar gözlemlenmiştir. Güney üst $\bar{X} = 2,19$ ve kuzey üst $\bar{X} = 1,87$ 'dir. Güney tribününde H-J-K bölümünün olumluluk düzeyi diğer iki bölümden oldukça düşüktür ($\bar{X} = 2,53$). A-B-C bölümünde olumluluk $\bar{X} = 2,11$; D-E-F-G bölümünde ise $\bar{X} = 2,00$ derecelindedir.

Kuzey üst tribününün olumluluk düzeyi stadyum geneline oldukça yakındır ancak bölümlerine göre olumluluk düzeylerinde farklar görülmektedir. E-F bölümünde bu düzey $\bar{X} = 1,67$ iken tribünün orta bölümü olan H-J-K'de ise $\bar{X} = 2,06$ 'dır.

Tablo 5.38. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 8. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribün Adı	Tribün Bölümü (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
8	Batı Alt	A-B	6	50,0	6	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1,50	0,52
		C-D-E	6	66,7	3	33,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1,33	0,50
		F-G	1	10,0	8	80,0	1	10,0	0	0,0	0	0,0	2,00	0,47
		Genel	13	41,9	17	54,8	1	3,2	0	0,0	0	0,0	1,61	0,56
	Güney Üst	A-B-C	8	28,6	13	46,4	4	14,3	2	7,1	1	3,6	2,11	1,03
		D-E-F-G	21	36,8	24	42,1	4	7,0	7	12,3	1	1,8	2,00	1,05
		H-J-K	8	20,0	18	45,0	4	10,0	5	12,5	5	12,5	2,53	1,30
		Genel	37	29,6	55	44,0	12	9,6	14	11,2	7	5,6	2,19	1,15
	Doğu Üst	A-B	5	50,0	3	30,0	2	20,0	0	0,0	0	0,0	1,70	0,82
		C-D-E	7	22,6	20	64,5	2	6,5	1	3,2	1	3,2	2,00	0,86
		F-G	5	71,4	2	28,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1,29	0,49
		Genel	17	35,4	25	52,1	4	8,3	1	2,1	1	2,1	1,83	0,83
	Doğu Alt	A-B	21	58,3	12	33,3	2	5,6	1	2,8	0	0,0	1,53	0,74
		C-D-E	15	55,6	9	33,3	2	7,4	1	3,7	0	0,0	1,59	0,80
		F-G	16	72,7	6	27,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1,27	0,46
		Genel	52	61,2	27	31,8	4	4,7	2	2,4	0	0,0	1,48	0,70
Kuzey Üst	E-F	20	41,7	24	50,0	4	8,3	0	0,0	0	0,0	1,67	0,63	
	H-J-K	20	40,0	15	30,0	9	18,0	4	8,0	2	4,0	2,06	1,13	
	Genel	40	40,8	39	39,8	13	13,3	4	4,1	2	2,0	1,87	0,94	
Toplam			159	41,1	163	42,1	34	8,8	21	5,4	10	2,6	1,86	0,97

Ölçeğin 9. sorusunda belirtilen “Stadyum üst örtüsü bulunduğunuz tribünde seyircileri rüzgârın ve yağışın verdiği olumsuz etkilerden korur.” ifadesi de her bir tribün içerisindeki bölümler bazında değerlendirilmiştir. Konya Büyükşehir Stadyumu’nun üst örtüsü, plan düzleminde tüm tribünlerin üstünü örtecek şekilde tasarlanmıştır. Ancak stadyumda yapılan mekânsal analizler ve gözlemler neticesinde rüzgâr veya yağışın hâkim olduğu hava şartlarından özellikle alt tribünlerin kısmen olumsuz şekilde etkilenebileceği sonucuna varılmıştır. Bu çıkarımın seyirci görüşleri üzerinden doğruluğunu analiz etmek amacıyla oluşturulan değişkene ait veriler Tablo 5.39.’da gösterilmiştir.

Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,11$ ’dir. Güney üst tribününde katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde en yüksek olumluluk derecesi elde edilmiştir ($\bar{X} = 1,87$). Güney üst tribününün A-B-C bölümünde katılımcıların değişkene %57,1’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermesiyle $\bar{X} = 1,71$ olumluluk derecesi elde edilmiş ve bu değer değişkene ait en yüksek ikinci veriyi oluşturmuştur. Tribünün D-E-F-G ve H-J-K bölümlerinde ise sırasıyla $\bar{X} = 1,86$ ve $\bar{X} = 2,00$ ortalamaları saptanmıştır. Değişkene ait en yüksek veri $\bar{X} = 1,70$ ile doğu üst tribününün A-B bölümüne aittir. Tribünün genelinde olumluluk derecesi $\bar{X} = 1,96$ ’dır. Diğer bölümleri olan C-D-E ve F-G’de ise ortalamalar $\bar{X} = 2,06$ ve $\bar{X} = 1,86$ ’dır. Kuzey üst tribünde olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,02$ ’dir. Bu dereceye göre olumluluk düzeyi stadyum genelinden yüksektir. Bölümlerin ortalamasında ise belirgin farklılıklar görülmemektedir. E-F bölümünde tribün içindeki en düşük değer ($\bar{X} = 2,04$) görülürken H-J-K bölümünde $\bar{X} = 2,00$ ortalaması alınmıştır.

Stadyumun alt tribünlerinden ölçeğin kapsamına alınmış doğu alt ve batı alt tribünlerinde stadyum genelinden daha düşük ortalamalar gözlemlenmiştir. Doğu alt tribününün olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,38$; batı alt tribününün de $\bar{X} = 2,87$ ’dir.

Batı alt tribününün C-D-E bölümünde değişkenin en düşük ortalaması olan $\bar{X} = 3,11$ ’e ulaşılmıştır. A-B ve F-G bölümlerinin olumluluk dereceleri ise sırasıyla $\bar{X} = 2,67$ ve $\bar{X} = 2,90$ ’dır. Doğu alt tribünü bölümlerinde ise en düşük olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,63$ ile C-D-E bölümünde görülmüştür. Bunu $\bar{X} = 2,31$ ile A-B ve $\bar{X} = 2,18$ ile F-G bölümleri takip etmektedir.

Tablo 5.39. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 9. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribün Adı	Tribün Bölümü (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
9	Batı Alt	A-B	1	8,3	5	41,7	3	25,0	3	25,0	0	0,0	2,67	0,99
		C-D-E	1	11,1	1	11,1	3	33,3	4	44,4	0	0,0	3,11	1,05
		F-G	1	10,0	3	30,0	4	40,0	0	0,0	2	20,0	2,90	1,29
		Genel	3	9,7	9	29,0	10	32,3	7	22,6	2	6,5	2,87	1,09
	Güney Üst	A-B-C	16	57,1	6	21,4	4	14,3	2	7,1	0	0,0	1,71	0,98
		D-E-F-G	29	50,9	15	26,3	9	15,8	0	0,0	4	7,0	1,86	1,14
		H-J-K	16	40,0	13	32,5	7	17,5	3	7,5	1	2,5	2,00	1,06
		Genel	61	48,8	34	27,7	20	16,0	5	4,0	5	4,0	1,87	1,08
	Doğu Üst	A-B	5	50,0	3	30,0	2	20,0	0	0,0	0	0,0	1,70	0,82
		C-D-E	7	22,6	18	58,1	4	12,9	1	3,2	1	3,2	2,06	0,89
		F-G	4	57,1	1	14,3	1	14,3	1	14,3	0	0,0	1,86	1,22
		Genel	16	33,3	22	45,8	7	14,6	2	4,2	1	2,1	1,96	0,92
	Doğu Alt	A-B	13	36,1	11	30,6	5	13,9	2	5,6	5	13,9	2,31	1,39
		C-D-E	5	18,5	10	37,0	5	18,5	4	14,8	3	11,1	2,63	1,28
		F-G	8	36,4	7	31,8	4	18,2	1	4,5	2	9,1	2,18	1,26
		Genel	26	30,6	28	32,9	14	16,5	7	8,2	10	11,8	2,38	1,32
	Kuzey Üst	E-F	18	37,5	16	33,3	9	18,8	4	8,3	1	2,1	2,04	1,05
		H-J-K	22	44,0	14	28,0	7	14,0	6	12,0	1	2,0	2,00	1,13
		Genel	40	40,8	30	30,6	16	16,3	10	10,2	2	2,0	2,02	1,08
			Toplam	146	37,7	123	31,8	67	17,3	31	8,0	20	5,2	2,11

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma**5.2.5.2 Servis mekânları ve sirkülasyon değişkenlerine ait veriler**

Ölçeğin 20. sorusunda belirtilen “Stadyumda bulunan büfeler kolay erişilebilir/bulunabilir konumlarda yer alır.” ifadesi de her bir tribün içerisindeki bölümler bazında değerlendirilmiştir. Söz konusu değişkene ait veriler Tablo 5.40.’da gösterilmiştir.

Değişkenin stadyum genelindeki olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,07$ olmakla beraber tribünlerde bulunan büfelerin konum ve uzaklıkları seyir alanlarının çıkış noktalarına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar tribünlerin farklı bölümlerinde değişkenin olumluluk

derecelerini belirlemektedir. Batı tribününde katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde en yüksek olumluluk derecesi elde edilmiştir ($\bar{X} = 1,39$). Batı alt tribününün orta kısmında bulunan C-D-E bölümünde katılımcıların değişkene %77,8'i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermesiyle $\bar{X} = 1,33$ olumluluk derecesi elde edilmiş ve bu değer değişkene ait en yüksek veriyi oluşturmuştur. Tribünün A-B bölümünde de aynı dereceye ulaşılmıştır. F-G bölümünde ise ortalama $\bar{X} = 1,50$ ’dir.

Güney üst tribünde olumluluk derecesi $\bar{X} = 1,95$ ’dir. Bu dereceye göre olumluluk düzeyi stadyum genelinden yüksek ikinci tribün güney üst tribünüdür. Bölümlerinde ise farklı ortalamalar mevcuttur. A-B-C bölümünde $\bar{X} = 2,04$; D-E-F-G bölümünde $\bar{X} = 1,89$ ve H-J-K bölümünde $\bar{X} = 1,98$ ortalamaları alınmıştır.

Doğu alt tribünündeki olumluluk düzeyi de çok az bir farkla stadyum genelinden yüksek olmak üzere $\bar{X} = 2,06$ ’dır. Bu düzey bölümler içerisinde A-B için $\bar{X} = 2,06$; C-D-E için $\bar{X} = 2,11$; F-G için $\bar{X} = 2,00$ şeklinde dağılmaktadır.

Doğu üstte $\bar{X} = 2,40$ ve kuzey üst tribünlerinde $\bar{X} = 2,29$ ile stadyum genelinden daha düşük ortalamalar gözlemlenmiştir. Doğu üst tribününde F-G bölümünün olumluluk düzeyi diğer iki bölümden düşüktür ($\bar{X} = 1,86$). Bu düzey, stadyum geneli ortalamasından oldukça yüksek olmasıyla dikkat çekmektedir. A-B bölümünde olumluluk $\bar{X} = 2,10$; C-D-E bölümünde ise $\bar{X} = 2,61$ derecelindedir. 2,61 ortalaması değişkenin en düşük olumluluk derecesidir.

Kuzey üst tribününün bölümlerine göre olumluluk düzeylerinde farklar görülmektedir. E-F bölümünde bu düzey $\bar{X} = 2,21$ iken tribünün orta bölümü olan H-J-K’de ise $\bar{X} = 2,36$ ’dır.

Tablo 5.40. Katılımcıların Tribün Bölümleri Özelinde Ölçeğin 20. Değişkenine İlişkin Görüşleri

Soru No.	Tribün Adı	Tribün Bölümü (n)	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{X}	S
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
20	Batı Alt	A-B	9	75,0	2	16,7	1	8,3	0	0,0	0	0,0	1,33	0,65
		C-D-E	7	77,8	1	11,1	1	11,1	0	0,0	0	0,0	1,33	0,71
		F-G	7	70,0	2	20,0	1	10,0	0	0,0	0	0,0	1,50	0,97
		Genel	23	74,2	5	16,1	2	6,5	1	3,2	0	0,0	1,39	0,76
	Güney Üst	A-B-C	12	42,9	10	35,7	2	7,1	1	3,6	3	10,7	2,04	1,29
		D-E-F-G	20	35,1	27	47,4	7	12,3	2	3,5	1	1,8	1,89	0,88
		H-J-K	15	37,5	17	42,5	4	10,0	2	5,0	2	5,0	1,98	1,07

	Genel	47	37,6	54	43,2	13	10,4	5	4,0	6	4,8	1,95	1,04
Doğu Üst	A-B	2	20,0	7	70,0	0	0,0	0	0,0	1	10,0	2,10	1,10
	C-D-E	6	19,4	10	32,3	7	22,6	6	19,4	2	6,5	2,61	1,20
	F-G	3	42,9	3	42,9	1	14,3	0	0,0	0	0,0	1,86	1,07
	Genel	11	22,9	20	41,7	7	14,6	7	14,6	3	6,3	2,40	1,18
Doğu Alt	A-B	12	33,3	15	41,7	5	13,9	3	8,3	1	2,8	2,06	1,04
	C-D-E	7	25,9	14	51,9	4	14,8	0	0,0	2	7,4	2,11	1,05
	F-G	7	31,8	11	50,0	1	4,5	3	13,6	0	0,0	2,00	0,98
	Genel	26	30,6	40	47,1	10	11,8	6	7,1	3	3,5	2,06	1,02
Kuzey Üst	E-F	13	27,1	24	50,0	5	10,4	0	0,0	6	12,5	2,21	1,22
	H-J-K	15	30,0	17	34,0	7	14,0	7	14,0	4	8,0	2,36	1,27
	Genel	28	28,6	41	41,8	12	12,2	7	7,1	10	10,2	2,29	1,24
	Toplam	135	34,9	160	41,3	44	11,4	26	6,7	22	5,7	2,07	1,11

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

5.2.6 Ölçeğin farklı katılımcı gruplarına ilişkin bulguları

Bu bölümde ankete katılan seyirciler ikamet yerleri, stadyumda müsabakaları izleme sıklıkları ve Konya'daki stadyumlarda maçları ne kadar zamandır izledikleri üzerinden gruplandırılarak ölçek genelinde ve alt boyutlarındaki izlenimlerinin olumluluk dereceleri gösterilmiştir.

5.2.6.1 İkamet yerlerine göre ayrılan katılımcı gruplarının değerlendirilmeleri

Ölçeğin katılımcıları “Konya merkez ilçelerinde”, “Konya'nın diğer ilçelerinde” ve “Diğer illerde” ikamet etme durumlarına göre gruplandırılmıştır. Gruplara ilişkin bulgular Tablo 5.41.'de gösterilmiştir. Ankete merkez ilçelerden 289 kişi katılırken (%74,7), diğer ilçelerden 52 (%13,4) ve diğer illerden 46 (%11,9) kişi katılmıştır. Ölçek genelinde bu grupların Konya Büyükşehir Stadyumu'na dair izlenimlerinin olumluluk dereceleri oldukça yakındır. Konya merkez ilçelerde ikamet eden seyirciler stadyumu $\bar{X} = 2,22$ düzeyinde değerlendirirken, bu ortalama Konya'nın diğer ilçelerinde ikamet edenler için $\bar{X} = 2,23$ ve diğer illerden gelenler için $\bar{X} = 2,26$ 'dır.

Konum, ulaşım ve kapasite alt boyutunda Konya merkez ilçelerinden gelen seyircilerin olumluluk düzeyi $\bar{X} = 2,14$, diğer ilçelerden gelenlerin ise $\bar{X} = 2,22$ 'dir. Diğer illerden gelen seyircilerin ilgili değişkenlere ait olumluluk düzeyleri ise daha yüksektir. $\bar{X} = 2,09$ olan bu

düzyer ile stadyumun kent dışı bağlantı noktalarıyla entegrasyonunun kent içine oranla daha nitelikli olduğu sonucuna varılabilir.

Yapı yerleřimiyle ilgili deęiřkenlere merkez ilçelerden gelen katılımcılar $\bar{X} = 2,23$ olumluluk derecesine sahip cevaplar vermiřlerdir. Dięer ilçelerden gelenlerde bu deęer $\bar{X} = 2,34$ 'e dūřmektedir. Dięer illerden gelen seyirciler ise bu deęiřkenleri en dūřuk olumlulukta cevaplandırarak $\bar{X} = 2,42$ ortalaması elde edilmiřtir.

Servis mekânları ve sirkülasyon alt boyutunda katılımcılar gruplarına göre olumluluk derecelerinde belirgin farklılıklar görülmemektedir. Merkez ilçelerden, diğer ilçelerden ve diğer illerden gelen seyirciler için sırasıyla değişkenlerin olumlulukları $\bar{X} = 2,23$; $\bar{X} = 2,26$ ve $\bar{X} = 2,28$ düzeyindedir. Oturma donatılarına dair olumluluk derecelerinde diğer illerden gelen seyircilerin görüşleri daha olumludur ($\bar{X} = 2,24$). Merkez ilçelerden gelenlerin olumluluk derecesi $\bar{X} = 2,30$ 'dur. Diğer ilçelerden gelenler ise $\bar{X} = 2,32$ ortalamasını belirlemiştir.

Son olarak acil durum politikaları ve tahliye ile ilgili deęiřkenlerin olumluluęu merkez ilçelerden gelenler için $\bar{X} = 2,18$, dięer ilçelerden gelenler için $\bar{X} = 2,15$ derecelerindedir. Dięer illerden gelen seyirciler ise bu deęiřkenlere daha dūřuk olumlulukta yaklařmıřlardır ($\bar{X} = 2,26$).

Tablo 5.41. İkamet Yerlerine Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri

		Katılımcıların İkamet Yeri								
		Konya Merkez İlçeler		f %	Konya Diğer İlçeler		f %	Diğer İller		f %
		\bar{X}	S		\bar{X}	S		\bar{X}	S	
Ölçek Alt Boyutları	Konum, Ulaşım ve Kapasite	2,14	1,11		2,22	1,01		2,09	1,01	
	Yapı Yerleşimi	2,23	1,18		2,34	1,11		2,42	1,11	
	Servis Mekânları ve Sirkülasyon	2,23	1,15		2,26	1,15		2,28	1,07	
	Oturma Donatıları	2,30	1,24		2,32	1,23		2,24	1,14	
	Acil Durum Politikaları ve Tahliye	2,18	1,09		2,15	1,09		2,26	1,02	
Ölçek Geneli		2,22	1,15	289 74,7	2,23	1,14	52 13,4	2,26	1,07	46 11,9

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

5.2.6.2 Müsabakaları Konya Büyükşehir Stadyumu'nda izleme sıklıklarına göre ayrılan katılımcı gruplarının değerlendirmeleri

Bu bölümde ölçeğin katılımcıları Konya Büyükşehir Stadyumu'nda futbol maçlarını izleme sıklıklarına göre gruplandırılmıştır. Gruplara ilişkin bulgular Tablo 5.42.'de gösterilmiştir. Buna göre ankete katılan seyircilerin %55,3'ü (f = 214) ayda birden daha sık; %13,7'si (f = 53) ayda bir; %18,1'i (f = 70) 1-3 ayda bir ve kalan %12,9'u da (f = 50) 3 ayda birden daha az sıklıklarla stadyuma gelmektedir.

Stadyum genelinde en yüksek olumluluk derecesine sahip olan katılımcı grubu ayda birden daha sık gelen seyircilerdir ve bu derece $\bar{X} = 2,17$ 'dir. Diğer grupların olumluluk dereceleri kendi içerisinde yakınlık gösterse de ayda birden daha sık gelenlerden belirgin farklılıklar görülmektedir. Nitekim ayda bir gelenler stadyumda $\bar{X} = 2,25$; 1-3 ayda bir gelenler $\bar{X} = 2,30$ ve 3 ayda birden daha az gelenler ise $\bar{X} = 2,29$ olumluluk dereceli izlenimler edinmişlerdir. Bu durumun bir sebebi olarak ayda birden daha sık gelen seyircilerin Konya'daki futbol müsabakalarını oldukça yakından takip ettikleri ve stadyum içerisinde zamanla gelişen sosyal ortama daha yüksek adaptasyon sağlayabildikleri yorumu getirilmiştir. Böylelikle mekânı algılamalarında sosyal bağlamın mimari bağlamın önüne geçtiği ve memnuniyet düzeylerinin arttığı düşünülebilir. Bunu ölçeğin alt boyutlarında da görmek mümkündür.

Konum, ulaşım ve kapasiteye bağlı değişkenler için ayda birden daha sık gelen katılımcılar belirgin farkla daha yüksek olumluluğa sahiptir ($\bar{X} = 2,09$). 1-3 ayda bir gelen seyircilerin de nispeten yüksek olumluluk dereceleri gösterdikleri söylenebilmektedir ($\bar{X} = 2,13$). Ayda bir ve 3 ayda birden daha az gelen seyircilerin verileri ise sırasıyla $\bar{X} = 2,27$ ve $\bar{X} = 2,24$ düzeylerini göstermektedir.

Yapı yerleşimi alt boyutundaki değişkenlerde ayda birden daha sık gelen seyircilerin tutumu diğer gruplara oranla daha olumludur ($\bar{X} = 2,14$). Bunu $\bar{X} = 2,36$ ile ayda bir, $\bar{X} = 2,44$ ile 1-3 ayda bir ve $\bar{X} = 2,48$ ile 3 ayda birden daha az gelen katılımcılar takip etmektedir. Servis mekânları ve sirkülasyon alt boyutunda da ayda birden daha sık gelenlerin olumluluk derecesi daha yüksek olmasına ($\bar{X} = 2,20$) rağmen gruplar arasında dengeli bir dağılım söz konusudur. Öyle ki, ayda bir gelenlerin izlenimleri $\bar{X} = 2,26$; 1-3 ayda bir gelenlerin $\bar{X} = 2,28$ ve 3 ayda birden daha az gelenlerin ise $\bar{X} = 2,22$ olumluluk derecesindedir.

Oturma donatıları hakkındaki değişkenlerde diğerlerinden farklı olarak stadyuma ayda birden daha sık gelen katılımcıların daha olumsuz izlenimler edindikleri görülmektedir ($\bar{X} = 2,35$). Bu değer gruplar arasındaki en düşük değerdir. 1-3 ayda bir ve 3 ayda birden daha az

sıklıkla gelen seyircilerin olumsuzluk dereceleri sırasıyla $\bar{X} = 2,32$ ve $\bar{X} = 2,30$ 'dur. Stadyuma ayda bir gelen seyirciler ise $\bar{X} = 2,19$ ile gruplar arasındaki en yüksek olumluluk derecesini oluşturmaktadır.

Acil durum politikaları ve tahliye alt boyutunda gruplar arasında ayda birden daha sık stadyuma gelen seyirciler $\bar{X} = 2,07$ 'lik olumluluk derecesi ile yine ön plana çıkmaktadır. Diğer gruplardaki dereceler ise; ayda bir gelenlerde $\bar{X} = 2,17$; 1-3 ayda bir gelenlerde $\bar{X} = 2,34$ ve 3 ayda birden daha az gelenlerde $\bar{X} = 2,21$ 'dir.

Tablo 5.42. Müsabakaları Konya Büyükşehir Stadyumu'nda İzleme Sıklıklarına Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri

		Katılımcıların Konya Büyükşehir Stadyumu'nda Maçları İzleme Sıklığı											
		Ayda Birden Daha Sık		f %	Ayda Bir		f %	1-3 Ayda Bir		f %	3 Ayda Birden Daha Az		f %
		\bar{X}	S		\bar{X}	S		\bar{X}	S		\bar{X}	S	
Ölçek Alt Boyutları	Konum, Ulaşım ve Kapasite	2,09	1,09		2,27	1,08		2,13	1,03		2,24	1,10	
	Yapı Yerleşimi	2,14	1,11		2,36	1,18		2,44	1,21		2,48	1,24	
	Servis Mekânları ve Sirkülasyon	2,20	1,13		2,26	1,15		2,28	1,10		2,22	1,09	
	Oturma Donatıları	2,35	1,23		2,19	1,23		2,32	1,23		2,30	1,20	
	Acil Durum Politikaları ve Tahliye	2,07	1,04		2,17	1,21		2,34	1,17		2,21	1,03	
Ölçek Geneli		2,17	1,12	214 55,3	2,25	1,17	53 13,7	2,30	1,15	70 18,1	2,29	1,13	50 12,9

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

5.2.6.3 Konya'da düzenlenen futbol müsabakalarını stadyumda izleme sürelerine göre ayrışan katılımcı gruplarının değerlendirmeleri

Bu bölümde katılımcılar, Konya'daki stadyumlarda düzenlenen futbol maçlarını ne kadar süredir izlediklerine göre gruplandırılmıştır. Gruplara ilişkin bulgular Tablo 5.43.'de gösterilmiştir. Buna göre ankete katılan seyircilerin %13,4'ü (f = 52) 1 yıl veya daha az; %40,3'ü (f = 156) 2 ila 5 yıl; %20,4'ü (f = 79) 6 ila 10 yıl ve kalan %25,8'i de (f = 100) 10 yıl veya daha uzun bir süredir Konya'daki futbol müsabakalarını stadyumdan izlemektedir.

Stadyum genelinde en yüksek olumluluk derecesine sahip olan katılımcı grubu 2 ila 5 yıl boyunca Konya stadyumlarına gelen seyircilerdir ve bu derece $\bar{X} = 2,20$ 'dir. 10 yıl ve üzerindeki seyircilerin ortalaması ise $\bar{X} = 2,21$ 'dir. 1 yıl ve altındaki seyirciler ile 6 ila 10 yıl arasında gelenler için de olumluluk derecesinin $\bar{X} = 2,26$ olduğu görülmüştür.

Konum, ulaşım ve kapasiteye bağlı değişkenler için gruplar arasında dengeli bir dağılım söz konusudur. Ancak 6 ila 10 yıl süresince gelen seyircilerin nispeten düşük olumluluk dereceleri gösterdikleri söylenebilmektedir ($\bar{X} = 2,22$). 1 yıl veya daha az; 2 ila 5 yıl ve 10 yıldan daha uzun süredir Konya stadyumlarına gelen seyircilerin verileri ise sırasıyla $\bar{X} = 2,12$; $\bar{X} = 2,11$ ve $\bar{X} = 2,15$ düzeylerini göstermektedir.

Yapı yerleşimi alt boyutundaki değişkenlerde 2 ila 5 yıl boyunca stadyumlara gelen seyircilerin tutumu diğer gruplara oranla daha olumludur ($\bar{X} = 2,21$). Bunu $\bar{X} = 2,31$ ile 6 - 10 yıl arasında gelen, $\bar{X} = 2,32$ ile 10 yıldan uzun süredir gelen ve $\bar{X} = 2,34$ ile 1 yıl veya daha kısa bir süredir gelen katılımcılar takip etmektedir. Servis mekânları ve sirkülasyon alt boyutunda da 2 ila 5 yıl boyunca gelenlerin olumluluk derecesi daha yüksek olmasına ($\bar{X} = 2,19$) rağmen gruplar arasında iki yönlü bir dağılım söz konusudur. Öyle ki, 10 yıl ve üzerinde gelenlerin izlenimleri, 2-5 yıl grubuna yakın olarak $\bar{X} = 2,20$; diğer yönden 1 yıl veya daha kısa bir süredir gelenlerin izlenimleri $\bar{X} = 2,25$ ve 6-10 yıl boyunca gelenlerin ise $\bar{X} = 2,26$ olumluluk derecesindedir.

Oturma donatıları hakkındaki değişkenlerde 6 ila 10 yıl boyunca stadyuma gelen seyircilerin görüşleri $\bar{X} = 2,25$ olumluluk derecesiyle en yüksek değeri oluşturmaktadır. 10 yıl veya daha uzun bir süredir gelen katılımcılar için bu değer $\bar{X} = 2,29$ iken, 1 yıl ve altındaki seyirciler için $\bar{X} = 2,34$; 2-5 yıl boyunca gelen seyirciler içinse $\bar{X} = 2,36$ 'dır.

Acil durum politikaları ve tahliye alt boyutunda gruplar arasında 10 yıl veya daha uzun bir süredir Konya stadyumlarına gelen seyirciler $\bar{X} = 2,08$ 'lik olumluluk derecesi ile yine ön plana çıkmaktadır. Diğer gruplardaki dereceler ise; 1 yıl veya daha kısa bir süredir gelenlerde $\bar{X} = 2,27$; 2 ila 5 yıldır gelenlerde $\bar{X} = 2,12$ ve 6-10 yıl süresince gelenlerde $\bar{X} = 2,25$ 'dir.

Tablo 5.43. Müsabakaları Konya'daki stadyumlarda İzleme Sürelerine Göre Ayrışan Katılımcı Gruplarının Ölçek Geneli ve Alt Boyutlarına Dair Görüşleri

Katılımcıların Konya'daki Futbol Maçlarını Stadyumda İzleme Süresi													
		1 Yıl ve Altı		f %	2 - 5 Yıl		f %	6 - 10 Yıl		f %	10 Yıl ve Üzeri		f %
		\bar{X}	S		\bar{X}	S		\bar{X}	S		\bar{X}	S	
Ölçek Alt Boyutları	Konum, Ulaşım ve Kapasite	2,12	1,06		2,11	1,08		2,22	1,13		2,15	1,08	
	Yapı Yerleşimi	2,34	1,16		2,21	1,15		2,31	1,17		2,32	1,18	
	Servis Mekânları ve Sirkülasyon	2,25	1,08		2,19	1,12		2,26	1,17		2,20	1,12	
	Oturma Donatıları	2,34	1,21		2,36	1,30		2,25	1,15		2,29	1,19	
	Acil Durum Politikaları ve Tahliye	2,27	1,01		2,12	1,10		2,25	1,06		2,08	1,13	
Ölçek Geneli		2,26	1,10	52 13,4	2,20	1,15	156 40,3	2,26	1,14	79 20,4	2,21	1,14	100 25,8

* f = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma

5.2.7 Katılımcıların eğitim düzeylerine göre tribün tercihlerindeki olası farklılaşma analizi

Ankete katılan seyircilerin eğitim durumlarına göre tribün tercihlerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü Varyans (anova) bünyesinde Tukey HSD testi sonuçlarına ait çıktılar Tablo 5.44.'de, her bir tribündeki seyircilerin eğitim düzeylerine göre hangi yüzdelerde ayrıştığını ve yoğunluk dağılımlarını gösteren matris ise Tablo 5.45.'de gösterilmiştir.

Tablo 5.44. Katılımcıların Eğitim Durumu - Tribün Tercihleri Arasındaki Anlamlı Farklılaşma Değerleri

Boyut	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Tribün Tercihleri	İlkokul	69	3,35	1,42	Gruplararası	15,185	3	5,062	2,818	0,039	(Lise) - (Lisans)
	Lise	139	3,46	1,43	Grupiçi	687,983	383	1,796			
	Lisans	152	3,03	1,23	Toplam	703,168	386				
	Lisansüstü	27	3,04	1,22							

* N = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma, $p < 0,05$

Tukey HSD testi sonuçlarına göre seyircilerin eğitim durumları ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($F_{(3-383)} = 2,818, p < 0,05$) ve h hipotezinin geçerliliği görülmektedir. Anlamlı farkın kaynağının lise ve lisans düzeyinde eğitim görmüş katılımcı grupları olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5.45.'de bu grupların tribünlere göre yüzde dağılımlarına bakıldığında kuzey üst tribününde lise mezunu seyircilerin %52,0'lik bir kesimi oluşturduğu dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkarak anlamlı farklılığın oluşmasında kuzey üst tribünü ile diğer tribünlerdeki seyircilerin eğitim düzeyi dağılımının etkili olduğu açıktır. Nitekim batı alt tribünündeki seyircilerin %45,2'si lisans mezunu iken; bu değer güney üst, doğu üst ve doğu alt tribünlerinde sırasıyla %39,2; %58,3 ve %47,1'dir.

Tablo 5.45. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Tribünlerdeki Yüzdesel Dağılımları

		Tribün						
		Batı Alt	Güney Üst	Doğu Üst	Doğu Alt	Kuzey Üst	Toplam	
Eğitim Durumu	İlkokul	Kişi Sayısı (f)	5	23	7	11	23	69
		%Eğitim Durumu	%7,2	%33,3	%10,1	%15,9	%33,3	%100,0
		%Tribün	%16,1	%18,4	%14,6	%12,9	%23,5	%17,8
		%Toplam	%1,3	%5,9	%1,8	%2,8	%5,9	%17,8
	Lise	Kişi Sayısı (f)	10	43	10	25	51	139
		%Eğitim Durumu	%7,2	%30,9	%7,2	%18,0	%36,7	%100,0
		%Tribün	%32,3	%34,4	%20,8	%29,4	%52,0	%35,9
		%Toplam	%2,6	%11,1	%2,6	%6,5	%13,2	%35,9
	Lisans	Kişi Sayısı (f)	14	49	28	40	21	152
		%Eğitim Durumu	%9,2	%32,2	%18,4	%26,3	%13,8	%100,0
		%Tribün	%45,2	%39,2	%58,3	%47,1	%21,4	%39,3
		%Toplam	%3,6	%12,7	%7,2	%10,3	%5,4	%39,3
	Lisans Üstü	Kişi Sayısı (f)	2	10	3	9	3	27
		%Eğitim Durumu	%7,4	%37,0	%11,1	%33,3	%11,1	%100,0
		%Tribün	%6,5	%8,0	%6,2	%10,6	%3,1	%7,0
		%Toplam	%0,5	%2,6	%0,8	%2,3	%0,8	%7,0
	Toplam	Kişi Sayısı (f)	31	125	48	85	98	387
		%Eğitim Durumu	%8,0	%32,3	%12,4	%22,0	%25,3	%100,0
		%Tribün	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
		%Toplam	%8,0	%32,3	%12,4	%22,0	%25,3	%100,0

5.2.8 Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre tribün tercihlerindeki olası farklılaşma analizi

Ankete katılan seyircilerin aylık gelir durumlarına göre tribün tercihlerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü Varyans (anova) bünyesinde Tukey HSD testi sonuçlarına ait çıktılar Tablo 5.46'da, her bir tribündeki seyircilerin aylık gelirlerine göre hangi yüzdelerde ayrıştığını ve yoğunluk dağılımlarını gösteren matris ise Tablo 5.47.'de gösterilmiştir.

Tablo 5.46. Katılımcıların Aylık Gelir Durumu - Tribün Tercihleri Arasındaki Anlamlı Farklılaşma Değerleri

Boyut	Aylık Gelir Durumu	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Tribün Tercih	1500 TL ve Altı	89	3,26	1,35	Gruplararası	13,524	2	6,762	3,765	0,024	(1501 TL - 3000 TL) - (3001 TL ve Üstü)
	1501 TL - 3000 TL	144	3,46	1,33	Grupiçi	689,644	384	1,796			
	3001 TL ve Üstü	154	3,03	1,35	Toplam	703,168	386				

* N = Frekans, \bar{X} = Ortalama, S = Standart Sapma, **p < 0,05**

Tukey HSD testi sonuçlarına göre seyircilerin aylık gelir durumları ile tribün tercihleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($F_{(2-384)} = 3,765$, $p < 0,05$) ve h hipotezinin geçerliliği görülmektedir. Anlamlı farkın kaynağının 1501-3000 TL ile 3001 TL ve üstü geliri olan katılımcı grupları olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5.47.'de bu grupların tribünlere göre yüzde dağılımlarına bakıldığında 1501-3000 TL geliri olan seyircilerin kuzey üst tribününde %46,9; güney üst tribününde ise %37,6'lık bir kesimi oluşturdukları dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkarak anlamlı farklılığın oluşmasında kuzey üst - güney üst tribünleri ile diğer tribünlerdeki seyircilerin aylık gelir dağılımının etkili olduğu açıktır. Nitekim batı alt tribünündeki seyircilerin %67,7'si 3001 TL ve üstünde bir gelire sahip iken; bu değer doğu üst ve doğu alt tribünlerinde sırasıyla %43,8 ve %45,9'dur.

Tablo 5.47. Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Göre Tribünlerdeki Yüzdesel Dağılımları

			Tribün					Toplam
			Batı Alt	Güney Üst	Doğu Üst	Doğu Alt	Kuzey Üst	
Aylık Gelir Durumu	1500 TL ve Altı	Kişi Sayısı (f)	5	32	12	15	25	89
		%Gelir Durumu	%5,6	%36,0	%13,5	%16,9	%28,1	%100,0
		%Tribün	%16,1	%25,6	%25,0	%17,6	%25,5	%23,0
		%Toplam	%1,3	%8,3	%3,1	%3,9	%6,5	%23,0
	1501 TL - 3000 TL	Kişi Sayısı (f)	5	47	15	31	46	144
		%Gelir Durumu	%3,5	%32,6	%10,4	%21,5	%31,9	%100,0
		%Tribün	%16,1	%37,6	%31,2	%36,5	%46,9	%37,2
		%Toplam	%1,3	%12,1	%3,9	%8,0	%11,9	%37,2
	3001 TL ve Üstü	Kişi Sayısı (f)	21	46	21	39	27	154
		%Gelir Durumu	%13,6	%29,9	%13,6	%25,3	%17,5	%100,0
		%Tribün	%67,7	%36,8	%43,8	%45,9	%27,6	%39,8
		%Toplam	%5,4	%11,9	%5,4	%10,1	%7,0	%39,8
	Toplam	Kişi Sayısı (f)	31	125	48	85	98	387
		%Gelir Durumu	%8,0	%32,3	%12,4	%22,0	%25,3	%100,0
		%Tribün	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
		%Toplam	%8,0	%32,3	%12,4	%22,0	%25,3	%100,0

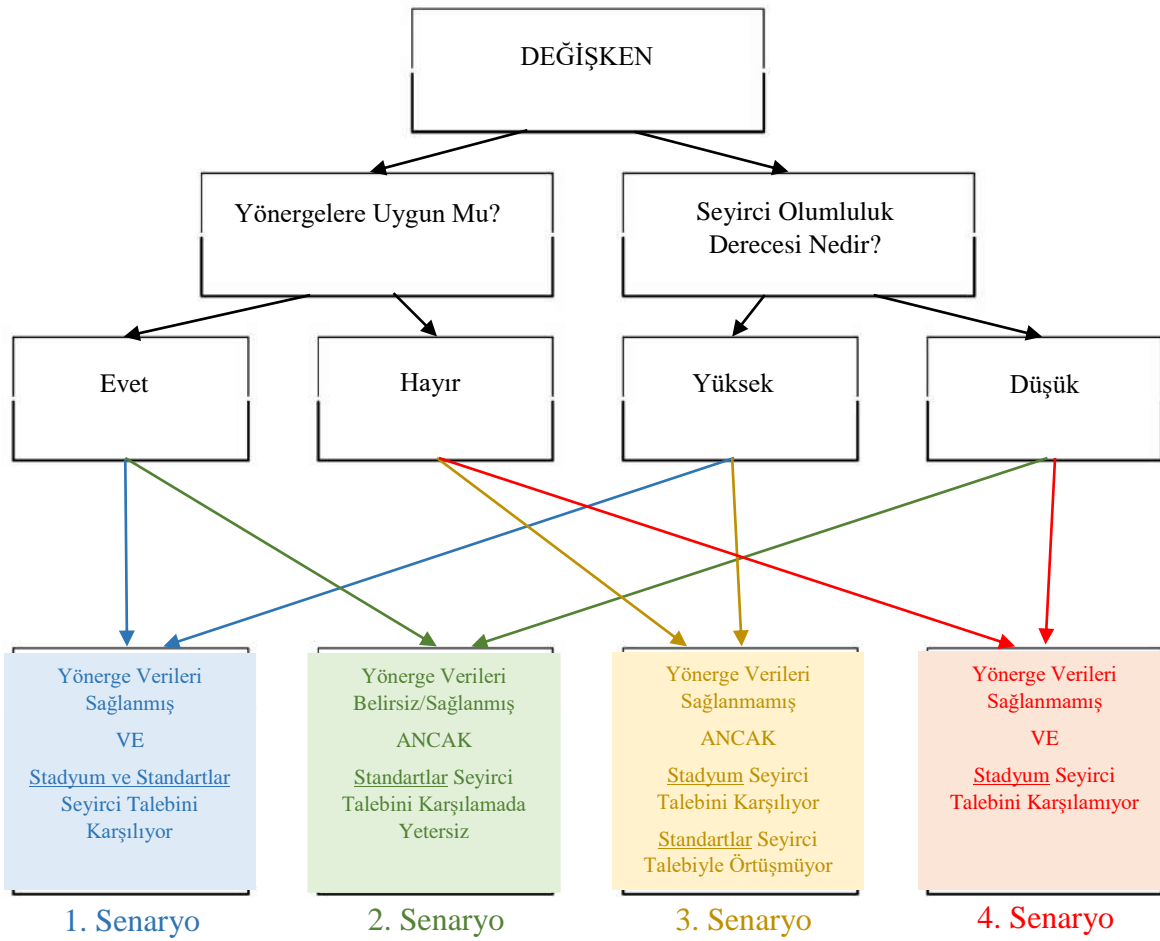
5.3 Bulguların Değerlendirilmesi

Bu bölümde mekânsal analizlere ve ankete dayalı bulgular aracılığıyla karşılaştırmalı değerlendirme yapılarak stadyumun, yönergelerde geçen standartlara uygun olup olmama durumuna göre seyirci izlenimini nasıl etkilediği açıklanmıştır. Şekil 5.63.'de de değerlendirmenin yöntem yolu şematize edilmiştir. Buna göre anket ölçeğinde bulunan, stadyum geneli/tribünler/tribün bölümlerini irdeleyen değişkenlerin yönerge verilerine uygunlukları ve seyirci izlenimlerinin olumluluk dereceleri üzerinden 4 farklı çıkarım senaryosu belirlenmiştir;

- 1. senaryoda ele alınan değişken yönergelere uygunluk göstermekte ve seyircilerin değişkene bağlı ortalama olumluluk derecesi yüksektir. Bu durumda yönerge verileri sağlanmış, stadyum ve standartlar seyirci talebini karşılamaktadır.
- 2. senaryoda ele alınan değişken yönergelere uygunluk göstermekte ancak seyircilerin değişkene bağlı ortalama olumluluk derecesi düşüktür. Bu durumda

yönerge verileri sağlanmış (veya veri sınırları belirsiz) fakat standartlar seyirci talebini karşılamada yetersiz kalmaktadır.

- 3. senaryoda ele alınan değişken yönergelere uygun değildir ancak seyircilerin değişkene bağlı ortalama olumluluk derecesi yüksektir. Bu durumda stadyum, seyirci talebini karşıladığı ancak standartların söz konusu taleplerle örtüşmediği söylenebilmektedir.
- 4. senaryoda ele alınan değişken yönergelere uygun değildir ve seyircilerin değişkene bağlı ortalama olumluluk derecesi düşüktür. Bu durumda yönerge verileri sağlanmamış ve stadyum seyirci talebini karşılamamaktadır.

Şekil 5.63. Mekânsal Analizler ve Ankete Dayalı Bulguların Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem Yolu Şeması

Tablo 5.48.'de anket ölçeğinin stadyum geneline; tablo 5.49.'da tribünlere ve tablo 5.50.'de tribün alt bölümlerine bağlı değişkenleri üzerinden stadyumun değerlendirmesi yapılmıştır. Tablolarda her bir değişkenin anket çalışmasından elde edilen ortalama olumluluk derecesi, ilişkili olduğu mekânsal analiz verisi, yaklaşım - ifade türü ve standartlara uygunluk düzeyi gösterilmiştir. Değişkenler ile alakalı yönerge verileri bulgular bölümünde paylaşıldığı üzere çok yönlü olabildiğinden tablolara aktarılan uygunluk düzeyleri sırasıyla 'bütünüyle uygun, çoğunlukla uygun, kısmen uygun ve uygun değil' şeklinde belirtilmiştir. Seyirci olumluluk dereceleri için $\bar{X} = 2,50$ seviyesi izlenimin türünde (olumlu-olumsuz) sınır kabul edilmiştir. Son olarak anket ve mekânsal analiz çalışmalarından toplanan bulgular ile değişkenin senaryosu belirlenmiştir.

Tablo 5.48.'deki değişkenlere bakıldığında senaryolar bazında dengeli bir dağılım görülmektedir. Mekânsal analiz çalışmasının yer seçimi ve ulaşımaya ait veriler, pano ve işaretlendirme uygulamaları ile izdiham yönetimi uygulamalarına ait verilerin kullanıldığı; anket ölçeğinin 1,2,3,4, 28 ve 29. değişkenlerinde 1. senaryo oluşmuştur. 5. değişkende yönerge verilerindeki belirsizlikten ve seyirci talebinin yeterince karşılanamamasından ötürü 2. senaryo yer almaktadır. Ölçeğin 6. değişkeninde mekânsal analiz çalışması tribünler özelinde yapılmıştır. Buna göre üst tribünlerde 3. senaryo tespit edilirken alt tribünlerde ise 1. senaryo görülmektedir. Otoparklara ait mekânsal analiz verilerinin incelendiği 10. değişkende yönergelere uygunsuzluk mevcuttur ancak seyirci olumluluk düzeyinin bu durumdan etkilenmediği tespit edilmiştir. Bu sebeple değişken 3. senaryoda yer almıştır. 11. değişken stadyum geneline ait değerlendirmelerde 4. senaryonun görüldüğü tek değişkendir. Mekânsal analizlerle yönergelere uygun olmadığı tespit edilen değişkenin seyirci olumluluk derecesi de düşüktür. 12. değişkenin mekânsal analizleri sonucunda yönergelere uygun olmadığı görülmesine karşın seyirci talepleri yönerge asgari şartlarına erişmediğinden 3. senaryo geçerli olmaktadır.

Tablo 5.48. Stadyum Geneline İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları

	Değişken	Anket Çalışması Etki Alanı	Seyirci Ortalama Olumluluk Derecesi	İlişkili Mekânsal Analiz Verileri	Mekânsal Analiz Etki Alanı	Yönerge Verisi Yaklaşım ve İfade Türü	Standartlara Uygunluk	Senaryo
Soru No: 1	Stadyuma ulaşımada, kent içi toplu taşıma imkânları yeterli ölçüdedir/niteliktendir	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,29$	Yer Seçimi ve Ulaşımaya Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1

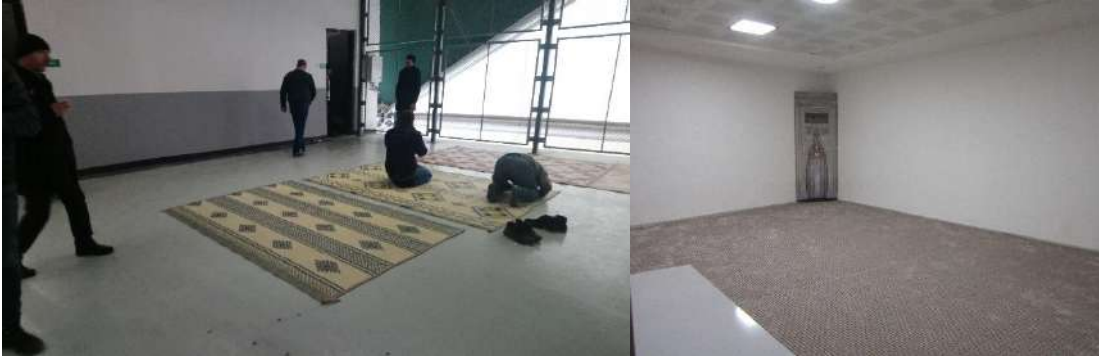
Soru No: 2	Stadyum, kent dışı bağlantı noktalarıyla (havaalanı, tren garı, otobüs terminali...) erişimin kolaylıkla sağlanabileceği bir konumdadır.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,32$	Yer Seçimi ve Ulaşım Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 3	Stadyumun yakın çevresinde yeterli sayıda/nitelikte servis ve hizmet yapısı bulunmaktadır. (hastane, banka, kafe/restoran, alışveriş merkezi vb.)	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,00$	Yer Seçimi ve Ulaşım Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 4	En yakın toplu taşıma duraklarından stadyuma güvenli bir şekilde yaya ulaşımı sağlanabilmektedir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,09$	Yer Seçimi ve Ulaşım Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Çoğunlukla Uygun	1
Soru No: 5	Stadyuma giriş-çıkışlar sırasında kentın ana ulaşım arterlerine bağlanan taşıt yollarında oluşan araç yoğunluğu kabul edilebilir ölçüdedir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,63$	Otoparklara Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Kısmen Uygun	2
Soru No: 6	Seyir zevki, etkinlik atmosferi ve seyirci katılımı değerlendirildiğinde stadyum kapasitesi yeterli düzeydedir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 1,52$	Yer Seçimi ve Ulaşım Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
					Doğu Alt		Bütünüyle Uygun	1
					Doğu Üst		Uygun Değil	3
					Güney Üst		Uygun Değil	3
					Kuzey Üst		Uygun Değil	3
Soru No: 10	Stadyum alanında, yüksek seyirci katılımı olan müsabakalar için yeterli sayıda otopark bulunmaktadır.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,18$	Otoparklara Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sayısal	Uygun Değil	3
Soru No: 11	Otoparkları çevre taşıt yollarına bağlayan araç giriş/çıkış noktaları, stadyum alanından ayrılma zamanlarında yoğunluğu	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,64$	Otoparklara Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Uygun Değil	4

	karşılatabilecek genişlikte ve sayıdadır.							
Soru No: 12	Stadyum alanında ve içinde kolaylık sağlayan yönlendirme tabelalarının ve krokilerin miktarı/niteliği yeterli düzeydedir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 1,96$	Otoparklara Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sözel	Uygun Değil	3
Soru No: 28	Stadyum içerisinde ve dışarısında acil durumlarda uyulması gereken talimatları içeren bilgilendirme tabloları ve ışıklı yönlendirme tabelaları kolayca görülebilir ve anlaşılabilir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,08$	Pano ve İşaret. Uyg. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 29	Tribün - saha arasında uygulanan tel örgüler, herhangi bir taşkınlık durumunda sahaya geçişi engelleyebilir niteliktedir.	Stadyum Geneli	$\bar{X} = 2,22$	İzdiham Yönetimi Uyg. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1

Tablo 5.49.'daki değişkenlere bakıldığında 1. senaryonun ağırlıkta olduğu görülmektedir. Mekânsal analiz çalışmasının bölgeleme sistemi ve giriş-çıkış düzenlemeleri, büfeler ve umumi tuvaletler ve oturma donatıları ait verilerin kullanıldığı; anket ölçeğinin 14,15,16,18,23,24 ve 27. değişkenlerinde 1. senaryo oluşmuştur. Böylelikle oturma donatılarına ait tüm verilerin 1. senaryoda olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Tribünler özelinde mekânsal analiz yapılan 13. değişken doğu üst ve güney üst tribünlerinde 3. senaryoyu, batı alt, doğu alt ve kuzey üst tribünlerinde 1. senaryoyu göstermektedir. Bu farkın oluşmasında tribünlerdeki turnike sayısı etkili olmuştur. Ölçeğin 17. değişkeni için yapılan mekânsal analizlerde söz konusu yapı bileşenlerin yönergelere uygun olduğu tespit edilmiş olsa da seyirci talebini karşılanmadığından 2. senaryo oluşmuştur. Stadyumda bulunan büfelerin toplam alan büyüklükleri ve miktarları üzerinden yapılmış mekânsal analizler doğrultusunda batı alt ve doğu üstte standartların sağlanmadığı, diğer tribünlerde ise kısmen saplandığı görülmüştür. 19. değişkene bağlı bu duruma karşın batı alt tribününde seyirci olumluluk derecesi yüksektir. Diğer tribünlerde ise standartlara paralel olarak düşük olumluluk dereceleri tespit edilmiştir. Nitekim batı alt tribününde 3. senaryo, diğer

tribünlerde ise 4. senaryo belirlenmektedir. Seyirci görüş çizgisi ve ‘C’ değerine ait verilerin incelendiği 25. ve 26. değişkenler elde edilen sonuçlar bazında birbirleriyle örtüşmektedir. Tribünlerdeki sıra yükseklikleri farkına bağlı 25. değişkende ve tribün sıralarının geçiş – diz mesafesine bağlı 26. değişkende doğu üst tribünündeki seyircilerin olumluluk düzeyleri nispeten düşüktür. Bu durum doğu üst tribününde 2. senaryonun, diğer tribünlerde ise 1. senaryonun oluşmasına yol açmaktadır.

Ölçeğin 21. ile 22. değişkenlerinde yer alan mescitler ve abdest alma mekânlarına ait seyirci görüşleri çalışmanın bulgular bölümünde paylaşılmış olup, söz konusu alanda herhangi bir yönerge verisi bulunmadığından standartlara uygunluk durumu ölçülememektedir. Ancak mescitlerin miktarları ile alan büyüklüklerinin sorgulandığı 21. değişken ile hâlihazırda stadyumda mevcut olmayan abdest alma mekânlarına ihtiyaç durumunun sorgulandığı 22. değişkende seyircilerin düşük olumluluk derecesi gösterdiği belirlenmiştir. Mekânsal analizler sırasında yapılan gözlemlerde de seyircilerin müsabaka devre aralarında mescitlerin yeterli gelmemesinden ötürü tribün fuayelerinde ibadet ettikleri, abdest almak için ise mevcut lavaboları kullandıkları tespit edilmiştir (Şekil 5.64.).

Şekil 5.64. Tribün Fuayelerinde İbadet Eden Seyirciler (solda) ve Mevcut Mescitlere Bir Örnek (sağda)

Tablo 5.49. Tribünlere İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları

Değişken	Anket Çalışması Etki Alanı	Seyirci Ortalama Olumluluk Derecesi	İlişkili Mekânsal Analiz Verileri	Mekânsal Analiz Etki Alanı	Yönerge Verisi Yaklaşım ve İfade Türü	Standartlara Uygunluk	Senaryo
Soru No: 13 Turnikelerin miktarı, stadyuma girişler sırasında oluşabilecek aşırı yoğunluğu ortadan kaldırmaktadır.	Batı Alt	$\bar{X} = 2,29$	Bölgeleme Sistemi ve Giriş-Çıkış Düz. Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
	Doğu Alt	$\bar{X} = 2,02$		Doğu Alt		Bütünüyle Uygun	1
	Doğu Üst	$\bar{X} = 2,21$		Doğu Üst		Uygun Değil	3
	Güney Üst	$\bar{X} = 1,98$		Güney Üst		Uygun Değil	3

		Kuzey Üst	$\bar{X} = 2,21$		Kuzey Üst		Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 14	Sirkülasyon alanlarında (giriş, koridor, merdiven gibi), turnikeler ile tribünler arasındaki geçişler hızlı ve rahat bir şekilde sağlanabilmektedir.	Tribünler	$\bar{X} = 1,88$	Bölgeleme Sistemi ve Giriş-Çıkış Düz. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 15	Müsabaka başında dışarıdan gelen seyirciler, diğerlerine rahatsızlık vermeden kolay ve hızlı bir şekilde kendilerine ayrılan koltuklara ulaşabilmektedir.	Tribünler	$\bar{X} = 1,89$	Bölgeleme Sistemi ve Giriş-Çıkış Düz. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 16	Müsabakanın devre aralarında; servis mekânlarında (tribünlere açılan fuaye alanları) rahatsız edici bir seyirci yoğunluğu oluşmaz.	Tribünler	$\bar{X} = 2,33$	Bölgeleme Sistemi ve Giriş-Çıkış Düz. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sözel	Çoğunlukla Uygun	1
Soru No: 17	Müsabaka sonrasında stadyumdan ayrılırken koridorlar, merdivenler ve çıkış kapıları önlerinde izdihama yol açabilecek yoğunluk oluşmaz.	Tribünler	$\bar{X} = 2,65$	Bölgeleme Sistemi ve Giriş-Çıkış Düz. Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sözel	Çoğunlukla Uygun	2
Soru No: 18	Stadyumda yeterli sayıda wc/lavabo bulunmaktadır.	Batı Alt	$\bar{X} = 2,06$	Büfeler ve Umumi Tuvaletlere Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
		Doğu Alt	$\bar{X} = 2,46$		Doğu Alt		Çoğunlukla Uygun	1
		Doğu Üst	$\bar{X} = 2,21$		Doğu Üst		Bütünüyle Uygun	1
		Güney Üst	$\bar{X} = 1,88$		Güney Üst		Bütünüyle Uygun	1
		Kuzey Üst	$\bar{X} = 1,79$		Kuzey Üst		Çoğunlukla Uygun	1
Soru No: 19	Stadyumda hizmet veren büfeler, seyircilerden gelen talep yoğunluğunu karşılayabilecek sayıdadır.	Batı Alt	$\bar{X} = 1,90$	Büfeler ve Umumi Tuvaletlere Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Uygun Değil	3
		Doğu Alt	$\bar{X} = 2,87$		Doğu Alt		Uygun Değil	4
		Doğu Üst	$\bar{X} = 3,08$		Doğu Üst		Uygun Değil	4
		Güney Üst	$\bar{X} = 3,00$		Güney Üst		Uygun Değil	4

		Kuzey Üst	$\bar{X} = 2,78$		Kuzey Üst		Uygun Değil	4
Soru No: 21	Kullanıcı talebini karşılamak üzere, mescitlerin alan büyüklükleri ve mescit sayısı yeterlidir.	Tribünler	$\bar{X} = 2,52$	-	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	-	2
Soru No: 22	Stadyumda, mevcut tuvaletlerden ayrı olarak, mescitle ilişkilendirilmiş abdest alma mekânlarına ihtiyaç duyulur.	Tribünler	$\bar{X} = 1,86$	-	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	-	2
Soru No: 23	Kullanılan koltukların ebatları beklenen konforu sağlamak için yeterlidir.	Tribünler	$\bar{X} = 1,86$	Oturma Donatılarına Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 24	Koltuklarda kullanılan malzeme türü (plastik gibi), sağlanan güvenlik ve konforu olumlu etkilemektedir.	Tribünler	$\bar{X} = 1,86$	Oturma Donatılarına Ait Veriler	Stadyum Geneli	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 25	Tribünlerin ön sıralarındaki seyircilerin baş mesafelerinden dolayı saha görüşü engellenmemektedir.	Batı Alt	$\bar{X} = 2,35$	Seyirci Görüş Çizgisi ve 'C' Değerine Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
		Doğu Alt	$\bar{X} = 2,26$		Doğu Alt		Bütünüyle Uygun	1
		Doğu Üst	$\bar{X} = 2,50$		Doğu Üst		Bütünüyle Uygun	2
		Güney Üst	$\bar{X} = 2,32$		Güney Üst		Bütünüyle Uygun	1
		Kuzey Üst	$\bar{X} = 2,43$		Kuzey Üst		Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 26	Koltukların önünde bulunan geçiş ve diz mesafesi yeterli düzeydedir.	Batı Alt	$\bar{X} = 1,74$	Seyirci Görüş Çizgisi ve 'C' Değerine Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
		Doğu Alt	$\bar{X} = 2,41$		Doğu Alt		Bütünüyle Uygun	1
		Doğu Üst	$\bar{X} = 2,77$		Doğu Üst		Bütünüyle Uygun	2
		Güney Üst	$\bar{X} = 2,20$		Güney Üst		Bütünüyle Uygun	1
		Kuzey Üst	$\bar{X} = 2,23$		Kuzey Üst		Bütünüyle Uygun	1
Soru No: 27	Yan yana gelen koltuklar arasındaki omuz mesafesi yeterlidir.	Tribünler	$\bar{X} = 2,29$	Oturma Donatılarına Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1

Tablo 5.50.'deki değişkenlere bakıldığında yapı üst örtüsüne ait veriler haricinde senaryoların dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Mekânsal analiz çalışmasının yapı yönelimine ait verilerin kullanıldığı; anket ölçeğinin 7. değişkeninde doğu alt tribünü için A,B (kuzey yakın) ile F,G (güney yakın), kuzey üst tribünü için E,F,G (orta) ile H,J,K (doğu yakın) bölümlerinin olumluluk derecesi düşüktür. Yönergelerde stadyum yönelimine bağlı olarak söz konusu tribünlerde bu durumun oluşabileceği öngörülmüştür. Bu sebeple değişkenin standartlara 'çoğunlukla uygun' olduğu ve 2. senaryonun gerçekteştiği belirtilmelidir. Stadyumdaki diğer tribün bölümleri için ise 1. senaryo geçerlidir.

8. değişkende seyircilerin görüş düzeyinin sahaya olan uzaklıklarla nasıl bir bağlantısı olduğu sorgulanmaktadır. Mekânsal analiz çalışmalarında 'C' değerine ait yönerge verileri üzerinden söz konusu uzaklıkların standartları karşıladığı tespit edilmiştir. Nitekim 2. senaryonun görüldüğü güney üst H,J,K (batı yakın) bölümleri haricindeki tüm tribünlere 1. senaryo yer almaktadır.

9. değişkende stadyum üst örtüsüne ait mekânsal analiz bulgularında paylaşılan bilgiler ışığında batı alt ve doğu alt tribünlerinin yönerge verilerine uygun olmadığı söylenebilmektedir. Seyirci olumluluk düzeyleriyle beraber incelendiğinde batı alt tribününün bütün bölümlerinde 4. senaryo gerçekteşmiştir. Doğu alt tribünün ise C,D,E (orta) bölümlerinde 4. senaryo, A,B (kuzey yakın) ve F,G (güney yakın) bölümlerinde de 3. senaryo görülmektedir. Bu da demektir ki tribünün orta bölümü haricinde üst örtü niteliği seyircinin talebini karşılamaktadır. Üst tribünlerde ise alt tribünlerin aksine 1. senaryo geçerli olmuştur.

Ölçeğin tribün bölümlerine ilişkin son değişkeninde (20. değişken) büfelerin tribün fuayeleri içerisinde konumlarına göre ne derecede erişilebilir/bulunabilir olduğu araştırılmıştır. Yönerge verilerine göre tribünlerin bütün bölümlerinde standartlara bütünüyle uygunluk söz konusudur. Seyirci olumluluk derecelerine göre ise doğu üst tribününün C,D,E (orta) bölümü (2. senaryo) haricindeki tüm bölümler talebi karşılamakta ve 1. senaryoda yer almaktadır.

Tablo 5.50. Tribün Bölümlerine İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Değerlendirmeleri ve Çıkarım Senaryoları

Değişken	Anket Çalışması Etki Alanı	Seyirci Ortalama Olumluluk Derecesi	İlişkili Mekânsal Analiz Verileri	Mekânsal Analiz Etki Alanı	Yönerge Verisi Yaklaşım ve İfade Türü	Standartlara Uygunluk	Senaryo
Soru No: 7 Gündüz saatlerinde düzenlenen müsabakalarda, tribüne gelen güneş ışığı seyir zevkini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.	Batı Alt (A,B)	$\bar{X} = 3,58$	Yapı Yönelimine Ait Veriler	Stadyum Geneli	Objektif / Sözel	Çoğunlukla Uygun	1
	Batı Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 4,44$					1
	Batı Alt (F,G)	$\bar{X} = 3,10$					1
	Doğu Alt (A-B)	$\bar{X} = 2,53$					1
	Doğu Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 2,48$					2
	Doğu Alt (F,G)	$\bar{X} = 2,05$					2
	Doğu Üst (A,B)	$\bar{X} = 3,20$					1
	Doğu Üst (C,D,E)	$\bar{X} = 3,00$					1
	Doğu Üst (F,G)	$\bar{X} = 3,29$					1
	Güney Üst (A,B,C)	$\bar{X} = 3,29$					1
	Güney Üst (D,E,F,G)	$\bar{X} = 2,98$					1
	Güney Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 3,30$					1
	Kuzey Üst (E,F,G)	$\bar{X} = 2,48$					2
	Kuzey Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 2,42$					2
Soru No: 8 Müsabakanın izlenebilirliği açısından, bulunduğunuz tribün sahaya uygun yakınlıktadır.	Batı Alt (A,B)	$\bar{X} = 1,50$	Seyirci Görüş Çizgisi ve 'C' Değerine Ait Veriler	Batı Alt	Objektif / Sayısal	Bütünüyle Uygun	1
	Batı Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 1,33$		Doğu Alt			1
	Batı Alt (F,G)	$\bar{X} = 2,00$					1
	Doğu Alt (A-B)	$\bar{X} = 1,53$				Bütünüyle Uygun	1
	Doğu Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 1,59$					1
	Doğu Alt (F,G)	$\bar{X} = 1,27$		1			
	Doğu Üst (A,B)	$\bar{X} = 1,70$		Doğu Üst		Bütünüyle Uygun	1

Soru No: 9		Doğu Üst (C,D,E)	$\bar{X} = 2,00$				Bütünüyle Uygun	1	
		Doğu Üst (F,G)	$\bar{X} = 1,29$					1	
		Güney Üst (A,B,C)	$\bar{X} = 2,11$					1	
		Güney Üst (D,E,F,G)	$\bar{X} = 2,00$					1	
		Güney Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 2,53$					2	
		Kuzey Üst (E,F,G)	$\bar{X} = 1,67$					1	
		Kuzey Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 2,06$					1	
	Stadyum üst örtüsü, bulduğunuz tribünde seyircileri rüzgârın ve yağışın verdiği olumsuz etkilerden korur.	Batı Alt	(A,B)	$\bar{X} = 2,67$	Batı Alt			Uygun Değil	4
			(C,D,E)	$\bar{X} = 3,11$					4
			(F,G)	$\bar{X} = 2,90$					4
		Doğu Alt	(A-B)	$\bar{X} = 2,31$	Doğu Alt			Uygun Değil	3
			(C,D,E)	$\bar{X} = 2,63$					4
			(F,G)	$\bar{X} = 2,18$					3
		Yapı Üst Örtüsüne Ait Veriler	Doğu Üst	(A,B)	$\bar{X} = 1,70$	Doğu Üst	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
(C,D,E)				$\bar{X} = 2,06$	1				
(F,G)				$\bar{X} = 1,86$	1				
Güney Üst			(A,B,C)	$\bar{X} = 1,71$	Güney Üst			Bütünüyle Uygun	1
			(D,E,F,G)	$\bar{X} = 1,86$					1
			(H,J,K)	$\bar{X} = 2,00$					1
			Kuzey Üst (E,F,G)	$\bar{X} = 2,04$					Kuzey Üst
(H,J,K)			$\bar{X} = 2,00$	1					
Soru No: 20	Stadyumda bulunan büfeler kolay erişilebilir/bulunabilir konumlarda yer alır.		Batı Alt (A,B)	$\bar{X} = 1,33$	Büfeler ve Umumi Tuvaletlere Ait Veriler	Batı Alt	Sübjektif / Sözel	Bütünüyle Uygun	1
			Batı Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 1,33$					1
			Batı Alt (F,G)	$\bar{X} = 1,50$					1

	Doğu Alt (A,B)	$\bar{X} = 2,04$				Bütünüyle Uygun	1
	Doğu Alt (C,D,E)	$\bar{X} = 1,89$		Doğu Alt		Bütünüyle Uygun	1
	Doğu Alt (F,G)	$\bar{X} = 1,98$					1
	Doğu Üst (A,B)	$\bar{X} = 2,10$					1
	Doğu Üst (C,D,E)	$\bar{X} = 2,61$		Doğu Üst		Bütünüyle Uygun	2
	Doğu Üst (F,G)	$\bar{X} = 1,86$					1
	Güney Üst (A,B,C)	$\bar{X} = 2,06$					1
	Güney Üst (D,E,F,G)	$\bar{X} = 2,11$		Güney Üst		Bütünüyle Uygun	1
	Güney Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 2,00$					1
	Kuzey Üst (E,F,G)	$\bar{X} = 2,21$					1
	Kuzey Üst (H,J,K)	$\bar{X} = 2,36$		Kuzey Üst		Bütünüyle Uygun	1

6. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Geçmişten günümüze spor merkezli olmak üzere çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılan ve daima kent dokusu içerisinde belirgin bir yere sahip olan stadyumlar tarihsel süreç içerisinde kazandıkları sosyo-kültürel ortam ve mekânsal biçimlenişleriyle dünya mimarlık literatüründe önemli yer edinmektedirler. Kümülatif gelişmelerin bir sonucu olarak 20. yüzyılda başta futbol olmak üzere farklı spor dallarına uygun şekilde özelleşmiş niteliklere kavuşmaya başlayan stadyumlar, böylelikle niteliklerinin artırılması noktasında yapılan çalışmaların derinleşmesine olanak sağlamıştır. Gün geçtikçe daha kullanışlı ve kompleks hale gelen stadyumlar, futbola karşı artan ilgiye paralel olarak uluslararası pazarda oluşan büyümenin öncelikli bir unsuru olmuştur. Diğer taraftan ülkelerin başta turizm kaynaklı olarak, ekonomik bağlamda kalkınmasının önemli bir ayağı olan futbolun uluslararası etkinlikler aracılığıyla milli olarak markalaşma sürecinde stadyumların büyük etkisi olduğu küresel olarak kabul görmüş bir gerçektir. Günümüzde gerek stadyum kapasitelerinin karşılayabildiği seyirci grupları, gerekse çeşitli medya örgütlerinin beslediği geniş takipçi kitleleri ile çağdaş stadyumlarda sürekli büyüyen rekabetin getirdiği yapısal ve teknolojik kıstasları yakalamak mecburi hale gelmiştir.

Uluslararası turnuvalarda kullanılacak veya uluslararası futbol otoritelerine üye federasyonların sahip olduğu stadyumlarda, projelendirilme aşamasından itibaren, stadyumun inşa ve kullanım süreçleri boyunca emniyet ve güvenlik kıstasları doğrultusunda bazı kontrollere tabi tutulmaktadır. Pek çok futbol otoritesi tarafından turnuvalar için stadyumlara dair söz konusu kıstasları içeren yönergeler yayınlanmaktadır. Aday olan ülkeler tarafından verilen süreler içerisinde bu yönergelere bağlı kalarak inşa edilen veya yenilenen stadyumların sunulduğu adaylık dosyaları hazırlanmaktadır. Denetleme kurullarının dosyalar üzerinden yaptığı incelemeler neticesinde oylama yapılarak turnuvanın düzenleneceği ülke seçilmektedir.

Konya Büyükşehir Stadyumu Türkiye’de ilk kez UEFA EURO 2016 ve EURO 2024 turnuvalarına ev sahipliği yapmak amacıyla stadyum yapılarının geliştirilmesinde ve nitelik bakımından farklı bir boyuta taşınmasında atılan büyük adımların bir göstergesidir.

Tablo 6.1.’de aktarıldığı üzere yapılan çalışmanın amacına yönelik olarak;

- Yönergelerde geçen standartlara uygunluğu ve seyirci taleplerini karşılama noktasında Konya Büyükşehir Stadyumu’nun niteliği,

- Stadyum seyircisinin beklentileri doğrultusunda standartların doğru koşulları sağlama kabiliyeti,
- Stadyumun standartları yakalayamadığı durumlarda seyirci talebinin karşılanıp karşılanmama olasılıkları,

Üzerinde durulmuş ve bu girdilere bağlı çıkarımlar paylaşılmıştır.

Tablo 6.1. Stadyuma İlişkin Senaryo Çıkarımları ve Farklı Boyutlarda Dağılımları

Senaryo	1. Senaryo		2. Senaryo		3. Senaryo		4. Senaryo	
Senaryo Çıkarımı	Stadyum/Tribün/Tribün Bölümü Niteliği Yüksek Yönerge Verileri Sağlanmış Standartlar Seyirci Talebini Karşılıyor		Stadyum/Tribün/Tribün Bölümü Niteliği Düşük Yönerge Verileri Belirsiz/Sağlanmış Standartlar Seyirci Talebini Karşılama Yetersiz		Stadyum/Tribün/Tribün Bölümü Niteliği Seyirci Talebini Karşılıyor Yönerge Verileri Sağlanmamış Standartlar Seyirci Talebiyle Örtüşmüyor		Stadyum/Tribün/Tribün Bölümü Niteliği Düşük Yönerge Verileri Sağlanmamış Standartlar Seyirci Talebiyle Örtüşüyor	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Stadyum Genel	12	63,1	4	21,0	2	10,5	1	5,4
Tribünler	18	60,0	2	6,7	6	20,0	4	13,3
Tribün Bölümleri	44	78,5	6	10,7	2	3,5	4	7,3
TOPLAM	74	70,4	12	11,4	10	9,6	9	8,6

Stadyumda yapılan çalışmalar neticesinde 1. senaryo ile eşleşen çıkarımların toplam yüzdesi 70,4'tür. Bu sebeple stadyum geneline ve alt boyutlarına ilişkin mekân ve donatıların yönerge verilerini sağladığı ve sağlanan standartların da seyirci talepleri ile örtüştüğü söylenebilmektedir. Bütün senaryolar içerisinde 1. senaryonun en büyük dilime sahip olması stadyumun inşası ve işletilmesinde çoğunlukla doğru ve yerinde kararların alındığını göstermektedir.

Çalışma sonuçlarının en çarpıcı noktasını oluşturan 2. senaryoya göre stadyumda uygulanması şart koşulan standartların sağlandığını ancak buna rağmen seyircinin stadyumdan beklediği niteliğe erişilemediğini göstermektedir. Konya Büyükşehir Stadyumu bu senaryoyla 4'ü stadyum genelinde, 2'si tribünlerde ve 6'sı tribün bölümlerinde olmak

üzere 12 farklı noktada eşleşmektedir. Her ne kadar, standartların seyirci talebi üzerinde kalmasındaki sebepler seyircilerin sosyo-kültürel özellikleriyle de bağdaştırılabilecek olsa da bu durum söz konusu stadyum yönergelerinin içerikleri hakkında yapılabilecek mesleki ve akademik araştırmaların önünü açmaktadır. 2. senaryonun oluşma nedeni, stadyumun yönergelere uygunluğunun onaylanması sürecinden (S&G Uygunluk Belgesi süreci) doğan bazı sebeplere dayandırılmıştır. Bu sebepler;

- Yönergelerde belirtilen standartlardan bazılarının gereklilik hükmünde keskin kabuller ve sınırlar içermesine rağmen bazılarının ise yerel yönetim ve yapımcıların inisiyatifine bırakılmış tavsiyeler niteliğinde olmaları ve bunun sonucunda stadyumlardaki uygulamalarda yorum farklılıklarının oluşması,
- Temsilci gözlemlerinin bir anlamda öznellik içermesinden ötürü onaylanma sürecinde kararların değişkenlik gösterebilmesi,
- Denetimlerin stadyumlar üzerinde önem derecelerine göre farklılık gösteren çeşitli başlıklar/maddelendirmeler bazında yapılması ile stadyumların onaylanma kararının bu maddeler üzerinden yapılan yüzdelik hesaplamalarla belli eşik değerler üzerinden verilmesi ve bu sebeple onay alan kriterlerin miktarının, onaylanmayan kriterlerin oluşturacağı negatif etkileri sönmüleyebilmesi,
- Süreç içerisinde düzenlemelerle sürekli olarak güncellenmiş olan standartlar ile stadyumun en son onaylandığı dönemde uygulanan standartlar arasında farklılıkların görülebilmesi.

Olarak yorumlanmıştır.

3. senaryoda stadyumda yönergelerin şartlarına cevap vermeyen bileşenler olmasına karşın seyirci talepleri yine de karşılanabilmektedir. Bu durumun oluşmasında iki farklı etken öne çıkmaktadır. Etkenlerden ilki; standartlara uyulmayan noktalarda stadyumun niteliği düşük olmasıyla beraber seyircinin de talep düzeyinin düşük olmasıdır. Böylelikle her ne kadar stadyum yönergelerde şart koşulan hizmetin sağlanmasında zayıf kalmış olsa da seyirci bağlı değişkenden memnun kalmaktadır. İkinci etken ise; yönergelerde şart koşulan standardın nitelik düzeyinin, seyirci maksimum talep seviyesinin üstünde kalmasıdır. Konya Büyükşehir Stadyumu bu senaryo ile 2'si stadyum genelinde, 6'sı tribünlerde ve 2'si tribün bölümlerinde olmak üzere 10 farklı noktada eşleşmektedir.

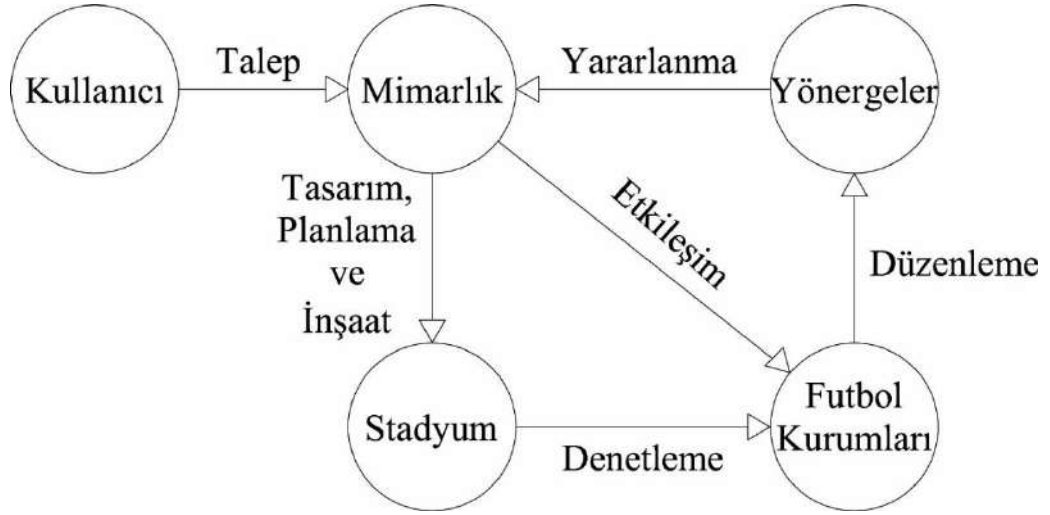
4. senaryoda stadyumun yönergelere cevap vermeyen bileşenleri olduğunu ve aynı zamanda seyirci talebinin de karşılanmadığı olasılıklar geçerlidir. Bu senaryoda stadyumun

genel/tribün/tribün bölümü niteliği de düşüktür. Konya Büyükşehir Stadyumu bu senaryoyla 1'i stadyum genelinde, 4'ü tribünlerde ve 4'ü tribün bölümlerinde olmak üzere 9 farklı noktada eşleşmektedir. Bu eşleşmeler bütün senaryolar içerisinde %9,6'lık bir dilime sahip olma suretiyle en küçük grubu oluşturmaktadır.

Konya Büyükşehir Stadyumu anket çalışması ve mekânsal analiz çalışmalarına ait bulgular aracılığıyla toplanan veriler 4 farklı senaryo düzeninde işlenerek analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Buna göre stadyumun standartlara uygunluk ve seyirci izlenimindeki olumluluk düzeyi bakımından Türkiye'de bulunan çağdaş stadyumların bir temsili olduğu ve gelecekte yapılacak stadyumlara da örnek teşkil edebileceği söylenebilmektedir.

FIFA ve konfederasyonların son 20 yıllık süreçte stadyum tasarım ve işletilmesi hususunda aldığı kararlar günümüzde tüm dünyada kabul görmüştür. Spor endüstrisi ve inşaat sektöründe multidisipliner çalışmaların yürütülmesinin önünü açan bu süreç, mimarlıkta uzmanlık gerektiren yeni bir alanın doğmasını sağlamıştır. Bu alandaki yatırımcı ve işverenler, uzmanlık gerektirme kavramını ön planda tutmaları ile değişimi hızlandırmaktadır. Çalışmada elde edilen çıkarımlar göstermektedir ki; stadyum tasarımında kullanılan yönergeler, uygulayan ve onayan makamların etkileşime açık bir ilişki içerisinde olmalarına olanak vererek ulusal/uluslararası ölçeklerdeki yapı yönetmeliklerinden ayrılmaktadır. Söz konusu etkileşim yönerge içeriklerinde kasıtlı olarak yer verilen ucu açık, yorumlanabilir ve düzenlenebilir ifadeler aracılığıyla açığa çıkmaktadır. Yönergelerinde ABD ve Almanya merkezli; HOK Sport, Agn Architekten, GMP Architekten gibi mimarlık ofislerinin oluşturdukları stadyum tasarım kılavuzlarına başvurulabilir kaynak olarak atıf yapılması da, FIFA ve UEFA'nın onayan taraf adına karşılıklı etkileşiminin önünü açtıklarını göstermektedir. Bahsi geçen kılavuzlarda kullanılan ifadeler sıklıkla mimarlık ofislerinin bulunduğu ülkede stadyumlar üzerinden örneklendirilmekte ve pekiştirilmektedir (Şekil 6.1).

Mimarlık ofisleri işleyişleri gereği kamuoyu (kullanıcı) ve otorite (işveren, onay makamı) arasında köprü vazifesi görmektedir. Stadyum projeleri için mimarlık, seyirci doğası ve taleplerini futbol kurumlarının şart koştuğu hususlar ile tek potada eritebilen, bunun üzerine yeni kararlar alabilen statüdedir. Bu sebeple yönergelerin geliştirilmesinde mimarlığın etkisi ve müdahalesi yadsınmamaktadır. Öte yandan stadyumda kullanıcılara odaklanmış yaklaşımlar üretebilen mimarlık disiplini, yönergelerin geliştirilmesinde seyirci unsurunun önemini arttırmaktadır (Şekil 6.1.).

Şekil 6.1. Yönergeler Aracılığında Mimarlığın Stadyum Tasarım Sürecinden Sorumlu Yeri

Türkiye’de stadyumların tasarım süreci, futbol otoritelerinin etkileriyle dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi yürütülmekte olsa da ‘etkileşim’ noktasında belirgin bir zayıflık söz konusudur. Genellikle çeşitli devlet kurumlarının yaptığı yatırımlar, ihale usulü ile mimarlık sektörü içerisinde alışlagelmiş küçük bir kesimin kararlarına bırakılmakta, stadyumların rekabet içermeyen bir ortamda ve kısıtlı bütçeler dâhilinde gerçekleştirilmesine göz yumulmaktadır. Türkiye’nin 2009 yılından itibaren kültürel ve finansal kaygılarla girişimde bulunduğu uluslararası futbol turnuvaları için yeni stadyumlar inşa etme fikri, ilk görüşte farklı milletlerle geniş yelpaze oluşturan kullanıcı kitlesinin taleplerini karşılayacağı ve bu taleplerden besleneceği düşünülse de durum oldukça farklıdır. Nitekim başta EURO 2016 ve EURO 2024 turnuvaları için tasarlanan stadyumlar, peşi sıra kaybedilen adaylıklar ile uluslararası kamuoyunun görüş alanı dışında kalmıştır. Bu durumun telafisinde her ne kadar stadyumların dışında kalan siyasi, sosyal ve ekonomik bazı girdileri de değerlendirmek gerekli olsa da, stadyum özelinde yurtdışı proje yönetim süreçleri ve tesis yönetim politikaları göz ardı edilmemelidir. Tüm bu yöntemlerin haricinde kullanıcı faktörü için ayrı bir parantez açılmalıdır. Daha önce de belirtildiği üzere yerel/global kullanıcı (seyirci) profilindeki değişimler, stadyumların mimari gözlemler üzerinden değerlendirmesinde belirleyici olabilmekte ancak Türkiye’deki mimarlık sektörünün kurması gereken ortak paydada futbol kurumlarıyla etkileşime ve yönergelerin düzenlenmesine katkı sağlanamamaktadır. Bu handikabın aşılabilmesi öncelikle akademik düzeyde yürütülecek çalışmaların niteliği ve niceliğindeki artışa bağlıdır. Bu çalışma ile söz konusu ihtiyacın karşılanması noktasında mimarlık literatürüne katkı sağlama temennisinde bulunulmuştur.

KAYNAKLAR

- [1] A. Aksu, Stadyumlar: Kentsel Bağlamda Spor Eksenli Dönüşüm Ögeleri, *Mimarlık Dergisi*, 364, (2012), 65-70.
- [2] N. Arslan, T.K. Gürer, Sürdürülebilir Stadyum Tasarımları İçin Teknik Tavsiye ve Gereklilikler: Yeşil Gol, içinde: S. Fırat, H.Y. Aruntaş, A.B. Gültekin (Ed.), 2. *Uluslararası Sürdürülebilir Yapılar Sempozyumu (ISBS'2015)*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2015: ss. 239-247.
- [3] B. Öztaşkın, Anadolu Kentlerinde Sportif Arayışlar (röportaj: Bahadır Kul), (2015). <https://gayrimenkulturkiye.com/2015/03/01/anadolu-kentlerinde-sportif-arayislar/> (Erişim: 06 Nisan 2019).
- [4] Türkiye Futbol Federasyonu, Candidate for UEFA EURO 2024; Turkish Bid Dossier, *TFF-TBD-V2*, Türkiye, 2018.
- [5] S.Y. Zachary Au, J. Gilroy, A.D. Livingston, R.A. Haslam, Assessing Spectator Safety in Seated Areas at a Football Stadium, *Contemporary Ergonomics*, (2004), 23-27.
- [6] S. Erten, S. Özfiliz, Stadium Consturction and Sustainability: The Review of Mega-Event Stadiums (1990-2012), içinde: S. Andolsun, A. Temizsoy (Ed.), *1st International CIB Endorsed METU Postgraduate Conference*, METU, Ankara, 2006: ss. 525-541.
- [7] D. Durgun, Türkiye’de Sporun Gelişimi ve Değişen Kullanıcı Gereksinimlerini Karşılıyıcı Yönde Modern Stadyum Yapılarının Temel Planlama Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, Edirne, 2007.
- [8] W. Maennig, S. du Plessis, Sport Stadia, Sporting Events and Urban Development: International Experience and Ambitions of Durban, *Urban Forum*, (2009), 20, 61-76.
- [9] E. Gürel, U. Akkoç, Stadyum: Benzerlikler, Koşutluluklar ve İzdüşümler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19, (2011), 346-370.

- [10] B.C. İmamoğulları, UEFA Avrupa Futbol Şampiyonası Ev Sahibi Ülkenin Belirlenmesinde Stadyumların Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yönetim Bilimler Anabilim Dalı*, İstanbul, 2012.
- [11] F. Cesur, Sürdürülebilir Stadyum Binalarının Üretimi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, Bursa, 2012.
- [12] A. Soygüden, Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Stadyuma Katılımını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*, Samsun, 2014.
- [13] A.N. Bulgurcuoğlu, Stadyum Pazarlaması ve Stadyumlarda Müşteri Memnuniyeti, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*, İstanbul, 2014.
- [14] B. Tansel, Stadyum Projelerinin Ulaşım Analizlerinde Dikkate Alınacak Hususların Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı*, Eskişehir, 2013.
- [15] T.K. Gürer, Olimpiyatlar Işığında Stadyumlar: Değişen Kurallar ve Yeni Tasarımlar, *Mimarlık Dergisi*, 373, (2013), 44-48.
- [16] G. Şensoy, O. Tural, Eskişehir Stadyum Alanının Kentsel Boşluk Olarak Kentsel Mekâna Katılımı, *27. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, 2015: ss. 289-297.
- [17] N. Arslan, Stadyum Yapılarının Tasarım Kriterlerinin Uluslararası Yönetmelikler Doğrultusunda İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, İstanbul, 2016.
- [18] A.Ç. Öztürk, Sustainability of Stadium Areas in Urban Transformation Process: Turkey Sample, içinde: I. Koleva, Ü.D. Yüksel, L. Benaabidate (Ed.), *Ecology, Planning and Design*, St. Kliment Ohridski University Press, 2017: ss. 187-196.
- [19] A. Duman, Çevresel Performansa Dayalı Tasarım Yaklaşımlarına Göre Marmara Bölgesi'nde 2000 Yılından Sonra İnşa Edilen Stadyum Yapılarının Araştırılması,

Yüksek Lisans Tezi, *Beşkent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı*, İstanbul, 2017.

- [20] C. Phonthanukitithaworn, C. Sellitto, Perceptions of Service Quality at Football Stadiums: Influence on Fans' Intention to Attend Future Games, *Managing Sport and Leisure*, (2018), 23(3), 204-224.
- [21] A. Bulgurcuoğlu, V. Küçük, A. Kepoğlu, M.M. Yorulmazlar, Ü. Özçalı, The Effect of Physical Characteristics of Stadium on Satisfaction Levels of Football Spectators' Age Groups, *European Journal of Physical Education and Sport Science*, (2018), 4(11), 103-117.
- [22] S. Saltuk, Antik Stadyumlar, *İnkılap Kitapevi*, İstanbul, 1995.
- [23] S. Nixdorf, Stadium Atlas, *Ernst & Sohn Verlag für Architektur und technische Wissenschaften GmbH & Co, KG*, Berlin, 2007.
- [24] R.C. Trumbour, The New Cathedrals: Politics and Media in the History of Stadium Construction, *NY: Syracuse University Press*, New York, 2007.
- [25] N.S. Charkiolakis, Ancient Greek Stadia, *ICOMOS-Hefte des Deutschen Nationalkomitees*, 38, (2002), 11-14.
- [26] D. Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, *YEM Yayınevi*, 14. Baskı, İstanbul, 2016.
- [27] M. Güçlü, Spor Tesislerinin İşletmesi: Ankara Özel Yükseliş Koleji Spor Tesisleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, (1998), 33-39.
- [28] F. Ramazanoğlu, N. Ramazanoğlu, Spor Tesislerinin Planlandırılması ve İşletmesi, *Spor Araştırmaları Dergisi*, 3, (2000), 71-79.
- [29] G. Doğu, Spor Tesislerinin Planlanması, 1. Ulusal Sempozyum Bildirisi, *Hacettepe Üniversitesi*, 1990, Ankara, 15-16.
- [30] H.M. Şahin, Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü, *Morpa Kültür Yayınları*, İstanbul, 2005.
- [31] Ç. Çiftçi, Türkiye'de Büyük Şehirler Statüsündeki Bazı Kentlerde Sosyal Donatım Alanlarının Durumu ve Planlama İlişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı*, İstanbul, 1999.
- [32] H.N. Basım, M. Argan, Spor Yönetimi, *Detay Yayıncılık*, 2. Baskı, Ankara, 2016.

- [33] G. John, R. Sheard, B. Vickery, *Stadia; A Design and Development Guide* 4th. Edition, *Elsevier Architectural Press*, Almanya, 2007.
- [34] G. Fried, *Managing Sport Facilities*, *Human Kinetics*, Champaign, 2005.
- [35] A.N. Bulgurcuoğlu, *Stadyum Pazarlaması ve Stadyumlarda Müşteri Memnuniyeti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*, İstanbul, 2014.
- [36] R. Sheard, *Five Generations of Stadia*, *The Stadium: Architecture for the New Global Culture*, *Pesaro Publishing*, Sydney, 2005.
- [37] R.E. Wycherley, *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?*, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, Çeviri: Nur Nirven, İstanbul, 2011.
- [38] P.M. Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, *YEM Yayın Güzel Sanatlar Matbaası*, Çeviri: Dr. Suna Güven, İstanbul, 1998.
- [39] A. Aksu, "Spor Sosyal Ortamı" Olarak Stadyumlar, *Mimarlık Dergisi*, 360, (2011), 44-49.
- [40] C.E. Koryürek, *Olimpiyatlar*, *Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları*, İstanbul, 2003.
- [41] R. Sheard, *The Stadium: Architecture for the New Global Culture*, VT: *Tuttle Publishing*, North Clarendon, 2005.
- [42] P. Bryant, *Between the Stadium and the City*, *Master's Thesis*, *University of Cincinnati*, *The School of Architecture and Interior Design*, Ohio, 2008.
- [43] J. Swaddling, *Antik Olimpiyat Oyunları*, *Homer Kitabevi*, Çeviri: Burçak Gürün, İstanbul, 2000.
- [44] L.M. Roth, *Mimarlığın Öyküsü, Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*, *Kabalıcı Yayınevi*, Çeviri: Ergün Akça, İstanbul, 2006.
- [45] G.G. Fagan, *The History of Ancient Rome Course Guidebook*, *The Teaching Company*, USA, 1999.
- [46] D.L. Bomgardner, *The Story of the Roman Amphitheatre*, *Taylor and Francis Group*, USA, 2000.

- [47] F. Meijer, Gladyatörler, Tarihin En Ölümcül Sportu, *Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.*, Çeviri: Doğa Güneç, İstanbul, 2008.
- [48] G. Caneva, A. Pacini, L.C. Grapow, S. Ceschin, The Colosseum's Use and State of Abandonment as Analysed through Its Flora, *International Biodeterioration & Biodegradation*, 51, (2003), 211-219.
- [49] D. Covell, S. Walker, J. Siciliano, P. Hess, Managing Sports Organizations: Responsibility for Performance, 2. ed., *Elsevier*, İngiltere, 2007.
- [50] P. Boniface, Futbol ve Küreselleşme, *NTV Yayınevi*, Çeviri: İsmail Yerguz, İstanbul, 2007.
- [51] K. Selo, M.E. Erdönmez, Spor Mekânı Olarak Stadyum'un Gelişimi, *Kent Akademisi Dergisi*, 36, (2018), 559-574.
- [52] İ. Erdoğan, *Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, (2008), 1-58.
- [53] A. Taşağıl, Çin Kaynakları, Göktürkler, I, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 2003.
- [54] T. Dülgerbaki, Eski Türklerde Uygulanan Serbest Zaman Etkinlikleri ve Spor, *Graphic Yayınları*, Kocaeli, 2005.
- [55] Y. Tayga, Türklerde Spor Tarihine Genel Bakış, *GSGM Yayınları*, Ankara, 1980.
- [56] D. Yıldız, Türk Spor Tarihi, *Eko Yayınevi*, İstanbul, 1979.
- [57] B. Donuk, F.S. Şenduran, Futbolun Anatomisi, *Ötüken Yayınları*, 2. Baskı, İstanbul, 2017.
- [58] V. Somalı, Teknik-Taktik Yönleriyle Futbol ve Tarihi (1848-1989), *İnkılap Kitabevi*, İstanbul, 1989.
- [59] T. Stemmler, Futbolun Kısa Tarihi, *Dost Kitabevi*, Çeviri: Necati Aça, Ankara, 1998.
- [60] A.N. İnal, Futbolda Eğitim Öğretim, *Nobel Yayınevi*, Ankara, 2004.
- [61] J.L. Paramio, B. Buramio, C. Campos, From Modern to Postmodern: The Development of Football Stadia in Europe, *Sport in Society Journal*, 11(5), (2008), 517-534.

- [62] R. Sheard, Sports Architecture, *Spon Press*, London, 2001.
- [63] B. Buraimo, R. Simmons, S. Szymanski, English Football, *Journal of Sports Economics*, 7(1), (2006), 29-46.
- [64] M. Heatly, C. Mason, Football Grounds Fact Book, *Ian Allan Publishing*, Leicester, 2004.
- [65] N. Shoval, A New Phase in the Competition for the Olympic Gold: The London and New York Bids for the 2012 Games, *Journal of Urban Affairs*, 24(5), (2002), 583-599.
- [66] P. Darby, M. Johnes, G. Mellor, Soccer and Disaster. International Perspectives, *Routledge Press*, London, 2005
- [67] Uluslararası Kanun, Her Majesty Stationery Office, Football Spectators Act, , *FSA*, London, 1989.
- [68] Uluslararası Yönerge, *FIFA*, Technical Recommendations and Requirements for the Construction or Modernisation of Football Stadia, Zurich, 1990.
- [69] UEFA, 60 Years at the Heart of Football, *UEFA Publications*, Nyon, 2014.
- [70] D. Meis, M. Hallmark, 'The Architecture of Entertainment' In Stadia and Arenas Development, Design and Management, *The Concrete Society Press*, Slough, 1999.
- [71] M. Acet, Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*, Ankara, 2001.
- [72] K. Fişek, 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, *Gerçek Yayınevi*, İstanbul, 1985.
- [73] A.F. İmamoğlu, Türkiye'de Sporun Yönetmelik Yapısı İçinde Spor Federasyonları, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(2), (2011), 3-10.
- [74] M. Göral, Türkiye'de Kitle Sporunun Teşviki Açısından Tesis Politikaları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, (1999), 251-272.
- [75] P. Vietti-Violi, II. Centro Sportivo di Ankara, L'Ippodromo di Maia Merano, *Rassegna di Architettura*, Milano, 1937.
- [76] D. Hasol, 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı, *YEM Yayınevi*, 2. Baskı, İstanbul, 2017.

- [77] Ulusal Yönerge, *TBMM*, FIFA Güvenlik Talimatları, Ankara, 2009.
- [78] Uluslararası Yönerge, *FIFA*, Guide to Bidding Process for the 2026 World Cup, Zurich, 2019.
- [79] Uluslararası Yönerge, *UEFA*, EURO 2024 Tournament Requirements, Nyon, 2017.
- [80] Uluslararası Tüzük, *FIFA*, FIFA Statues, Zurich, 2018.
- [81] Uluslararası Yönerge, *FIFA*, Safety and Security Regulations, Zurich, 2018.
- [82] Uluslararası Yönerge, *UEFA*, UEFA Statues, Nyon, 2018.
- [83] Uluslararası Yönerge, *UEFA*, Stadium Infrastructure Regulations, Nyon, 2018.
- [84] Ulusal Tüzük, *TFF*, TFF Statüsü, Ankara, 2015.
- [85] Ulusal Yönerge, *TFF*, Türkiye Futbol Federasyonu Stadyum ve Güvenlik Komitesi Talimatı, Ankara, 2014.
- [86] Uluslararası Yönerge, *UEFA*, Guide to Quality Stadiums, Nyon, 2014.
- [87] N. Dursun, Konya’da Spor, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı*, Konya, 2010.
- [88] Ç. Benhür, N. Dursun, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Konya’da Futbol, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(16), (2012), 71-83.
- [89] Uluslararası Yönerge, *FIFA*, Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements, 5th. Edition, Zurich, 2011.
- [90] Uluslararası Yönerge, *FIFA*, Football Stadiums Technical Recommendations and Requirements, 4th. Edition, Zurich, 2007.
- [91] Uluslararası Yönerge, *UEFA*, Safety and Security Regulations, Nyon, 2006.
- [92] Uluslararası Yönerge, *İngiltere Kültür, Medya ve Spor Dairesi Başkanlığı (DCMS)*, Guide to Safety at Sports Grounds, 5th. Edition, Norwich, 2008.
- [93] Uluslararası Kanun, *Her Majesty Stationery Office*, Health and Safety (Safety Signs and Signals) Regulations, *HSA*, Londra, 1996.
- [94] Ulusal Yönetmelik, *Bayındırlık ve İskân Bakanlığı*, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Ankara, 2007.

- [95] Ulusal Yönetmelik, *Bayındırlık ve İskân Bakanlığı*, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Ankara, 2017.
- [96] Uluslararası Yönerge, *The International Football Association Board (IFAB)*, Laws of the Game, Zurich, 2018.
- [97] Uluslararası Rapor, *UEFA*, EURO 2024 Evaluation Report, Nyon, 2018.
- [98] R.V. Krejcie, D.W. Morgan, Determining Sample Size for Research Activities, *Educational & Psychological Measurement*, 30, (1970), 607-610.
- [99] T. Baş, Anket Nasıl Hazırlanır?, Uygulanır?, Değerlendirilir?, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara, 2005.
- [100] İ. Keser, Anketler Aracılığı İle Örneklemeye Dayalı Olarak Yapılan Araştırmalarda İzlenecek Adımlar ve Karşılaşılabilecek Sorunlar, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(4), (2006), 128-147.
- [101] G. Darren, P. Mallery, SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, *Allyn&Bacon*, Boston, 1999.
- [102] A. Yücedağ, Anket Geliştirilmesi ve Uygulanması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(2), (1993), 443-454.
- [103] R.M. Wolf, "Questionnaire", *Educational Research Methodology and Measurement (An International Handbook)*, ABD, 1988.
- [104] E. Uzunsakal, D. Yıldız, Alan Araştırmalarında Güvenirlilik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama, *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), (2018), 14-28.
- [105] K. Özdamar, Paket Programlarda İstatistiksel Veri Analizi - 1, *Kaan Kitabevi*, 4. Baskı, Eskişehir, 2002.
- [106] S. Kılıç, Cronbach'ın Alfa Güvenirlilik Katsayısı, *Journal of Mood Disorders*, 6(1), (2016), 47-48.
- [107] H. Tekin, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, *Yargı Yayınları*, Ankara, 1996.

EKLER

Ek-1 Anket Formu

Değerli Katılımcı;

Aşağıda yer alan anket formundan elde edilecek bilgiler, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı bünyesinde gerçekleştirilecek tez çalışması için gerekli olan verileri elde etmekte kullanılacaktır.

Ülkemizde uluslararası standartlar çerçevesinde tasarlanan stadyumlardan biri olan Konya Büyükşehir Stadyumu'nda güvenlik ve konfor düzeyinin belirlenmesi, tesis içi ve dışı kullanımlarındaki ihtiyaç ve beklentilerin karşılanması noktalarında seyircilerin görüşleri ile beraber, stadyumlara dair standartlarda geçen verilerin ve Konya Büyükşehir Belediyesi Stadyumu'nun mekânsal özelliklerinin karşılaştırma yoluyla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Verdiğiniz cevaplar araştırmacı haricindeki şahıslar tarafından görülmeyecektir. Soruları cevaplandırarak çalışmaya sağladığınız önemli katkı için teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Danışman

Metin KURUMAK

Prof. Dr. Mehmet UYSAL

BÖLÜM I. LÜTFEN AŞAĞIDAKİ SORULARA İLİŞKİN CEVAPLARINIZI BELİRTİNİZ.

1) Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek	Medeni Durumunuz	☐ Evli ☐ Bekâr
2) Yaşınız	☐ 18 ve altı ☐ 19-23 ☐ 24-29 ☐ 30-40 ☐ 41-50 ☐ 51 ve üstü		
3) Eğitim Durumunuz	☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü		
4) Nerede ikamet ediyorsunuz?	☐ Konya merkez ilçeler ☐ Konya diğer ilçeler ☐ Diğer iller		
5) Aylık Ortalama Gelir Durumunuz	☐ 1500₺ ve altı ☐ 1501₺ - 3000₺ ☐ 3001₺ ve üstü		
6) Oynanmakta olan müsabakayı batı alt tribününün hangi bölümünden izliyorsunuz?	☐ C - D - E (orta) ☐ A - B (güney yakın) ☐ F - G (kuzey yakın)		
7) Konya Büyükşehir Belediyesi Stadyumu'nda futbol maçlarını hangi sıklıkla izlersiniz?	☐ Ayda birden daha sık ☐ Ayda bir ☐ 1 - 3 ayda bir ☐ 3 ayda birden daha az		
8) Konya'da yapılan futbol maçlarını yaklaşık ne kadar zamandır stadyumda izlemektesiniz?	☐ 1 yıl ve altı ☐ 2-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 10 yıl ve üzeri		
9) Konya'da yeni stadyumun kullanılmaya başlanması sizi futbol maçlarını stadyumda izlemeye teşvik etmiş midir?	☐ Evet ☐ Hayır		

BÖLÜM II. AŞAĞIDA KONYA BÜYÜKŞEHİR STADYUMU'NA İLİŞKİN İFADELER YER VERİLMİŞTİR. SÖZ KONUSU İFADELER DOĞRU VEYA YANLIŞ OLABİLİR. SİZDEN BU İFADELERE KATILIP KATILMADIĞINIZI BELİRTMENİZ İSTENMEKTEDİR. LÜTFEN, AŞAĞIDAKİ İFADELERİN KARŞISINDA YER ALAN VE SİZE EN UYGUN GELEN SEÇENEĞİ TEMSİL EDEN KUTUCUĞU İŞARETLEYİNİZ.

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ STADYUMU'NA İLİŞKİN SUNULAN İFADELER		<u>Kesinlikle Katılıyorum</u>	<u>Katılıyorum</u>	<u>Kararsızım</u>	<u>Katılmıyorum</u>	<u>Kesinlikle Katılmıyorum</u>
KONUM, ULAŞIM VE KAPASİTE	1) Stadyuma ulaşımında, kent içi toplu taşıma imkânları yeterli ölçüdedir/niteliktedir.					
	2) Stadyum, kent dışı bağlantı noktalarıyla (havaalanı, tren garı, otobüs terminali...) erişimin kolaylıkla sağlanabileceği bir konumdadır.					
	3) Stadyumun yakın çevresinde yeterli sayıda/nitelikte servis ve hizmet yapısı bulunmaktadır. (hastane, banka, kafe/restoran, alışveriş merkezi vb.)					
	4) En yakın toplu taşıma duraklarından stadyuma güvenli bir şekilde yaya ulaşımı sağlanabilmektedir.					
	5) Stadyuma giriş-çıkışlar sırasında kentin ana ulaşım arterlerine bağlanan taşıt yollarında oluşan araç yoğunluğu kabul edilebilir ölçüdedir.					
	6) Seyir zevki, etkinlik atmosferi ve seyirci katılımı değerlendirildiğinde stadyum <u>kapasitesi</u> yeterli düzeydedir.					
YAPI YERLEŞİMİ	7) Gündüz saatlerinde düzenlenen müsabakalarda, tribüne gelen güneş ışığı seyir zevkini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.					
	8) Müsabakanın izlenebilirliği açısından, bulunduğunuz tribün sahaya uygun yakınlıktadır.					
	9) Stadyum üst örtüsü, bulunduğunuz tribünde seyircileri rüzgârın ve yağışın verdiği olumsuz etkilerden korur.					
SERVİS MEKÂN LARI VE SİRKÜLASYON	10) Stadyum alanında, yüksek seyirci katılımı olan müsabakalar için yeterli sayıda otopark bulunmaktadır.					
	11) Otoparkları çevre taşıt yollarına bağlayan araç giriş/çıkış noktaları, stadyum alanından ayrılma zamanlarında yoğunluğu karşılayabilecek genişlikte ve sayıdadır.					
	12) Stadyum alanında ve içinde kolaylık sağlayan yönlendirme tabelalarının ve krokilerin miktarı/niteliği yeterli düzeydedir.					
	13) Turnikelerin miktarı, stadyuma girişler sırasında oluşabilecek aşırı yoğunluğu ortadan kaldırmaktadır.					

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ STADYUMU'NA İLİŞKİN
SUNULAN İFADELER

		<u>Kesinlikle Katılıyorum</u>	<u>Katılıyorum</u>	<u>Kararsızım</u>	<u>Katılmıyorum</u>	<u>Kesinlikle Katılmıyorum</u>
	14) Sirkülasyon alanlarında (giriş, koridor, merdiven gibi), turnikeler ile tribünler arasındaki geçişler hızlı ve rahat bir şekilde sağlanabilmektedir.					
	15) Müsabaka başında dışarıdan gelen seyirciler, diğerlerine rahatsızlık vermeden kolay ve hızlı bir şekilde kendilerine ayrılan koltuklara ulaşabilmektedir.					
	16) Müsabakanın devre aralarında; servis mekânlarında (tribünlere açılan fuaye alanları) rahatsız edici bir seyirci yoğunluğu oluşmaz.					
	17) Müsabaka sonrasında stadyumdan ayrılırken koridorlar, merdivenler ve çıkış kapıları önlerinde izdihama yol açabilecek yoğunluk oluşmaz.					
	18) Stadyumda yeterli sayıda wc/lavabo bulunmaktadır.					
	19) Stadyumda hizmet veren büfeler, seyircilerden gelen talep yoğunluğunu karşılayabilecek sayıdadır.					
	20) Stadyumda bulunan büfeler kolay erişilebilir/bulunabilir konumlarda yer alır.					
	21) Kullanıcı talebini karşılamak üzere, mescitlerin alan büyüklükleri ve mescit sayısı yeterlidir.					
	22) Stadyumda, mevcut tuvaletlerden ayrı olarak, mescitle ilişkilendirilmiş abdest alma mekânlarına ihtiyaç duyulur.					
OTURMA DONATILARI	23) Kullanılan koltukların ebatları beklenen konforu sağlamak için yeterlidir.					
	24) Koltuklarda kullanılan malzeme türü (plastik gibi), sağlanan güvenlik ve konforu olumlu etkilemektedir.					
	25) Tribünlerin ön sıralarındaki seyircilerin baş mesafelerinden dolayı saha görüşü engellenmemektedir.					
	26) Koltukların önünde bulunan geçiş ve diz mesafesi yeterli düzeydedir.					
	27) Yan yana gelen koltuklar arasındaki omuz mesafesi yeterlidir.					
ACIL D. TAHLİYE	28) Stadyum içerisinde ve dışarısında acil durumlarda uyulması gereken talimatları içeren bilgilendirme tabloları ve ışıklı yönlendirme tabelaları kolayca görülebilir ve anlaşılabilir.					
	29) Tribün - saha arasında uygulanan tel örgüler, herhangi bir taşkınlık durumunda sahaya geçişi engelleyebilir niteliktedir.					

TEŞEKKÜRLER.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Metin KURUMAK
Uyruğu : Türkiye
Doğum Yeri ve Tarihi : Melikgazi/ 12.10.1994
Telefon : 05387980099
Faks : -
e-mail : mkurumak@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Konya Anadolu Lisesi (Konya)	2012
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Bölümü (Konya) Necmettin Erbakan Üniversitesi Mimarlık Bölümü	2016
Yüksek Lisans :	Bölümü	
Doktora :		

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
08.2016/ 03.2017	Girayhan Mimarlık Mühendislik (Konya)	Mimar
04.2017/ -	Necmettin Erbakan Üniversitesi Mimarlık Bölümü (Konya)	Arş. Gör.

YAYINLAR

- M. Kurumak, F. Bademci, Konya Kent Kimliğinin Oluşmasında Bisiklet Sporunun Rolünün Mekânsal Bağlamda Değerlendirmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(70), (2018), 421-433.
- Y. Arat, M. Kurumak, Türkiye’de Stadyum Yapılarına Uluslararası Standartlar Çerçevesinden Bir Bakış: Konya Stadyumları Seyirci Ergonomisi Analizi, Ergonomi Dergisi, 2(1), (2019), 49-68.